

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

MINISTERSTWO
FUNDUSZY I POLITYKI
REGIONALNEJ

Kreujemy
Rozwijamy
Ożywiamy
Stymulujemy
Nakreślamy
Odmieniamy

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO MIASTA KROSNA NA LATA 2021-2030

Krosno, wrzesień 2020 r.

Spis treści

1.	CHARAKTERYSTYKA MIASTA POD KĄTEM JEGO UWARUNKOWAŃ DEMOGRAFICZNYCH, ŚRODOWISKOWYCH, SPOŁECZNO-GOSPODARCZYCH I GEOGRAFICZNYCH	5
1.1.	PODSTAWOWE INFORMACJE O MIEŚCIE	5
1.1.1.	LOKALIZACJA	5
1.1.2.	GENIUS LOCI	7
1.1.3.	DZIEDZICTWO KULTUROWE.....	9
1.1.4.	DZIEDZICTWO PRZYRODNICZE	13
1.2.	ROLA MIASTA W STRUKTURZE OSIEDLEŃCZEJ REGIONU I JEGO KLUCZOWE FUNKCJE	15
1.3.	STAN MIASTA – METODY BADAWCZE	19
1.4.	STAN MIASTA – OBSZAR SPOŁECZNY	20
1.4.1.	SYTUACJA DEMOGRAFICZNA MIASTA	20
1.4.2.	STAN I FORMY AKTYWNOŚCI SPOŁECZNEJ MIESZKAŃCÓW	33
1.4.3.	POCZUCIE TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ MIESZKAŃCÓW	42
1.4.4.	DOSTĘPNOŚĆ I JAKOŚĆ INFRASTRUKTURY ORAZ USŁUG DLA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I PRZYJEZDNYCH	43
1.4.5.	STAN BEZPIECZEŃSTWA I ZDROWIA MIESZKAŃCÓW.....	55
1.5.	STAN MIASTA – OBSZAR GOSPODARCZY	62
1.5.1.	GOSPODARKA MIASTA	62
1.5.2.	RYNEK PRACY	70
1.5.3.	FORMY AKTYWNOŚCI EKONOMICZNEJ ORAZ ŹRÓDŁA I WIELKOŚĆ DOCHODÓW MIESZKAŃCÓW	75
1.6.	STAN MIASTA – OBSZAR ŚRODOWISKOWY	81
1.6.1.	STAN ŚRODOWISKA ORAZ ZASOBÓW NATURALNYCH.....	81
1.6.2.	TRANSPORT	88
1.7.	STAN MIASTA – OBSZAR PRZESTRZENNY	94
1.7.1.	ŁAD PRZESTRZENNY.....	94
1.8.	STAN MIASTA – OBSZAR FINANSOWANIA ROZWOJU MIASTA	100
1.8.1.	MAJĄTEK MIASTA ORAZ ŹRÓDŁA I WIELKOŚĆ DOCHODÓW MIASTA.....	100
1.9.	STAN MIASTA – OBSZAR KULTUROWY	108
1.9.1.	DOSTĘPNOŚĆ I JAKOŚĆ USŁUG DLA MIESZKAŃCÓW I PRZYJEZDNYCH	108
1.10.	STAN MIASTA – OBSZAR SMART CITY	115
1.10.1.	POZIOM ROZWOJU INTELIGENTNEGO ZARZĄDZANIA MIASTEM	115
2.	DIAGNOZA DEFICYTÓW, PROBLEMÓW I BARIER ROZWOJOWYCH MIASTA	124
2.1.	DIAGNOZA SYTUACJI DEMOGRAFICZNEJ	124
2.1.1.	PRZYSZŁE SKUTKI PROBLEMÓW DEMOGRAFICZNYCH W KONTEKŚCIE ZMIAN POPYTU NA USŁUGI, INFRASTRUKTURĘ TECHNICZNA, SPOŁECZNA, SYTUACJĘ FINANSOWĄ MIASTA I MIESZKAŃCÓW	125
2.2.	DIAGNOZA PRZYCZYŃ ZJAWISK KRYZYSOWYCH ORAZ ICH SKUTKÓW	126
2.2.1.	DIAGNOZA W OBSZARZE GOSPODARCZYM	127
2.2.2.	DIAGNOZA W OBSZARACH ŚRODOWISKOWYM I PRZESTRZENNYM	133

2.2.3. DIAGNOZA W OBSZARZE SPOŁECZNYM	139
2.2.4. DIAGNOZA W OBSZARZE WSPÓŁPRACY Z KLUCZOWYMI INTERESARIUSZAMI W ZARZĄDZANIU MIASTEM.....	146
2.2.5. DIAGNOZA W OBSZARZE KULTUROWYM	150
2.2.6. ZNACZENIE I HIERARCHIA PROBLEMÓW	154
2.2.7. POWIĄZANIA I ZALEŻNOŚCI MIĘDZY PROBLEMAMI.....	155
3. ANALIZA POTENCJAŁÓW I MOCNYCH STRON MIASTA.....	156
3.1. MATERIALNE I NIEMATERIALNE ZASOBY I MOCNE STRONY MIASTA	156
3.2. KLUCZOWI INTERESARIUSZE WZMACNIAJĄCY POTENCJAŁ ROZWOJOWY MIASTA	162
3.3. KLUCZOWE PRODUKTY MIASTA	166
4. WIZJA I CELE ROZWOJU MIASTA.....	183
5. OPIS PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	197
6. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA – SPOSÓB WŁĄCZENIA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W PROCES PRZYGOTOWANIA I WDRAŻANIA PLANU ROZWOJU LOKALNEGO	221
7. HARMONOGRAM REALIZACJI	230
8. ANALIZA FINANSOWA PLANU ROZWOJU LOKALNEGO	241
8.1. ANALIZA FINANSOWA <i>PLANU ROZWOJU LOKALNEGO</i> - WNIOSKI	241
8.1.1. ANALIZA FINANSOWA PLANOWANYCH DO REALIZACJI DZIAŁAŃ I ICH WPŁYW NA PRZYSZŁĄ SYTUACJĘ FINANSOWĄ MIASTA KROSNO	241
8.1.2. BILANSOWANIE SKUTKÓW FINANSOWYCH DLA BUDŻETÓW LAT PRZYSZŁYCH	244
8.1.3. WNIOSKI KOŃCOWE Z ANALIZY FINANSOWEJ	244
8.2. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE <i>PLANU ROZWOJU LOKALNEGO</i>	245
8.3. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE <i>PLANU ROZWOJU INSTYTUCJONALNEGO</i>	253
8.4. PODSUMOWANIE PODSTAWOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ I DZIAŁAŃ INWESTYCYJNYCH I NIEINWESTYCYJNYCH ZE WSKAZANIEM PROCENTOWEGO UDZIAŁU ŚRODKÓW NA DZIAŁANIA TWARDE I MIĘKKIE	255
9. ANALIZA RYZYKA I ZARZĄDZANIE RYZYKIEM	256
10. SYSTEM WDRAŻANIA PLANU ROZWOJU LOKALNEGO ORAZ PROCEDURA JEGO MODYFIKACJI.....	263
11. SYSTEM MONITOROWANIA POSTĘPÓW I EWALUACJI EFEKTÓW PROJEKTU	266
12. POWIĄZANIE PLANU ROZWOJU LOKALNEGO Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI MIASTA	287
13. WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW	291

Wprowadzenie

Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030 powstał w ramach projektu pn. „Kreujemy + Rozwijamy + Ożywiamy + Stymulujemy + Nakreślamy + Odmieniamy = KROSNO”. Określa nową ścieżkę rozwoju Krosna, wypracowaną partycypacyjnie, z udziałem mieszkańców, organizacji społecznych, przedsiębiorców oraz instytucji.

Plan Rozwoju Lokalnego stworzył **Zespół Miejski**, powołany przez Prezydenta Miasta Krosna, złożony z pracowników samorządu oraz szerokiej reprezentacji partnerów społeczno-gospodarczych, przy udziale **Rady Rozwoju Krosna – zespołu społecznych doradców**. Wartością nadrzędną przy przygotowaniu dokumentu była idea, aby **każdy z mieszkańców Krosna miał możliwość jego współtworzenia, poprzez udział w pracy warsztatowej, przygotowaniu projektów i konsultacjach społecznych**.

Twórcy opracowania uzyskali merytoryczne wsparcie ze strony Doradców Miasta, delegowanych przez Związek Miast Polskich.

Logika procesu planowania strategicznego w niniejszym dokumencie uwzględnia trzy główne etapy: 1. diagnostyczny, 2. strategiczny oraz 3. wdrożeniowy. *Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030* w warstwie szczegółowej składa się w części diagnostycznej z charakterystyki miasta pod kątem jego uwarunkowań demograficznych, środowiskowych, społeczno-gospodarczych i geograficznych, a także diagnozy deficytów, problemów i barier rozwojowych miasta. W obszarze strategicznym zawarte zostały cele i potrzeby rozwojowe miasta oraz analiza potencjałów i mocnych stron, jako narzędzi wspierających rozwiązanie zdiagnozowanych problemów. Część wdrożeniowa zawiera opis działań planowanych do podjęcia w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy i cele, charakterystykę procesu partycypacji, szacunkowy harmonogram realizacji *Planu*, jego analizę finansową, analizę ryzyka i zarządzanie ryzykiem, system wdrażania *Planu* wraz z procedurą jego modyfikacji oraz monitoring i ewaluację jego wdrażania.

1. Charakterystyka miasta pod kątem jego uwarunkowań demograficznych, środowiskowych, społeczno-gospodarczych i geograficznych

1.1. Podstawowe informacje o mieście

1.1.1. Lokalizacja

Krosno jest miastem na prawach powiatu, zlokalizowanym w południowo - wschodniej części Polski, w województwie podkarpackim (współrzędne geograficzne: szerokość: 49°41'15"N, długość: 21°45'18"E). Miasto położone jest w terenie przygranicznym – odległość do przejścia drogowego ze Słowacją: Barwinek – Vyšný Komárnik wynosi ok. 37 km, a do przejścia granicznego z Ukrainą w Krościenku - ok. 89 km. Geograficznie miasto umiejscowione jest na obszarze Kotliny Jasielsko-Krośnieńskiej wchodzącej w skład Pogórza Środkowobeskidzkiego, w widłach rzeki Wisłok (dopływ Sanu) i potoku Lubatówka.

Rysunek 1. Lokalizacja Krosna na mapie Polski

Źródło: materiały Urzędu Miasta Krosna

Rysunek 2. Lokalizacja Krosna na mapie województwa podkarpackiego

Źródło: materiały Urzędu Miasta Krosna

Przez Krosno przebiega droga krajowa nr 28, a w odległości ok. 5 km od jego granic – droga krajowa nr 19. W perspektywie do 2025 r. w pobliżu Krosna planowana jest budowa drogi ekspresowej S19, będącej częścią europejskiego szlaku transportowego „Via Carpathia”. Miasto przecina linia kolejowa nr 108 relacji Stróże – Krościenko (granica państwa). Odległość do najbliższego międzynarodowego portu lotniczego Rzeszów - Jasionka wynosi ok. 75 km. W Krośnie znajduje się lotnisko lokalne, wyposażone w pas startowy o nawierzchni asfaltowo – betonowej, o długości 1100 m i szerokości 30 m, z systemem oświetlenia umożliwiającym lądowanie także po zmroku. Infrastruktura przystosowana jest do wykonywania operacji lotniczych samolotami o rozpiętości skrzydeł do 24 m, które zabierają na pokład do 45 pasażerów. Jedną z głównych funkcji lotniska jest obsługa lotów biznesowych i taksówek powietrznych.

Krosno według danych Banku Danych Lokalnych GUS, zajmowało na koniec 2019 r. obszar 44 km² (4 350 ha) oraz liczyło 46 291 mieszkańców, w tym 21 885 kobiet (47,2% ogółu mieszkańców) i 24 436 mężczyzn (52,8%). W ramach miasta wyodrębnionych zostało 6 dzielnic oraz 6 osiedli: Dzielnic Białobrzegi, Dzielnic Krościenko Niżne, Dzielnic Suchodół, Dzielnic Polanka, Dzielnic Śródmieście, Dzielnic Zawodzie, Osiedle Stefana Grota - Roweckiego, Osiedle Ks. Bronisława Markiewicza, Osiedle Południe, Osiedle Traugutta, Osiedle Turaszówka oraz Osiedle Tysiąclecia.

1.1.2. Genius loci

Genius loci Krosna, czyli duch miejsca, który nadaje mu indywidualną jakość i niepowtarzalny charakter, ma związek przede wszystkim z bogatą historią oraz dziedzictwem kulturowym i przemysłowym. Krosno to „mały Kraków” z piękną, historyczną architekturą Starego Miasta. To kolebka światowego przemysłu naftowo – gazowniczego, a także jeden z największych w Europie ośrodków przemysłu szklarskiego. To również miasto, dla którego od niemal 90 lat istotną rolę odgrywa lotnictwo.

Krosno poprzez skojarzenia z historyczną tkanką architektoniczną, przede wszystkim Wzgórzem Staromiejskim, nazywane jest *Parva Cracovia*, czyli „Mały Kraków”. Krośnieński Rynek przez wiele wieków pełnił centralne miejsce w życiu miasta, był handlową agorą, ale zarazem salonem społecznym i kulturalnym miasta. To ważny zasób rozwoju, szczególnie w aspekcie możliwości rozwoju funkcji miasta¹. Mimo przesunięcia akcentów handlowych w stronę nowoczesnych multifunkcyjnych centrów handlowych, Rynek jest bardzo ważnym dla mieszkańców elementem miasta, w którym tkwi *genius loci* miasta – swoiste serce, od którego, zgodnie ze średniowiecznymi założeniami architektonicznymi, rozchodziły się poszczególne trakty, tworząc sieć komunikacyjnych arterii.

Na ducha miasta niewątpliwie wpływają również jego przemysłowe tradycje. W podkrośnieńskiej miejscowości Bóbrka, w 1854 roku powstała pierwsza na świecie kopalnia ropy naftowej. Pionierami przemysłu naftowego, założycielami kopalni w Bóbrce byli: Ignacy Łukasiewicz – skromny farmaceuta; Tytus Trzeciecki – ziemianin i inicjator założenia kopalni oraz Karol Klobassa-Zrencki – właściciel wsi Bóbrka. Dzięki zgodnej współpracy, zaangażowaniu oraz dużej operatywności twórców powstało pierwsze na świecie wielowymiarowe przedsiębiorstwo naftowe. Ignacy Łukasiewicz jest postacią, która mocno wpisuje się w historię miasta. Przez kilkanaście lat mieszkał w niewielkim dworze we wsi Chorkówka pod Krosnem, a po jego pożarze przeniósł się do dworu w Polance, dzisiejszej dzielnicy Krosna. W tradycję naftową Krosna wpisują się również zakłady przemysłowe tej branży, mające swoje siedziby w Krośnie oraz funkcjonująca od 1947 roku szkoła - Gimnazjum Przemysłowego Kopalnictwa Naftowego, potocznie nazywana „Naftówką”, która do dziś kształci kadry dla przemysłu naftowego i gazowniczego.

Od 1923 r. w Krośnie produkowane jest szkło. To właśnie ono stało się współczesną wizytówką Krosna na zewnątrz. Krosno jest ośrodkiem produkcji szkła użytkowego,

¹ Sobala-Gwosdz A. (2005). *Ośrodki wzrostu i obszary stagnacji w województwie podkarpackim*, Kraków, s. 177.

ozdobnego, gospodarczego, artystycznego, a także włókna szklanego. W mieście i okolicach działa kilkadziesiąt firm związanych z produkcją i zdobieniem szkła, wśród nich pierwsza, największa huta funkcjonująca nieprzerwanie od niemal wieku. Szkło jest także marką turystyczną Krosna, za sprawą Centrum Dziedzictwa Szkła. To materia obecna w przestrzeni miasta, a przede wszystkim w tożsamości mieszkańców.

Krosno to również lotnisko i przemysł lotniczy, powstały w okresie międzywojennym, w ramach inwestycji Centralnego Okręgu Przemysłowego. Lotniczy *genius loci* Krosna rodził się w 1932 r., kiedy to ukończono budowę lotniska, a od 1938 r., uruchomiono przy nim Szkołę Lotniczą, przeniesioną do Krosna z Bydgoszczy. Lotnisko było katalizatorem powstania przemysłu lotniczego w Krośnie, który współcześnie stał się częścią działającego przede wszystkim w województwie podkarpackim klastra przemysłu lotniczego – Dolina Lotnicza. W krośnieńskich firmach produkowane są podwozia do samolotów cywilnych i wojskowych oraz podzespoły lotnicze. Krosno to także zagłębie produkcji samolotów ultralekkich, a także ośrodek szkoleń i sportów lotniczych.

Ducha miasta tworzą niewątpliwie również krośnieńskie szkoły ponadpodstawowe. Funkcjonujące od 1900 r. I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika, czy jeszcze starszy Zespół Szkół Mechanicznych im. Stanisława Staszica, powstały w 1892 r. jako Uzupełniająca Szkoła Przemysłowa. Tradycje edukacyjne oraz dbałość o jakość oświaty ogólnej jak i zawodowej na trwałe wpisały się w *genius loci* miasta.

Interesującym dopełnieniem *genius loci* Krosna jest personifikacja miasta stworzona przez przedstawicieli mieszkańców, którzy wspólnie wypracowali interesujący obraz Krosna, jako postaci z krwi i kości:

Krosno to dojrzały mężczyzna. Przystojny, zadbany, wysportowany. Robi dobre wrażenie, choć trzeba go lepiej poznać, żeby docenić wszystkie zalety. Jest przedsiębiorczy, pracowity i zdecydowany. Doskonale wie, dokąd zmierza, jasno wyznacza cele sobie i współpracownikom. Z pewnością ma wysokie aspiracje. Jego wadą jest zbyt duża powierzchowność – ocenia innych i to, co się wokół dzieje jedynie wedle własnej opinii. W tym sensie jest nieco pobieżny, niedokładny i mało wnikliwy. Sprawia wrażenie nieco wyniosłego, ale w gruncie rzeczy to duma z tego, kim jest. Niestety, czasem wydaje się, że żyje trochę ponad stan. Jest nieco konserwatywny, często refleksyjny. Ciężko wybić go z jego własnego rytmu i zachęcić do większej aktywności, ale kiedy się to już stanie – wtedy działa z pełnym zaangażowaniem. Ważne jest dla niego bezpieczeństwo, czuje się odpowiedzialny za zabezpieczenie bytu swojej rodziny. Ma ogromny szacunek do tradycji. U siebie oraz u innych ceni wykształcenie. Bezsprzecznie – ważny jest dla niego wszechstronny rozwój.

1.1.3. Dziedzictwo kulturowe

Współczesną spuścizną dziedzictwa kulturowego miasta jest historyczny układ urbanistyczny Krosna, w tym przede wszystkim obiekty i zespoły obiektów zabytkowych przewidziane do szczególnej ochrony: 1) Kościół rzymsko-katolicki Bazylika kolegiacka pod wezwaniem Świętej Trójcy – murowany, elementy późnogotyckie, renesansowe, wczesnobarokowe, przebudowany w XVI i XVII w., z charakterystyczną dzwonnica, która dziś stanowi atrakcyjny punkt widokowy i symbol miasta. Dzwonnica skrywa również trzy dzwony, z czego jeden z nich „Urban” jest jednym z największych dzwonów w Polsce. Jednymi z najcenniejszych elementów wyposażenia kościoła są zabytki malarstwa sztalugowego, sięgające swoim rodowodem ostatniej ćwierci XV w.; 2) Zespół kościelny o.o. Franciszkanów – kościół murowany z ok. XIII w., klasztor murowany z XV/XVI w.; 3) dawny pałac Biskupów Przemyskich, murowany z 1808 r.; 4) Zespół pałacowo – parkowy w Polance. Dopełnieniem materialnego dziedzictwa kulturowego miasta jest krośnieński Rynek i jego otoczenie, które od stycznia 2019 r. stało się „Parkiem Kulturowym Wzgórze Staromiejskie”. W granicach Parku Kulturowego Wzgórze Staromiejskie w Krośnie mieści się historyczny układ urbanistyczny zespołu staromiejskiego miasta Krosna, zamknięty ulicami Piłsudskiego, Podwale, Legionów, Wisłocza, Sienkiewicza i Czajkowskiego². Ponadto elementem dziedzictwa kulturowego miasta jest również drewniany, gotycki rzymskokatolicki kościół pod wezwaniem św. Wojciecha. Z terenu miasta Krosna wpisanych do rejestru zabytków jest 131 obiektów, w tym 111 zabytków nieruchomych, tj. budowle sakralne wraz z otoczeniem, kamienice, wille i domy; 2 układy urbanistyczne; 2 cmentarze, 5 parków i ogrodów, 6 stanowisk archeologicznych oraz 6 kapliczek i figur przydrożnych³. Ponadto w Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Krosna znajdują się 503 zabytki nieruchome i ruchome. Na terenie miasta zarejestrowano także łącznie 99 stanowisk archeologicznych (w tym 40 archiwalnych). Do rejestru zabytków wpisanych jest obecnie pięć spośród nich⁴.

Dziedzictwo kulturowe miasta tworzą również ważni mieszkańcy miasta. Pierwszą z postaci jest Robert Wojciech Portius – Szkot osiadły w Krośnie w XVII w., jeden z najznamienitszych patrycjuszów krośnieńskich, komendant miasta oraz fundator i pomysłodawca przebudowy kościoła pod wezwaniem Św. Trójcy oraz dzwonnicy przy tym kościele. Drugą ważną postacią jest mistrz zegarmistrzowski i przedsiębiorca Michał Mięśowicz – założyciel i właściciel Pierwszej Krajowej Fabryki Zegarów Wieżowych w Krośnie. Kolejnymi osobami, które wywarły wpływ na historię miasta był wynalazca lampy naftowej i pionier przemysłu naftowego Ignacy Łukasiewicz oraz „polski Edison” – Jan Szczepanik.

Ważnym elementem dziedzictwa kulturowego miasta jest także pamięć o jego przemysłowych i rzemieślniczych tradycjach, wzmacniana przez cieszące się dużym zainteresowaniem placówki muzealno-wystawiennicze, takie jak Centrum Dziedzictwa Szklarskiego,

² Gminny program opieki nad zabytkami dla miasta Krosna na lata 2018-2022, Krosno 2018, s. 64.

³ Gminny program opieki nad zabytkami dla miasta Krosna na lata 2018-2022, Krosno 2018, s. 57.

⁴ Gminny program opieki nad zabytkami dla miasta Krosna na lata 2018-2022, Krosno 2018, s. 54.

Muzeum Rzemiosła w Krośnie, Muzeum Podkarpackie, czy też Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej.

Spuścizną dziedzictwa kultury niematerialnej, które wpisuje się w dziedzictwo kulturowe miasta jest rękodzieło tkackie. Tradycje tkackie są bardzo charakterystyczne zwłaszcza dla okolic Krosna, niektórzy zresztą twierdzą, iż właśnie krosnu tkackiemu miasto zawdzięcza swoją nazwę. Już na przełomie XV i XVI w. płótna krośnieńskie znane były szeroko od Czech po Mołdawię, szczególnie uznaniem ciesząc się na Węgrzech. Największy rozkwit rzemiosła przypada na XVIII w., kiedy to w Krośnie i okolicach tkactwem trudniło się kilkanaście tysięcy rodzin. Silne tradycje związane z produkcją wyrobów z lnu zaowocowały powstaniem w Krośnie w latach 30. XX w. zakładów lnianskich, produkujących tkaniny lniane na skalę przemysłową – w okresie PRL-u zakłady nosiły nazwę „Krosnolen”. Niestety, zakład nie przetrwał zmian gospodarczych na początku lat 90. i przestał istnieć. Mimo upadku zakładu Krosno nawiązuje do dawnych tradycji organizując Międzynarodowe Biennale Artystycznej Tkaniny Lnianej „Z krosna do Krosna”, imprezę, której celem jest m.in. zachowanie i upowszechnienie historii tkactwa lnianego oraz promowanie idei ekologii przez nawiązanie do tej tradycji. W proces utrwalania dziedzictwa kultury niematerialnej wpisuje się również, działające w Krośnie Policealne Studium Animatorów Kultury, które jako jedyne w Polsce kształci w zawodzie animator kultury regionalnej. Istotną rolę w pielęgnowaniu dziedzictwa lokalnej kultury ludowej czy też lokalnej kuchni, pełni wspomniane już Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej, które oprócz działalności muzealno-wystawienniczej, spełnia rolę edukacyjną.

Krosno ma długą i bogatą historię. Nie jest znana dokładna data lokacji miasta. Najstarsza wzmianka źródłowa o Krośnie jako mieście pochodzi z 1348 r., jednak sam proces formowania się gminy miejskiej na prawie magdeburskim trwał kilkanaście lat i przebiegał w kilku fazach. Z jedną z nich wiązać należy dokument wystawiony w 1367 r. przez Kazimierza Wielkiego, dotyczący sprzedaży wójtostwa Peszkowi z Tarnowa. Lokacyjne Krosno rozmieszczono na planie szachownicy; ośrodek miasta stanowił czworoboczny plac rynkowy – usytuowany na ukośnej osi półn.-wsch. – półd.-zach., z płytą opadającą nieznacznie w kierunku północnym. Sieć wychodzących zeń ulic została regularnie wytyczona: z północnej i południowej pierzei rynku odchodziły symetrycznie po trzy ulice, schodzące się przed miejskimi bramami; z kolei z naroży rynku wybiegały przypuszczalnie po dwie ulice w kierunku wschodnim i zachodnim. Na północny-zachód od rynku znajdował się kościół parafialny (wzniesiony jeszcze przed lokacją, przebudowany w XVI w.), a w jego pobliżu dwór (później pałac) biskupów przemyskich. Miasto otoczone było murami obronnymi z systemem baszt – których budowę rozpoczęto jeszcze za czasów Kazimierza Wielkiego i sukcesywnie rozbudowywanymi za panowania Władysława Jagiełły oraz w XVI w. Do miasta prowadziły dwie bramy miejskie: Krakowska od północnego zachodu i Węgierska od południowego wschodu⁵. Miasto swój szczególny rozkwit zawdzięcza królowi Władysławowi Jagielle, który w latach 1399-1415 nadał miastu przywileje handlowe, sprzyjające rozkwitowi handlu i rzemiosła. Wiek XVI to okres szczególnego rozkwitu miasta. Liczba mieszkańców miasta

⁵ *Gminny program opieki nad zabytkami dla miasta Krosna na lata 2018-2022*, Krosno 2018, s. 25-26.

dochodziła do trzech tysięcy. Krosno leżało przy ważnych szlakach handlowych, prowadzących nad Morze Czarne, na Węgry, Ruś Czerwoną Śląsk. Było wówczas znaczącym ośrodkiem handlowym i rzemieślniczym. Odbywały się w tym czasie w Krośnie znane wielkie targi i jarmarki, na których handlowano winem węgierskim, składowanym w piwnicach kamienic otaczających rynek, sukniem, piwem, zbożem i bydłem. W tym czasie w Krośnie pracowało około dwustu pięćdziesięciu rzemieślników zrzeszonych w dziesięciu cechach. Miasto przyciągało wielu artystów, zwłaszcza zaś przedstawicieli sztuk użytkowych, znakomitych architektów, snycerzy, rzeźbiarzy i malarzy. Im to właśnie Krosno zawdzięcza mieszczańskie kamienice z bogatym wystrojem, i to oni właśnie tworzyli renesansowe oblicze Krosna. Nic dziwnego, że w wydany w 1618 r. w Kolonii dziele „*Miasta świata*” znalazł się także opis Krosna wzbogacony ilustracją. Popadająca od XVII wieku w coraz większą ruinę Rzeczpospolita, nie mogła zapewnić sprzyjających warunków ekonomicznych i politycznych dla rozwoju miasta. Krosno zaczęło podupadać, ubożało mieszczaństwo, tracili dawne znaczenie kupcy i rzemieślnicy. Finałem tego procesu były zabory. Po pierwszym zaborze Krosno znalazło się w granicach zaboru austriackiego. Choć miasto znalazło się pod obcym panowaniem, wiodło spokojny żywot prowincjonalnego, galicyjskiego miasteczka. Dopiero odkrycie w drugiej połowie XIX wieku w okolicach Krosna (w Bóbrce) przez Ignacego Łukasiewicza złóż ropy naftowej przyczyniło się do gospodarczego ożywienia miasta. Druga połowa XIX wieku to również dynamiczny rozwój krośnieńskiego tkactwa, z którego przez wiele późniejszych lat Krosno słynęło. Już po odzyskaniu niepodległości uruchomiono w 1923 r. kolejny zakład przemysłowy, który do dzisiejszego dnia uchodzi za przemysłową wizytówkę miasta – Krośnieńskie Huty Szkła. W czasie II wojny światowej Krosno nie było terenem większych walk z Niemcami. Po zakończeniu wojny mieszkańcy Krosna dość szybko usunęli wojenne zniszczenia, w tym też czasie powstały, obok Krośnieńskich Hut Szkła, kolejne nowe zakłady, m.in. Fabryka Amortyzatorów „Polmo”, Fabryka Obuwia Sportowego „Polsport-Fabos”, Zakłady Przemysłu Lniarskiego „Krosnolen”, Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego, czy też Zakład Urządzeń Naftowych i Gazowniczych⁶. Po reformie administracyjnej w 1975 r. Krosno stała się stolicą nowo powstałego województwa krośnieńskiego. Poszerzono również wtedy granice administracyjne miasta. Od tej chwili wzrósł prestiż miasta. Kolejna reforma administracyjna miasta zlikwidowała od 1 stycznia 1999 r. województwo krośnieńskie, włączając jego obszar do nowo powstałego województwa podkarpackiego, a miasto Krosno przekształcając w powiat grodzki – miasto na prawach powiatu. W 1999 r. powstała w Krośnie szkoła wyższa – Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, która od 1 maja 2020 r. nosi nazwę Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie. KPU może stać się ważnym czynnikiem, który pozwoli zatrzymać w Krośnie zdolną młodzież, a także pobudzić miasto do bardziej intensywnego rozwoju. Należy również wspomnieć o włączonym w skład PWSZ – Kolegium Nauczycielskim, które kształciło bibliotekarzy, nauczycieli języka polskiego oraz angielskiego. Na mapie edukacyjnej miasta ważną rolę zajmuje I Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika, które ma ponad stuletnią historię funkcjonowania. Szkoły średnie są edukacyjną

⁶ Bata A. (1989). *Krosno z okolicami*, Rzeszów-Krosno; Garbacik J. (1973). *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*, Kraków.

wizytówką miasta, przyciągającą uczniów z terenu powiatu krośnieńskiego ziemskiego, jak i powiatów sąsiednich (brzozowski, strzyżowski, jasielski).

Rysunek 3. Dziedzictwo kulturowe miasta

Źródło: <https://www.miastoszklapl/>, <https://visitkrosno.pl/>

Przedstawiciele mieszkańców, w ramach spotkań fokusowych wskazywali, jak postrzegają charakter miasta i cechy wyróżniające elementy dziedzictwa kulturowego miasta. Wypowiedzi pozwoliły stworzyć chmurę tagów, opisujących dziedzictwo miasta w oczach jego mieszkańców.

Rysunek 4. Dziedzictwo kulturowe miasta w oczach mieszkańców – chmura tagów

Źródło: opracowanie własne na podstawie FGI Potencjał rozwojowy miasta i potencjał współpracy

1.1.4. Dziedzictwo przyrodnicze

Wielowiekowy rozwój osadnictwa na terenie Krosna spowodował znaczne przekształcenia środowiska przyrodniczego do tego stopnia, że w chwili obecnej jedynie niewielkie fragmenty jego obszaru posiadają szatę roślinną zbliżoną do naturalnej, a zubożony świat zwierząt jest zdominowany przez gatunki synantropijne. Zachowane fragmenty lasów i zadrzewień reprezentują jednak ciągle dość duże zróżnicowanie warunków siedliskowych (podmokłe tereny w dolinie Wisłoka, strome zbocza doliny o różnych ekspozycjach, wierzchowina trzeciorzędowa)⁷.

Według danych Banku Danych Lokalnych GUS, na koniec 2019 r. udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni miasta ogółem wynosił 0,11%, były nimi użytki ekologiczne, które zajmowały 4,99 ha powierzchni miasta. Na terenie miasta w 2019 roku było siedem pomników przyrody. Do najcenniejszych obszarów o znaczącym potencjale przyrodniczym miasta należy zaliczyć:

- koryto rzeki Wisłok wraz z zadrzewieniami położonymi na obu brzegach rzeki oraz na terasach rzecznych i zboczach doliny wznoszących się ponad korytem,
- tereny położone wzdłuż potoków Lubatówka i Olszyny z zadrzewieniami położonymi przy ich korytach,
- kompleks leśny w dzielnicy Turaszówka,
- tereny położone wzdłuż potoku Badoń ze szczególnie cennymi siedliskami objętymi granicami użytku ekologicznego „Dolina potoku Badoń”.

Na terenie Krosna występują także wody podziemne wysoko zmineralizowane, związane z lokalnymi złożami ropy naftowej i gazu ziemnego.

Zwierzęta występujące na terenie Krosna można pogrupować w zależności od środowiska, w którym występują. W granicach miasta występują rejonry zwartej zabudowy miejskiej, krajobrazy rolnicze i innego typu tereny otwarte, obszary leśne oraz zbiorowiska wokół cieków czy zbiorników wodnych. Każdy z wymienionych typów krajobrazu charakteryzuje się swoistym składem gatunkowym zwierząt choć oczywiście istnieje także pewna ilość gatunków wspólna dla kilku, a czasem nawet wszystkich wymienionych siedlisk. Na terenie miasta występują takie zwierzęta jak: sarna, zając, bażant, kuropatwa, lis, bobry, jastrzębie, myszołowy, sroki, wrony, bociany.

Na terenie miasta mamy do czynienia również z zasobami przyrody nieożywionej. Są nimi przede wszystkim charakterystyczne elementy rzeźby powierzchni ziemi:

- wzgórze Starego Miasta – stanowiące integralną całość wraz z zabudową Starego Miasta,
- zakole Wisłoka naprzeciwko ul. Bursaki,

⁷ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krosna*, Załącznik nr 1 do Uchwały Rady Miasta Krosna Nr LIX/1340/14 z dnia 27 czerwca 2014 r. (z późn. zm. *Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krosna*, Załącznik nr 1 do uchwały Rady Miasta Krosna Nr XXXV/708/16z dnia 28 października 2016 r.), s. 39.

- ostaniec „Malinowa Góra”,
- stanowisko łupka karpackiego przy ulicy Ślącza⁸.

W bezpośrednim sąsiedztwie Krosna dostępnych jest szereg atrakcyjnych obszarów, o dużym bogactwie przyrodniczym – Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy, najwyższe wzniesienie Pogórza Dynowskiego - Sucha Góra, Rezerwat Skalny Prządki, Rezerwat Przyrody Kretówki, Rezerwat Tysiąclecia na Cergowej Górze, Jałowski Park Krajobrazowy i Rezerwat Przełom Jasiołki, Rezerwat Cisy w Malinówce, Magurski Park Narodowy.

Rysunek 5. Obszary o dużym bogactwie przyrodniczym w sąsiedztwie Krosna

Źródło: <https://visitkrosno.pl/>

⁸ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krosna*, Załącznik nr 1 do Uchwały Rady Miasta Krosna Nr LIX/1340/14 z dnia 27 czerwca 2014 r. (z późn. zm. *Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krosna*, Załącznik nr 1 do uchwały Rady Miasta Krosna Nr XXXV/708/16z dnia 28 października 2016 r.), s. 44-45.

1.2. Rola miasta w strukturze osiedleńczej regionu i jego kluczowe funkcje

Obszar miasta położony jest w centrum południowego pasma podwyższonej aktywności społeczno-gospodarczej i na początku kształtującego się pasma aktywności wzdłuż połączenia drogowego Krosno – Strzyżów – Rzeszów, w strefach:

- koncentracji potencjału gospodarczego i przyspieszonych procesów rozwojowych,
- ochrony walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych,
- ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego,
- rozwoju turystyki i wypoczynku⁹.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK) – dokument wytyczający ład przestrzenny Polski – klasyfikuje Rzeszów w gronie ośrodków wojewódzkich o znaczeniu krajowym. KPZK nie identyfikuje żadnego z miast Podkarpacia jako ośrodka kolejnego szczebla w hierarchii krajowej, tj. ośrodka regionalnego. Koncepcja wskazuje natomiast ośrodki o znaczeniu subregionalnym: Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg, Mielec i Stalową Wolę¹⁰.

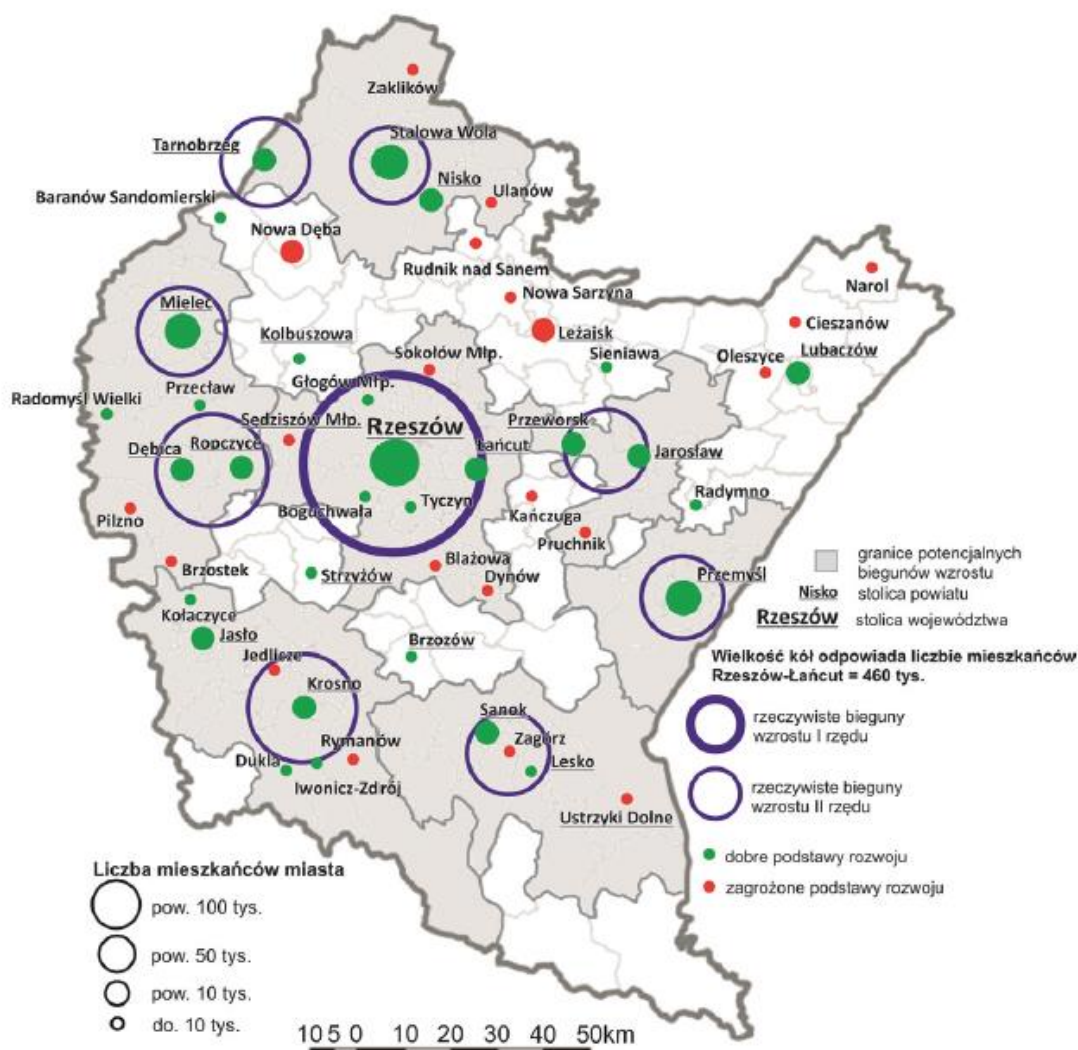
W wymiarze polityki regionalnej do rangi miast odnosi się *Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie 2020*. Strategia wskazuje rzeczywiste bieguny wzrostu, których potencjały mają być w szczególności wzmacniane: Rzeszów, Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg, Mielec, Stalowa Wola, Dębica-Ropczyce, Jarosław-Przeworsk, Sanok-Lesko.

Podsumowując można stwierdzić, że Krosno jest jednym z subregionalnych biegunów wzrostu w województwie podkarpackim - miastem na prawach powiatu oraz siedzibą władz powiatu krośnieńskiego (ziemskiego). Jest także rdzeniem Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego, który tworzy wraz z sąsiednimi gminami: Chorkówka, Jedlicze, Korczyzna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Wojaszówka.

⁹ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krosna*, Załącznik nr 1 do Uchwały Rady Miasta Krosna Nr LIX/1340/14 z dnia 27 czerwca 2014 r. (z późn. zm. *Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krosna*, Załącznik nr 1 do uchwały Rady Miasta Krosna Nr XXXV/708/16z dnia 28 października 2016 r.), s. 108.

¹⁰ Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie przyjęcia Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, M.P.2012.252.

Rysunek 6. Bieguny wzrostu w województwie podkarpackim

Źródło: *Miasta województwa podkarpackiego – perspektywy rozwoju. Raport końcowy* (red.) W. Dziemianowicz, J. Charkiewicz, Rzeszów 2016, s. 29

Kluczowe funkcje Krosna: gospodarcza (przemysłowa, handlowa, usługowa, rynek pracy), kulturalna, oświatowa, rekreacyjna, administracyjna, turystyczna, medyczna.

Rola Krosna jako centrum usług dla otoczenia:

- **Ośrodek gospodarczy – przemysłowy, handlowy, usługowy oraz ośrodek dojazdów do pracy**

Krosno jako silny ośrodek gospodarczy przyciąga pracowników z okolicznych gmin i powiatów, jak również odbiorców oferty handlowo – usługowej. Liczba pracowników dojeżdżających do pracy do Krosna wynosi 15 365, przy 2 533 pracownikach wyjeżdżających do pracy do innych miejscowości. Pracownicy napływają przede wszystkim z powiatu krośnieńskiego oraz okolicznych powiatów: jasielskiego, brzozowskiego, strzyżowskiego, sanockiego, a także z bardziej oddalonych powiatów. Największa liczba – ponad 1000 osób dojeżdża z gmin: Chorkówka (1 544 os.), Miejsce

Piastowe (1 360 os.), Korczyna (1 162), Wojaszówka (1 044) i Jedlicze (1 007)¹¹. Krosno jest drugim po Rzeszowie najbardziej napływowym rynkiem pracy Podkarpacia.¹²

Podobnie rysuje się oddziaływanie Krosna jako ośrodka handlowo – usługowego, przy czym dzięki przygranicznemu położeniu z oferty sklepów wielkopowierzchniowych, marketów budowlanych oraz targowiska korzystają często także obywatele Słowacji.

- **Ośrodek usług edukacyjnych**

Krosno posiada ofertę edukacyjną na wszystkich poziomach kształcenia – od szkoły podstawowej, do studiów wyższych magisterskich.

Karpacka Państwowa Uczelnia oferuje studia techniczne (w tym cieszące się dużym zainteresowaniem studia dualne), jak i humanistyczne, a zasięg jej oddziaływania znacznie wykracza poza granice miasta. KPU przyciąga studentów przede wszystkim z powiatu krośnieńskiego (34% studentów). Mieszkańcy Krosna stanowią 11% studentów. Pozostałą grupę stanowią mieszkańcy sąsiednich powiatów – jasielskiego, brzozowskiego, strzyżowskiego. Wśród odbiorców oferty KPU można znaleźć mieszkańców większości powiatów województwa podkarpackiego, a także osoby z innych województw (dane KPU, 2020).

Krosno silnie przyciąga także okolicznych mieszkańców do szkół ponadpodstawowych – dzięki rozbudowanej ofercie kształcenia w liceach ogólnokształcących i technikach oraz wysokiej, wyróżniającej się jakości kształcenia, którą potwierdzają wyniki egzaminów oraz ogólnopolskie rankingi. Wśród uczniów szkół ponadpodstawowych 28% stanowią mieszkańcy Krosna, a zdecydowaną większość (72%) – uczniowie dojeżdżający. Tworzą oni grupę 4674 osób. Uczniowie napływają przede wszystkim z sąsiednich powiatów: krośnieńskiego (stanowią 70% uczniów dojeżdżających), brzozowskiego (11%), jasielskiego (8%), strzyżowskiego (6%), sanockiego (3%). Pozostałe 2% stanowią mieszkańcy dalszych powiatów województwa podkarpackiego, a także mieszkańcy innych województw (małopolskie, lubelskie, opolskie, śląskie) oraz uczniowie z zagranicy, głównie z Ukrainy (dane Urzędu Miasta Krosna wg stanu na 30.06.2020 r.).

W mniejszym zakresie uczniów z okolicznych gmin przyciągają szkoły podstawowe.

- **Ośrodek administracyjny**

Krosno jest ważnym ośrodkiem administracyjnym dla mieszkańców powiatu krośnieńskiego ziemskiego, gdyż znajdują się tutaj siedziba władz powiatu, Starostwo Powiatowe, Powiatowy Urząd Pracy.

W Krośnie działają także: delegatura Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego z punktem paszportowym, punkt obsługi Narodowego Funduszu Zdrowia, Urząd Skarbowy, Inspektorat Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Delegatura Podkarpackiego Urzędu Celno – Skarbowego. Wiele instytucji obejmuje zasięgiem powiaty byłego województwa

¹¹ *Podkarpacka miastopedia rozwoju społeczno – gospodarczego. Aneks do raportu końcowego z ekspertyzy pn. Miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi oraz bieguny wzrostu w województwie podkarpackim*, Rzeszów 2019.

¹² *Miasta województwa podkarpackiego – perspektywy rozwoju. Raport końcowy* (red.) W. Dziemianowicz, J. Charkiewicz, Rzeszów 2016

podkarpackiego. W Krośnie funkcjonują również sądy rejonowy i okręgowy oraz prokuratura rejonowa i okręgowa.

- **Ośrodek kulturalny i turystyczny**

Z bogatej oferty krośnieńskich instytucji kultury korzystają nie tylko mieszkańcy Krosna, lecz także pozostałych gmin powiatu krośnieńskiego. Cykliczne wydarzenia kulturalne, np. Festiwal Kultur Pogranicza „Karpackie Klimaty”, Krośnieńskie Spotkania Teatralne, czy Galicja Blues Festival cieszą się popularnością wśród mieszkańców całego regionu oraz turystów z dalszych stron kraju.

Główny produkt turystyczny miasta budowany jest wokół Centrum Dziedzictwa Szkła, które corocznie odwiedza ok. 50 tys. gości – z regionu, kraju i zagranicy.

- **Ośrodek usług związanych z ochroną zdrowia**

W mieście działa Wojewódzki Szpital Podkarpacki im. Jana Pawła II, liczne przychodnie lekarskie, gabinety rehabilitacyjne i prywatne gabinety lekarzy specjalistów, z których oferty korzystają licznie mieszkańcy sąsiednich powiatów.

- **Ośrodek rekreacyjny**

Pewne elementy oferty rekreacyjnej Krosna silnie oddziałują i przyciągają mieszkańców sąsiednich gmin – są to przede wszystkim: nowoczesny kompleks otwartych basenów, dwie kryte pływalnie, sezonowe kryte lodowisko, stadion lekkoatletyczny i liczne boiska sportowe.

- **Usługi publiczne w ramach Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego**, realizowane przez Krosno we współpracy z sąsiednimi gminami, obejmują przede wszystkim transport publiczny, działalność w zakresie gospodarki odpadami, wspólną politykę dotyczącą poprawy jakości powietrza (projekty ograniczenia niskiej emisji).

Relacje z innymi centrami usług niedostępnych w mieście dotyczą przede wszystkim stolicy województwa. Na rzeszowskich uczelniach (Uniwersytet Rzeszowski, Politechnika Rzeszowska, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania, WSPiA Rzeszowska Szkoła Wyższa) naukę kontynuuje wielu absolwentów krośnieńskich szkół ponadpodstawowych. Uczelnie są także często ważnym partnerem dla krośnieńskich przedsiębiorców w działalności badawczo – rozwojowej. Ważnym aspektem jest realizowana współpraca miasta z instytucjami zlokalizowanymi w Rzeszowie w zakresie rozwoju gospodarczego - pozyskiwania i obsługi inwestorów (Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów przy Urzędzie Marszałkowskim w Rzeszowie, Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego RARR S.A.), a także wspierania przedsiębiorczości młodych i rozwijania start-upów (Podkarpackie Centrum Innowacji). W Rzeszowie znajduje się również szereg innych instytucji o zasięgu regionalnym.

Istotnym dla Krosna ośrodkiem znajdującym się w województwie podkarpackim jest także Mielec, ze względu na znajdującą się w tym mieście siedzibę oddziału Agencji Rozwoju Przemysłu, która na terenie Krosna jest właściwa do wydawania decyzji o wsparciu dla inwestorów w ramach Polskiej Strefy Inwestycji (przyznawanie zwolnień z podatku dochodowego).

1.3. Stan miasta – metody badawcze

Analiza stanu miasta, a następnie diagnoza poziomu rozwoju lokalnego stworzona na potrzeby Planu Rozwoju Lokalnego, zostały przygotowane w oparciu o następujące metody badawcze:

- analiza danych zastanych (desk research) wraz z analizą aktualnie obowiązujących dokumentów strategicznych,
- badania z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu w formie elektronicznej (CAWI) skierowane do następujących grup respondentów: mieszkańców, przedsiębiorców, uczniów krośnieńskich szkół ponadpodstawowych, studentów Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie,
- Zogniskowane Wywiady Grupowe (Focus Group Interview - FGI) z lokalnymi liderami oraz przedsiębiorcami, przedstawicielami miejskich jednostek organizacyjnych, młodzieżą, przedstawicielami Urzędu Miasta Krosna, organizacji pozarządowych oraz miejskich aktywistów,
- ankieta audytoryjna „Smart City” skierowana do pracowników JST,
- warsztaty strategiczne,
- konsultacje społeczne, z wykorzystaniem Platformy konsultacji społecznych Urzędu Miasta Krosna (<https://krosno.konsultacje-spoeczne.pl/>).

Ważnym elementem diagnozy jest określenie pozycji konkurencyjnej w odniesieniu do innych miast o podobnej specyfice. Ze względu na zbliżony profil oraz pełnienie podobnych funkcji w strukturze osiedleńczej, za najbardziej adekwatne do ujęcia w perspektywie porównawczej uznano następujące miasta:

Tarnobrzeg, Przemyśl (podkarpackie) **Nowy Sącz** (małopolskie), **Chełm, Zamość, Biła Podlaska** (lubelskie), **Suwałki** (podlaskie).

Grupa porównawcza obejmuje miasta na prawach powiatu, które w 1999 r. utraciły status stolicy województwa, są zlokalizowane w Polsce wschodniej i południowej, po wschodniej stronie Wisły. Wszystkie te miasta charakteryzują się zbliżoną do Krosna liczbą mieszkańców. Ważnym aspektem branym pod uwagę było także przygraniczne położenie.

Do analiz porównawczych Krosna i siedmiu miast podobnych wykorzystano narzędzia analityczne przygotowane przez Związek Miast Polskich, w tym:

- **Monitor Rozwoju Lokalnego** – System Analiz Samorządowych¹³ – na bazie tego narzędzia przygotowano raport z analizy rozwoju gminy za okres lat 2014-2018,
- **Monitor Miasta**¹⁴ – narzędzie do analiz pogłębionych, będące częścią Monitora Rozwoju Lokalnego, pozwalające na analizę danych pochodzących ze statystyki

¹³ <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>

¹⁴ <https://monitormiast.pl/>

publicznej (dane Głównego Urzędu Statystycznego) oraz danych udostępnionych przez Ministerstwo Finansów (System POLTAX),

- **Dane** pochodzące z **Banku Danych Lokalnych GUS**¹⁵ oraz opracowań sygnalnych **Głównego Urzędu Statystycznego** (m.in. Roczniki Statystyczne GUS, Roczniki Demograficzne GUS, Roczniki Województw GUS)¹⁶.

W analizach wykorzystano także raporty badawcze oraz opracowania własne, m.in. Raport z badania opinii przedsiębiorców 2020 – „Ocena stanu i warunków rozwoju przedsiębiorczości w Krośnie”; Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020; Raport z badania ankietowego studentów Karpackiej Państwowej Uczelni; „Raport o stanie Miasta Krosna za rok 2019”; Raport z badania ankietowego pn. „Ocena różnych aspektów życia w Krośnie oraz określenie potrzeb mieszkańców” 2019; Raport z badania ankietowego mieszkańców „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta”, 2020; raport z badań ankietowych seniorów po zakończeniu projektu „Zwiększenie dostępu do informacji dotyczącej ochrony i promocji zdrowia dla osób starszych poprzez prowadzenie Centrum Aktywności Seniora INFOSENIOR oraz wdrożenie profilaktycznych wizyt domowych”; Raporty o stanie realizacji zadań oświatowych.

1.4. Stan miasta – obszar społeczny

1.4.1. Sytuacja demograficzna miasta

Potencjał demograficzny lokalnej społeczności, czyli zmiany liczby mieszkańców, struktury wieku, przyrost naturalny i ruchy migracyjne pokazują, czy lokalna społeczność ma zdolność rozwoju, czy też znajduje się w stanie stagnacji lub kryzysu. Liczba mieszkańców i jej zmiana jest fundamentem do określania aktualnego i prognozowania przyszłego popytu na usługi, infrastrukturę techniczną, nieruchomości mieszkaniowe i komercyjne, miejsca pracy. Równocześnie, sytuacja demograficzna wyznacza potencjalny zasób siły roboczej, a w konsekwencji, zdolność do generowania podatków. Stabilna sytuacja demograficzna oraz zastępowalność pokoleń jest podstawą stabilnych finansów publicznych. Analiza obecnej struktury wieku lokalnej społeczności oraz obserwowanych trendów pozwala oszacować zmiany oczekiwane w przyszłości. Stwarza ona podstawy dla planowania strategicznego na poziomie samorządów, przedsiębiorstw i instytucji finansowych.

W ramach analizy sytuacji demograficznej przeanalizowane zostały cztery czynniki składające się na łączny obraz zasobów ludzkich w mieście:

¹⁵ <https://bdl.stat.gov.pl>

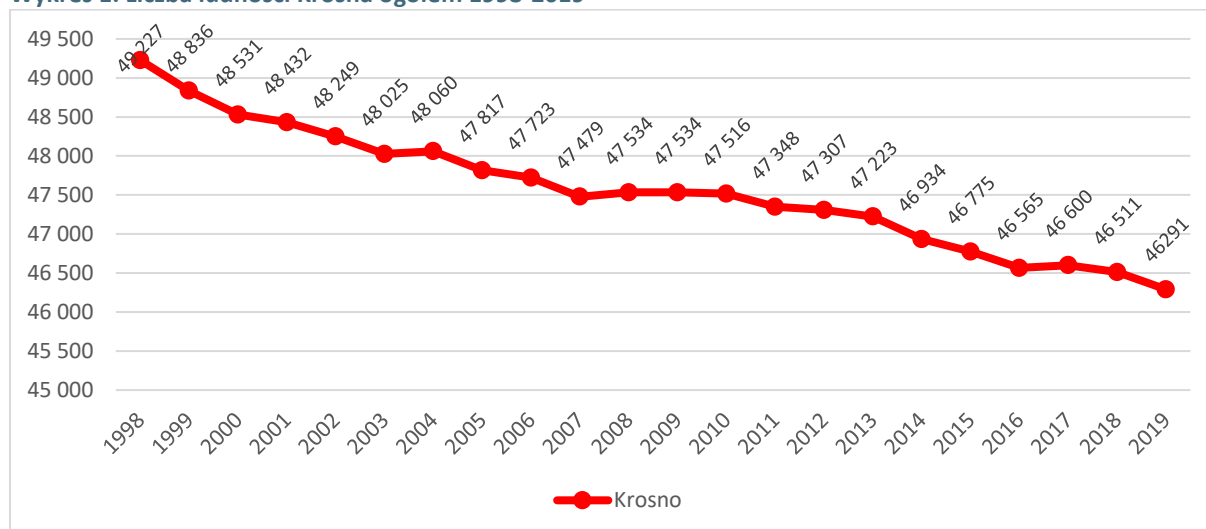
¹⁶ <https://stat.gov.pl/publikacje/publikacje-a-z/>

Perspektywa porównawcza zastosowana do analizy zmian demograficznych została ustalona na 1998 roku, ostatnim roku przed reformą administracyjną, zmniejszającej liczbę województw w Polsce. Był to ostatni rok, w którym Krosno było stolicą województwa krosnieńskiego. Krosno było jedną z najmniejszych pod względem liczby mieszkańców stolic województw, w podziale terytorialnym funkcjonującym w latach 1975-1998. Liczba ludności w analizowanym okresie 1998–2019 nie przekroczyła 50 tys. mieszkańców. W pierwszym roku analizy liczba mieszkańców miasta wyniosła 49 227 osób. W każdym kolejnym roku liczba ludności ulegała zmniejszeniu. W 2019 r. liczba mieszkańców wyniosła 46 291 osób. **Rozstęp liczby ludności, która odpłynęła z miasta w okresie 1998-2019 wyniósł 2 936 osób.**

Odsetek liczby mieszkańców Krosna w 2019 r., przyjmując za rok bazowy 1998, stanowił **94,04%** liczby ludności. Najbardziej dynamiczny spadek liczby ludności miasto doświadczyło na przełomie lat 1998 – 2003. W tym okresie liczba mieszkańców zmniejszyła się o blisko 2,5%. W latach 2007 – 2012 spadek ten został zahamowany. Okres 2013 – 2016 ponownie charakteryzował się nieco większą dynamiką spadku liczby ludności.

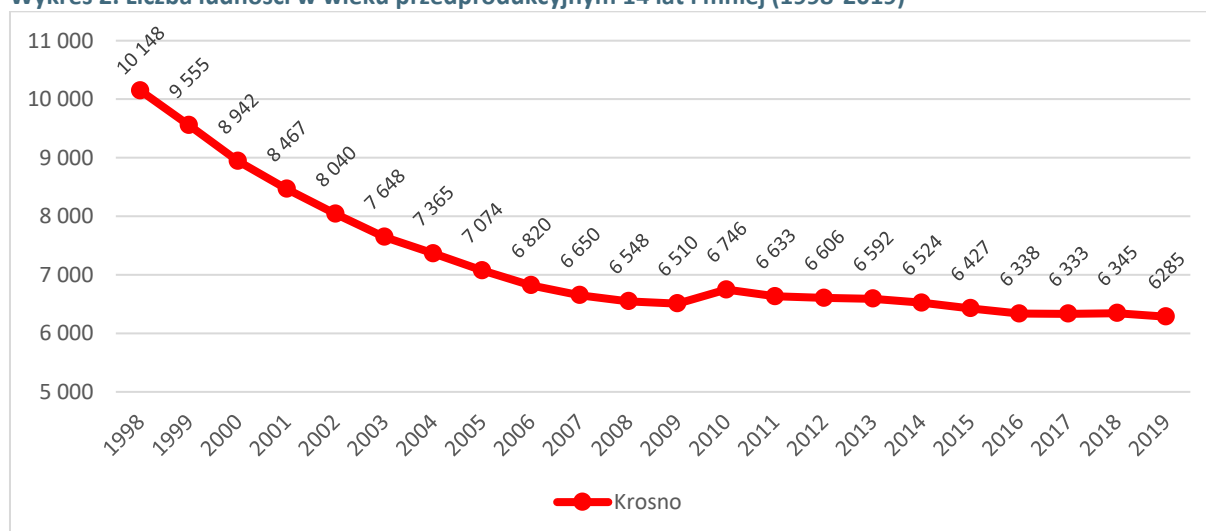
Wykres 1. Liczba ludności Krosna ogółem 1998-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym (0-14 lat) uległa znaczącemu zmniejszeniu. Rozstęp liczby ludności pomiędzy 1998 rokiem a 2019 wyniósł 3 863 osoby. W 1998 mieszkańcy Krosna w wieku 14 lat i mniej liczyli 10 148 osób, w 2019 roku populacja mieszkańców w tej grupie wiekowej **zmniejszyła się do 6 285 osób.**

Wykres 2. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym 14 lat i mniej (1998-2019)

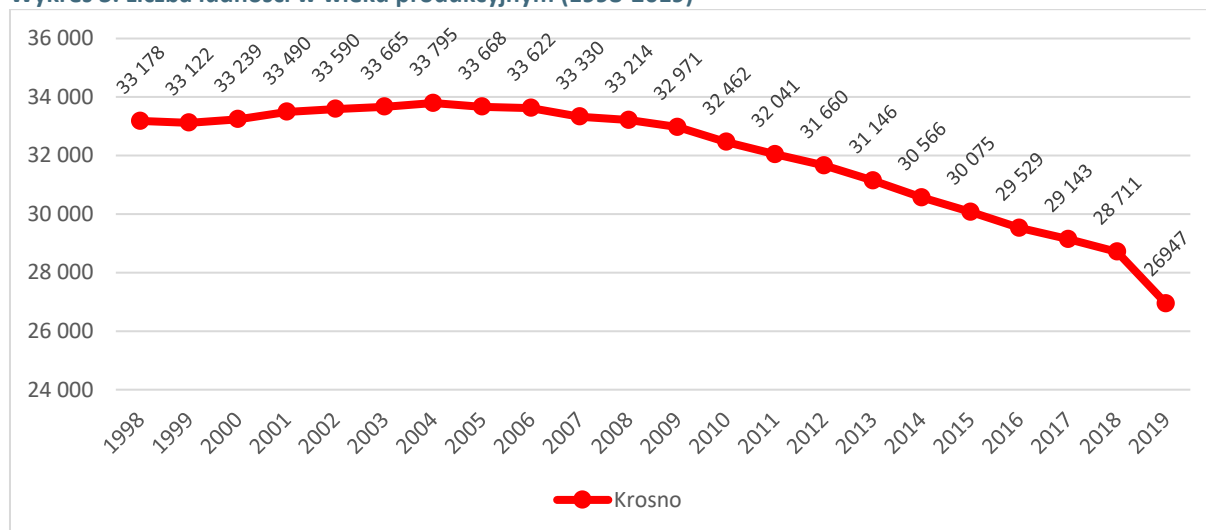

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Odsetek liczby mieszkańców Krosna w grupie wiekowej 0-14 lat w 2019 r., przyjmując za rok bazowy rok 1998, stanowił **61,93% ludności dla tej grupy wiekowej z 1998 r.** Najbardziej gwałtowny spadek liczby ludności dotyczył okresu 1998 – 2008. W tym czasie populacja osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się o ponad jedną trzecią w stosunku do roku 1998 (35,47%). W latach 2009-2010 można zaobserwować delikatny procentowy wzrost liczby ludności w tym przedziale wiekowym. Od 2011 roku dynamika spadku jest niewielka i w okresie do 2019 r. wyniosła 3,43%, od 2009 roku charakteryzuje się znaczącą poprawą sytuacji demograficznej.

Liczba mieszkańców Krosna w wieku produkcyjnym w okresie 1998 – 2019 uległa obniżeniu. Rozstęp między liczbą osób w tym przedziale wieku w 1998 a 2019 roku wyniósł 6 231 osób. W okresie 1998 – 2008 liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym pozostawała na zbliżonym poziomie. Od 2009 roku można odnotować systematyczny spadek liczebności tej kategorii wiekowej mieszkańców Krosna. Najbardziej gwałtowny spadek miał miejsce w okresie 2018 – 2019, liczba osób w tej grupie wiekowej w porównaniu do roku poprzedniego zmniejszyła się o 1 764 osób.

Wykres 3. Liczba ludności w wieku produkcyjnym (1998-2019)

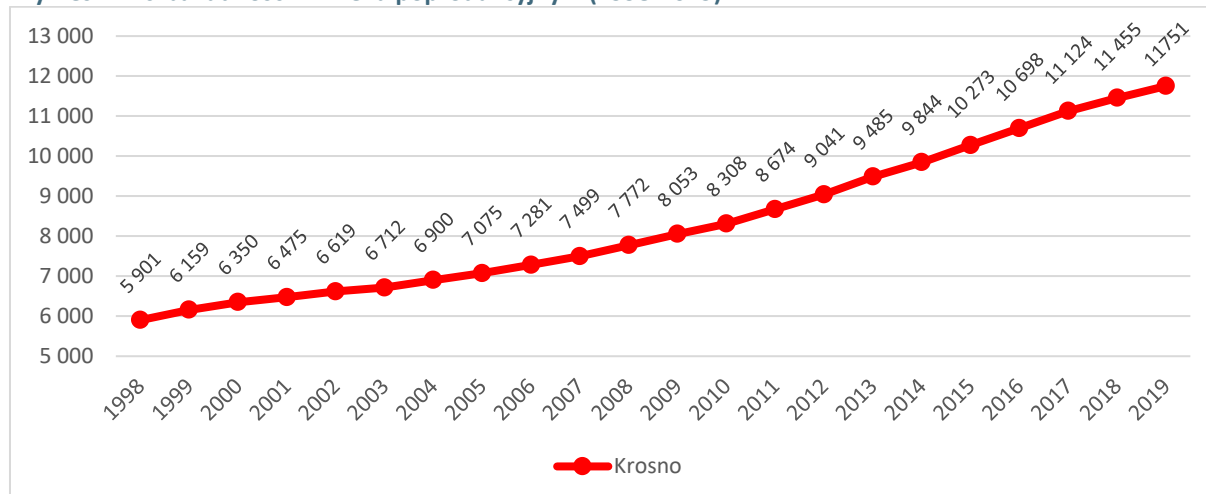

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w okresie 1998-2019 uległa podwojeniu. Rozstęp pomiędzy wartością z 1998 i 2019 roku **wyniósł 5 850 osób.** Szczególnej dynamiki wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym nabrał po 2007 roku. W tym samym roku można obserwować sukcesywne zmniejszanie się subpopulacji mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Odsetek liczby mieszkańców Krosna w wieku poprodukcyjnym w 2019 r., przyjmując za rok bazowy rok 1998, stanowił **199,14% ludności dla tej grupy wiekowej z 1998 r.**

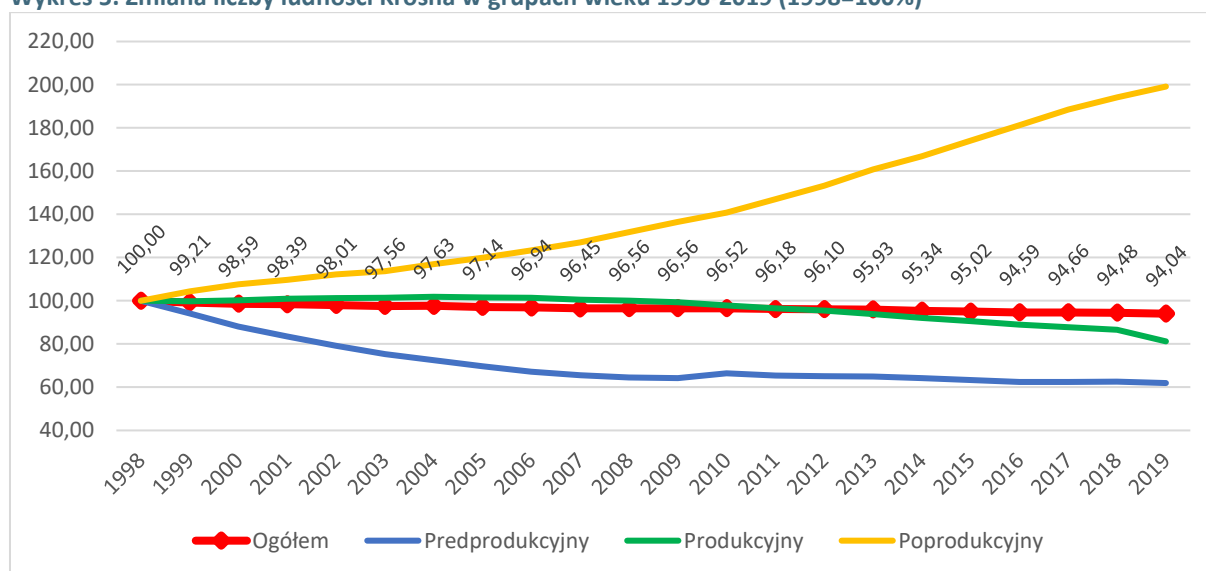
Wykres 4. Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (1998-2019)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Do ciekawych analiz prowadzi porównanie zmian liczby ludności Krosna ogółem oraz dla poszczególnych grup wiekowych, przy przyjęciu 1998 roku jako roku porównawczego – bazowego. **Zmiany liczby ludności ogółem oraz subpopulacji mieszkańców w wieku produkcyjnym są do siebie zbliżone**, przy nieco większej dynamice spadku liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym po 2015 roku. **Spadek liczby ludności w przedziale wieku 0-14 lat wyhamowuje i „wypłaszcza się” od 2007 roku**. Największy wzrost i rozwarstwienie dotyczą subpopulacji mieszkańców w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 5. Zmiana liczby ludności Krosna w grupach wieku 1998-2019 (1998=100%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Współczynnik obciążenia demograficznego obrazuje, ile osób w wieku nieprodukcyjnym przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. **Wartość współczynnika od 2006 r. ulega sukcesywnemu wzrostowi**, od poziomu 41,94 osoby w 2006 r. **do 66,93 osób w 2019 r.** **Konsekwencją wzrostu wartości współczynnika obciążenia demograficznego jest ustabilizowany poziom liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, znaczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym i malejąca subpopulacja osób w wieku produkcyjnym.**

W 1998 roku na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przypadało 58 osób w wieku poprodukcyjnym, w 2019 roku wartość ta wyniosła blisko 187 osób. Na przestrzeni dwudziestu jeden lat odnotowano ponad trzykrotny wzrost wartości współczynnika.

W analizowanym okresie odnotowano również **znaczący wzrost wskaźnika liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym.** W 1998 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało blisko 18 osób w wieku poprodukcyjnym. W 2019 r. wartość ta wyniosła 43 osoby.

Na przestrzeni analizowanego okresu **liczba osób w wieku 65 lat i więcej, która przypadała na 100 osób w wieku 15 – 64 lata wzrosła blisko trzykrotnie** z poziomu 13,9 osób w 1998 roku do 31,9 w 2019 roku. Gwałtowny wzrost jest wynikiem pogłębiającego się zasięgu procesu starzenia się ludności, przechodzeniem do grupy ludności w wieku 65 plus osób urodzonych w ramach pierwszego boomu demograficznego na przełomie lat pięćdziesiątych

i sześćdziesiątych dwudziestego wieku, zmniejszenia się poziomu urodzeń oraz niekorzystnego salda migracji.

Na przestrzeni lat 1998 – 2019 **wskaźnik starości** określający relacje pokoleniową dziadków i wnuczków **wzrósł w Krośnie ponad trzykrotnie**. W 1998 r. na 100 osób poniżej piętnastego roku życia przypadało 47 osób w wieku powyżej sześćdziesiątego piątego roku życia. W 2019 r. na 100 osób w przedziale wieku 0-14 przypadają 154 osoby 65 plus. Szczególnie silny wzrost wskaźnika starości nastąpił w latach 2015-2016.

Wskaźnik Richarda Floridy, czyli liczba mieszkańców w wieku 25-34 na 1 tys. mieszkańców, **miał tendencję wzrostową do 2010 r.**, osiągając swój szczytowy poziom właśnie w tym roku – 174 osoby w wieku 25 – 34 lata na tysiąc mieszkańców. **Od 2011 roku można zaobserwować sukcesywny spadek** liczby osób w przedziale 25-34 lata w stosunku do ogółu mieszkańców miasta. W 2015 r. wartość wskaźnika Floridy wyniosła 155 osób, rok później 149,4, w 2017 – 143,7, w kolejnym roku 137,3, zaś w 2019 - 128,7 osób.

Wskaźnik liczby mieszkańców Krosna w wieku 0-6 lat na 1 000 mieszkańców miasta podlegał wahaniom w analizowanym okresie. Od 1998 roku można zaobserwować spadek liczby osób, z poziomu 73,2 osoby na 1 000 mieszkańców miasta ogółem do 2007 roku do poziomu 60,3 osób. W okresie 2008 – 2013 wskaźnik liczby mieszkańców w tej grupie wiekowej na 1000 osób ogółem wzrastał. Od 2014 roku można zaobserwować ponowny spadek wartości wskaźnika. **W 2019 roku osiągnął on najniższą wartość w całym analizowanym okresie** i wyniósł 59,4 osób w wieku 0-6 lat na 1 000 mieszkańców.

Wskaźnik liczby mieszkańców Krosna w wieku 7-15 lat na 1 000 mieszkańców na przestrzeni analizowanego okresu **uległ znacznemu obniżeniu** z poziomu blisko **154** osób do poziomu **86** osób. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż od 2007 r. obserwujemy stabilizację wskaźnika.

Wskaźnik liczby mieszkańców Krosna w wieku 16-18 lat na 1 000 mieszkańców ogółem zmniejszył się o połowę w analizowanym okresie z poziomu 60,8 osób w 1998 do 28,8 osób w 2019 roku. Po okresie dość gwałtownego spadku wartości wskaźnika w latach 2002 – 2010, od 2011 można zaobserwować stabilizację. Mimo utrzymującej się tendencji spadkowej odnotowano również lata delikatnego wzrostu (2016 – 2017).

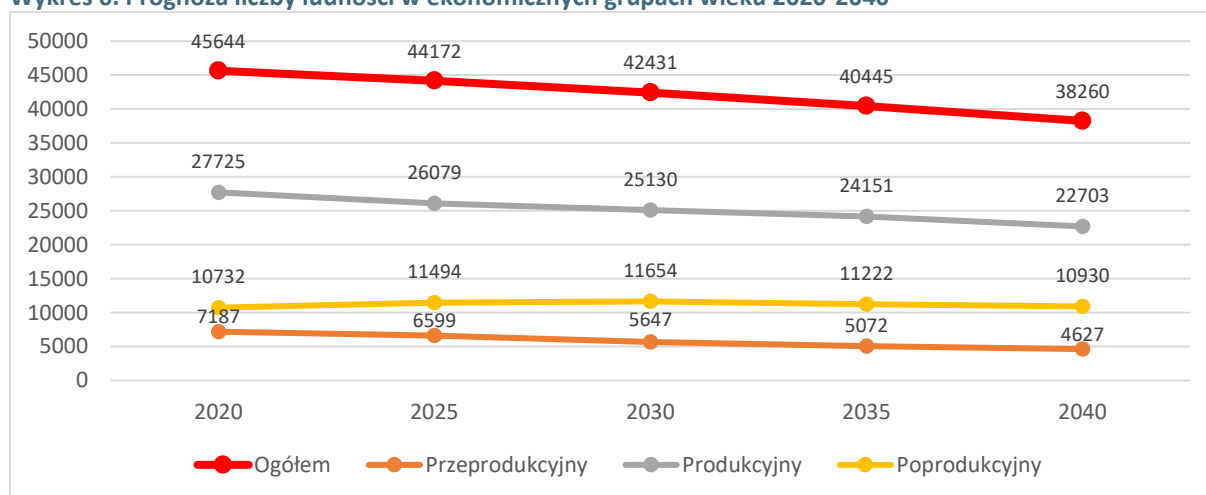
Analiza trendów liczby kobiet w wieku rozrodczym, przyjmując rok bazowy 1998, wskazuje, że **liczba mieszkanki Krosna w wieku 15-49 lat zmniejszyła się w analizowanym okresie o ponad trzy tysiące osób**, z poziomu 13 658 w 1998 roku do 10 544 w roku 2019. Największy spadek liczby kobiet dotyczył okresu 2004-2014, ubyło w nim ponad dwa tysiące osób (2 043). Od 2016 r. widać wyhamowanie tempa spadku i jego stabilizację.

W okresie 1998 – 2019 liczba ludności w wieku 70 lat i więcej uległa w Krośnie podwojeniu. W 1998 r. osób w tej grupie wiekowej było 3 006, w 2019 r. subpopulacja liczyła 6 193 osoby. Największą dynamikę wzrostu liczby osób w wieku 70 plus odnotowano po 2015 roku. Przyrosty liczby osób w tej grupie wiekowej wynosiły około 200 osób w każdym kolejnym

roku. **Wskaźnik liczby mieszkańców Krosna w wieku 70 lat i więcej na 1 000 mieszkańców wzrósł** w analizowanym okresie **ponad dwukrotnie** z poziomu 61,1 do 133,8 osoby.

Według prognoz liczby ludności w perspektywie do 2040 roku Krosno utraci ponad dwa i pół tysiąca mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. Populacja osób w tej grupie wiekowej będzie liczyć w 2040 r. 4 627 osób. **Krosno utraci ponad pięć tysięcy mieszkańców w wieku produkcyjnym** z poziomu 27 725 osób w 2020 r. do 22 703 osób w roku 2040. **Nieznacznie** w prognozowanym okresie **wzrośnie subpopulacja mieszkańców w wieku poprodukcyjnym** – wzrost wyniesie 198 osób. **Krosno zanotuje również spadek ogólnej liczby mieszkańców w perspektywie do 2040 roku**, czego finałem będzie populacja licząca poniżej czterdziestu tysięcy mieszkańców. Warto również wskazać, iż udział liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w liczbie mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym według prognozy na lata 2020-2040 wzrośnie z poziomu 1,49 do 2,36.

Wykres 6. Prognoza liczby ludności w ekonomicznych grupach wieku 2020-2040

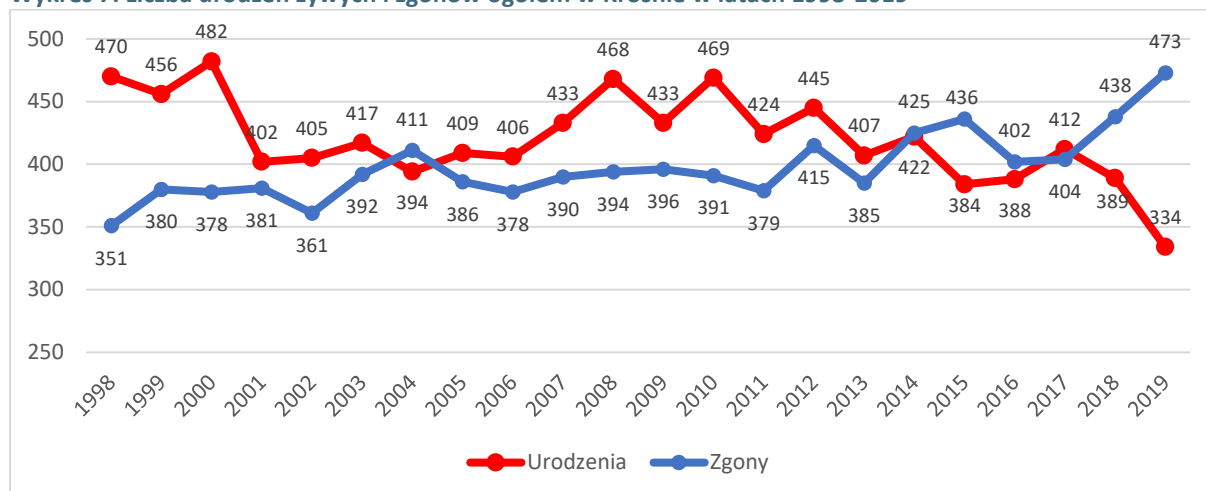

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Liczba urodzeń żywych w latach 1998 – 2019 wahała się w przedziale **od 482 w 2000 roku do 334 w 2019 r.** Od 2008 do 2016 r. widać pewną prawidłowość - po roku wzrostu liczby urodzeń, dochodzi do delikatnego spadku. Sytuacja ta powtarza się rok po roku. Od 2014 roku można zaobserwować- w kolejnym roku spadek liczby urodzeń, w następnych dwóch latach wzrost zaś w dwóch ostatnich latach ponowny spadek. Zaznaczyć należy, że liczba urodzeń odnotowana w 2019 roku była najniższą w całej analizowanej perspektywie czasowej.

Liczba zgonów w analizowanym okresie **zawierała się w przedziale od 351 do 473.** Najniższą i najwyższą wartość odnotowano w dwóch skrajnych datach analizowanego okresu, czyli w 1998 i 2019 roku. Na przestrzeni ostatnich pięciu lat liczba zgonów pozostaje na zbliżonym poziomie powyżej czterystu zgonów rocznie. W ostatnich czterech latach można jednak zauważyć coroczny wzrost liczby zgonów.

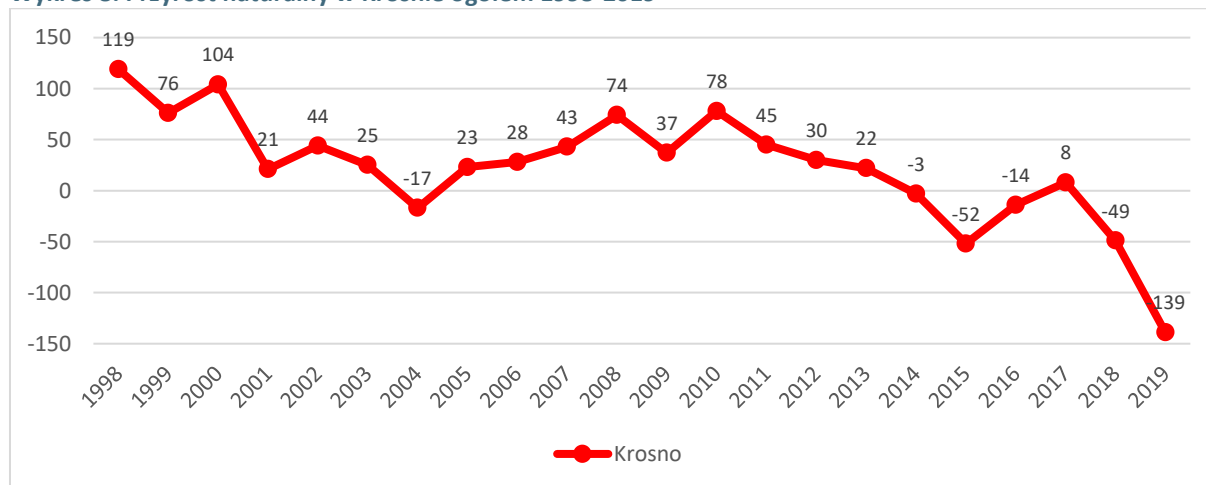
Wykres 7. Liczba urodzeń żywych i zgonów ogółem w Krośnie w latach 1998-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Wskaźnik dzietności wskazuje, że przez cały analizowany okres, osiągnięta **wartość nie zapewniała prostej zastępowalności pokoleń**. W latach 2009 – 2018 wartości wskaźnika dzietności zawierały się w przedziale od 1,24 do 1,37.

Wykres 8. Przyrost naturalny w Krośnie ogółem 1998-2019

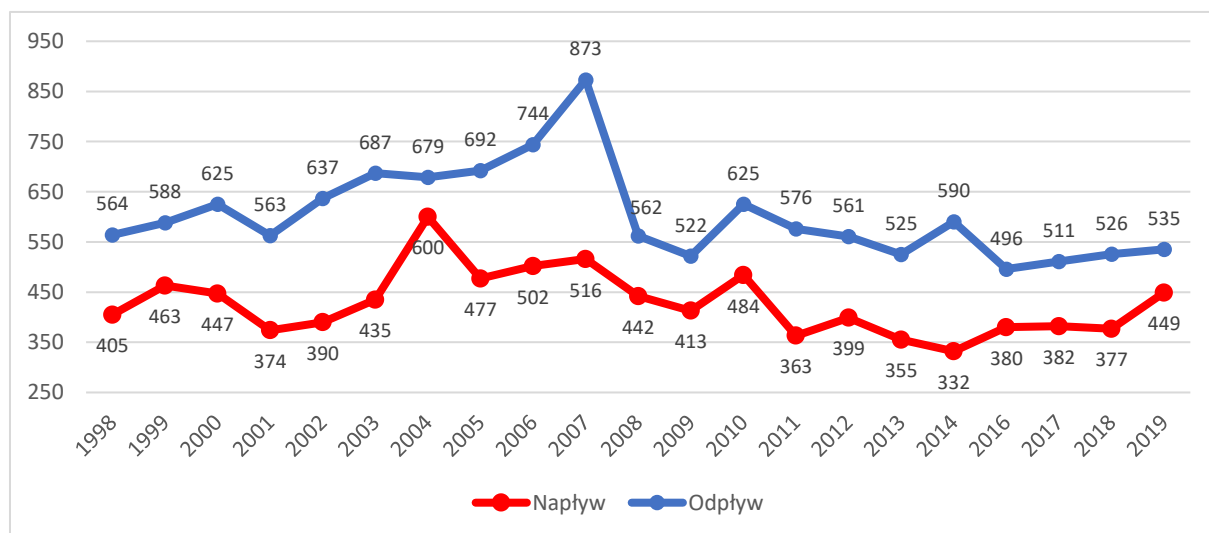
Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Przyrost naturalny charakteryzował się dużym zróżnicowaniem – okresami wzrostu wartości, jak i spadku. W okresie ostatnich pięciu lat jedynie w 2017 r. odnotowano dodatnią wartość przyrostu naturalnego. W pozostałych latach miał on wartość ujemną. Szczególnie silny spadek wartości można zaobserwować w dwóch ostatnich latach analizy – w roku 2018 i 2019.

Na przestrzeni analizowanych lat liczba osób, które napłynęły do Krosna ulegała silnym wahaniom. **Największy napływ odnotowano w 2004 r.**, kiedy do miasta napłynęło 600 osób. **Najmniejszy napływ ludności odnotowano w 2014 r.** i wyniósł on 332 osoby. Średnia dla całego analizowanego okresu wyniosła 428 osób. Na przestrzeni ostatnich lat średnia napływu osób pozostaje na podobnym poziomie, jedynie w 2019 r. zaobserwowano zdecydowany wzrost liczby osób, które napłynęły do Krosna. Napływ mężczyzn do Krosna w latach 2009 – 2018 (z wyłączeniem roku 2015, dla którego nie ma danych w BDL GUS) był

zróżnicowany i wahał się od poziomu 150 do 209 osób. Średnia dla analizowanego okresu wyniosła 178 osób. Zróżnicowanie napływu kobiet w analizowanym okresie było w Krośnie mniejsze niż w przypadku mężczyzn i wahało się w przedziale od 275 do 182 osób. Średnia liczba kobiet, jaka napłynęła w okresie 2009 – 2018 wyniosła 209 osób. Odptyw ludności w analizowanym okresie był zróżnicowany. Od 1998 do 2007 roku można było obserwować tendencję wzrostową z najwyższym wynikiem 873 osób. Od 2008 roku można zaobserwować ustabilizowanie poziomu odptywu osób na zbliżonym poziomie. Krosno charakteryzowało się ustabilizowanym odptywem mężczyzn i kobiet na przestrzeni analizowanych lat. W przypadku mężczyzn rozstęp wyniósł 60 osób, w przypadku kobiet był nieco wyższy i wyniósł 73 osoby.

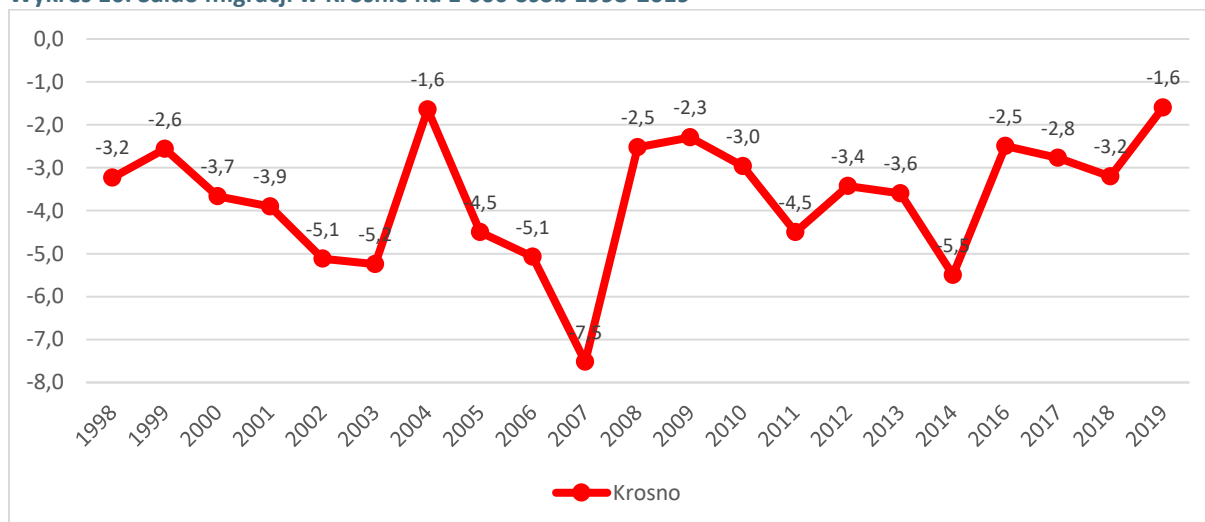
Wykres 9. Napływ i odptyw ludności Krosna ogółem 1998-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

W całym analizowanym okresie saldo migracji na 1 000 mieszkańców miało wartość ujemną. Najwyższe wartości odnotowano w 2007 roku (-7,5) oraz w 2014 r (-5,5). Od 2016 r można zaobserwować stabilizację poziomu salda migracji na 1000 mieszkańców ogółem.

Wykres 10. Saldo migracji w Krośnie na 1 000 osób 1998-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Narzędzie do analiz pogłębionych – Monitor Miast pozwolił na wskazanie grup wiekowych, w których saldo migracji jest najmniej korzystne. Widać wyraźnie, że **miasto szczególnie mocno doświadcza odpływu osób w wieku 25-34 lata** oraz w nieco słabszym stopniu osób w wieku 35-49 lat. Wyniki wskazują, że **Krosno jest niewystarczająco atrakcyjnym miastem dla osób kończących edukację na poziomie szkół wyższych**. Silny odpływ mieszkańców w wieku 25-34 lata potwierdzają również wartości wskaźnika Floridy. Powyższe wnioski potwierdza również analiza wskaźnika średniej trzyletniej salda migracji osób w wieku 15-34 lata na 1000 osób ogółem. Krosno charakteryzowało się umiarkowanie korzystnymi wartościami wskaźnika, które notowały ujemną wartość.

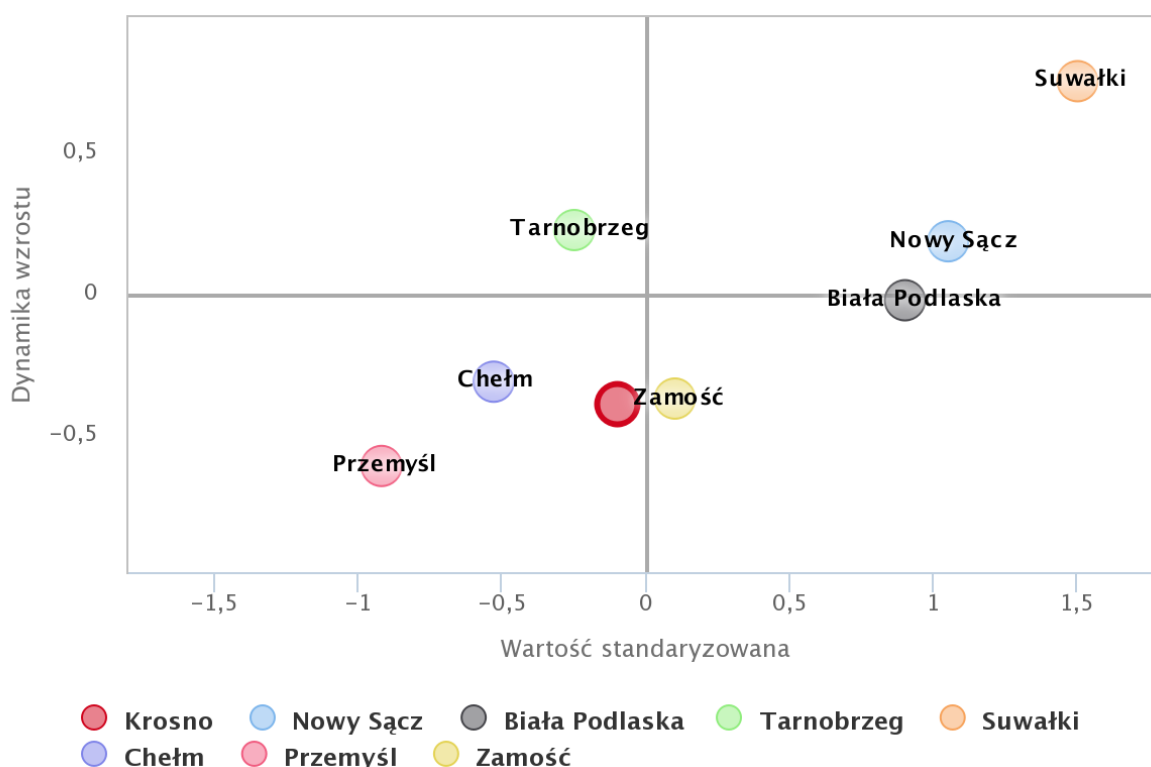
Badania ilościowe zrealizowane wśród uczniów krośnieńskich szkół ponadpodstawowych oraz studentów Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie również potwierdzają wniosek o niewystarczającej atrakcyjności Krosna dla młodych osób. Badanie zrealizowane na próbie 775 uczniów krośnieńskich szkół ponadpodstawowych wskazuje, że Krosno nie jest zbyt atrakcyjnym miejscem zamieszkania dla młodych osób. Wyniki badań zrealizowanych wśród studentów KPU w Krośnie potwierdzają, że miasto w niewystarczającym stopniu przyciąga przyjezdnych studentów. Nieco ponad jedna czwarta studentów - mieszkańców powiatu krośnieńskiego chciałaby mieszkać w Krośnie, jednak odsetek osób, które w chwili kończenia szkoły średniej nie mieszkały w Krośnie ani na terenie powiatu krośnieńskiego, a chcących po studiach zamieszkać w Krośnie wynosi zaledwie 8,5%. Wyniki te pokazują również inny interesujący aspekt- **Krosno jest z powodów rodzinnych (miejsce urodzenia, rodzina itp.) atrakcyjne dla młodych mieszkańców Krosna, aby w nim pozostać**. Miasto ma również potencjał, aby przyciągać młodych mieszkańców z terenu powiatu krośnieńskiego, co wykazały również analizy salda migracji wewnątrz wojewódzkich z kierunku wieś – w trzech ostatnich latach saldo migracji było dodatnie.

Liczba małżeństw zawartych na 1 000 mieszkańców w okresie 2002 – 2019 charakteryzuje się **umiarkowaną dynamiką**. Krosno charakteryzowało się wysokim poziomem wskaźnika w

latach 2005 – 2015. Od 2016 roku liczba zawartych małżeństw na 1000 mieszkańców obniżyła się i pozostaje na zbliżonym poziomie, zawierającym się w przedziale od 4,1 do 4,6.

W okresie 2002 – 2014 Krosno charakteryzowało się niskim poziomem rozwodów w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców. Od 2015 można zaobserwować wzrost liczby rozwodów, w kolejnych zaś latach - 2016-2019 - stabilizację na poziomie 1,8 – 1,9 zawartych rozwodów w ciągu roku na 1000 mieszkańców ogółem.

Wykres 11. Wskaźnik syntetyczny dla obszaru: sytuacja demograficzna

Źródło: www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego

Analiza sytuacji demograficznej Krosna na tle miast porównawczych wskazuje, że **wskaźnik określający sytuację demograficzną miasta jest gorszy niż w grupie porównawczej (-0,10)**. Ponadto **Krosno charakteryzuje się gorszą dynamiką zmian**, notując ujemną wartość wskaźnika (-0,39). W tym wypadku dystans pomiędzy Krosnem a grupą miast subregionalnych (C1) zwiększa się. W najbardziej korzystnej sytuacji znajdują się Suwałki oraz Nowy Sącz, które znalazły się w pierwszej ćwiartce wykresu. W nieco gorszej sytuacji od tych dwóch miast znalazła się Biała Podlaska. Najtrudniejsza sytuacja charakteryzowała, obok Krosna, jeszcze dwa miasta – Chełm oraz Przemysł. W nieco korzystniejszej sytuacji znalazł się Tarnobrzeg, dla którego wskaźnik jest gorszy niż w grupie porównawczej, lecz dystans się zmniejsza.

Pierwszym z analizowanych podobszarów w ramach obszaru sytuacja demograficzna jest **liczba i struktura wieku mieszkańców**. Szczegółowej analizie w ramach tego podobszaru poddanych zostało siedem wskaźników: 1) Zmiana liczby mieszkańców w ostatnich 5 latach jako % ludności w roku bazowym (W1); 2) Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (W2); 3) Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku

przedprodukcyjnym (W3); 4) Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (W4); 5) Liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 15-64 lata (W5); 6) Wskaźnik starości - odsetek osób w wieku 65 lat i więcej (W6); 7) Liczba mieszkańców w wieku 25-34 lat na 1 000 mieszkańców (W7).

Analiza **wskaźnika zmiany liczby mieszkańców w ostatnich pięciu latach** jako odsetek ludności w roku bazowym, wykazała, że pomimo faktu, iż wszystkie miasta doświadczają spadku liczby ludności, sytuacja **Krosna na tle pozostałych miast wygląda relatywnie korzystnie, miasto traci mieszkańców, ale strata nie jest tak silna, jak w przypadku pozostałych miast**. Poziom utraty ludności jest mniejszy niż w przypadku pozostałych miast – wartość standaryzowana wyniosła 0,5, również dynamika jest lepsza jak w przypadku miast grupy porównawczej (0,25). W zbliżonej do Krosna sytuacji są Biała Podlaska, Suwałki i Nowy Sącz. Cztery pozostałe miasta charakteryzują się pogarszającą się sytuacją demograficzną oraz zwiększającym się dystansem do pozostałych miast. W zdecydowanie najgorszej sytuacji są dwa miasta – Chełm oraz Przemyśl.

Wykres 12. Wskaźniki szczegółowe dla podobszaru struktura wieku mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie MRL (www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego)

Wnioski z analizy pozostałych sześciu wskaźników nie są już tak optymistyczne. Wartości wskaźnika ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym dla Krosna umiejscawiają je w drugiej ćwiartce. Wskaźnik jest gorszy niż w grupie porównawczej, Krosno jednak zmniejsza dystans do reszty miast. Pozostałe wartości pięciu wskaźników sytuują Krosno w czwartej ćwiartce wykresu. Wartości wskaźników są gorsze niż w grupie porównawczej, ponadto dystans pomiędzy Krosnem a grupą miast subregionalnych (C1) zwiększa się.

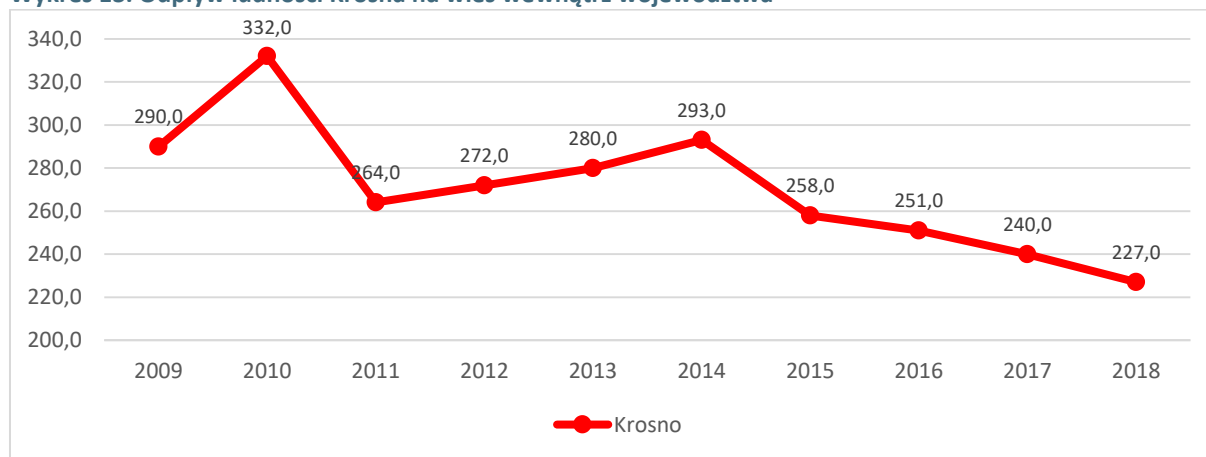
Drugim analizowanym podobszarem w ramach obszaru sytuacja demograficzna był **przyrost naturalny**. Szczegółowej analizie w ramach tego podobszaru poddane zostały trzy wskaźniki: 1) Przyrost naturalny w ostatnich trzech latach na 1 000 ludności; 2) Urodzenia żywe na 1 000 ludności; 3) Współczynnik dzietności kobiet - urodzenia żywe na 1 000 kobiet w wieku

15-49 lat. Wartość wskaźnika przyrostu naturalnego w ostatnich trzech latach na 1000 ludności dla Krosna jest lepsza niż w grupie miast porównawczych, dynamika jednak jest słabsza. Najkorzystniejszymi wartościami wskaźnika charakteryzowały się Suwałki, Nowy Sącz i Biała Podlaska. W najmniej korzystnej sytuacji znajduje się Chełm oraz Przemyśl. Wartości wskaźnika urodzeń żywych na 1 000 ludności oraz współczynnika dzietności kobiet lokują Krosno w czwartej ćwiartce wykresu. Wartości wskaźników są gorsze niż w grupie porównawczej, ponadto dystans pomiędzy Krosnem a grupą miast subregionalnych (C1) zwiększa się. W podobnej sytuacji jak Krosno znalazły się Zamość oraz Chełm. Najkorzystniejszymi wartościami wskaźnika charakteryzowały się Suwałki, Nowy Sącz oraz Biała Podlaska.

Kolejnym z analizowanych podobszarów w ramach obszaru sytuacja demograficzna **był ruch wędrowniczy ludności**. Szczegółowej analizie w ramach ruchów migracyjnych poddano dwa wskaźniki: 1) Saldo migracji na 1 000 osób (średnia 3-letnia); 2) Saldo migracji osób w wieku 15-39 lat na 1 000 osób. W przypadku obydwu wskaźników, wartości sytuują Krosno w drugiej ćwiartce wykresu. Świadczy to o gorszej sytuacji miasta niż sytuacja w grupie miast porównawczych oraz „pogoni” Krosna i zmniejszającym się dystansie do grupy porównawczej.

Wykorzystanie narzędzi do analiz pogłębionych pokazało, że **Krosno charakteryzuje się stosunkowo korzystną sytuacją salda migracji wewnątrzwojewódzkich**. Saldo jest ujemne, jednak odpływ mieszkańców w ramach województwa jest stosunkowo niewielki i na przestrzeni ostatnich trzech lat ustabilizowany. Zdecydowanie w najkorzystniejszej sytuacji na tle miast porównawczych są Suwałki, które charakteryzują się dodatnim saldem, przyciągając mieszkańców do miasta. Warto również wspomnieć, że w latach 2016-2018 Krosno charakteryzowało się **dodatnim saldem migracji wewnątrzwojewódzkich z kierunku wieś**, co świadczy o tym, że Krosno przyciąga osoby z terenów wiejskich powiatu krośnieńskiego oraz powiatów ościennych, z drugiej strony może również świadczyć o nieznacznym wyhamowaniu procesu suburbanizacji i nieco słabszym odpływie mieszkańców Krosna do gmin sąsiadujących z Krosnem. Co roku jednak z miasta na tereny podmiejskie, znajdujące się poza granicami administracyjnymi Krosna, odpływa od 322 (2010 r.) do 227 osób (2018 r.). Stanowi to istotny problem wpływający na potencjał rozwojowy miasta. **Saldo migracji wewnątrz wojewódzkich o kierunku miasto jest ujemne**, co wskazuje, że największy ośrodek miejski w Rzeszowie skutecznie przyciąga mieszkańców Krosna. Wszystkie miasta charakteryzowały się ujemnym saldem migracji pozawojewódzkich, co świadczy o małej konkurencyjności tych miast w stosunku do innych ośrodków, głównie miejskich. Saldo migracji w Krośnie zawiera się w przedziale od -69 do -145 osób.

Wykres 13. Odptyw ludności Krosna na wieś wewnątrz województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie Monitor Rozwoju Lokalnego (<https://monitormiast.pl>)

Ostatnim analizowanym podobszarem dotyczącym sytuacji demograficznej były dwa elementy ruchu naturalnego – **małżeństwa i rozwody**. Szczegółowej analizie w ramach tego podobszaru poddane zostały trzy czynniki: 1) Małżeństwa zawarte w ciągu roku na 1000 ludności; 2) Liczba rozwodów na 100 zawartych małżeństw; 3) Odsetek urodzeń pozamałżeńskich. Wskaźnik małżeństw zawartych w ciągu roku na 1000 ludności sytuuje Krosno w czwartej ćwiartce wykresu. Wartości wskaźników są gorsze niż w grupie porównawczej, ponadto dystans pomiędzy Krosnem a grupą miast subregionalnych (C1) zwiększa się. Zbliżoną sytuacją do Krosna charakteryzował się Przemyśl i w nieco mniejszym stopniu Chełm. Wartości wskaźnika liczby rozwodów plasują Krosno w trzeciej ćwiartce wykresu. Wartość standaryzowana jest lepsza niż w grupie miast porównawczych, dynamika jednak jest słabsza. W trzeciej ćwiartce znalazły się obok Krosna jeszcze trzy miasta – Tarnobrzeg, Biała Podlaska i Zamość. Najkorzystniejszymi wartościami wskaźnika charakteryzował się Nowy Sącz. W najmniej korzystnej sytuacji znajdują się Suwałki, Chełm oraz Przemyśl. Wartości wskaźnika odsetka urodzeń pozamałżeńskich były zbliżone we wszystkich ośmiu miastach i plasowały je w pierwszej ćwiartce wykresu. Świadczy to o lepszej sytuacji Krosna oraz pozostałych miast, niż sytuacja w grupie miast porównawczych oraz zwiększającym się dystansie do grupy porównawczej.

1.4.2. Stan i formy aktywności społecznej mieszkańców

Aktywność obywatelska mieszkańców jest jednym z podobszarów analizy Monitora Rozwoju Lokalnego (MRL). Znalazł się on w ramach analiz dużego obszaru – zasoby instytucjonalne, integracja i kapitał społeczny gminy. Analizie poddano wskaźniki szczegółowe:

Frekwencja wyborcza -
Wybory prezydentów
miast – I tura

Organizacje społeczne
na 1 000 mieszkańców

Nowo zarejestrowane
fundacje,
stowarzyszenia,
organizacje społ. na
10 tys. mieszkańców

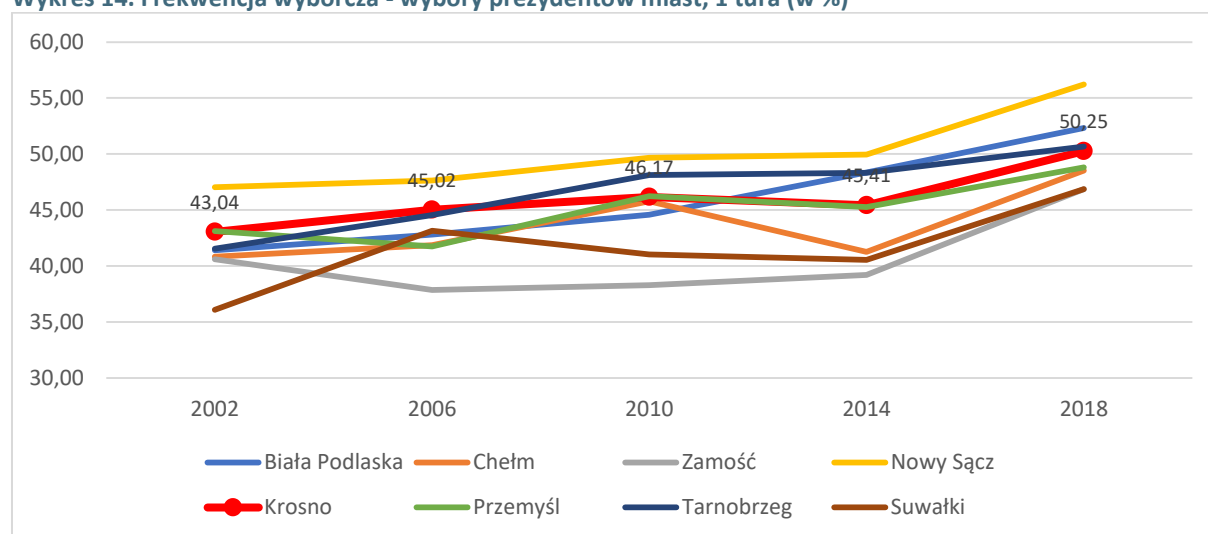
Liczba uczestników imprez kulturalnych na 1 000 mieszkańców

Udział wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących

Kwota wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego przypadająca na 1000 mieszkańców

Aktywność obywatelska mieszkańców mierzona frekwencją wyborczą w wyborach samorządowych wykazała ustabilizowany poziom. Mieszkańcy Krosna na tle pozostałych mieszkańców miast z grupy porównawczej charakteryzowali się stosunkowo wysokim poziomem chęci udziału w wyborach samorządowych. Najwyższą frekwencją we wszystkich edycjach wyborów samorządowych charakteryzowali się mieszkańcy Nowego Sącza. Frekwencja na zbliżonym poziomie co w Krośnie wystąpiła w Tarnobrzegu oraz Przemyślu. Najmniej skłonni do uczestnictwa w wyborach byli mieszkańcy Zamościa i Suwałk. Uzupełnieniem stanu miasta w tym obszarze są dane z **Monitora Rozwoju Lokalnego**. Wskaźnik odwołujący się do poziomu frekwencji w pierwszej turze wyborów samorządowych - wyborów bezpośrednich wójtów, burmistrzów i prezydentów miast bazuje na danych z dwóch lat – 2014 i 2018 roku. **W 2014 r. Krosno charakteryzowało się wyższym poziomem frekwencji niż średnia frekwencja w grupie porównawczej. W 2018 r. frekwencja w Krośnie była zaś nieznacznie niższa niż wartość średniej dla miast z grupy porównawczej.**

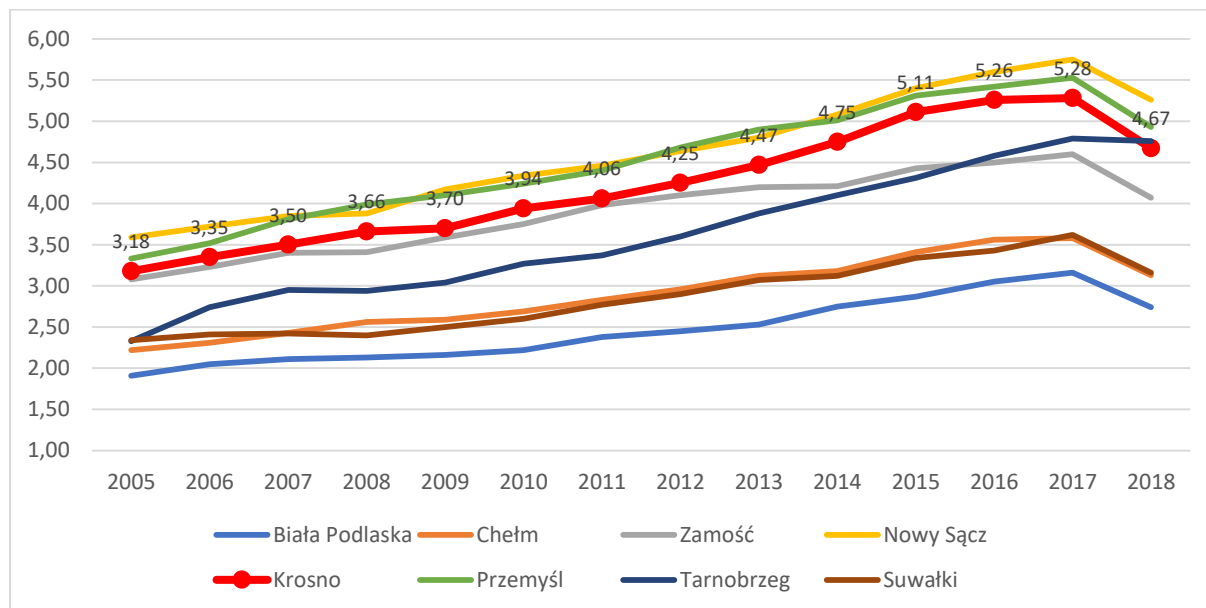
Wykres 14. Frekwencja wyborcza - wybory prezydentów miast, 1 tura (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej (www.pkw.gov.pl)

Krosno charakteryzowało się ponadto **wysokim poziomem liczby organizacji pozarządowych na 1 000 mieszkańców**. Na 1 000 mieszkańców Krosna przypadało w ostatnich pięciu latach średnio około 5 organizacji pozarządowych. Zbliżoną do Krosna, choć nieco wyższą wartością wskaźnika, charakteryzowały się jedynie dwa miasta – Nowy Sącz i Przemyśl. W Krośnie oraz tych dwóch miastach możemy mówić o najwyższym poziomie rozwoju NGO's.

Wykres 15. Organizacje społeczne na 1 000 mieszkańców

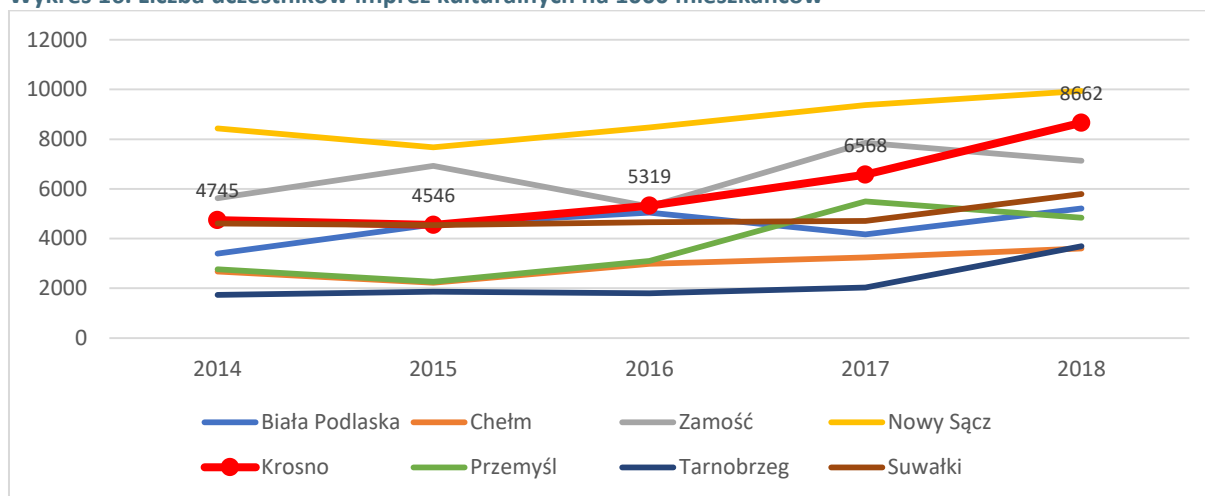
Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Krosno charakteryzuje się wysokim, choć obniżającym się poziomem rejestrowania się nowych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców. Wyższy poziom obserwować możemy jedynie w Nowym Sączu, zbliżony zaś do Krosna, w Tarnobrzegu i Suwałkach. Krosno charakteryzowało się również rosnącym udziałem wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących i rosnącą kwotą wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego przypadającą na 1 000 mieszkańców. W okresie 2014 – 2018 możemy odnotować blisko dwukrotny wzrost kwoty wydatków na dotacje dla tego typu organizacji. Wyższym poziomem od Krosna charakteryzowały się jedynie dwa miasta – Zamość i Przemysł. Dane MRL wskazują ponadto, iż aktywność społeczna mierzona liczbą nowo zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców klasyfikuje Krosno w okresie 2014-2017 powyżej średniej dla miast porównawczych. W 2018 r. liczba organizacji była niższa od średniej. Poziom nasycenia organizacjami społecznymi na 1 000 mieszkańców plasuje Krosno w trzeciej ćwiartce wykresu. Obraz miasta wskazuje, że sytuacja Krosna w tym wymiarze jest lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej, z drugiej jednak strony sytuacja w ostatnich pięciu latach uległa pogorszeniu w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Obok Krosna w trzeciej ćwiartce wykresu znalazły się Zamość oraz Przemysł.

Krosno charakteryzowało się rosnącą liczbą uczestników imprez kulturalnych na 1 000 mieszkańców. Nieco wyższym poziomem charakteryzował się Nowy Sącz, zbliżonym do Krosna – Zamość. W przypadku pozostałych miast wartość współczynnika była niższa. Zdecydowanie lepiej na tle miast porównawczych wygląda wskaźnik liczby imprez artystyczno-rozrywkowych, interdyscyplinarnych i sportowych na 10 tysięcy mieszkańców. Krosno jest zdecydowanym liderem. Niepokojącym sygnałem jest jednak fakt, że z roku na rok obniża się liczba imprez przypadających na 10 tysięcy mieszkańców. Analiza w oparciu o narzędzie MRL wykazała, że Krosno charakteryzowało się wysokim poziomem uczestników

impresz kulturalnych na 1 000 mieszkańców. Wartość wskaźnika wyniosła (1,00; 0,77) i plasuje Krosno w pierwszej ćwiartce. Poza Krosnem żadne inne miasto nie uplasowało się w tej części wykresu.

Wykres 16. Liczba uczestników imprez kulturalnych na 1000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Wartość wskaźnika **udziału wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego w wydatkach bieżących**, dla Krosna wynosi (0,52; 0,54) i plasuje Krosno w pierwszej ćwiartce. **Krosno, wraz z Przemysłem, jest liderem, powiększającym dystans w stosunku do reszty miast.** Krosno na tle innych miast porównawczych charakteryzowało się również **wysoką kwotą wydatków na dotacje do organizacji pożytku publicznego przypadająca na 1 000 mieszkańców.** Wartość wskaźnika wynosi (1,00; 0,77) i plasuje Krosno w pierwszej ćwiartce. Podobnym poziomem wartości wskaźnika charakteryzował się Przemysł i Zamość. W najtrudniejszej sytuacji są cztery miasta – Nowy Sącz, Biała Podlaska, Tarnobrzeg oraz Chełm. Innym wskaźnikiem ukazującym poziom zaangażowania obywatelskiego mieszkańców był **poziom wsparcia w ramach przekazania 1% na OPP.** Wskaźnik relacji wartości rzeczywistego odliczenia od podatku dokonanego przez osoby fizyczne w ramach 1% na organizacje pożytku publicznego do wartości limitu odliczenia na dany rok, wykazał, że dwa podkarpackie miasta – Przemysł i Tarnobrzeg charakteryzowały się najwyższą wartością wskaźnika. **Wartość wskaźnika dla Krosna była wysoka, choć nieco niższa**, jak w przypadku tych dwóch podkarpackich miast i pozostawała na zbliżonym poziomie co wartości dla Chełma. Wartości dla Krosna były wyższe niż w przypadku pozostałych miast, jak i wartości wskaźnika dla średniej C1_MNPP: Rdzenie OF miast subregionalnych.

Tabela 1. Udział wsparcia w ramach 1% na OPP

Miasto	Lata		
	2016	2017	2018
C1_MNPP: Rdzenie OF miast subregionalnych	0,54	0,55	0,54
Biała Podlaska	0,55	0,57	0,55
Chełm	0,57	0,59	0,58
Zamość	0,54	0,58	0,55
Nowy Sącz	0,52	0,51	0,48

Krosno	0,57	0,58	0,57
Przemyśl	0,58	0,62	0,62
Tarnobrzeg	0,59	0,60	0,60
Suwałki	0,53	0,55	0,54

Źródło: opracowanie własne na podstawie Monitor Miast (<https://monitormiast.pl>)

Poziom integracji społecznej

Kapitał społeczny lokalnej społeczności jest zasobem, który opiera się z jednej strony na zasobach instytucjonalnych, z drugiej zaś na zasobach aktywności samych mieszkańców. Rozwój lokalny musi opierać się na synergii różnych podmiotów odpowiedzialnych za ten proces. Partnerami samorządu terytorialnego w tym procesie są inne podmioty administracji publicznej (rządowe, wojewódzkie, powiatowe), przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe oraz sami mieszkańcy, działający również poprzez różnego rodzaju nieformalne inicjatywy. Brak synergii i współpracy władz samorządowych z lokalnymi partnerami skutkuje niewykorzystaniem istniejących szans rozwojowych. Z drugiej strony, siła i potencjał rozwoju zależą od gotowości członków lokalnej społeczności do angażowania się w sprawy publiczne i współpracę z władzami samorządowymi, umiejętności formułowania celów, obrony wspólnych wartości oraz włączania osób i grup zagrożonych wykluczeniem. Na proces rozwoju lokalnego wpływa wiele czynników. Najważniejsze z nich, wykorzystane między innymi w MRL do analizy poziomu rozwoju lokalnego to:

Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1000 mieszkańców	Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego na 1000 mieszkańców
Udział wydatków na szkolenia i rozwój zawodowy w wydatkach bieżących	Liczba rozwodów na 100 zawartych małżeństw	Odsetek urodzeń pozamateriańskich

W okresie 2013 – 2018 można zaobserwować **obniżenie wartości wskaźnika liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców**. W 2013 r. wskaźnik wyniósł blisko **75 osób**, w 2018 r. obniżył się do poziomu niespełna **55 osób**. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w całym analizowanym okresie w Przemyślu. Miastami o najniższym poziomie wskaźnika były Biała Podlaska oraz Tarnobrzeg. **Wskaźnik liczby przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1 000 mieszkańców w Krośnie był na najniższym poziomie wśród ośmiu analizowanych miast. W okresie lat 2014-2018 można zauważyć, że we wszystkich miastach obserwowaliśmy systematyczny spadek liczby przyznanych dodatków mieszkaniowych.** Najwyższy poziom wartości wskaźnika odnotowano w Przemyślu i Zamościu. W 2018 r. różnica w liczbie przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1 000 mieszkańców między Krosnem i Przemyślem była dość znaczna. Liczba przyznanych dodatków w Krośnie była trzykrotnie niższa niż w Przemyślu.

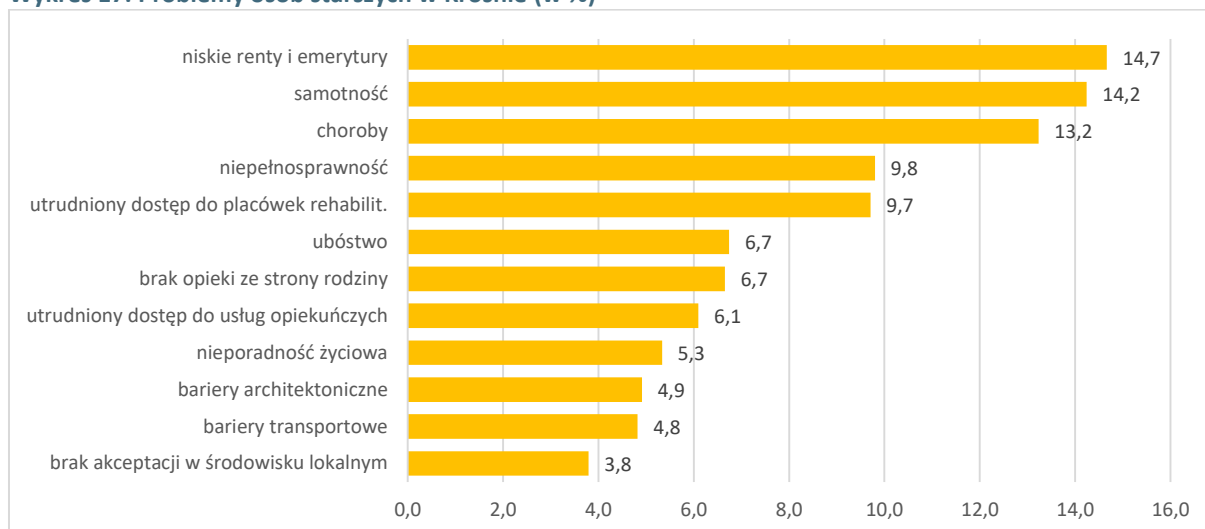
Krosno charakteryzowało się **najwyższym poziomem wskaźnika państwowych i samorządowych jednostek prawa budżetowego przypadających na 1 000 mieszkańców miasta**. Na przestrzeni okresu analizy poziom ten zmniejszył się, pozostawał jednak na wysokim i stosunkowo stabilnym poziomie. Najniższym poziomem wskaźnika charakteryzowały się Biała Podlaska i Suwałki. Na przestrzeni **lat 2014-2018 Krosno charakteryzowało się wzrostem udziału wydatków na szkolenia i rozwój zawodowy w wydatkach bieżących**. Wyższym poziomem charakteryzował się jedynie Zamość. Pozostałe miasta przeznaczały mniejsze środki w stosunku do poziomu wydatków bieżących na szkolenia i rozwój zawodowy swoich pracowników.

Wartość standaryzowana **wskaźnika liczby rozwodów jest lepsza niż w grupie miast porównawczych, dynamika jednak jest słabsza**. W trzeciej ćwiartce znalazły się obok Krosna jeszcze trzy miasta – Tarnobrzeg, Biała Podlaska i Zamość. Najkorzystniejszymi wartościami wskaźnika charakteryzował się Nowy Sącz. W najmniej korzystnej sytuacji znajdują się Suwałki, Chełm oraz Przemyśl. Wartości **wskaźnika odsetka urodzeń pozamałżeńskich były zbliżone we wszystkich ośmiu miastach** i plasowały je w pierwszej ćwiartce wykresu. Świadczy to o **lepszej sytuacji Krosna** oraz pozostałych miast **niż sytuacja w grupie miast porównawczych** oraz zwiększającym się dystansie do grupy porównawczej.

Do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym należą osoby starsze, niepełnosprawne, ubogie, bezrobotne, a także doświadczające problemów alkoholizmu i przemocy.

Wzrost populacji seniorów w mieście skłania do jak najlepszej identyfikacji problemów i potrzeb tej właśnie grupy mieszkańców. Wyniki badań ankietowych zrealizowanych po zakończeniu projektu „Zwiększenie dostępu do informacji dotyczącej ochrony i promocji zdrowia dla osób starszych poprzez prowadzenie Centrum Aktywności Seniora INFOSENIOR oraz wdrożenie profilaktycznych wizyt domowych”, realizowanego w latach 2016-2019 pozwalają określić **zasadnicze problemy osób starszych**. Przede wszystkim są nimi **niskie świadczenia społeczne** i towarzyszące często temu **ubóstwo, samotność, stan zdrowia** (choroby oraz niepełnosprawność), **utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych** oraz **brak opieki i zainteresowania ze strony rodziny**.

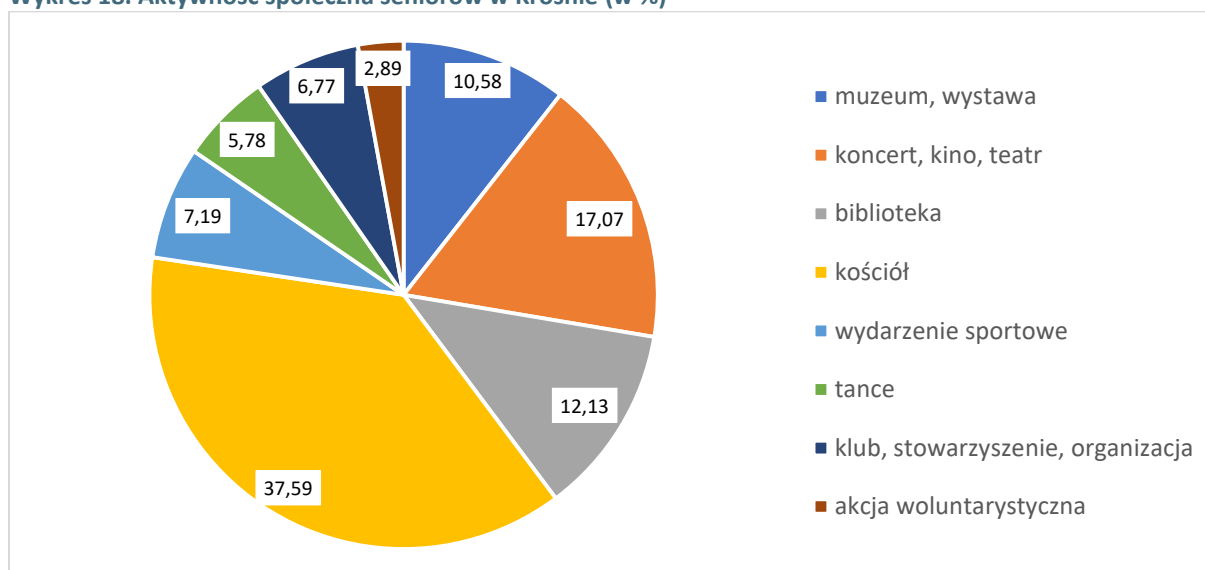
Wykres 17. Problemy osób starszych w Krośnie (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu z projektu „Zwiększenie dostępu do informacji dotyczącej ochrony i promocji zdrowia dla osób starszych poprzez prowadzenie Centrum Aktywności Seniora INFOSENIOR oraz wdrożenie profilaktycznych wizyt domowych”

Najczęściej wskazywaną **formą aktywności społecznej seniorów** była wizyta w kościele, wskazała ją ponad jedna trzecia badanych. Rzadziej wybieranymi formami aktywności były wizyty w kinie, teatrze czy też uczestnictwo w koncertach, wizyty w bibliotece oraz odwiedzanie muzeów i wystaw.

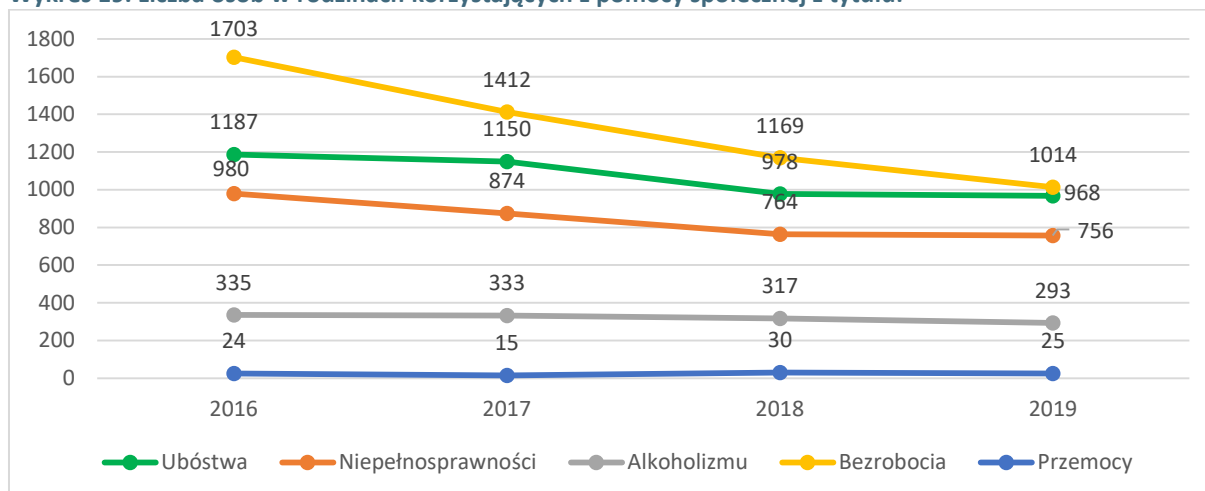
Wykres 18. Aktywność społeczna seniorów w Krośnie (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu z projektu „Zwiększenie dostępu do informacji dotyczącej ochrony i promocji zdrowia dla osób starszych poprzez prowadzenie Centrum Aktywności Seniora INFOSENIOR oraz wdrożenie profilaktycznych wizyt domowych”

Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Krośnie wskazują, iż w latach 2016-2019 mamy do czynienia ze zmniejszeniem liczby osób korzystających z pomocy społecznej, a co za tym idzie zagrożonych wykluczeniem społecznym. Największy spadek dotyczył osób korzystających z pomocy z tytułu bezrobocia – 40,5%, nieco mniejszy - niepełnosprawności (22,9%) oraz ubóstwa (18,4%).

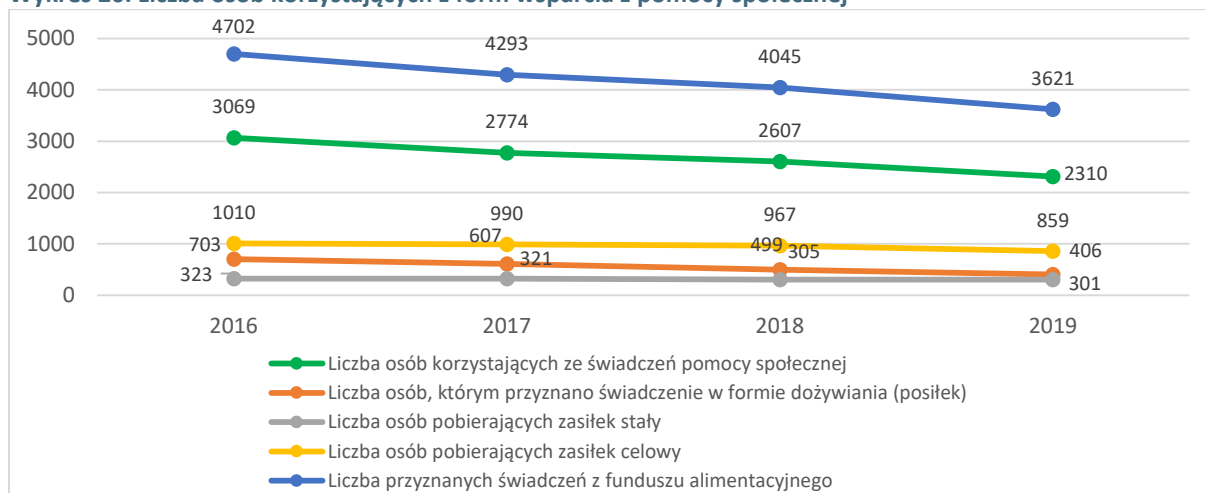
Wykres 19. Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu:

Źródło: opracowanie własne dane MOPR Krosno

Spadkowi uległa również liczba osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej – spadek o ponad tysiąc osób (spadek o 24,7%). Szczególnie duże zmniejszenie liczby świadczeniobiorców dotyczyło osób pobierających zasiłek celowy (42,2%). W najmniejszym stopniu zmniejszyła się liczba osób pobierających zasiłek stały (6,8%).

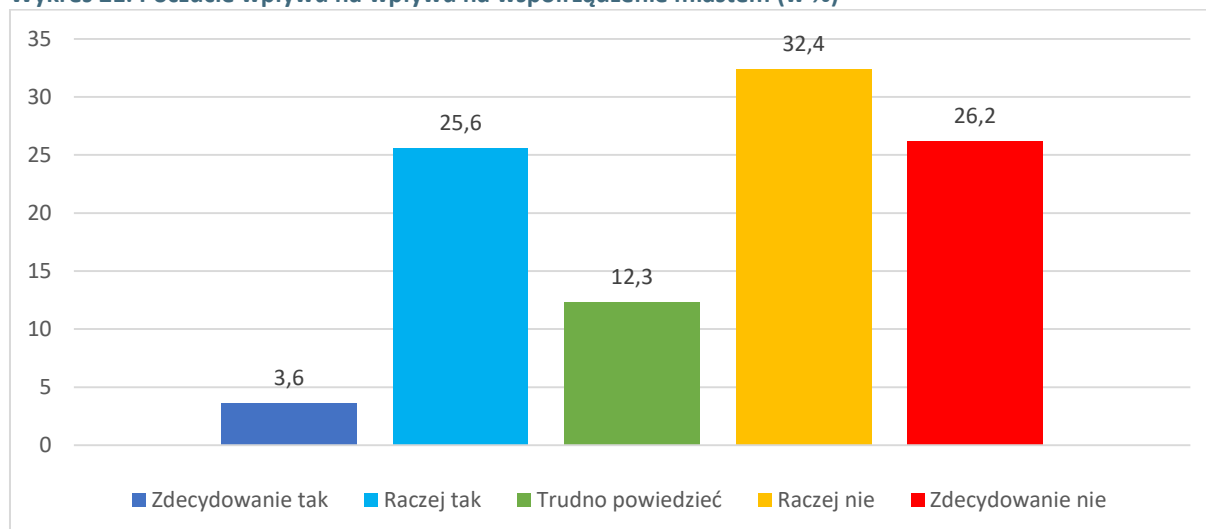
Wykres 20. Liczba osób korzystających z form wsparcia z pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne dane MOPR Krosno

Wyniki badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” wykazały, że **mieszkańcy w stosunkowo niewielkim stopniu mają poczucie współdecydowania i współzrządzenia miastem**. Na pytanie „Czy Pana(i) zdaniem mieszkańcy Krosna mają dostateczny wpływ na to co robią władze miasta?” nieco ponad jedna czwarta udzieliła twierdzącej odpowiedzi, zaś blisko sześćdziesiąt procent respondentów było odmiennego zdania.

Wykres 21. Poczucie wpływu na wpływu na współzrządzenie miastem (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta”

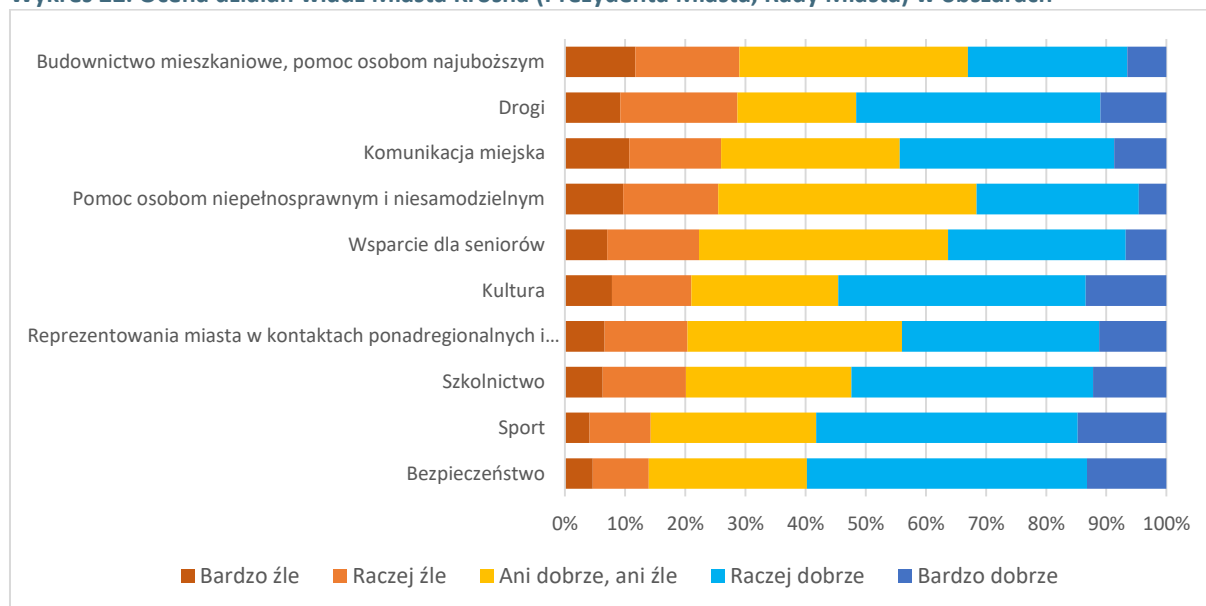
Z problemem niskiego poczucia współdecydowania i współzrządzenia miastem korelują również wyniki badania uczniów szkół ponadpodstawowych. Blisko czterdzieści procent badanych uczniów nie ma zaufania do miejskich radnych (38%), a ponad jedna trzecia deklaruje brak zaufania do prezydenta Krosna (36%)¹⁷.

Mieszkańcy miasta biorący udział w badaniu „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta”, **pozytywnie ocenili działania władz miasta w różnych obszarach życia społecznego**. Można jednak wskazać kilka obszarów, które w opinii mieszkańców nie funkcjonują wystarczająco dobrze. Pierwszym z obszarów, który został najłabiej oceniony były działania miasta w obszarze budownictwo mieszkaniowe, pomoc osobom najuboższym (29,0% ocen negatywnych). Kolejnymi słabiej ocenianymi obszarami były drogi (28,7% ocen negatywnych), komunikacja miejska (26,0% ocen negatywnych) oraz pomoc osobom niepełnosprawnym i niesamodzielnym (25,5% ocen negatywnych). Najlepiej ocenianymi obszarami były zaś: bezpieczeństwo (59,8% ocen pozytywnych), sport (58,2% ocen pozytywnych), kultura (54,5% ocen pozytywnych) i szkolnictwo (52,5% ocen pozytywnych)¹⁸.

¹⁷ Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży, Krosno 2020, s. 8.

¹⁸ Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta”, s. 3.

Wykres 22. Ocena działań władz Miasta Krosna (Prezydenta Miasta, Rady Miasta) w obszarach

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta”

Problemem, który pojawił się w ramach badania fokusowego z naczelnikami wydziałów UM Krosna, była **niewystraszająca dostępność przestrzeni publicznej, produktów i usług dla wszystkich mieszkańców**. Badani wskazali, iż **część infrastruktury** (np. budynek Urzędu Miasta przy ulicy Lwowskiej) **nie jest dostosowana do potrzeb mieszkańców ze specjalnymi potrzebami**. Respondenci wskazywali również na zbyt małą liczbę usług świadczonych elektronicznie. Potwierdzają to również wyniki badania „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta”. Nieco ponad połowa badanych uznała, że **Krosno nie jest dostępne na równi dla wszystkich**, w tym osób z niepełnosprawnościami (56%). Ponadto sześćdziesiąt procent ankietowanych uważa, że **w Krośnie brakuje udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami**¹⁹.

1.4.3. Poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców

Grupą społeczną, która w niewielkim stopniu zamierza budować lokalną tożsamość Krosna w przyszłości jest młodzież. Świadczą o tym wyniki badania zrealizowanego w 2020 r. wśród uczniów krośnieńskich szkół ponadpodstawowych. Jedynie 7% młodzieży chciałoby mieszkać w Krośnie, taki sam odsetek deklaruje chęć pracy w Krośnie po zakończeniu edukacji. Kolejnym istotnym wnioskiem z badań jest to, iż **młodzi krośnianie w bardzo niewielkim stopniu są zaangażowani w kwestie społeczne**. Jedynie 2% badanych spędza wolny czas w Krośnie udzielając się w organizacjach społecznych. Dla 41% ankietowanych aspekt aktywności społecznej i współdziałania mieszkańców jest nieistotny przy ocenie miasta jako miejsca do życia. Tylko 12% respondentów wskazało aktywność społeczną i bycie użytecznym dla innych jako jedną z najważniejszych wartości w życiu²⁰. Niski poziom

¹⁹ Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta”, s. 9-11.

²⁰ Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży, Krosno 2020, s. 3.

tożsamości pokazują również badania zrealizowane wśród studentów KPU w Krośnie. Jedynie nieco ponad jedna czwarta badanych stwierdziła, że odczuwa więź z Krosnem (26,9%). Jeszcze mniej respondentów zdenerwowałoby się, gdyby usłyszało, że ktoś mówi źle o Krośnie (21,0%). Piętnaście procent studentów interesuje się jakimś wydarzeniem lub okresem z historii Krosna (15,4%). Jeszcze mniejszy odsetek potrafiłby opowiedzieć turyście o najważniejszych wydarzeniach z historii Krosna (14,2%). Na niski poziom poczucia lokalnej tożsamości wskazywali również lokalni liderzy w badaniu fokusowym.

Niski poziom poczucia sprawstwa i włączenia we współzrządzenie miastem, nie w pełni koresponduje z stosunkowo silnymi wskaźnikami poczucia tożsamości lokalnej mieszkańców miasta, o których mówili w ramach badania fokusowego lokalni liderzy. Wskaźnikami tymi są m.in. endogenny ruch „Pankrośnizim”, budujący wśród mieszkańców poczucie dumy z bycia mieszkańcem Krosna, czy też urodzenia w nim, dobrze działające organizacje pozarządowe odwołujące się do dziedzictwa kulturowego i społecznego miasta, np. Stowarzyszenie Portius, które było pomysłodawcą plenerowych imprez, na trwałe wpisujących się w cykliczne wydarzenia kulturalne w mieście – Festiwalu Win Węgierskich oraz Karpackich Klimatów.

Deklarowane przez młodzież niskie zaangażowanie w działalność społeczną, pozostaje w sprzeczności z dobrze rozwiniętym sektorem organizacji pozarządowych działających w Krośnie. Według danych krośnieńskiego Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych w Krośnie działa 276 organizacji pozarządowych, kierujących swoją ofertą do szerokiego spektrum odbiorców. Wśród organizacji dominują organizacje prowadzące działalność z zakresu nauki i kultury (82 organizacje), z obszaru pomocy społecznej i zdrowia (70 organizacji) oraz z zakresu sportu i turystyki (44 organizacje). Ponadto w obszarze sportu działa 18 klubów sportowych oraz 17 uczniowskich klubów sportowych. Ponadto wyróżniono 17 stowarzyszeń zwykłych i 28 fundacji. Warto podkreślić, że **zaledwie 11 organizacji** pozarządowych **działa w obszarze środowiska naturalnego i jego ochrony**, a są to wyłącznie stowarzyszenia ogrodów działkowych. Koreluje to z wnioskami z FGI z lokalnymi liderami, iż **mieszkańcy Krosna nie przywiązują wagi do ekologii**.

1.4.4. Dostępność i jakość infrastruktury oraz usług dla mieszkańców, przedsiębiorców i przyjezdnych

Jakość i dostępność różnorodnych usług oraz infrastruktury ma kluczowe znaczenie dla warunków życia mieszkańców. Wpływa bezpośrednio na atrakcyjność miasta oraz decyzje osiedleńcze mieszkańców, przede wszystkim w kontekście zatrzymania osób młodych oraz możliwości pozyskania nowych mieszkańców. Wymiar jakości i różnorodności usług ma również znaczenie w kontekście oddziaływania miasta na okoliczne gminy. Dzieje się tak, gdyż ośrodki miejskie pełnią funkcję centrów usług dla swoich obszarów funkcjonalnych - osoby zamieszkujące okoliczne gminy przyjeżdżają do miasta, aby korzystać z usług niedostępnych na ich terenie. Atrakcyjne usługi mogą również przyciągać przyjezdnych z odległych obszarów, co przekłada się na wzrost liczby użytkowników. Rosnąca liczba odbiorców stabilizuje popyt oraz przyczynia się do rozszerzania zakresu i dalszej poprawy

jakości usług, zarówno tych publicznych, jak również rynkowych. Na jakość, dostępność i kompleksowość usług oraz infrastruktury wpływa wiele czynników. Najważniejsze z nich to:

Usługi edukacyjne i kształcenia zawodowego dla różnych grup wiekowych	Oferta usług związanych z kulturą, sportem i rekreacją	Oferta usług pomocy społecznej dla osób wymagających wsparcia
Usługi zdrowotne – ich jakość i dostępność	Usługi wychowawcze dla dzieci i młodzieży	Zakres i jakość usług rynkowych dla mieszkańców i przyjezdnych

Krosno pełni rolę subregionalnego ośrodka edukacyjnego. Ekspertyza „Miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi oraz bieguny wzrostu w województwie podkarpackim” oszacowała, iż w 2018 r. liczba uczniów ogółem w Krośnie wyniosła 12 367 osób, z tego liczba dojeżdżających uczniów do krośnieńskich szkół wyniosła 6 052 osoby. Liczba uczniów z Krosna dojeżdżających do szkół poza Krosno wyniosła zaledwie 270 osób. Procentowy **udział liczby uczniów spoza Krosna** w liczbie uczniów ogółem wyniósł **48,9%**²¹. Uczniów spoza Krosna przyciągają przede wszystkim szkoły ponadpodstawowe, gdzie udział uczniów przyjezdnych według stanu na 30.06.2020 r. wynosi 72%. Również dane dotyczące pochodzenia studentów krośnieńskiej uczelni pokazują, że **przyciąga ona przede wszystkim studentów z powiatu krośnieńskiego** – ponad jedna trzecia studentów w chwili ukończenia szkoły ponadpodstawowej mieszkała na terenie powiatu krośnieńskiego (33,9%). Co szósty student pochodził z powiatu jasielskiego (16,7%), nieco ponad jedenaście procent osób studiujących w KPU pochodzi z Krosna (11,2%). Ponad osiem procent mieszkało w chwili kończenia szkoły w powiecie brzozowskim (8,8%) i strzyżowskim (8,5%). Studenci z czterech powiatu ziemskich oraz Krosna stanowią osiemdziesiąt procent badanych. Pokazuje to, że **krośnieńskie szkoły przyciągają uczniów spoza miasta, część z nich kontynuuje naukę w krośnieńskiej KPU.**

Umacnianie roli subregionalnego ośrodka edukacyjnego wymaga ciągłych działań w celu **budowania społeczeństwa obywatelskiego**, gdyż jak pokazują badania zrealizowane w krośnieńskich szkołach ponadpodstawowych tylko **18% uczniów uważa, że mocną stroną szkoły są inicjatywy i aktywności pozalekcyjne**²². Większej uwagi wymagają również działania placówek edukacyjnych w zakresie **kształtowania postaw przedsiębiorczości młodych oraz świadomego planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej**, gdyż jedna trzecia

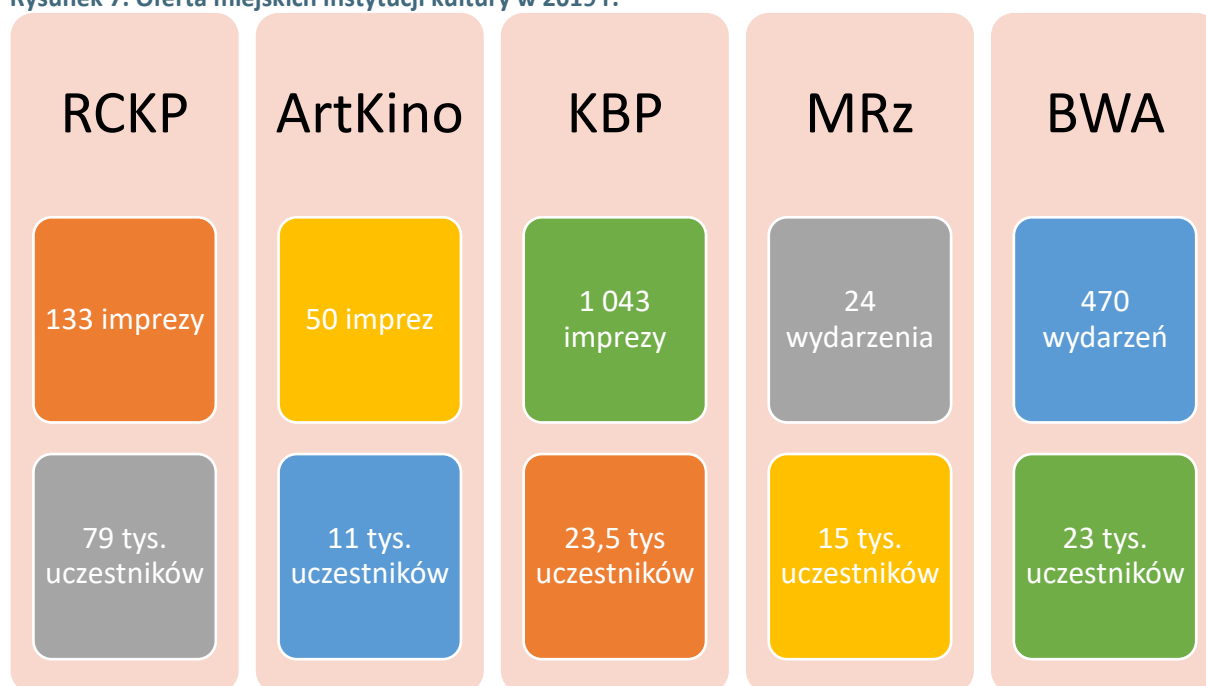
²¹ Podkarpacka miastopedia rozwoju społeczno-gospodarczego. Aneks do raportu końcowego z ekspertyzy pn. Miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi oraz bieguny wzrostu w województwie podkarpackim, Rzeszów 2019, s. 53.

²² Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży, Krosno 2020, s. 8.

młodzieży **deklaruje potrzebę** uzupełnienia **wiedzy i kompetencji z zakresu planowania i prowadzenia własnej firmy** (33%). Zaś jedynie **8% młodzieży korzysta ze wsparcia doradców zawodowych**, a co jedenasty uczeń uważa, że doradztwo zawodowe jest silną stroną ich szkoły (9%)²³.

Na terenie miasta Krosna działają **cztery samorządowe instytucje kultury**, kierujące swoją ofertę dla mieszkańców miasta, jak i osób zamieszkujących sąsiednie gminy oraz powiaty. Instytucjami tymi są: 1) Regionalne Centrum Kultur Pogranicza (RCKP), wraz z działającym w jego strukturze ArtKinem oraz Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej, 2) Krośnieńska Biblioteka Publiczna (KBP), 3) Muzeum Rzemiosła (MRz), 4) Biuro Wystaw Artystycznych (BWA). Wszystkie te instytucje oferują bardzo szeroką ofertę imprez i wydarzeń kulturalnych, ciesząc się bardzo dużym zainteresowaniem²⁴.

Rysunek 7. Oferta miejskich instytucji kultury w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Raport o stanie Miasta Krosna za 2019 rok*

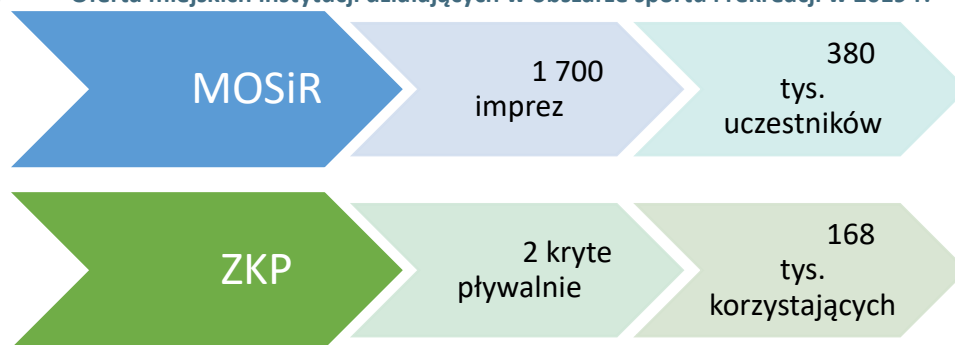
Oferta usług związanych ze sportem i rekreacją kreowana jest przez dwie miejskie instytucje – Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji (MOSiR) oraz Zespół Krytych Pływalni (ZKP). Placówki te, podobnie jak instytucje kultury, charakteryzują się zróżnicowaną i bogatą ofertą usług, która cieszy się dużym zainteresowaniem mieszkańców miasta, jak i osób zamieszkujących gminy ościenne²⁵.

²³ *Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży*, Krosno 2020, s. 6-8.

²⁴ Szczegółowy opis działalności miejskich instytucji kultury znajduje się w podrozdziale 1.9. Stan miasta – obszar kulturowy.

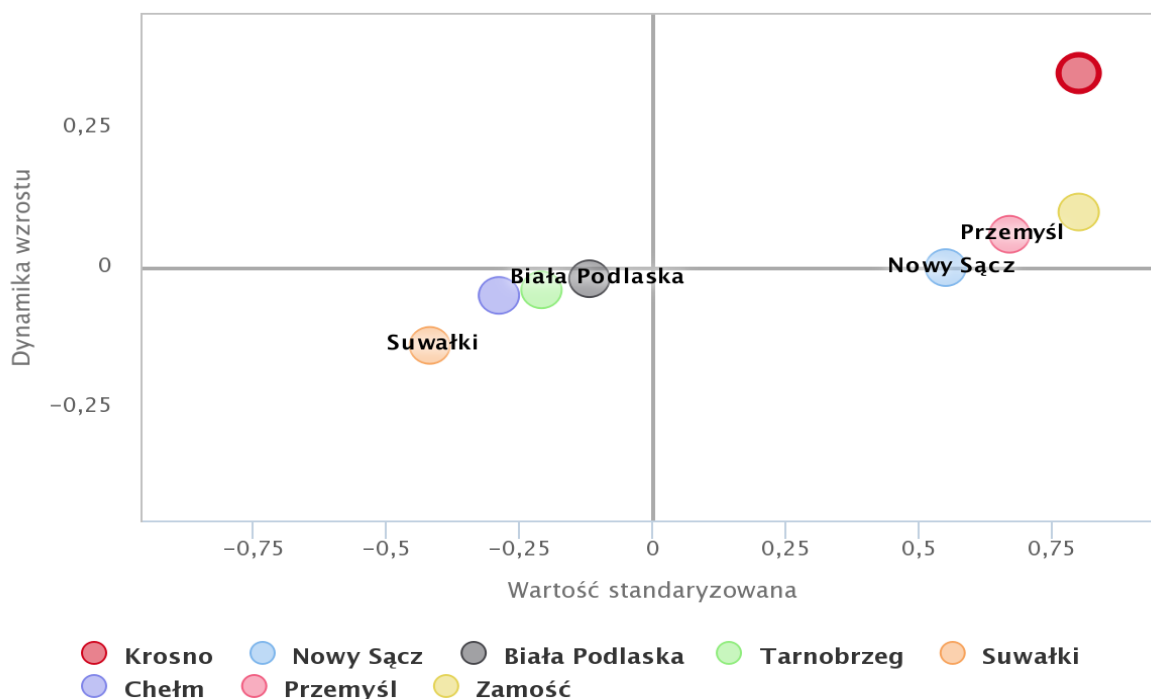
²⁵ Szczegółowy opis działalności miejskich instytucji działających w obszarze sportu i rekreacji znajduje się w podrozdziale 1.9. Stan miasta – obszar kulturowy.

Rysunek 8. Oferta miejskich instytucji działających w obszarze sportu i rekreacji w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raport o stanie Miasta Krosna za 2019 rok

Wykres 23. Wskaźnik syntetyczny dla obszaru: dostępność i jakość usług oraz infrastruktury

Źródło: www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego

Na tle grupy miast porównawczych **Krosno** uplasowało się w pierwszej ćwiartce wykresu, będąc **liderem**. Wskaźnik określający dostępność i jakość usług oraz infrastruktury jest **zdecydowanie lepszy niż w grupie porównawczej** (0,80). Krosno charakteryzuje się ponadto **dobrą dynamiką zmian** – wartość wskaźnika wyniosła w tym przypadku 0,35. W pierwszej ćwiartce usytuowały się oprócz Krosna jeszcze trzy miasta – Nowy Sącz, Przemyśl i Zamość. Wszystkie te miasta charakteryzują się dodatnią wartością standaryzowaną, zawierającą się w przedziale od 0,55 do 0,80. Miasta te wykazują również wyższą dynamikę wzrostu niż grupa porównawcza. Cztery pozostałe miasta z grupy porównawczej znalazły się w czwartej ćwiartce wykresu, co wskazuje, że ich wartości standaryzowane są gorsze, niż średnia w grupie porównawczej, a ponadto dynamika zmian wskazuje, że strata pomiędzy nimi a modelowym miastem na prawach powiatu, tworzącym rdzeń OF miast subregionalnych (C1), powiększa się.

Analiza obszaru usług edukacyjne i kształcenia zawodowego dla różnych grup wiekowych, w grupie miast porównawczych, potwierdziła **wysoką pozycję miasta jako centrum usług edukacyjnych**. Analiza **wartości współczynnika skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych**, wskazuje, że Krosno znalazło się w pierwszej ćwiartce wykresu. Wartość standaryzowana określająca potencjał ilościowy **umiejscawia Krosno wśród liderów miast**. Jedyne dwa miasta charakteryzowały się wyższą wartością współczynnika standaryzowanego – Zamość i Biała Podlaska. Dynamika zmiany tendencji cechy względem zmiany sytuacji w grupie porównawczej jest dodatnia. Świadczy to, że sytuacja Krosna w tym wymiarze jest **zdecydowanie lepsza niż sytuacja rdzenia OF miast subregionalnych (C1)**, ponadto w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa poprawie w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Drugim szczegółowym wskaźnikiem obrazującym poziom usług edukacyjnych i kształcenia zawodowego dla różnych grup wiekowych była **liczba uczniów w szkołach zawodowych do liczby osób w tej grupie wiekowej**. Wskaźnik szczegółowy opisujący liczbę uczniów w szkołach zawodowych do liczby osób w tej grupie wiekowej wynosi dla miasta Krosna (1,32; -0,98) i plasuje Krosno w trzeciej ćwiartce. Wskazuje to, że **sytuacja Krosna w tym wymiarze jest zdecydowanie lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej**, jednak w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa pogorszeniu. W zbliżonej sytuacji co Krosno są jeszcze trzy miasta – Nowy Sącz, Zamość i Przemyśl.

Drugim z analizowanych podobszarów w ramach obszaru dostępność i jakość usług oraz infrastruktury jest **oferta usług związanych kulturą, sportem i rekreacją**. Szczegółowej analizie w ramach tego podobszaru poddane zostały cztery wskaźniki: 1) liczba odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy, koncerty na 1 000 mieszkańców; 2) liczba członków klubów sportowych na 1000 mieszkańców; 3) wydatki na kulturę i dziedzictwo narodowe przypadające na 1 mieszkańca; 4) wydatki na kulturę fizyczną, sport i rekreację przypadające na 1 mieszkańca. Wskaźnik szczegółowy opisujący **liczbę odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy, koncerty na 1 000 mieszkańców** dla miasta Krosna wynosi (1,59; 1,34) i plasuje Krosno w pierwszej ćwiartce, co świadczy, że sytuacja Krosna w tym wymiarze jest **zdecydowanie lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej**, ponadto **w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa poprawie** w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Krosno jest liderem w grupie miast porównawczych. Wysoką wartością zmiennej standaryzowanej charakteryzował się Nowy Sącz, jednak w przypadku tego miasta wartość określająca dynamikę zmian była ujemna, co świadczy o pogorszeniu się sytuacji na przestrzeni ostatnich pięciu lat. Kolejnym wskaźnikiem z podobszaru **oferta usług związanych kulturą, sportem i rekreacją była liczba członków klubów sportowych na 1 000 mieszkańców**. Wartości szczegółowe wskaźnika wskazują, że sytuacja Krosna w tym wymiarze jest **zdecydowanie lepsza** niż sytuacja miast z grupy porównawczej, a sytuacja w ostatnich pięciu latach **uległa poprawie** w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. **Krosno charakteryzowało się najlepszymi wartościami**. Trzecim wskaźnikiem z podobszaru oferta usług związanych kulturą, sportem i rekreacją były **wydatki na kulturę i dziedzictwo narodowe przypadające na 1 mieszkańca**. Sytuacja Krosna w tym wymiarze jest **zdecydowanie lepsza** niż sytuacja miast z grupy porównawczej, ponadto w ostatnich pięciu

latach **sytuacja uległa poprawie** w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Dynamika w przypadku Krosna jest bardzo wysoka. Miasto jest liderem i powiększa swoją przewagę w stosunku do innych porównywanych w tej grupie miast. Ostatnim z analizowanych wskaźników w podobnym obszarze oferta usług związanych z kulturą, sportem i rekreacją **były wydatki na kulturę fizyczną, sport i rekreację przypadające na 1 mieszkańca**. Podobnie jak w przypadku poprzedniego wskaźnika, Krosno znalazło się w pierwszej ćwiartce. **Oferta miasta jest lepsza niż w miastach z grupy porównawczej**, ponadto w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa poprawie w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Dynamika w przypadku Krosna jest bardzo wysoka. Na podobnym poziomie w tym obszarze rozwijają się Suwałki.

Trzecim z podobszarów w ramach obszaru dostępność i jakość usług oraz infrastruktury była **oferta usług pomocy społecznej dla osób wymagających wsparcia**. W ramach tego podobszaru wyróżniono cztery wskaźniki szczegółowe: 1) osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców; 2) gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej na 1 000 mieszkańców; 3) kwota dotacji na zadania zlecone z zakresu pomocy społecznej przypadająca na 1 mieszkańca; 4) kwota wydatków na zadania własne z zakresu pomocy społecznej przypadająca na 1 mieszkańca. Pierwszy wskaźnik plasuje Krosno w pierwszej ćwiartce, co wskazuje, że **sytuacja jest lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej**, ponadto w ostatnich pięciu latach sytuacja **uległa poprawie** w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. W pierwszej ćwiartce wykresu obok Krosna znalazły się jeszcze Zamość, Chełm i Nowy Sącz. Drugi wskaźnik – liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców plasuje Krosno w pierwszej ćwiartce (0,47; 0,41). Tak samo jak w przypadku wcześniejszego wskaźnika Krosno charakteryzuje się **lepszą sytuacją i dynamiką niż miasta z grupy porównawczej**. Na podobnym poziomie w tym obszarze rozwija się Zamość. Kolejnym szczegółowym wskaźnikiem z podobszaru oferta usług pomocy społecznej dla osób wymagających wsparcia był wskaźnik szczegółowy odnoszący się do kwoty dotacji na zadania zlecone z zakresu pomocy społecznej przypadającej na 1 mieszkańca. Statystyki (0,82; -0,33) plasują Krosno w trzeciej ćwiartce tabeli. Interpretując powyższe dane można stwierdzić, iż **obraz miasta w tym wymiarze jest lepszy niż sytuacja reszty miast**. Niestety w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa pogorszeniu w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Najlepszymi statystykami wskaźnika szczegółowego charakteryzowały się Biała Podlaska oraz Zamość. Pozostałe pięć miast znalazło się, tak jak Krosno, w trzeciej ćwiartce wykresu. Ostatnim szczegółowym wskaźnikiem w ramach tego podobszaru była kwota wydatków na zadania własne z zakresu pomocy społecznej przypadająca na 1 mieszkańca. Krosno wraz z Zamościem, znalazło się w na przecięciu pierwszej i drugiej ćwiartki wykresu. Świadczy to, że **sytuacja miasta jest nieco gorsza niż sytuacja miast z grupy**, jednak w ostatnich pięciu latach **uległa poprawie** w stosunku do średniej dla grupy porównawczej.

Kolejnym z podobszarów w ramach obszaru dostępność i jakość usług oraz infrastruktury były **usługi zdrowotne, ich jakość oraz dostępność**. W ramach tego podobszaru wyróżniono

trzy wskaźniki szczegółowe: 1) liczba udzielonych porad lekarskich na 1 000 mieszkańców; 2) liczba lekarzy i lekarzy dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1 000 mieszkańców; 3) liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 1 000 mieszkańców. Wskaźnik liczby udzielonych porad lekarskich na 1 000 mieszkańców dla miasta Krosna wynosi (0,13; -0,79) i plasuje Krosno w trzeciej ćwiartce. Sytuacja miasta jest nieznacznie lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej, dynamika jednak w ostatnich pięciu latach zmalała. Analizując zjawisko w szerszej perspektywie czasowej liczba udzielonych porad lekarskich w ramach podstawowej opieki zdrowotnej na 1 000 mieszkańców Krosna oscylowała w analizowanym okresie w przedziale od 4 654 do 5 912 porad. Od 2013 roku można zaobserwować tendencję spadkową liczby udzielanych porad, która na przestrzeni sześciu lat zmniejszyła się o blisko pięćset porad. Najwyższym poziomem wartości wskaźnika charakteryzowały się Zamość i Suwałki. Pod względem liczby lekarzy i lekarzy dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1 000 mieszkańców, Krosno wraz z Zamościem, znalazło się w pierwszej ćwiartce wykresu. Pod tym względem sytuacja miasta jest lepsza niż pozostałych, dodatkowo dynamika zmian jest lepsza niż w grupie porównawczej. Ostatnim szczegółowym wskaźnikiem w ramach tego podobszaru była liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 1 000 mieszkańców. Krosno wraz z Zamościem, Białą Podlaską, Nowym Sączem oraz Chełmem znalazło się w na przecięciu pierwszej i trzeciej ćwiartki wykresu. Interpretując powyższe dane można stwierdzić, iż obraz miasta wyrażony szczegółowym wskaźnikiem wskazuje, że sytuacja Krosna w tym wymiarze jest zdecydowanie lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej. W ostatnich pięciu latach pozostała praktycznie bez zmian w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Analizując dane z okresu 2005 – 2018 Krosno na tle pozostałych miast charakteryzowało się największą liczbą łóżek w szpitalach na 1 000 mieszkańców. Na tysiąc mieszkańców Krosna przypadało od 14 do 15 łóżek szpitalnych. Znacznie niższe wartości wskaźnika odnotowano w pozostałych miastach, jedynie w latach 2012 – 2016 liczba łóżek w przemysłowych szpitalach była na zbliżonym poziomie co w Krośnie.

Piątym z podobszarów w ramach obszaru dostępność i jakość usług oraz infrastruktury były **usługi wychowawcze dla dzieci i młodzieży**. W ramach tego podobszaru wyróżniono dwa wskaźniki szczegółowe: 1) stosunek liczby miejsc w żłobkach do liczby dzieci w wieku od 0 do 2 lat; 2) udział liczby miejsc w przedszkolach do liczby dzieci w wieku 3-6 lat. **Krosno charakteryzuje się bardzo dobrym poziomem liczby miejsc w żłobkach do liczby dzieci w wieku od 0 do 2 lat.** Wskaźnik szczegółowy wyniósł (1,43; 0,64) i plasuje Krosno w pierwszej ćwiartce. Na podstawie rozkładu wartości w najmniej korzystnej sytuacji znalazły się Nowy Sącz, Zamość i Przemyśl, które charakteryzują się gorszą sytuacją niż miasta z grupy porównawczej, dynamika ma również w przypadku tych trzech miast wartość ujemną, co świadczy o powiększającym się dystansie do grupy porównawczej. Wartości drugiego wskaźnika również umiejscowiły Krosno w pierwszej ćwiartce wykresu – sytuacja, jak i dynamika jest lepsza niż w grupie miast porównawczych.

Ostatnim z analizowanych podobszarów w ramach obszaru dostępność i jakość usług oraz infrastruktury był **zakres i jakość usług rynkowych dla mieszkańców i przyjezdnych**. W

ramach tego podobszaru wyróżniono trzy wskaźniki szczegółowe: 1) liczba podmiotów gospodarczych świadczących usługi na 1 000 mieszkańców; 2) miejsca noclegowe w hotelach, motelach, pensjonatach i innych obiektach hotelowych na 1 000 ludności; 3) liczba udzielonych noclegów na 1 000 mieszkańców. Wskaźnik szczegółowy opisujący liczbę podmiotów gospodarczych świadczących usługi na 1 000 mieszkańców dla miasta Krosno wynosi (0,09; -0,12) i plasuje Krosno w trzeciej ćwiartce. Interpretując powyższe dane można stwierdzić, iż obraz miasta wyrażony szczegółowym wskaźnikiem wskazuje, że sytuacja Krosna w tym wymiarze jest nieznacznie lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej, w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa jednak niewielkiemu pogorszeniu w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. W pierwszej ćwiartce wykresu znalazło się tylko jedno miasto – Nowy Sącz. Drugim szczegółowym wskaźnikiem był miernik koncentrujący się na liczbie miejsc noclegowych w hotelach, motelach, pensjonatach i innych obiektach hotelowych na 1 000 ludności. Wartość wskaźnika dla Krosna wynosi (-0,09; 0,02) i plasuje Krosno w drugiej ćwiartce. Interpretując powyższe dane można stwierdzić, iż obraz miasta wyrażony szczegółowym wskaźnikiem wskazuje, że sytuacja Krosna w tym wymiarze jest nieznacznie gorsza niż sytuacja rdzenia OF miast subregionalnych (C1). W ostatnich pięciu latach sytuacja nie uległa zmianie w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. W pierwszej ćwiartce wykresu znalazł się jedynie Zamość. Bardzo zbliżonymi wartościami wskaźnika jak Krosno charakteryzowały się Suwałki. Ostatni analizowany w ramach tego podobszaru wskaźnik szczegółowy opisujący liczbę udzielonych noclegów na 1 000 mieszkańców, dla miasta Krosno wynosi (-0,15; -0,05) i plasuje Krosno w czwartej ćwiartce. Obraz miasta w tym wymiarze jest nieco gorszy niż sytuacja miast z grupy porównawczej, również w ostatnim pięcioleciu dynamika uległa nieznacznemu pogorszeniu w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Zaznaczyć jednak należy, że wszystkie miasta z grupy porównawczej znalazły się w czwartej ćwiartce wykresu. Dokonując analizy liczby turystów korzystających z noclegów w dłuższej perspektywie czasowej, można stwierdzić, iż **na przestrzeni ostatnich piętnastu lat Krosno stawało się coraz bardziej atrakcyjnym miastem pod względem skali ruchu turystycznego**. Od 2005 r. obserwujemy sukcesywny wzrost liczby turystów korzystających z noclegów na 1 000 ludności. W latach 2005 – 2007 Krosno charakteryzowało się najniższą liczbą osób, które skorzystały z noclegu w mieście w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców. Od tego okresu wartość wskaźnika wzrosła ponad pięciokrotnie. W 2018 r. Krosno charakteryzowało się wyższym poziomem wskaźnika niż Przemyśl, Biała Podlaska, Nowy Sącz, Chełm i Tarnobrzeg. Miastami, w których liczba turystów korzystających z noclegów na 1 000 ludności, była wyższa niż w Krośnie, były jedynie Zamość i Suwałki. W **przypadku Krosna widać również wzrost zainteresowania ze strony turystów krajowych**; od 2011 r. można zaobserwować stały wzrost liczby udzielonych turystom krajowym noclegów w turystycznych obiektach noclegowych. W okresie lat 2011-2019 liczba ta wzrosła trzykrotnie. Podobną tendencją charakteryzowały się jeszcze tylko dwa miasta – Zamość oraz Suwałki. Miastami, które cieszyły się najmniejszym zainteresowaniem krajowych turystów były Tarnobrzeg, Chełm oraz Nowy Sącz. **Od 2014 roku można również obserwować wzrost zainteresowania Krosnem turystów**

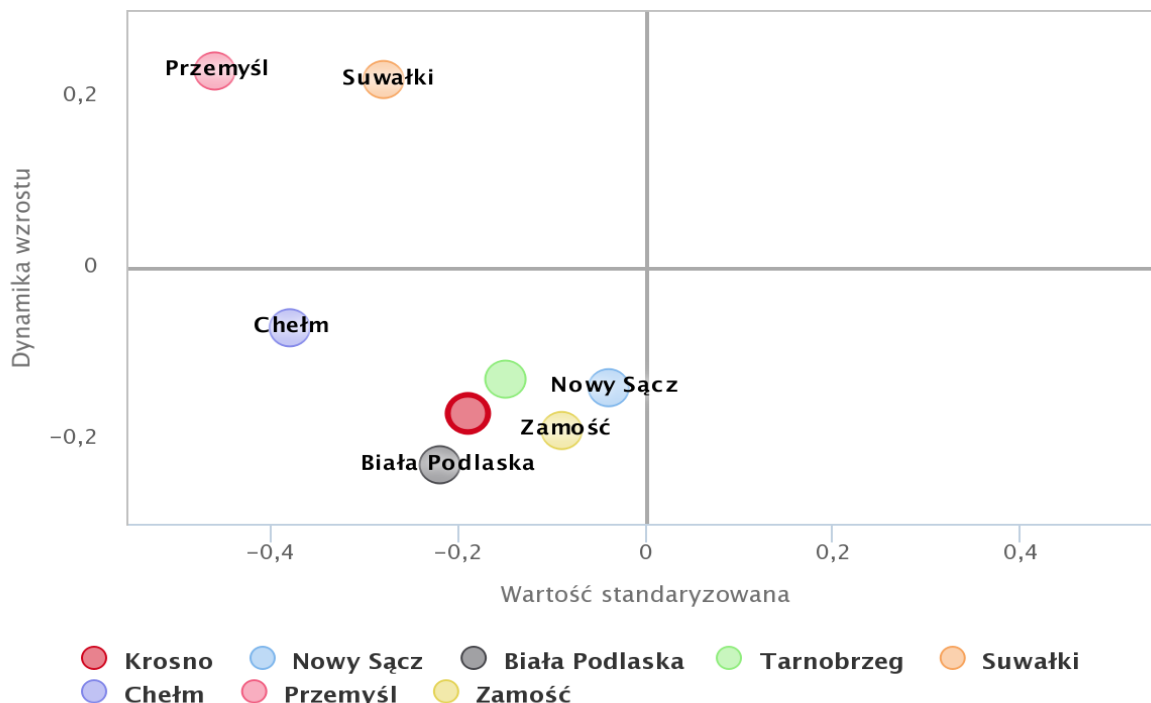
zagranicznych. Wyższym wskaźnikiem noclegów udzielonych turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych charakteryzowały się Suwałki oraz Przemysł.

Dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych w gminie

Zasoby mieszkaniowe na poziomie lokalnym powinny być rozumiane szeroko jako zasoby, które służą zaspokojeniu potrzeb osób o różnym poziomie dochodów i różnych aspiracjach. Szczególną rolę w lokalnym systemie mieszkaniowym pełnią zasoby komunalne oraz rozwiązania, które ułatwiają dostęp do mieszkań rodzinom o niższym statusie materialnym oraz osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. Zgodnie z priorytetami Narodowego Programu Mieszkaniowego, mieszkania mają być dostępne, nowoczesne i efektywne energetycznie zaś ich finansowanie (zarówno remontów jak i budowy nowych lokali) powinno być stabilne i efektywne. Na jakość, dostępność zasobów mieszkaniowych wpływa wiele czynników. Najważniejsze z nich to:

Wykres 24. Dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych w gminie - wskaźnik syntetyczny

Źródło: www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego

Na tle grupy miast porównawczych Krosno uplasowało się w czwartej ćwiartce wykresu. **Wskaźnik określający dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych w gminie jest gorszy niż w grupie porównawczej i wyniósł -0,19.** Krosno **charakteryzuje się również słabszą**

dynamiką zmian – wartość wskaźnika wyniosła w tym przypadku -0,17. W czwartej ćwiartce usytuowało się oprócz Krosna jeszcze pięć miast – Nowy Sącz, Zamość, Biała Podlaska, Tarnobrzeg oraz Chełm. Wszystkie te miasta charakteryzują się ujemną wartością standaryzowaną, zawierającą się w przedziale od -0,04 do -0,46. Dwa pozostałe miasta z grupy porównawczej – Przemysł i Suwałki, znalazły się w drugiej ćwiartce wykresu.

Szczegółowej analizie w ramach **podaży mieszkań w ujęciu ilościowym** poddane zostały cztery wskaźniki: 1) liczba mieszkań na 1 000 mieszkańców; 2) liczba zamieszkałych lokali komunalnych na 1 000 mieszkańców; 3) średnia trzyletnia liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1 000 ludności; 4) powierzchnia nowo budowanych mieszkań przypadająca na mieszkańca w wieku 25-34 lata.

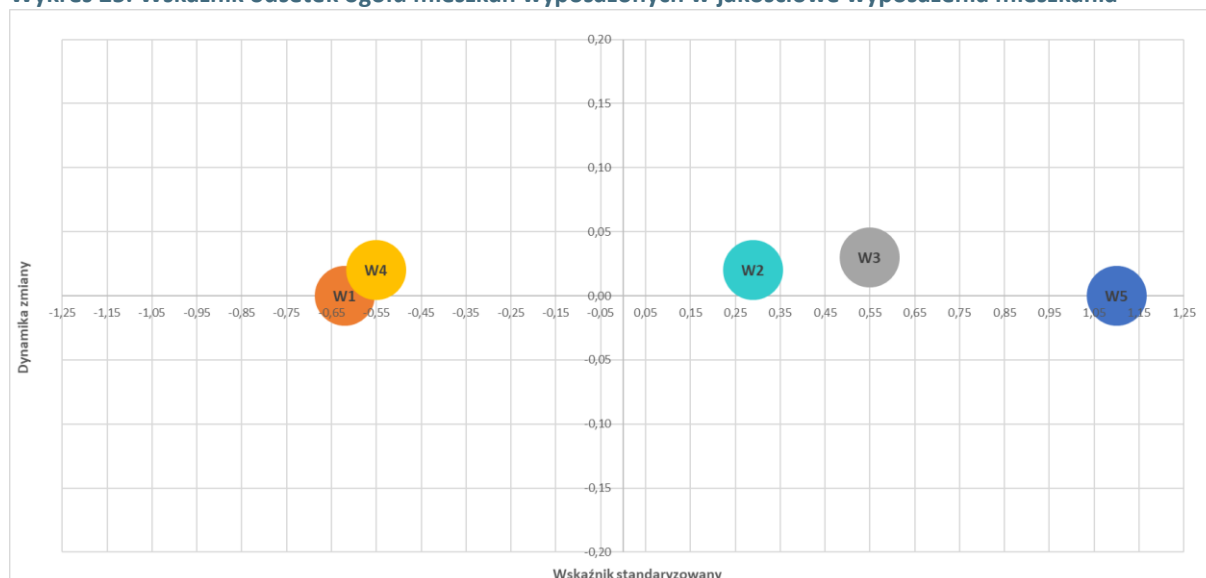
Wskaźnik opisujący liczbę mieszkań na 1 000 mieszkańców dla Krosna wynosi (-0,68; -0,09) i plasuje miasto w czwartej ćwiartce – **sytuacja jest gorsza w stosunku do reszty, ponadto w ostatnim pięcioleciu widać niewielkie pogorszenie w stosunku do średniej dla grupy porównawczej.** Drugi z wyróżnionych w ramach tego podobszaru wskaźników bazujący na statystyce **liczby zamieszkałych lokali komunalnych na 1 000 mieszkańców** plasuje Krosno w drugiej ćwiartce wykresu. Wskazuje to, że **sytuacja Krosna w tym wymiarze jest gorsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej, w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa jednak poprawie.** Wskaźnik - **średnia trzyletnia liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1 000 ludności,** wskazuje, iż Krosno znalazło się w czwartej ćwiartce wykresu, czyli **wskaźnik standaryzowany dla miasta jest gorszy niż w grupie porównawczej (-0,41) oraz strata do grupy się powiększa (-1,2).** W zbliżonej sytuacji jak Krosno są jeszcze cztery miasta – Chełm, Tarnobrzeg, Zamość i Nowy Sącz. Suwałki oraz Biała Podlaska charakteryzowały się najkorzystniejszą sytuacją w ramach analizy wskaźnika **powierzchni nowo budowanych mieszkań przypadającej na mieszkańca w wieku 25-34 lata.** Krosno znalazło się na przecięciu trzeciej i czwartej ćwiartki wykresu, co wskazuje, że **sytuacja miasta w tym obszarze jest nieznacznie gorsza niż w grupie porównawczej, a strata do grupy się powiększa.** W zbliżonej sytuacji jak Krosno, są jeszcze trzy miasta – Chełm, Tarnobrzeg i Zamość.

Drugim z analizowanych podobszarów w ramach obszaru dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych w gminie, jest **podaż mieszkań w ujęciu jakościowym.** Szczegółowej analizie w ramach tego podobszaru poddanych zostało osiem wskaźników: 1) odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w instalację wodociągową; 2) odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w ustęp sfontelwany; 3) odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w łazienkę; 4) odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie; 5) odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w gaz sieciowy; 6) przeciętna powierzchnia mieszkania na 1 osobę; 7) przeciętna powierzchnia użytkowa lokali mieszkalnych będących w dyspozycji gminy; 8) przeciętna powierzchnia użytkowa lokali socjalnych będących w dyspozycji gminy.

Na tle miast porównawczych sytuacja w zakresie jakościowych charakterystyk udogodnień mieszkaniowych, obraz Krosna prezentuje się dobrze. Wskaźniki odsetka ogółu **mieszkań wyposażonych w: ustęp sfontelwany (W2), łazienkę (W3) oraz gaz sieciowy (W5)** wskazują,

że sytuacja miasta jest **lepszą od sytuacji miast porównawczych**. Obraz wskaźnika mieszkań wyposażonych w instalację wodociągową (W1) oraz w centralne ogrzewanie (W4) wskazuje, że Krosno jest w **nieco gorszej sytuacji jak pozostałe miasta porównawcze**, ale skutecznie, w pięcioletniej perspektywie czasowej, **nadrabia dystans** do grupy miast porównawczych.

Wykres 25. Wskaźnik odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w jakościowe wyposażenia mieszkania

Źródło: opracowanie własne na podstawie MRL (www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego)

Krosno na tle grupy miast porównawczych charakteryzowało się **niekorzystnymi wskaźnikami przeciętnej powierzchni użytkowej lokali mieszkalnych będących w dyspozycji gminy**. Statystyki dla Krosna wyniosły (-1,04; -0,03). Ocena miasta w tym wymiarze jest gorsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej. Również w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa nieznacznemu pogorszeniu w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Analiza wartości **przeciętnej powierzchni lokali socjalnych będących w dyspozycji gminy**, wskazuje, że **sytuacja miasta jest nieznacznie lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej**, jednak w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa pogorszeniu w stosunku do średniej dla grupy porównawczej.

Kolejnym z analizowanych podobszarów w ramach obszaru dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych w gminie jest **dostępność mieszkań**. Szczegółowej analizie w ramach tego podobszaru poddane zostały trzy wskaźniki: 1) powierzchnia mieszkania, jaką można kupić za przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto; 2) kwota wypłaconych dodatków mieszkaniowych w przeliczeniu na 1 lokal mieszkalny w zasobach mieszkaniowych ogółem; 3) odsetek zadłużonych lokali będących w dyspozycji gminy (komunalne).

Pierwszym z szczegółowych wskaźników poddanych analizie jest **powierzchnia mieszkania, jaką można kupić za przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto**. Krosno znalazło się w drugiej ćwiartce wykresu. Statystyki wskazują, że **obraz miasta wyrażony szczegółowym wskaźnikiem w tym wymiarze jest gorszy niż sytuacja miast z grupy porównawczej, jednak w porównawczej perspektywie czasowej sytuacja uległa poprawie**. Krosno na tle grupy

miast porównawczych charakteryzowało się **niekorzystnymi wskaźnikami kwoty wypłaconych dodatków mieszkaniowych w przeliczeniu na 1 lokal mieszkalny w zasobach mieszkaniowych ogółem**. Statystyki dla Krosna wyniosły -1,54 oraz -0,39. Sytuacja w tym wymiarze jest gorsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej, również dystans do pozostałych miast powiększa się. W czwartej ćwiartce wykresu, obok Krosna, znalazły się jeszcze dwa miasta – Chełm oraz Biała Podlaska. W pierwszej ćwiartce wykresu znalazły się Zamość oraz Przemyśl. **Wskaźnik wartości odsetka zadłużonych lokali będących w dyspozycji gminy, uplasował miasto w drugiej ćwiartce wykresu**. Najkorzystniejszą sytuacją pod względem odsetka zadłużonych lokali będących w dyspozycji gminy charakteryzowały się Suwałki, zaś w najmniej korzystnej znalazła się Biała Podlaska.

Ostatnim z poddanych analizie podobszarów w ramach dostępności i jakości zasobów mieszkaniowych w gminie jest **sytuacja na rynku nieruchomości**. W ramach tego podobszaru szczegółowej analizie poddany został tylko jeden wskaźnik – **liczba lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców**. Krosno znalazło się w czwartej ćwiartce wykresu – co świadczy o niekorzystnej sytuacji. Obok Krosna najmniej korzystną sytuacją charakteryzowały się ponadto Tarnobrzeg, Chełm, Nowy Sącz, Zamość oraz Biała Podlaska. Najkorzystniejszą sytuacją pod względem liczby lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców charakteryzowały się Suwałki. Krosno obok Przemyśla charakteryzowało się w 2018 r. najniższą ceną za 1 m² lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych. Cena 1 m² w Nowym Sączu i Suwałkach była wyższa o blisko 900 PLN. Od 2016 r. można zaobserwować bardzo powolny wzrost ceny 1 m² lokali mieszkalnych w Krośnie. Średnia trzyletnia dla liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności pokazuje, że sytuacja Krosna plasuje się na średnim poziomie. Wartości wskaźnika wahały się w przedziale od 2,5 do 4,0 mieszkań na tysiąc mieszkańców. Najlepszymi wskaźnika charakteryzowały się Biała Podlaska i Suwałki. Najgorszymi zaś Chełm, Przemyśl i Tarnobrzeg.

Analizując dane rok do roku widać, że **w latach 2013, 2016, 2018 doszło w Krośnie do osłabienia tempa liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1 000 mieszkańców**. Wysokim poziomem liczby oddawanych mieszkań charakteryzowały się dwa miasta – Biała Podlaska i Suwałki, w których potencjał rynku mieszkaniowego jest największy. W przypadku Suwałk przekłada się to również na rynkowe ceny 1 m², które w przypadku tego miasta są najwyższe.

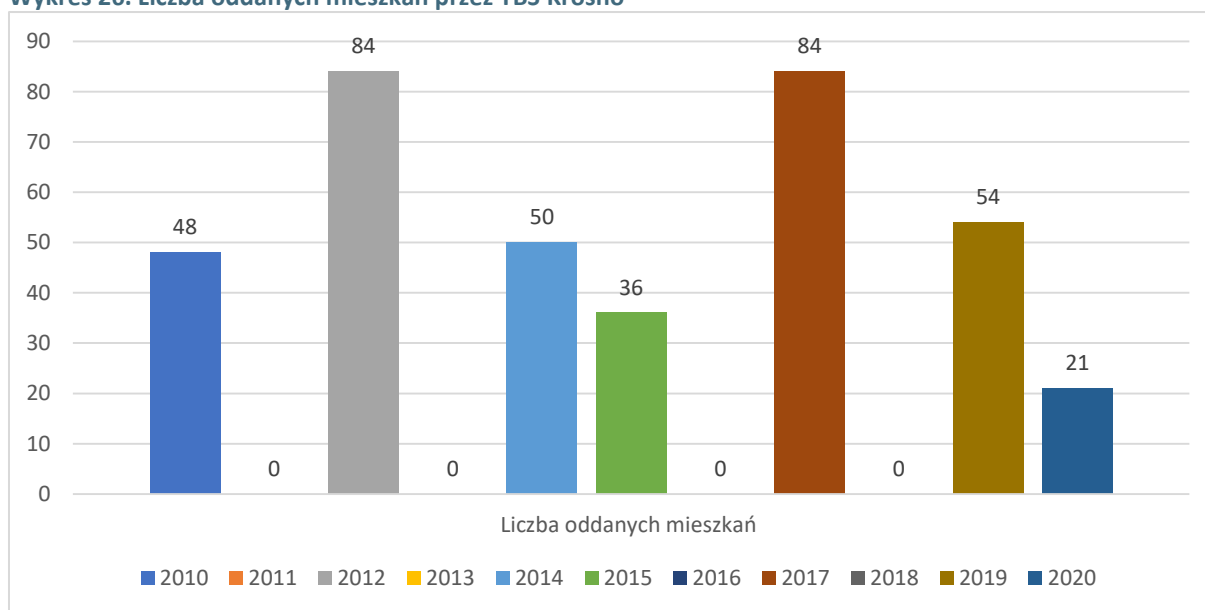
Tabela 2. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności

Lata	Mieszkania na 1000 ludności							
	Biała Podlaska	Chełm	Zamość	Nowy Sącz	Krosno	Przemyśl	Tarnobrzeg	Suwałki
2002	5,3	2,9	2,8	4,0	2,6	1,8	2,5	1,9
2003	4,5	3,3	3,6	8,1	3,8	1,6	3,7	3,9
2004	3,6	1,9	1,8	4,0	2,4	2,0	1,3	1,7
2005	4,9	2,5	3,8	3,7	2,7	0,9	2,7	3,1
2006	2,2	2,8	2,3	2,9	4,3	1,4	2,6	2,0
2007	5,4	2,5	2,0	5,1	4,6	0,9	2,4	3,3
2008	4,0	2,5	3,4	4,3	2,4	2,5	1,9	6,3

2009	8,2	3,5	4,7	2,6	3,8	1,1	2,9	3,6
2010	3,2	2,3	1,4	2,6	2,4	2,6	1,6	2,3
2011	7,0	3,6	4,5	3,9	2,5	1,4	1,7	6,0
2012	5,4	3,4	2,1	4,0	4,7	1,0	2,4	2,1
2013	5,5	1,0	3,5	3,6	2,8	2,3	2,1	5,4
2014	5,0	1,7	1,6	3,0	4,3	0,6	2,0	2,3
2015	5,3	0,5	3,4	2,0	4,8	2,0	3,0	4,0
2016	4,1	2,0	2,1	3,1	2,5	1,6	1,7	5,6
2017	7,8	1,2	2,0	2,3	4,0	1,6	1,4	7,0
2018	7,4	0,9	3,1	3,6	1,0	3,0	2,8	4,1
2019	4,8	2,3	4,1	2,1	4,2	2,1	3,2	6,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Wykres 26. Liczba oddanych mieszkań przez TBS Krosno

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych TBS Krosno

Jak widać z powyższych danych **występuje korelacja między liczbą mieszkań oddanych do użytkowania na 1 000 ludności, a liczbą mieszkań oddanych przez Towarzystwo Budownictwa Społecznego w Krośnie**. W latach, kiedy TBS nie oddawało mieszkań do użytkowania gwałtownie obniżał się wskaźnik liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 ludności – lata 2013, 2016, 2018. Można w związku z tym stwierdzić, iż TBS ma kluczową rolę w kreowaniu zasobów mieszkaniowych Krosna.

1.4.5. Stan bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców

Bezpieczeństwo człowieka – to stan, w którym życie i rozwój osobisty nie są zagrożone ponad akceptowany poziom. Należy ono do praw podstawowych i zaspakaja podstawowe potrzeby człowieka, umożliwiając mu egzystencję i rozwój. Na poziom bezpieczeństwa wpływa wiele czynników, w dużej mierze zależą one od subiektywnej oceny poszczególnych jednostek. W analizie wyróżniono te, które opierają się na danych ze statystyki publicznej. Najważniejsze z nich to: 1) Bezpieczeństwo osobiste, dotyczące życia i majątku mieszkańców.; 2) Bezpieczeństwo zdrowotne.

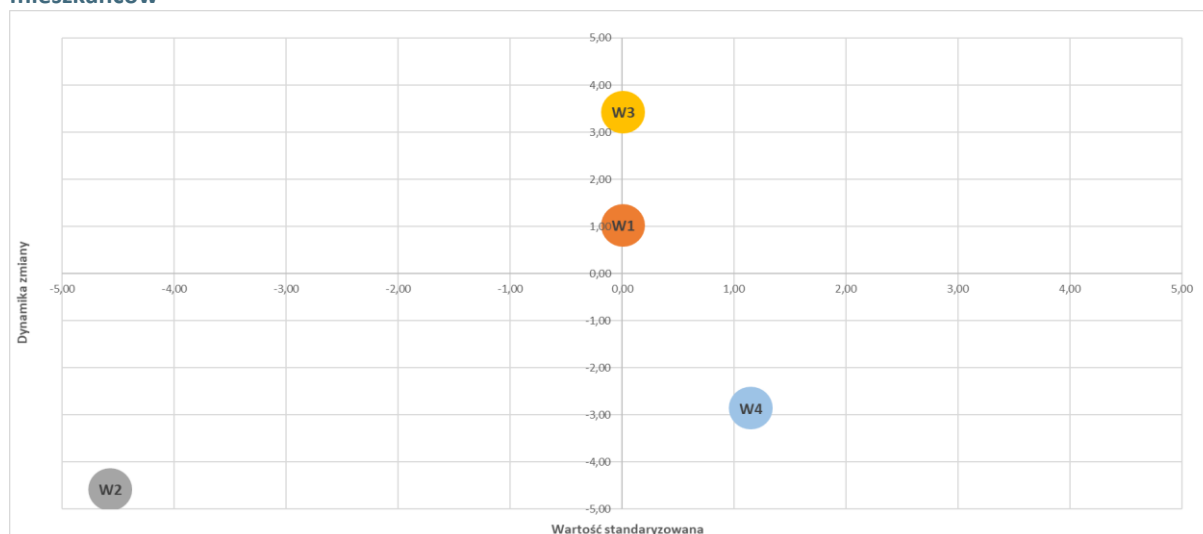
Krosno charakteryzowało się stosunkowo niskim poziomem przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu. W ostatnich dwóch latach widać spadek liczby tego typu przestępstw z poziomu 34 do 23. W 2019 r. odnotowano nieco bardziej znaczący wzrost przestępstw o charakterze kryminalnym. W przypadku przestępstw o charakterze gospodarczym oraz przeciwko mieniu widać wyraźnie, że rekordowym rokiem był 2017, również w roku 2019 widać znaczący wzrost tego rodzaju przestępstw. Na zbliżonym do siebie poziomie pozostają przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i bezpieczeństwu w komunikacji oraz drogowe – zawierają się w przedziale od 74 do 88. **Krosno charakteryzowało się niskim poziomem liczby wypadków przy pracy na 1 000 zatrudnionych.** W latach 2014-2015 wskaźnik wyniósł blisko 10 wypadków w pracy, w dwóch kolejnych zmalał do 9, zaś w 2018 wyniósł nieco ponad 7.

Tabela 3. Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych

Rodzaje przestępstw	Lata			
	2016	2017	2018	2019
o charakterze kryminalnym	498	492	447	531
o charakterze gospodarczym	211	6 474	319	1 077
drogowe	81	81	74	86
przeciwko życiu i zdrowiu	23	34	29	23
przeciwko mieniu	460	6 429	421	1 076
przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i w komunikacji	86	84	79	88

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

W ramach analizy porównawczej Krosna na tle siedmiu wybranych miast oraz rdzenia OF miast subregionalnych (C1) przeanalizowano podobszar **bezpieczeństwo osobiste, dotyczące życia i majątku mieszkańców**. W ramach tego podobszaru szczegółowej analizie poddane zostały cztery wskaźniki: 1) przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych przeciwko życiu i zdrowiu na 10. tys. mieszkańców (W1); 2) przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych przeciwko mieniu na 10 tys. mieszkańców (W2); 3) przestępstwa drogowe stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10. tys. mieszkańców (W3); 4) liczba wypadków przy pracy na 1 000 zatrudnionych (W4).

Wykres 27. Wskaźniki szczegółowe dla podobszaru bezpieczeństwo osobiste, dotyczące życia i majątku mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie MRL (www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego)

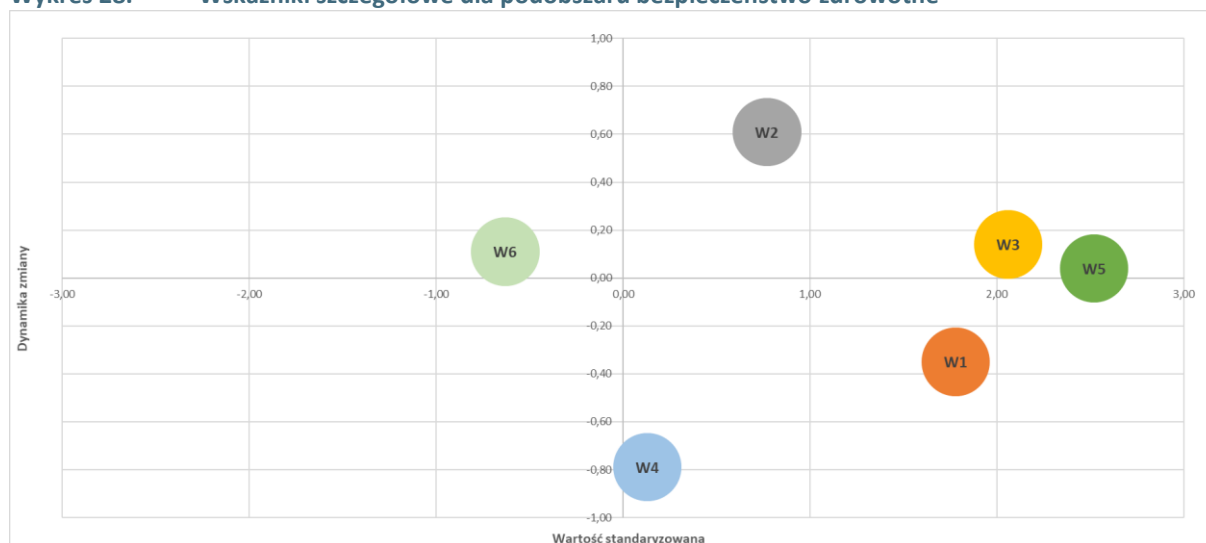
Wskaźnik przestępstw przeciwko mieniu wykazał, iż sytuacja Krosna w tym wymiarze jest zdecydowanie gorsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej, również w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa znacznemu pogorszeniu w stosunku do średniej. Jednym z analizowanych wskaźników szczegółowych w ramach podobszaru bezpieczeństwo osobiste była **liczba wypadków przy pracy na 1 000 zatrudnionych**. Wartości wskazują, że sytuacja Krosna w tym wymiarze jest **lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej** – jednak w ostatnich pięciu latach sytuacja **uległa pogorszeniu** w stosunku do średniej dla grupy porównawczej.

Z poziomem bezpieczeństwa ściśle wiąże się również liczba wypadków drogowych. **W okresie 2011 – 2016 Krosno charakteryzowało się wysokim poziomem wskaźnika wypadków drogowych na 100 tys. ludności.** Rekordowe wartości zanotował on w roku 2014 i 2015, kiedy na sto tysięcy ludności odnotowano 121 i 98 wypadków. W 2017 i 2018 poziom wskaźnika uległ obniżeniu – w 2017 r. Również uśrednione dane dla trzyletnich okresów wskazują, iż w latach 2013 – 2016 Krosno charakteryzowało się wysokim poziomem liczby wypadków drogowych na 100 tysięcy mieszkańców. Wskaźnik liczby ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych na 100 tys. ludności był silnie zróżnicowany w poszczególnych latach. Krosno szczególnie w dwóch latach wyróżniało się wysokim poziomem wskaźnika – w 2011 r. 8,4 ofiar śmiertelnych oraz 2015 r. 8,6 ofiar śmiertelnych. Jedynie w 2014 r. nie zanotowano, w wypadkach drogowych jakie miały miejsce w Krośnie, ofiar śmiertelnych. Średnia liczba ofiar śmiertelnych w analizowanym okresie wyniosła w Krośnie 3,7. Liczba rannych była silnie skorelowana z liczbą wypadków drogowych. **W latach 2011 – 2015 Krosno charakteryzowało się wysokim poziomem wskaźnika liczby osób rannych w wypadkach drogowych na 100 tys. mieszkańców.** W latach 2016 – 2018 liczba ofiar zmalała. Uzupełnieniem analizy dotyczącej bezpieczeństwa na krośnieńskich ulicach są dane Komendy Miejskiej Policji w Krośnie za lata 2016-2019. **Średnioroczna liczba kolizji drogowych** w tym okresie wyniosła **759** zdarzeń, zaś **średnioroczna liczba wypadków i kolizji z udziałem**

pieszych wyniosła **23** wypadki. W tym okresie odnotowano również **średnio 22 wypadki i kolizje rocznie z udziałem rowerzystów**.

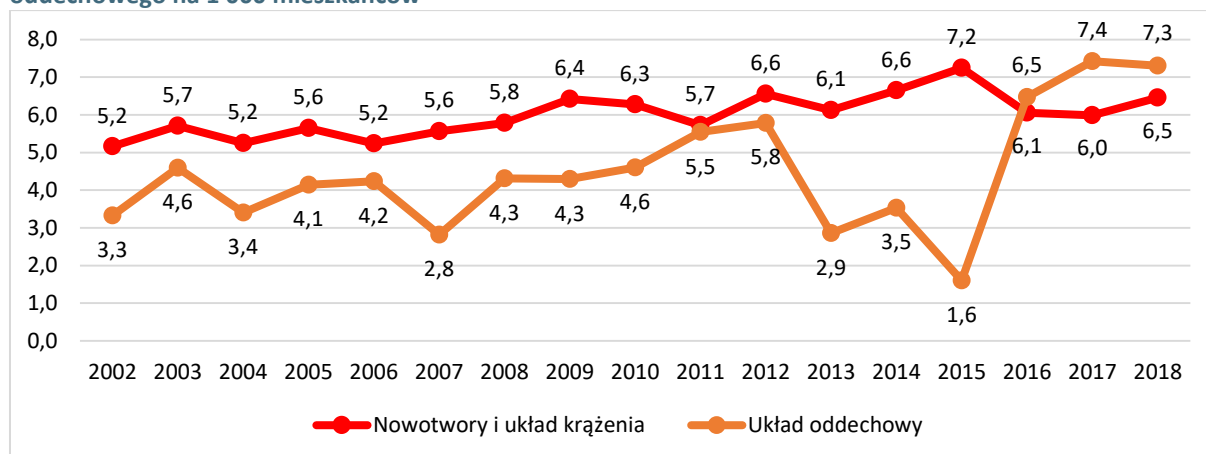
Drugim szczegółowo analizowanym zagadnieniem było **bezpieczeństwo zdrowotne**. W ramach niego wyróżniono sześć szczegółowych wskaźników: 1) zgony osób w wieku do 65 lat na 1 000 ludności w tym wieku (W1); 2) zgony z powodu zachorowania na nowotwory i choroby układu krążenia na 1 000 mieszkańców (W2); 3) liczba lekarzy i lekarzy dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1 000 mieszkańców (W3); 4) liczba porad lekarskich na 1 000 mieszkańców (W4); 5) liczba łóżek w szpitalach ogólnych na 1 000 mieszkańców (W5); 6) wielkość wydatków na ochronę zdrowia na 1000 mieszkańców (W6).

Wykres 28. Wskaźniki szczegółowe dla podobszaru bezpieczeństwo zdrowotne

Źródło: opracowanie własne na podstawie MRL (www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego)

W latach 2014-2018 **Krosno charakteryzowało się niskim poziomem zgonów osób do sześćdziesiątego piątego roku życia na tysiąc ludności w tym wieku**. Wartość wskaźnika w analizowanym okresie oscylowała w przedziale od 11 do 15 zgonów. Bardziej pogłębiona analiza zgonów z powodu zachorowania na określone choroby wykazała, że Krosno charakteryzowało się umiarkowanie wysokim poziomem zgonów z powodu zachorowania na nowotwory i choroby układu krążenia na 1 000 mieszkańców. Liczba zgonów w latach 2002 – 2018 zawierała się w przedziale od 5,2 do 7,2 zgonów na 1 000 mieszkańców. Po znacznym obniżeniu poziomu zgonów podyktowanych **chorobami układu oddechowego** w latach 2001-2015, **od 2016 roku widać znaczący wzrost zgonów na tę właśnie jednostkę chorobową**. W latach 2016-2018 zgony z powodu chorób układu oddechowego były częstsze niż z powodu zachorowania na nowotwory i choroby układu krążenia.

Wykres 29. Zgony z powodu zachorowania na nowotwory i choroby układu krążenia oraz na choroby układu oddechowego na 1 000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Analizy porównawcze na tle grupy miast wykazały, że wskaźnik szczegółowy poziomu zgonów osób w wieku do 65 lat na 1 000 ludności w tym wieku, dla miasta Krosna wynosi (1,78; -0,35) i plasuje Krosno w trzeciej ćwiartce. Interpretując powyższe dane można stwierdzić, że **sytuacja Krosna w tym wymiarze jest lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej, jednakże w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa pogorszeniu**. Miastami o korzystniejszej sytuacji od Krosna były Chełm, Zamość, Przemyśl i Nowy Sącz. Krosno jest miastem, które charakteryzowało się **niskim poziomem zgonów spowodowanych zachorowalnością na nowotwory i choroby układu krążenia na 1 000 mieszkańców**. Wskaźnik plasuje Krosno w pierwszej ćwiartce. Tylko jedno miasto oprócz Krosna znalazło się w pierwszej ćwiartce i były nim Suwałki. Stolica dawnego województwa krośnieńskiego **posiadała bardzo wysoki poziom wskaźnika liczby lekarzy i lekarzy dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1 000 mieszkańców**. Na tysiąc mieszkańców Krosna przypadało średnio 6 lekarzy i dentystów. Podkreślić należy, że wartość wskaźnika pozostawała przez cały analizowany okres na zbliżonym poziomie. Na tle grupy porównawczej Krosno wraz z Zamościem charakteryzowało się największą liczbą lekarzy i lekarzy dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1 000 mieszkańców i znalazło się w pierwszej ćwiartce wykresu. Miastami o najniższym poziomie nasycenia tym wskaźnikiem były Tarnobrzeg i Chełm. Liczba udzielonych porad lekarskich w ramach podstawowej opieki zdrowotnej na 1 000 mieszkańców Krosna oscylowała w analizowanym okresie w przedziale od 4 654 do 5 912 porad. Od 2013 roku można zaobserwować tendencję spadkową liczby udzielanych porad, która na przestrzeni sześciu lat zmniejszyła się o blisko pięćset porad. Wartość wskaźnika, obrazującego pozycję miasta w stosunku do grupy miast, wyniosła (0,13; -0,79) i plasowała je w trzeciej ćwiartce. **Sytuacja w tym wymiarze jest lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej, jednak w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa pogorszeniu**. W zbliżonej sytuacji co Krosno są jeszcze dwa miasta – Chełm i Zamość. Najkorzystniej prezentuje się sytuacja Białej Podlaskiej i Nowego Sącza. **Krosno na tle pozostałych miast charakteryzowało się największą liczbą łóżek w szpitalach na 1 000 mieszkańców**. Na tysiąc mieszkańców Krosna przypadało od 14 do 15 łóżek

szpitalnych. Znacznie niższe wartości wskaźnika odnotowano w pozostałych miastach. Krosno wraz z Zamościem, Białą Podlaską, Nowym Sączem oraz Chełmem znalazły się w pierwszej ćwiartce wykresu. **Stan Krosna w tym wymiarze jest zdecydowanie lepszy niż sytuacja miast z grupy porównawczej a sytuacja w ostatnich pięciu latach pozostała praktycznie bez zmian w stosunku do średniej dla grupy porównawczej.** Średnia wysokość wydatków na ochronę zdrowia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w latach 2014 – 2018 wyniosła w Krośnie 29 616 zł. **Na przestrzeni analizowanego okresu można zaobserwować stały wzrost kwoty wydatków na ochronę zdrowia** z poziomu 26 723 zł w 2014 r. do 31 879 zł w 2018. Na bardzo zbliżonym poziomie co w Krośnie kształtowały się wydatki w Tarnobrzegu i Chełmie. Niższym poziomem charakteryzowała się Biała Podlaska, zaś nieco wyższym Suwałki i Nowy Sącz. Ponad czterokrotnie wyższym poziomem wydatków na ochronę zdrowia na 1000 mieszkańców charakteryzowały się dwa miasta Zamość i Przemyśl. Średnia dla analizowanego okresu dla Zamościa wyniosła 145 572 zł, dla Przemyśla zaś 138 810 zł. Wskaźnik przedstawiający wielkość wydatków na ochronę zdrowia na 1 000 mieszkańców umiejscowił Krosno w drugiej ćwiartce. Wartość standaryzowana dla Krosna wyniosła -0,63, zaś dynamika 0,11. Pierwsza wartość wskazuje, że **sytuacja Krosna jest gorsza niż średnia w grupie porównawczej.** Dodatni znak statystyki określającej dynamikę zjawiska wskazuje, że **mamy do czynienia z poprawą sytuacji względem grupy porównawczej.** Wskaźniki dla Białej Podlaskiej, Suwałk, Chełma oraz Tarnobrzega są podobne jak dla Krosna. W najtrudniejszej sytuacji znajduje się Nowy Sącz.

Wnioski

PROBLEMY

- ✓ Odpływ mieszkańców z miasta - ujemne saldo migracji.
- ✓ Moda na poszukiwanie atrakcyjnej przestrzeni do życia w miejscowościach okalających Krosno.
- ✓ Niewystarczająca ilość przygotowanych terenów pod inwestycje mieszkaniowe.
- ✓ Oferta mieszkaniowa niedostosowana do wyzwań demograficznych.
- ✓ Zbyt mała powierzchnia parków, zieleńców w mieście.
- ✓ Zmniejszenie subpopulacji osób w wieku przedprodukcyjnym.
- ✓ Znaczący wzrost subpopulacji osób w wieku poprodukcyjnym.
- ✓ Wzrost współczynnika obciążenia demograficznego.
- ✓ Niekorzystna poziom wskaźnika Floridy – zmniejszenie liczby osób w wieku 25-34 lata na 1 tys. mieszkańców.
- ✓ Spadek liczby ludności do 2040 r. do poziomu poniżej czterdziestu tysięcy mieszkańców.
- ✓ Silny odpływ z miasta mieszkańców w wieku 25-34 lata.
- ✓ Ujemne saldo przyrostu naturalnego w latach 2018-2019.
- ✓ Niski poziom wynagrodzeń.
- ✓ Wysoki odsetek mieszkańców osiągających dochody z tytułu emerytury i renty.
- ✓ Niski poziom wysokości rent i emerytur.

- ✓ Wysoki poziom chęci emigracji z Krosna przez osoby młode.
- ✓ Bardzo niewielki stopień zaangażowania w działalność społeczną młodzieży.
- ✓ Niski poziom poczucia współdecydowania i współzrządzenia miastem u mieszkańców.
- ✓ Niewystraszająca dostępność przestrzeni publicznej, produktów i usług dla wszystkich mieszkańców.
- ✓ Niedostatecznie spójny przekaz promocyjno-komunikacyjny oferty kulturalnej – niewystarczające wykorzystanie potencjału szeregu instytucji i placówek kultury do kreowania spójnej oferty kulturalnej.
- ✓ Wzrost liczby zgonów z powodu zachorowania na choroby układu oddechowego.

POTENCJAŁY / MOCNE STRONY

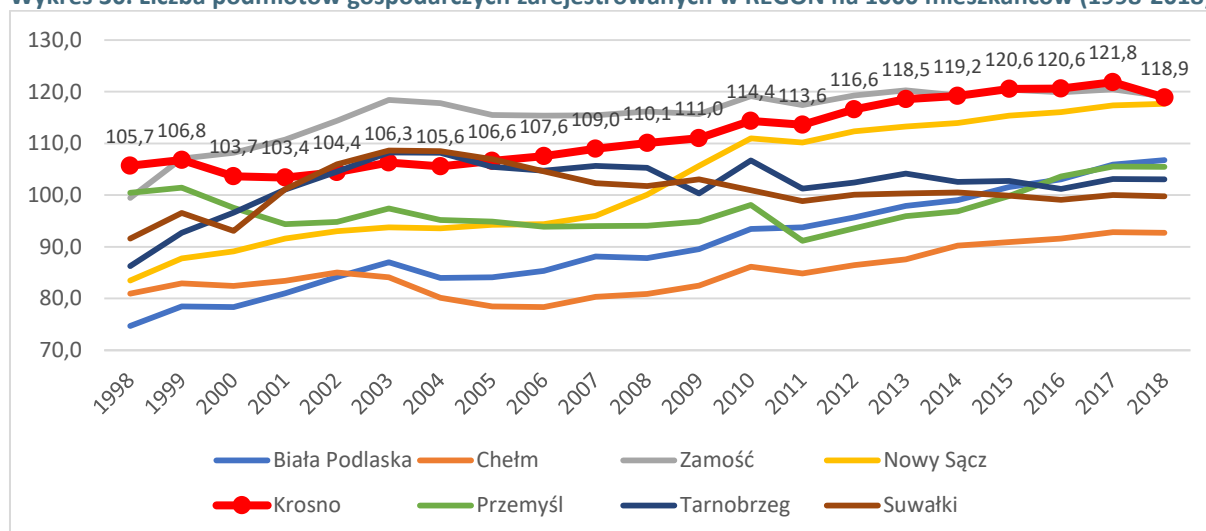
- ✓ Dobry i zróżnicowany poziom edukacji na wszystkich szczeblach.
- ✓ Unikatowe kierunki kształcenia (m.in. szkoły kształcące kadry dla branży naftowo - gazowniczej i lotniczej).
- ✓ Uczelnia wyższa - Karpacka Państwowa Uczelnia i studenci pochodzący głównie z Krosna, powiatu krośnieńskiego oraz powiatów sąsiednich.
- ✓ Poszerzenie granic miasta od 1 stycznia 2021 r., stwarzające możliwość poprawy dostępności komunikacyjnej (połączenie Krosna z planowaną drogą ekspresową S19).
- ✓ Niezagospodarowane tereny zielone, głównie w obrębie rzeki Wisłok i potoku Lubatówka.
- ✓ Zróżnicowana i nowoczesna infrastruktura sportowa i rekreacyjna.
- ✓ Liczne instytucje kultury.
- ✓ Pańkrośnizm oraz organizacje pozarządowe nastawione na budowanie lokalnej tożsamości i lokalnego patriotyzmu.
- ✓ Bogata oferta kulturalna miasta.

1.5. Stan miasta – obszar gospodarczy

1.5.1. Gospodarka miasta

Krosno jest silnym subregionalnym ośrodkiem gospodarczym województwa podkarpackiego. Na terenie miasta prowadzi działalność **5 634 podmioty gospodarcze**, z których **99,8%** należy do **grupy małych i średnich przedsiębiorstw**, w sektorach przemysłu, handlu i usług. W mieście **40** przedsiębiorstw to **firmy z kapitałem zagranicznym** (dane BDL GUS, 2019 r.). Silny potencjał gospodarczy miasta potwierdza wartość wskaźnika liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców, który przez zdecydowaną większość analizowanego okresu charakteryzował się tendencją rosnącą. Spadki odnotowano jedynie w okresie 1999 – 2001, 2010 – 2011 oraz 2017 – 2018. Średnia liczba podmiotów gospodarczych w analizowanym okresie 1998 – 2018 wyniosła 111,6 podmiotów. Krosno startowało w 1998 roku z wysokiego pułapu liczby podmiotów, przez wiele lat tendencja miała charakter wznoszący i co równie ważne utrzymywał się on na ustabilizowanym poziomie.

Wykres 30. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców (1998-2018)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Silny wpływ na rozwój Krosna wywiera sektor przemysłowy, szczególnie branże **motoryzacyjna, lotnicza, przetwórstwo tworzyw sztucznych**. W tych branżach występuje największe zatrudnienie, wdrażanie innowacji oraz obserwowany jest najwyższy poziom inwestycji, a także powstawanie i rozwój mniejszych firm kooperujących z dużymi inwestorami. Największe firmy to: BWI Poland Technologies Sp. z o.o. (producent amortyzatorów, firma z kapitałem chińskim), FA Krosno S.A. (producent sprężyn gazowych), Collins Aerospace – Goodrich Aerospace Poland Sp. z o.o. (producent podzespołów podwozi do samolotów, z kapitałem USA), Splast Sp. z o.o. Sp.k. (producent detali technicznych z tworzyw sztucznych) oraz Cellfast Sp. z o.o. (producent akcesoriów ogrodowych i systemów rynnowych).

Do ważnych sektorów przemysłowych, odgrywających duże znaczenie w gospodarce Krosna należą także przemysły: **szklarski** (największe firmy: Krosno Glass Sp. z o.o., Krosglass S.A.), **naftowo – gazowniczy** (PGNiG Technologie S.A.), **meblarski** (Nowy Styl Sp. z o.o.).

Dominującymi podmiotami gospodarki narodowej wg danych REGON są przede wszystkim te, które zatrudniają **do 9 pracowników**. Stanowią one 95,3% ogółu (dane za 2019 r.). podmioty w przedziale zatrudnienia 10-49 osób stanowiły w 2019 nieco ponad trzy procent (3,3%). 1,1% ogółu stanowiły podmioty zatrudniające od 50 do 249 osób. Podmioty o klasie wielkości 250-999 oraz powyżej 1 000 pracowników to odpowiednio po 0,1% ogółu wszystkich podmiotów.

Tabela 4. Podmioty gospodarcze wg klas wielkości

Klasa wielkości podmiotu	Lata										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
0-9	N	5 130	5 082	5 220	5 301	5 292	5 336	5 315	5 390	5 242	5 372
	%	94,4	94,5	94,7	94,7	94,6	94,6	94,7	94,9	94,8	95,3
10-49	N	220	214	211	215	216	220	220	210	207	187
	%	4,0	4,0	3,8	3,8	3,9	3,9	3,9	3,7	3,7	3,3
50-249	N	69	69	72	69	72	70	67	65	68	64
	%	1,3	1,3	1,3	1,2	1,3	1,2	1,2	1,1	1,2	1,1
250-999	N	12	11	8	8	8	8	8	7	6	6
	%	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
1000 i więcej	N	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5
	%	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Podmioty prowadzące działalność w sektorze **przemysł i budownictwo** na przestrzeni ostatnich lat zwiększały swój udział w lokalnej gospodarce. W 2019 r. blisko **jedna piąta podmiotów działających w Krośnie** reprezentowała właśnie te branże. Najwięcej podmiotów zarejestrowanych było w kategorii „pozostała działalność gospodarcza”. Podmioty prowadzące działalność w rolnictwie, leśnictwie, rybołówstwie i rybactwie nie przekraczały pół procenta ogółu podmiotów.

Tabela 5. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007

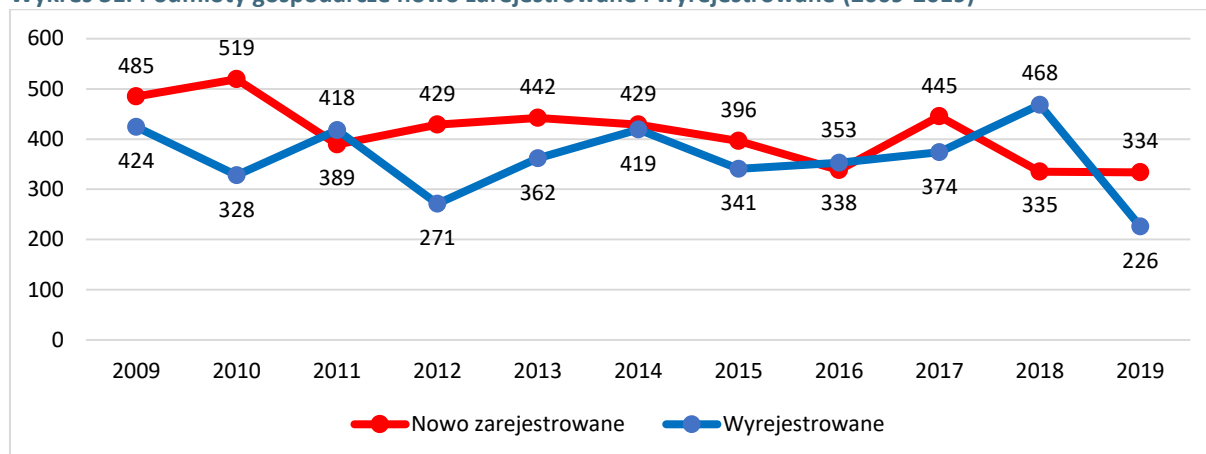
Rodzaj działalności	Lata										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	N	23	22	22	20	16	16	17	17	17	16
	%	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Przemysł i budownictwo	N	915	908	936	968	970	968	976	1 006	992	1 040
	%	16,8	16,9	17,0	17,3	17,3	17,2	17,4	17,7	17,9	18,5
Pozostała działalność	N	4 497	4 450	4 557	4 610	4 607	4 655	4 622	4 654	4 519	4 578
	%	82,7	82,7	82,6	82,4	82,4	82,6	82,3	82,0	81,7	81,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Krosno charakteryzuje się **nadwyżką nowo zarejestrowanych podmiotów nad liczbą wyrejestrowanych** firm. Jedynie w dwóch latach – 2018 i 2016 r. liczba wyrejestrowanych

podmiotów była wyższa niż tych, które rozpoczynały swoją działalność. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w latach 2009-2019 zawierała się w przedziale od 334 (2019 r.) do 519 (2010 r.). Średnia dla całego okresu wyniosła 413 podmiotów. Liczba wyrejestrowanych podmiotów zawierała się w przedziale od 226 (2019 r.) do 468 (2018 r.). Średnia dla całego okresu wyniosła 362 podmioty.

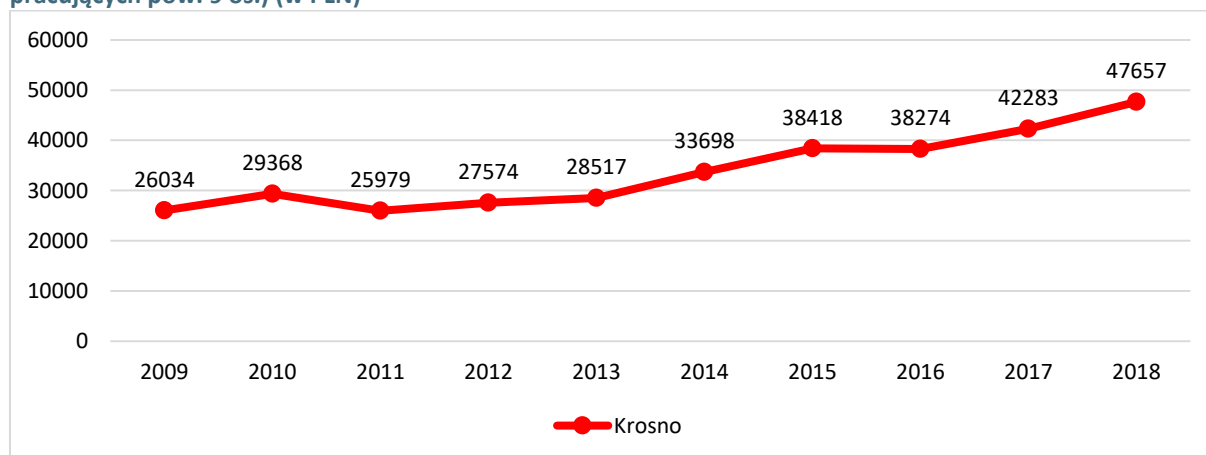
Wykres 31. Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane i wyrejestrowane (2009-2019)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Gospodarka Krosna charakteryzuje się **wzrastającą wartością produkcji sprzedanej przemysłu w ujęciu na 1 mieszkańca**. W okresie dziesięciu lat (2009-2018) wartość ta wzrosła o ponad 20 tys. złotych.

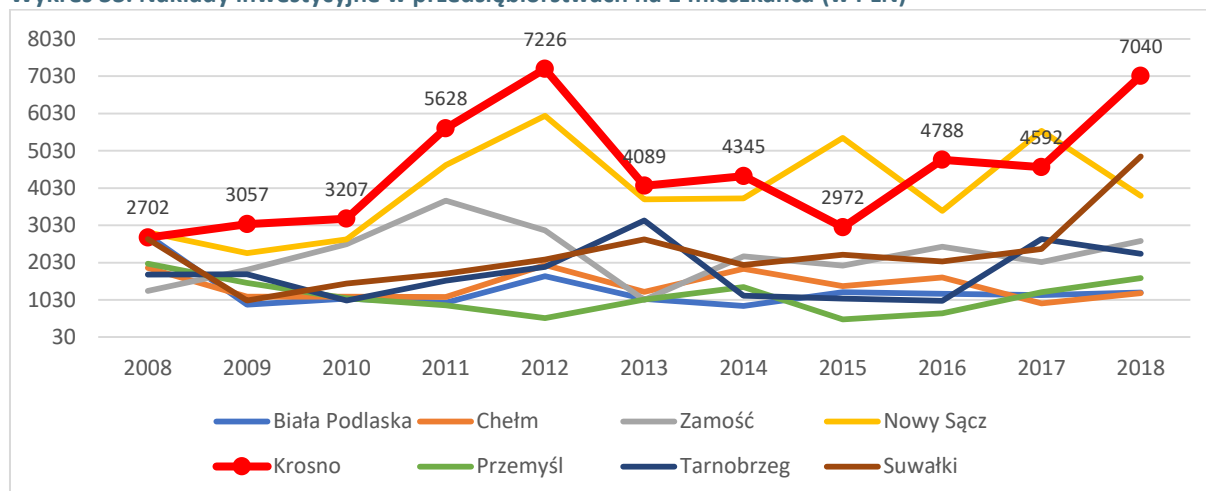
Wykres 32. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu ogółem i na 1 mieszkańca (podmioty o liczbie pracujących pow. 9 os.) (w PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Krosno na tle miast z grupy porównawczej charakteryzuje się **wysoką wartością nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach** na 1 mieszkańca. W okresie lat 2008-2018 jedynie nakłady w przedsiębiorstwach z Nowego Sącza pozostawały na zbliżonym poziomie co w Krośnie.

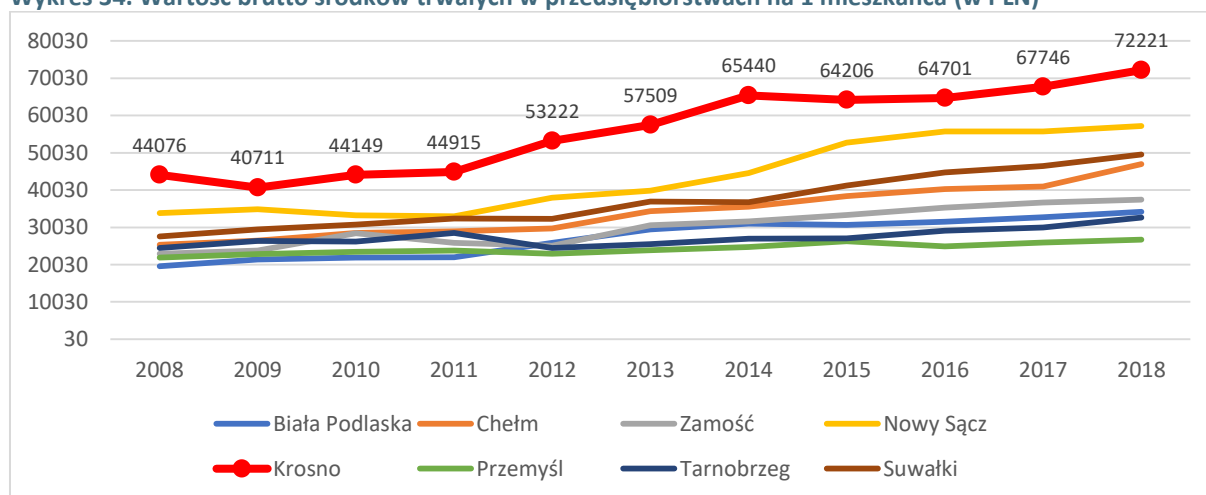
Wykres 33. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca (w PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

W latach 2008-2018 Krosno charakteryzowało się **najwyższą wartością środków trwałych w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca**. Podkreślić należy, że wartość charakteryzowała się tendencją wzrostową przez praktycznie cały okres analizy.

Wykres 34. Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca (w PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Oferta inwestycyjna

Krosno posiada ofertę terenów dla inwestorów z branż przemysłowych i usługowych. Istniejąca Strefa Inwestycyjna „Krosno – Lotnisko”, uzbrojona przez miasto w 2013 r., licząca ogółem ok. 50 ha, jest już jednak w znacznej mierze zapełniona. Działki nabyło 22 przedsiębiorców. Mając na uwadze listy intencyjne złożone przez inwestorów i przygotowywane postępowania przetargowe, a także prowadzone rozmowy z kolejnymi przedsiębiorcami, należy spodziewać się, że niebawem tereny te zostaną rozdysponowane. W krośnieńskiej Strefie inwestują przede wszystkim firmy lokalne – małe i średnie przedsiębiorstwa z Krosna i okolic. Pomimo starań, nie udało się do tej pory pozyskać strategicznego inwestora zagranicznego. Podczas wielu wizyt potencjalnych inwestorów, jakie w ostatnich latach zostały zorganizowane w Krośnie dzięki współpracy z Polską Agencją

Inwestycji i Handlu S.A., Centrum Obsługi Inwestorów i Eksporterów działającym przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego oraz Agencją Rozwoju Przemysłu S.A., zwracano uwagę na zasadniczą przeszkodę w postaci niewystarczającej dostępności drogowej Krosna.

Stan zainwestowania terenów Strefy Inwestycyjnej „Krosno – Lotnisko” przedstawia poniższa tabela. Szacowany termin rozdysponowania całości terenu to ok. 1,5 roku.

Tabela 6. Stan zainwestowania terenów Strefy Inwestycyjnej „Krosno – Lotnisko”

Wyszczególnienie	Powierzchnia	
	[ha]	[%]
Tereny Strefy Inwestycyjnej „Krosno – Lotnisko” ogółem	49,59	100,0
Tereny sprzedane	31,29	63,1
Tereny przygotowywane do sprzedaży w związku z listami intencyjnymi złożonymi przez inwestorów	7,78	15,7
Pozostałe tereny dostępne do zainwestowania	10,51	21,2

Źródło: materiały Urzędu Miasta Krosna

Wobec spodziewanego wyczerpania terenów inwestycyjnych i konieczności poprawy dostępności komunikacyjnej miasto zakupiło teren zlikwidowanego lotniska, zlokalizowanego przy granicy z Krosnem, na terenie sąsiednich gmin Krościenko Wyżne i Miejsce Piastowe. Celem jest wykorzystanie jego potencjału do wybudowania drogi zapewniającej dogodne połączenie Krosna z projektowaną drogą ekspresową S19 (węzeł „Iskrzynia”) oraz utworzenie ok. 100-hektarowej, atrakcyjnie zlokalizowanej strefy dla inwestorów z innowacyjnych branż. Zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem Rady Ministrów teren zostanie włączony w granice Krosna z dniem 1 stycznia 2021 r. Władze obu gmin poparły rozszerzenie Krosna.

Krosno posiada system zachęt dla inwestorów. Obowiązują zwolnienia z podatku od nieruchomości dla inwestorów tworzących nowe miejsca pracy, na podstawie uchwały Rady Miasta. Inwestorzy mogą korzystać również ze zwolnień z podatku dochodowego w ramach Polskiej Strefy Inwestycji. Urząd Miasta Krosna oferuje także wsparcie informacyjno-doradcze oraz koordynację postępowań administracyjnych. Zapewnia asystę opiekuna inwestora na każdym etapie procesu inwestycyjnego, jak również wsparcie poinwestycyjne.

Otoczenie biznesu

Najważniejsze instytucje otoczenia biznesu z siedzibą na terenie Krosna:

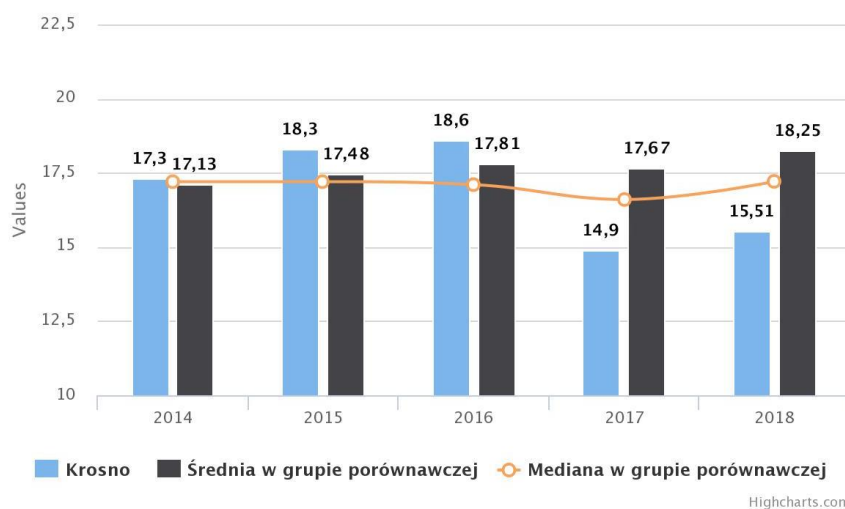
- Krośnieński Inkubator Technologiczny „KRINTECH” Sp. z o.o. – spółka miejska, której celem jest zapewnienie początkującym przedsiębiorcom z sektora małych i średnich przedsiębiorstw pomocy w uruchomieniu i prowadzeniu firmy oferującej produkt lub usługę powstałą w wyniku wdrożeniu nowej technologii,
- Klaster Lotnictwa Lekkiego i Ultralekkiego „Podkarpackie Powiązanie Kooperacyjne” – grupa dostawców i wytwórców części dla lotnictwa, zrzesza także producentów samolotów ultralekkich oraz twórców innowacyjnych rozwiązań dla lotnictwa cywilnego,

- Cech Rzemiosł Różnych – zrzesza przedstawicieli różnych branż, m.in. fryzjerstwa, cukiernictwa, stolarstwa, mechaniki pojazdowej, ślusarstwa, piekarstwa. Ośrodek Szkoleniowy Cechu organizuje szkolenia i kursy przygotowujące do wykonywania zawodu,
- Podkarpacka Izba Gospodarcza – organizacja samorządu gospodarczego, świadczy usługi głównie dla sektora MŚP, specjalizuje się w realizowaniu projektów finansowanych ze środków europejskich,
- Stowarzyszenie Unia Przedsiębiorczych - zrzesza przedsiębiorców różnych branż, jest organizacją wspierającą i promującą lokalny biznes. Angażuje się w organizację wydarzeń kulturalnych oraz uroczystości, integruje lokalną społeczność, popularyzuje tradycję i kulturę regionu oraz produkty lokalne.

Poza wymienionymi wyżej instytucjami na terenie miasta mają siedzibę firmy i instytucje oferujące szeroki wachlarz usług dla biznesu, m.in.: banki, kancelarie prawne, kancelarie notarialne, kancelarie radcowskie, agencje public relations, agencje reklamy, podmioty zajmujące się doradztwem gospodarczym, świadczące usługi marketingowe, konsultingowe i związane z obsługą nieruchomości.

Na tle podobnych miast Krosno charakteryzuje się jednak niskim udziałem podmiotów działających w sektorze usług finansowych i wykazuje najniższą dynamikę tego wskaźnika spośród porównywanych miast.

Wykres 35. Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w sektorze usług finansowych na 1 000 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (sekcja K działalność finansowa i ubezpieczeniowa)

Źródło: www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego

Poziom rozwoju i aktywności instytucji otoczenia biznesu oraz współpracy firm należy uznać za niezadowalającą.

Według danych GUS wskaźnik liczby instytucji otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej wynosi 628,6 (średnia liczba IOB w latach 2015 – 2019) i jest jednym z najniższych w grupie porównawczej miast - mniej jedynie w Tarnobrzegu (542,3).

Raport z badania przedsiębiorców, przeprowadzonego w 2020 r. wykazał, że 83% firm nie uczestniczy lub sporadycznie uczestniczy w działalności organizacji skupiającej lokalnych przedsiębiorców i organizowanych z jej udziałem lokalnych inicjatywach społecznych. Lokalni

liderzy, także przedsiębiorcy, podkreślają, że współpraca na linii samorząd lokalny – uczelnia wyższa – przedsiębiorcy – organizacje pozarządowe nie jest wystarczająca (wniosek z badania fokusowego, 2020).

Inkubowanie nowych firm, przedsiębiorczość młodych

Powierzchnię produkcyjną, magazynową i usługowo – biurową dla początkujących firm oferuje Krośnieński Inkubator Technologiczny KRINTECH, przy czym jest to powierzchnia zbyt mała w stosunku do zapotrzebowania - obecnie brak jest wolnych przestrzeni. Według stanu na koniec 2019 r. w inkubatorze prowadziły działalność 23 firmy, zatrudniające łącznie 167 pracowników.

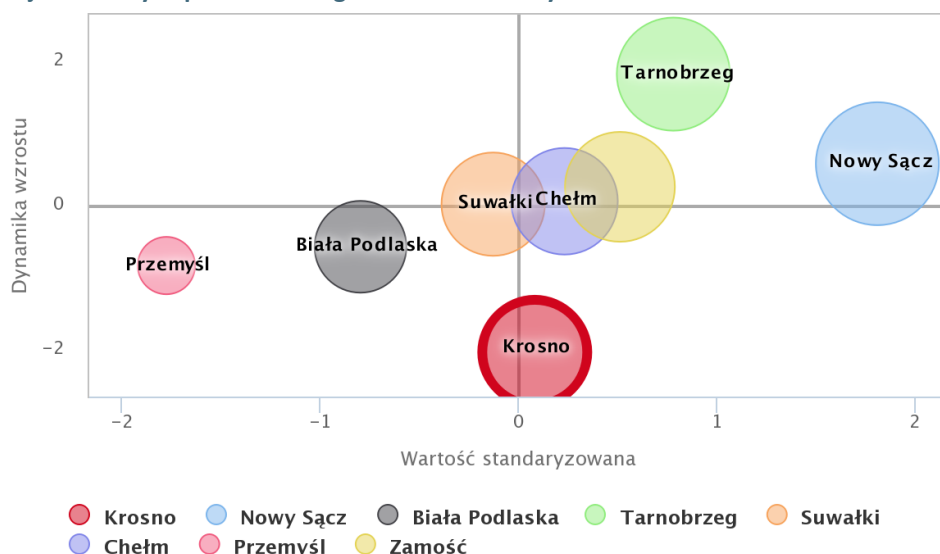
Ze względu na fakt, iż dostępna przestrzeń dla inkubowania nowych firm jest niewystarczająca, jak również brakuje systemu kompleksowego, stałego wsparcia, miasto realizuje inicjatywę budowy nowego inkubatora przedsiębiorczości, który będzie dysponował powierzchnią ponad 5 tys. m², a także będzie tworzył nowoczesny, kompleksowy system wsparcia początkujących przedsiębiorców, w tym start-upów.

Brak odpowiedniego wsparcia dla młodych, przedsiębiorczych osób skutkuje niskim poziomem przedsiębiorczości akademickiej. Tylko 4,6% absolwentów Karpackiej Państwowej Uczelni po ukończeniu studiów prowadzi działalność gospodarczą – średnia z 3 lat (2016 – 2018), co potwierdzają dane z Ogólnopolskiego systemu monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych. Z kolei aż 35,5% ankietowanych studentów rozważa prowadzenie własnej działalności gospodarczej, a 67,1% deklaruje, że do prowadzenia własnej działalności gospodarczej skłoniłoby ich wsparcie instytucji działających na rzecz młodych przedsiębiorców (badanie ankietowe studentów, 2020).

Badanie ankietowe mieszkańców, przeprowadzone w 2020 r. wskazuje, że zdaniem 49,7% krosnian w mieście brakuje systemu wsparcia dla osób chcących założyć własną firmę.

Krosno charakteryzuje się stosunkowo niskim udziałem nowo powstających firm sektora kreatywnego. W 2014 r. Krosno startowało z pozycji lidera spośród analizowanych miast w poziomie udziału nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem. Stanowiły one w 2014 r. 9,1% ogółu nowo zarejestrowanych podmiotów, w kolejnym roku wartość ta obniżyła się do poziomu 8,6%. W kolejnych latach można zaobserwować kolejne spadki do poziomu 7,5% w 2016, 7,1% w 2017 i 7,0% w 2018 roku. Obraz ten potwierdza również wskaźnik szczegółowy MRL opisujący udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem, który dla Krosna wynosi (0,08; -2,03) i plasuje Krosno w trzeciej ćwiartce. Sytuacja miasta w tym wymiarze jest nieznacznie lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej – miast na prawach powiatu – rdzenie OF miast subregionalnych (C1). Jednak w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa zdecydowanemu pogorszeniu w stosunku do średniej dla grupy porównawczej.

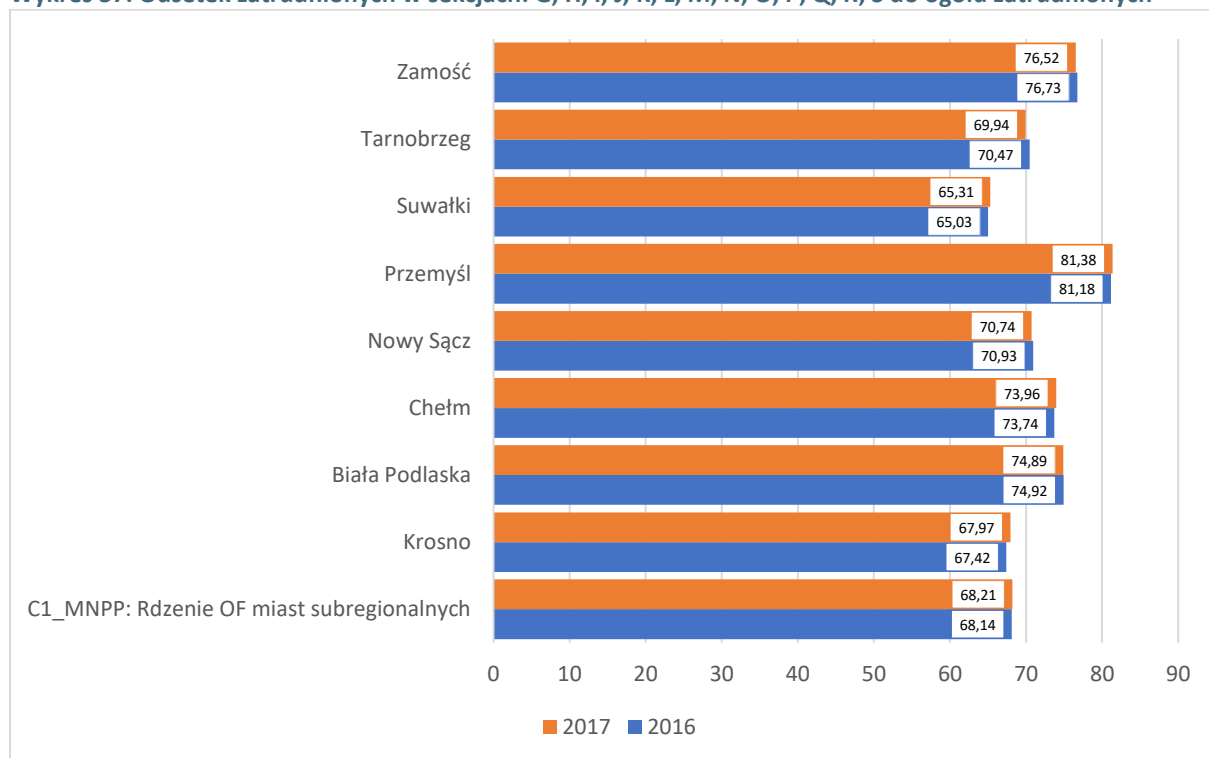
Wykres 36. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem – średnia trzyletnia

Źródło: www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego

Na tle analizowanych miast Krosno charakteryzowało się najniższym odsetkiem osób zatrudnionych w usługach. Wartość wskaźnika wahała się w okresie 2005 – 2018 od poziomu 50,2 w 2005 r. do 60,2 w roku 2012. W ostatnich dwóch latach odsetek zatrudnionych w usługach nie przekroczył 55 procent. Miastami o najwyższym odsetku zatrudnionych w usługach w analizowanym okresie były Przemysł, Zamość, Biała Podlaska i Chełm. Wartościami zbliżonymi do Krosna charakteryzowały się Suwałki. Analiza danych z wykorzystaniem narzędzia do analiz pogłębionych Monitor Miast pozwoliła pokazać odsetek zatrudnionych w sekcji G, H, I, J (handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja), sekcji K, L (działalność finansowa i ubezpieczeniowa oraz obsługa rynku nieruchomości) oraz sekcji M, N, O, P, Q, R, S (pozostałe usługi: działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; Administrowanie i działalność wspierająca; administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; edukacja; opieka zdrowotna i pomoc społeczna; działalność związana z kulturą rozrywką i rekreacją oraz pozostała działalność usługowa), w stosunku do ogółu zatrudnionych. Odsetek sumy zatrudnionych w sekcjach: G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S był wyższy niż w przypadku klasyfikacji opartej na trójsektorowym podziale. Tendencja jednak pozostaje zbliżona.

Wykres 37. Odsetek zatrudnionych w sekcjach: G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S do ogółu zatrudnionych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Monitor Miast (<https://monitormiast.pl>)

1.5.2. Rynek pracy

Krosno charakteryzuje się bardzo korzystnymi wskaźnikami dotyczącymi poziomu i skali bezrobocia na lokalnym rynku pracy. W nieznacznym stopniu na sytuację na krośnieńskim rynku pracy wpłynęła pandemia COVID-19. Stopa bezrobocia w porównaniu do okresu styczeń, luty 2020 r. wzrosła z poziomu 2,6% do 3,1% w okresie maj, czerwiec, lipiec 2020 r. Dla porównania stopa bezrobocia na koniec lipca 2020 r. dla województwa podkarpackiego wyniosła 9,0%, dla Polski 6,1%. Dwie firmy zgłosiły zamiar przeprowadzenia zwolnień grupowych – jedna firma z branży lotniczej zamierza zwolnić 104 osoby, druga z branży handlowej zakłada zwolnienie 22 pracowników.

Tabela 7. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Krosno oraz stopa bezrobocia w 2020 r.

Miesiąc	Liczba bezrobotnych		Stopa bezrobocia	
	m. Krosno	pow. krośnieński	m. Krosno	pow. krośnieński
Styczeń	810	2 040	2,6	5,6
Luty	806	2 030	2,6	5,6
Marzec	827	2 080	2,7	5,7
Kwiecień	911	2 303	3,0	6,3
Maj	952	2 449	3,1	6,7
Czerwiec	965	2 426	3,1	6,7
Lipiec	946	2 362	3,1	6,5
Sierpień	935	2 339	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP Krosno

Wskaźnik liczby osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym na 1 000 mieszkańców w okresie 2005 – 2019 osiągnął najniższy

poziom w Krośnie. Od 2013 r. wartość wskaźnika co roku maleje do wartości poniżej 3 osób w latach 2017 – 2019. Zbliżone wartości wskaźnika charakteryzowały również Nowy Sącz. Zdecydowanie najwyższą wartość przekraczającą 10 osób odnotowano w Przemyślu. **Krosno, podobnie jak Nowy Sącz i Suwałki, charakteryzowało się najniższym udziałem bezrobotnych zarejestrowanych powyżej roku w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym.** W ostatnich dwóch latach wartość współczynnika była niższa niż jeden procent. W przypadku tego współczynnika widać podobieństwo ze wskaźnikiem liczby osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym na 1 000 mieszkańców. **Liczba bezrobotnych zarejestrowanych absolwentów na 1 000 mieszkańców przez cały analizowany okres utrzymywała się w Krośnie na bardzo niskim poziomie.** Podobnym poziomem charakteryzowały się Suwałki, a w ostatnich dwóch latach również Nowy Sącz. **Od 2017 r. na 1 000 mieszkańców Krosna przypadał zaledwie niespełna jeden zarejestrowany bezrobotny absolwent.** W latach 2005 – 2019 Krosno charakteryzowało się **najniższą liczbą ogółem zarejestrowanych bezrobotnych wśród analizowanych miast.** Od 2013 r. obserwujemy stały spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych ogółem na 1 000 mieszkańców miasta z poziomu 55 osób do poziomu 15 osób w 2019 r. Najwyższą liczbą bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych na 1 000 mieszkańców charakteryzował się Przemyśl. Potwierdza to również wskaźnik szczegółowy opisujący liczbę bezrobotnych zarejestrowanych ogółem na 1 000 mieszkańców gminy, dla miasta Krosna wynosi (0,83; 0,42) i plasuje Krosno w pierwszej ćwiartce. Sytuacja Krosna w tym wymiarze jest zdecydowanie lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej – miast na prawach powiatu – rdzenie OF miast subregionalnych (C1). Podobnym poziomem wartości standaryzowanej charakteryzował się Nowy Sącz. Ponadto w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa poprawie w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Krosno wraz z Nowym Sączem są liderami, powiększającymi dystans w stosunku do reszty miast. Podobnie jak w przypadku innych wskaźników odnoszących się do różnych wymiarów bezrobocia, również w przypadku liczby bezrobotnych zarejestrowanych do 25 roku życia na 1 000 mieszkańców Krosno znalazło się w pierwszej ćwiartce wykresu. Interpretując powyższe dane można stwierdzić, iż obraz miasta wyrażony szczegółowym wskaźnikiem wskazuje, że sytuacja Krosna w tym wymiarze jest zdecydowanie lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej – miast na prawach powiatu – rdzenie OF miast subregionalnych (C1). Ponadto w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa poprawie w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Krosno jest zdecydowanym liderem, powiększającym dystans w stosunku do reszty miast. Najniższą liczbą długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców w analizowanym okresie 2014 – 2018 zarejestrowano w Suwałkach, wskaźnik wynosił poniżej 5 osób. W Krośnie wskaźnik sukcesywnie spada z poziomu 25 bezrobotnych do 8 osób w 2018 roku. Na bardzo podobnym poziomie wskaźnik utrzymywał się w Nowym Sączu. Najwyższą wartość odnotowano w Przemyślu, gdzie w 2018 r. liczba długotrwale bezrobotnych była czterokrotnie wyższa niż w Krośnie i Nowym Sączu. Wskaźnik szczegółowy opisujący **liczbę długotrwale bezrobotnych zarejestrowanych na 1 000 mieszkańców gminy** dla miasta Krosna wynosi (0,81; 0,32) i plasuje Krosno w pierwszej ćwiartce. Wskazuje to, że **sytuacja**

Krosna w tym wymiarze jest lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej, ponadto w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa poprawie w stosunku do średniej dla grupy porównawczej.

Dane pochodzące z narzędzia do analiz pogłębionych Monitor Miast wskazują, że w latach 2016 – 2017 liczba pracujących mieszkańców miasta wynosiła blisko 16 tys. osób (15 698 os. w 2016 r.; 15 726 os. w 2017 r.). W ogólnej liczbie pracujących mieszkańców miasta przeważali mężczyźni (52,7% w 2016 r.; 52,8% w 2017 r.). Udział liczby pracujących do liczby mieszkańców ogółem w wieku produkcyjnym wyniósł w 2016 r. 0,56, w 2017 r. 0,57. Wartości wskaźnika udziału pracujących kobiet w wieku produkcyjnym były nieznacznie niższe niż w przypadku ogółu mieszkańców. Sytuacja w innych miastach z grupy porównawczej była zbliżona. Nieznacznie wyższą wartością wskaźnika charakteryzował się Nowy Sącz, identyczną zaś Suwałki. Wyższym niż w Krośnie udziałem pracujących kobiet w ogóle osób tej płci w wieku produkcyjnym charakteryzował się Nowy Sącz, Suwałki i Biała Podlaska.

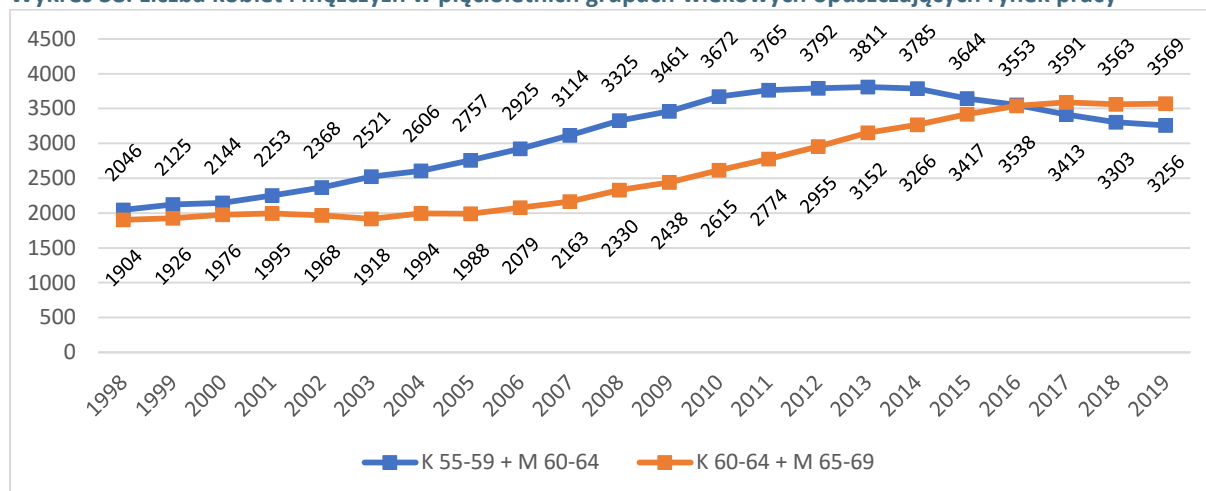
Tabela 8. Wskaźnik udziału pracujących mieszkańców w wieku produkcyjnym

Miasta	Udział liczby pracujących mieszkańców w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym		Udział liczby kobiet pracujących w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym	
	2016	2017	2016	2017
C1_MNPP	0,57	0,59	0,58	0,59
Biała Podlaska	0,56	0,58	0,58	0,60
Chełm	0,52	0,54	0,54	0,55
Zamość	0,52	0,53	0,54	0,55
Nowy Sącz	0,57	0,58	0,56	0,58
Krosno	0,56	0,57	0,55	0,56
Przemyśl	0,5	0,52	0,51	0,53
Tarnobrzeg	0,53	0,55	0,54	0,56
Suwałki	0,56	0,57	0,57	0,58

Źródło: Monitor Miast (<https://monitormiast.pl>)

Potencjał siły roboczej mierzony liczbą kobiet i mężczyzn w ostatniej pięcioletniej grupie wiekowej ludności w wieku produkcyjnym oraz pierwszej w wieku poprodukcyjnym wskazał, iż od 2017 r. subpopulacja kobiet w wieku 60-64 i mężczyzn w wieku 65-69 lat jest większa niż subpopulacja kobiet w wieku 55-59 lat i mężczyzn w wieku 60-64 lata. Biorąc pod uwagę trendy demograficzne związane z przesuwaniem się do starszych pięcioletnich grup wiekowych, osób urodzonych w końcu XX w., różnica będzie się powiększać. Na tle miast z grupy porównawczej Krosno charakteryzowało się stosunkowo niewielkim wzrostem liczby kobiet w wieku 55-59 i mężczyzn w wieku 60-64 (59,1%). Największego wzrostu doświadczyły Biała Podlaska (120,8%) oraz Suwałki (125,1%). W przypadku liczby kobiet w wieku 60-64 i mężczyzn w wieku 65-69 wzrost był nieco wyższy i wyniósł 87,4%. Miastami o wyższym wzroście subpopulacji mieszkańców w tych grupach wiekowych były Biała Podlaska (144%), Zamość (122,4%), Suwałki (118,1%) i Chełm (102,4%).

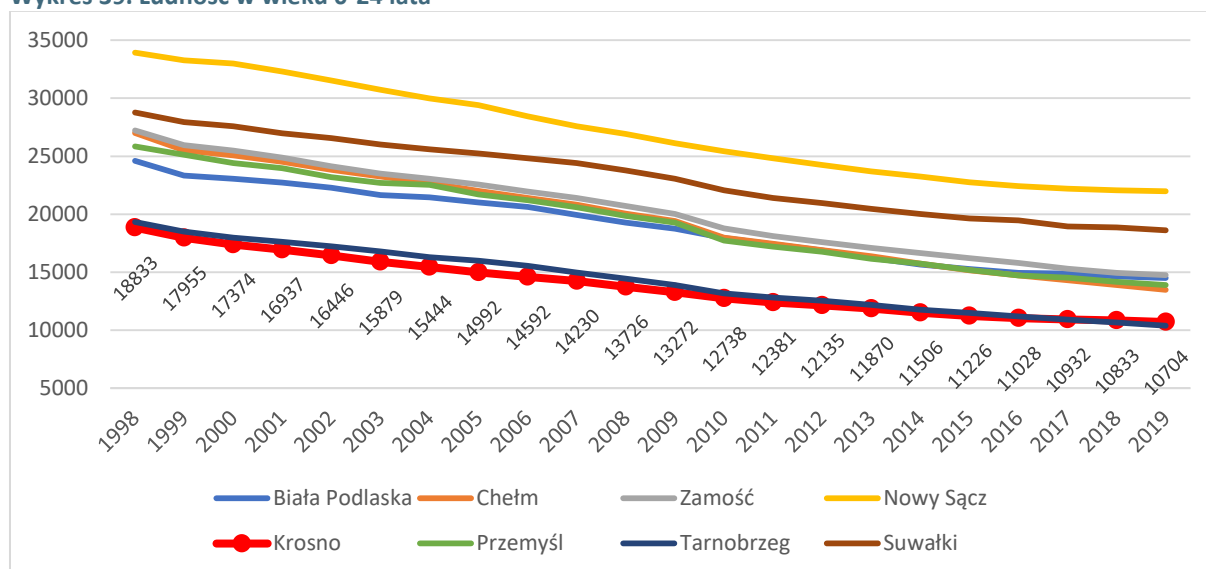
Wykres 38. Liczba kobiet i mężczyzn w pięcioletnich grupach wiekowych opuszczających rynek pracy

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

We wszystkich miastach możemy zaobserwować **obniżenie liczby osób wchodzących na rynek, czyli mieszkańców miasta w wieku 0-24 lata**. W Krośnie w porównaniu do 1998 roku liczba osób w tej grupie wiekowej jest mniejsza o ponad 8 tys. osób (8 129 os.). Ubytek wyrażony w procentach w okresie 1998-2019 wyniósł dla Krosna 43,2%. Największe ubytki mieszkańców w tej grupie wiekowej w analizowanym okresie zanotowano w Chełmie (spadek o 50,1%), Tarnobrzegu (46,4%), Przemyślu (46,2%) i Zamościu (45,8%). Niższymi wartościami ubytku mieszkańców w wieku 0-24 lata niż Krosno charakteryzowały Biała Podlaska (spadek o 41,1%), Suwałki (35,3%) i Nowy Sącz (35,2%).

Wykres 39. Ludność w wieku 0-24 lata

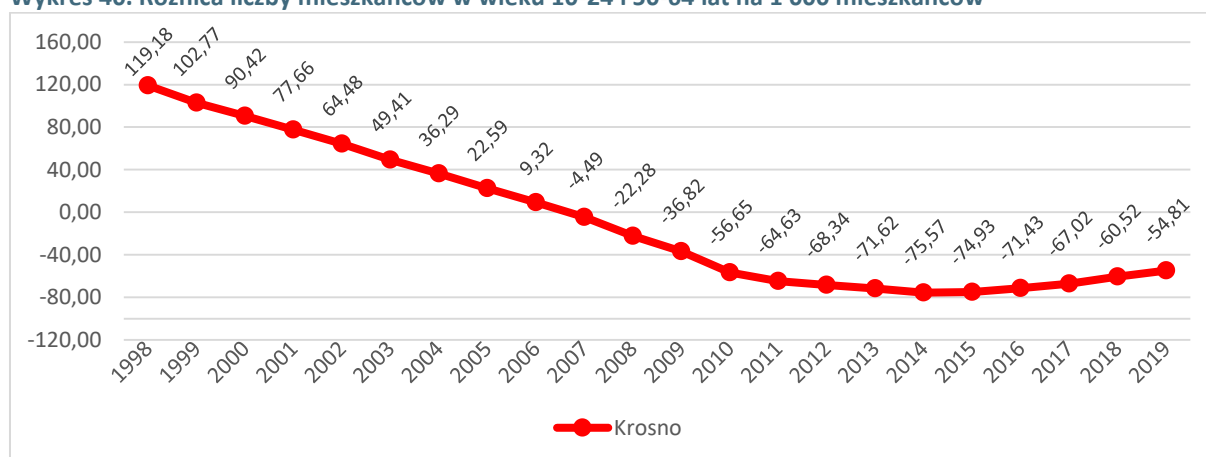
Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

W okresie 1998-2019 **liczba mieszkańców Krosna w wieku produkcyjnym** (mężczyźni 15-64 lata, kobiety 15-59 lat) **zmniejszyła się o blisko 5 tys. osób** (4 923 os.). **Liczba mężczyzn w wieku produkcyjnym, w tym okresie, obniżyła się o 2 tys. osób** (1 983 os.), **kobiet zaś o blisko 3 tys. osób** (2 940 os.). Procentowy ubytek ogółu osób w tej ekonomicznej grupie wiekowej w stosunku do 1998 r. wyniósł 14,8%, wyższego poziomu spadku doświadczyły

Chełm (spadek o 20%), Tarnobrzeg (18%) i Przemyśl (17,6%). Suwałki jako jedyne miasto zwiększyło w analizowanym okresie liczbę mieszkańców w wieku produkcyjnym (wzrost o 1,5%). Ubytek mężczyzn w wieku produkcyjnym wyniósł 11,8%, ubytek kobiet był nieco wyższy – 17,9%. Miastami o wyższym ubytku mężczyzn w wieku 15-64 lata były Chełm (14,6%), Tarnobrzeg (13,9%) i Przemyśl (12,6%). Większy ubytek procentowy kobiet zanotowano zaś w Chełmie (25,3%), Przemyślu (22,5%), Tarnobrzegu (22,2%) i Zamościu (18,4%).

O potencjale lokalnego rynku pracy świadczy również wskaźnik różnicy w liczbie mieszkańców w wieku 10-24 i 50-64 lat w stosunku do ogółu mieszkańców. Do 2006 r. można było odnotować nadwyżkę osób w przedziale wieku 10-24 lata w stosunku do osób w przedziale wieku 50-64 lata. Od 2007 do 2014 roku populacja osób w wieku 50-64 lata wzrastała w stosunku do osób w wieku 10-24 lata. Od 2015 r. można zaobserwować zmniejszanie się różnicy pomiędzy liczbą mieszkańców w wieku 10-24 i 50-64 lat na 1000 mieszkańców. Podkreślić należy, iż od 2007 r. subpopulacja mieszkańców w wieku 50-64 lata jest większa niż subpopulacja osób w wieku 10-24 lata.

Wykres 40. Różnica liczby mieszkańców w wieku 10-24 i 50-64 lat na 1 000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Krosno charakteryzowało się bardzo wysokim poziomem dodatniego salda codziennych dojazdów do pracy, które wyniosło 12 832 osoby. Codziennie do Krosna dojeżdżało 15 365 osób, z Krosna do innych miejscowości do pracy dojeżdżało 2 533 osoby²⁶. Warto podkreślić, że Krosno po Rzeszowie było drugim co do wielkości rynkiem pracy dla osób dojeżdżających do miast województwa podkarpackiego.

Jakościowym wyróżnikiem krośnieńskiego rynku pracy jest wskazywana przez lokalnych pracodawców dostępność wykwalifikowanych pracowników. Ponad połowa badanych krośnieńskich przedsiębiorców oceniła bardzo źle lub źle właśnie ten aspekt prowadzenia działalności gospodarczej w mieście (53%)²⁷.

²⁶ *Miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi oraz bieguny wzrostu w województwie podkarpackim. Raport końcowy*, Rzeszów 2019, s. 168-169.

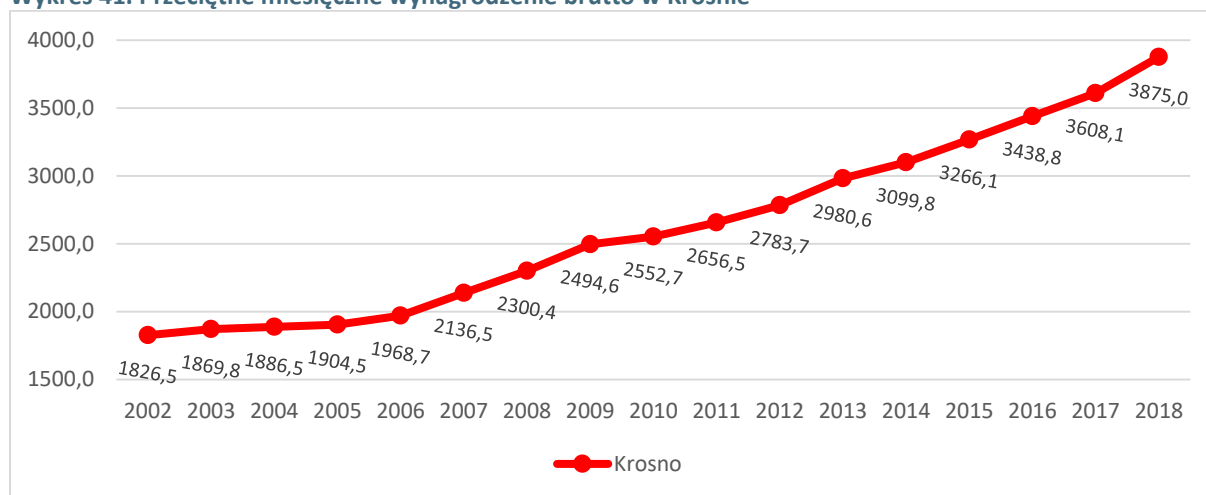
²⁷ *Raport z badania opinii przedsiębiorców 2020 – „Ocena stanu i warunków rozwoju przedsiębiorczości w Krośnie”*, s. 35.

1.5.3. Formy aktywności ekonomicznej oraz źródła i wielkość dochodów mieszkańców

Sytuacja materialna mieszkańców jest jednym z tych czynników, które w bardzo znaczący sposób wpływają na ocenę jakości życia. Jest to jednocześnie kategoria bardzo złożona w sensie badawczym. Po pierwsze, sytuacja materialna wiąże się ze stopniem zaspokojenia potrzeb życiowych, te zaś zmieniają się w czasie. Po drugie, dobrobyt czy stopa życiowa to terminy, które w dużym stopniu odwołują się do miar subiektywnych - opisują nie tylko rzeczywiste warunki życia, ale również sposób ich postrzegania przez samych zainteresowanych. Dlatego też w charakterystyce miasta w tym wymiarze wykorzystano wyniki badań opinii zrealizowanych wśród uczniów krośnieńskich szkół ponadpodstawowych oraz studentów Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie.

Wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Krośnie w okresie 2002-2018 uległa podwojeniu, z poziomu 1 826,5 zł do 3 875 zł. Przez cały analizowany okres można zaobserwować ciągłą tendencję rosnącą kwoty wynagrodzenia.

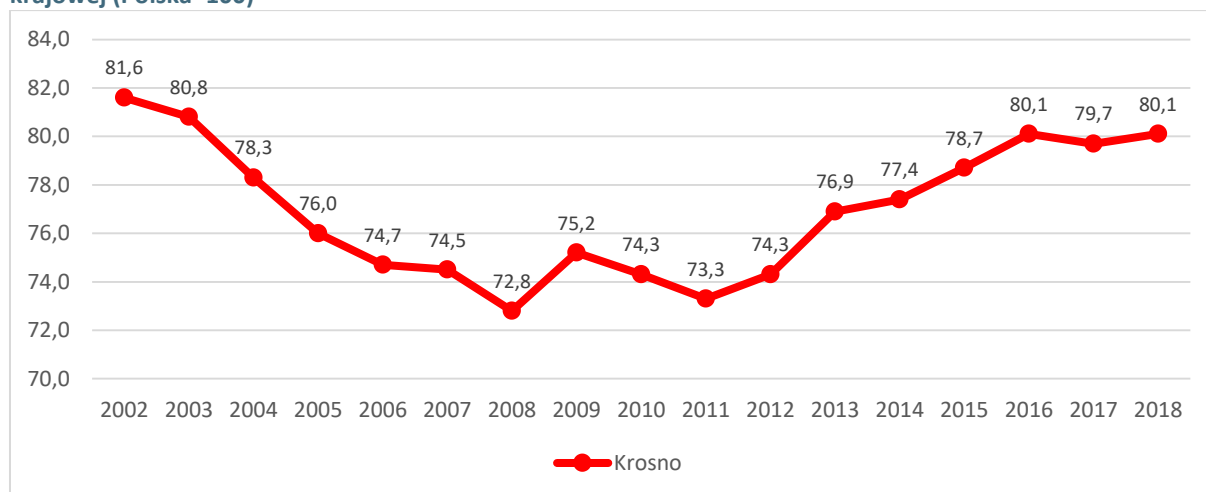
Wykres 41. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Krośnie

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Analizując coroczne zmiany wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w stosunku do roku poprzedniego widać, iż Krosno charakteryzuje się ustabilizowanym poziomem wzrostu wynagrodzeń. Największe zmiany wysokości kwoty odnotowano w 2008 (107,7% w stosunku do kwoty z roku poprzedniego), 2009 (108,4%), 2013 (107,1%) oraz 2018 (107,4%). **Krosno w analizowanym okresie charakteryzowało się niskim poziomem przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej.** Wynagrodzenie osiągane przez pracowników w Krośnie stanowiło **około siedemdziesiąt pięć procent średniej dla Polski**. Podkreślić należy, że poziom wynagrodzeń jest zdecydowanie niższy niż średnia krajowa, mimo obserwowanego od 2011 r. sukcesywnego wzrostu. W trzech ostatnich latach nie udało się również osiągnąć wyższego poziomu wynagrodzeń niż ten odnotowany w latach 2002 – 2003.

Wykres 42. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w wybranych miastach w relacji do średniej krajowej (Polska=100)

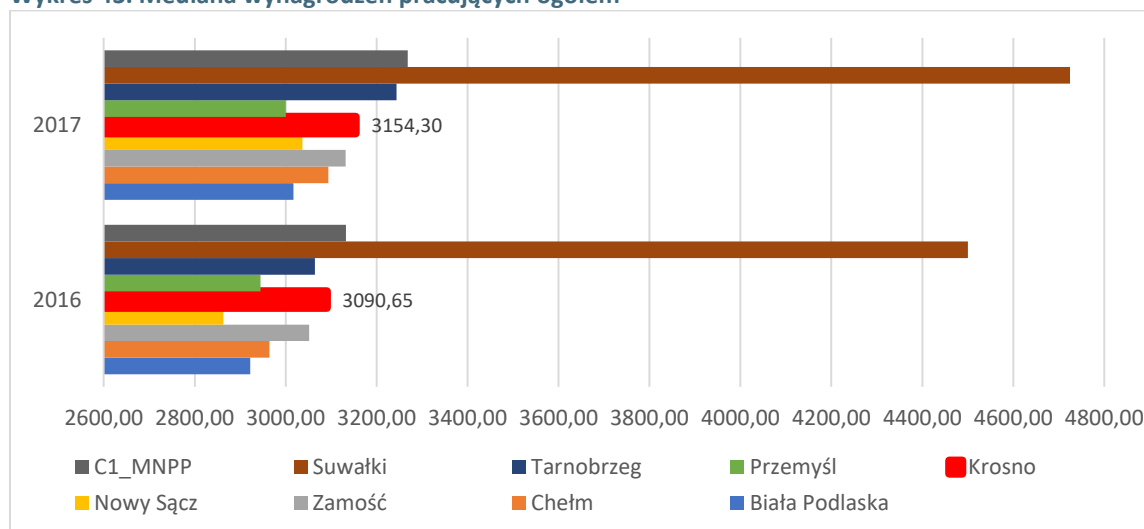

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Na tle grupy miast porównawczych Krosno charakteryzowało się najniższym poziomem przeciętnego wynagrodzenia brutto. Od 2015 r. zbliżonym poziomem wynagrodzeń co Krosno charakteryzowały się Nowy Sącz, Tarnobrzeg i Chełm. W 2018 r. niższy poziom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto odnotowano w Nowym Sączu, Przemyślu i Tarnobrzegu.

Analizy danych z narzędzia do analiz pogłębionych – Monitor Miast, pozwala bardziej szczegółowo przeanalizować problem płac na lokalnym rynku pracy. Analiza danych dotyczących mediany wynagrodzeń pracujących ogółem wskazuje, że sytuacja Krosna nie odbiega od sytuacji modelowego miasta na prawach powiatu, tworzącego rdzeń OF miast subregionalnych (C1), a jest ponadto lepsza niż sytuacja części miast z grupy porównawczej.

Wykres 43. Mediana wynagrodzeń pracujących ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie Monitor Miast (<https://monitormiast.pl>)

Dane statystyczne dotyczące niskiego poziomu wynagrodzeń dopełniają subiektywne badania opinii zrealizowane wśród uczniów i studentów. Zdaniem **81% uczniów szkół ponadpodstawowych wysokość zarobków** w Krośnie jest czynnikiem **zachęcającym do**

opuszczenia miasta. Odsetek **studentów**, dla których wysokość zarobków w Krośnie nie była zadawalająca i zachęcała do opuszczenia miasta był niższy i wyniósł **53%**. Mediana wynagrodzeń pracujących w wieku 15 do 24 roku życia wyniosła w 2016 r. 2064,64 zł, w 2017 zaś 2330,00 zł. Dla porównania mediana wynagrodzeń pracujących w wieku 25-54 lata wyniosła 3 081,14 zł w 2016 r. i 3 161,11 zł w 2017 r. W przypadku osób pracujących w wieku 55-64 lata kwota ta była jeszcze wyższa – 3 262,73 zł w 2016 r. oraz 3 312,43 zł w 2017 r. Analizując aktywność ekonomiczną osób do 26 roku życia widać wyraźnie stosunkowo niski odsetek osób uzyskujących dochody z działalności gospodarczej oraz porównywalne odsetki uzyskujących dochody z stosunku pracy oraz umów zlecenia i o dzieło. W przypadku tych dwóch źródeł odsetek osób czerpiących dochód jest bardzo zbliżony.

Tabela 9. Aktywność ekonomiczna mieszkańców w wieku do 26 roku

Odsetek podatników uzyskujących dochody z tytułu:	2016	2017	2018
Działalności gospodarczej	3,26	2,44	2,66
Stosunku pracy	48,59	49,37	48,90
Umów zlecenia i o dzieło	48,16	48,19	48,44

Źródło: opracowanie własne na podstawie Monitor Miast (<https://monitormiast.pl>)

Porównując aktywność ekonomiczną mieszkańców Krosna ogółem widać, że odsetek ogółu osób uzyskujących dochody z działalności gospodarczej jest czterokrotnie wyższy, niż w przypadku osób młodych.

Tabela 10. Aktywność ekonomiczna mieszkańców

Łączny odsetek podatników uzyskująca dochody z tytułu:	2016	2017	2018
Działalności nierejestrowanej	0,00	0,00	0,03
Emerytury i renty	35,72	36,00	35,56
Stosunku pracy	40,68	40,88	40,61
Innych źródeł	11,93	11,54	10,81
Działalności gospodarczej (w tym wykazujących stratę)	10,76	11,05	10,85
Umów zlecenia i o dzieło	12,83	12,95	13,33
Najmu i dzierżawy	0,60	0,63	0,59
Odpłatnego zbycia rzeczy	0,03	0,02	0,03
Praw autorskich	1,25	1,22	1,13

Źródło: opracowanie własne na podstawie Monitor Miast (<https://monitormiast.pl>)

Najbardziej dochodową formą działalności mieszkańców Krosna była działalność gospodarcza, w nieco mniejszym stopniu ze stosunku pracy oraz emerytur i rent. Wokół tych trzech źródeł koncentrowały się przede wszystkim dochody mieszkańców.

Tabela 11. Dochody mieszkańców z różnych form aktywności (relacja kwoty dochodów do liczby podatników w PLN)

Łączna wartość dochodów z tytułu:	2016	2017	2018
Emerytury i renty	21 842,23	22 179,78	23 457,21
Stosunku pracy	39 572,05	41 097,20	43 517,77
Działalności gospodarczej	56 331,61	61 888,03	69 259,54
Umów zlecenia i dzieło	7 538,48	7 938,68	8 464,51
Najmu i dzierżawy	5 598,43	5 244,38	5 393,00
Praw autorskich	4 937,95	5 031,83	5 737,37
Odpłatnego zbycia rzeczy	3 492,54	1 745,13	3 092,19
Działalności nierejestrowanej	0,00	0,00	954,22
Innych źródeł	4 926,45	4 769,87	4 723,65

Źródło: opracowanie własne na podstawie Monitor Miast (<https://monitormiast.pl>)

Analiza wymiaru ukazującego wysokość i strukturę dochodów mieszkańców uzupełniona została o dane pochodzące z narzędzia do analiz pogłębionych – Monitor Miast. Analizie poddana została łączna wartość dochodów mieszkańców z czterech typów źródeł: 1) z tytułu stosunku pracy; 2) z tytułu działalności gospodarczej; 3) z tytułu emerytury i renty; 4) z tytułu umów zlecenia i dzieło.

We wszystkich miastach w analizowanym okresie 2016-2018 odnotowano wzrost poziomu dochodów z tytułu stosunku pracy. W przypadku Krosna wzrost ten był na jednym z niższych poziomów. Podkreślić jednak należy, że relacja dochodów podatników osiągających dochody ze stosunku pracy do liczby podatników w tej kategorii była najwyższa w grupie miast porównawczych, jak i w odniesieniu do modelu statystycznego miasta na prawach powiatu – rdzenie OF miast subregionalnych (C1).

Tabela 12. Łączna wartość dochodów z tytułu stosunku pracy (relacja kwoty dochodów do liczby podatników w PLN)

Miasta	2016	2017	2018	Różnica	Dynamika
C1_MNPP	38 943,36	40 802,20	42 907,78	3 964,42	10,18%
Biała Podlaska	37 082,43	38 688,81	40 523,29	3 440,86	9,28%
Chełm	37 411,37	39 428,85	40 733,89	3 322,52	8,88%
Zamość	38 409,50	39 886,88	42 303,83	3 894,33	10,14%
Nowy Sącz	36 685,69	38 392,96	40 455,54	3 769,85	10,28%
Krosno	39 572,05	41 097,20	43 517,77	3 945,72	9,97%
Przemyśl	37 125,25	39 044,10	40 983,01	3 857,76	10,39%
Tarnobrzeg	37 119,16	39 236,17	41 372,26	4 253,10	11,46%
Suwałki	36 172,86	38 350,26	40 590,20	4 417,34	12,21%

Źródło: Monitor Miast (<https://monitormiast.pl>)

Analiza wartości dochodów z tytułu działalności gospodarczej wykazała, że Krosno charakteryzowało się wysoką dynamiką wzrostu dochodów z tego typu działalności. W analizowanym okresie ich wartość wzrosła o ponad jedną piątą. Zdecydowanie najwyższą dynamiką wzrostu, jak i wartościami bezwzględnymi kwot charakteryzował się Nowy Sącz.

Tabela 13. Łączna wartość dochodów z tytułu działalności gospodarczej (relacja kwoty dochodów do liczby podatników w PLN)

Miasta	2016	2017	2018	Różnica	Dynamika
C1_MNPP	67 691,28	73 892,32	83 364,84	15 673,56	23,15%
Biała Podlaska	58 644,10	60 766,50	68 041,52	9 397,42	16,02%
Chełm	52 628,56	55 241,90	62 453,14	9 824,58	18,67%
Zamość	60 321,58	60 937,16	66 446,86	6 125,28	10,15%
Nowy Sącz	79 948,58	93 131,65	109 009,96	29 061,38	36,35%
Krosno	56 331,61	61 888,03	69 259,54	12 927,93	22,95%
Przemyśl	52 427,52	52 866,60	58 247,25	5 819,73	11,10%
Tarnobrzeg	57 596,14	62 143,04	70 036,88	12 440,74	21,60%
Suwałki	73 092,98	78 520,94	86 052,82	12 959,84	17,73%

Źródło: Monitor Miast (<https://monitormiast.pl>)

Krosno charakteryzowało się również wysoką dynamiką wzrostu wartości dochodów z tytułu emerytury i renty na tle analizowanych miast. Wyższą dynamiką charakteryzowały się jedynie Biała Podlaska i Suwałki, w przypadku Chełma wartość była identyczna jak w Krośnie. Podkreślić należy, że w 2018 roku Krosno charakteryzowało się najwyższą wartością dochodów z tytułu emerytury i renty w grupie ośmiu miast porównawczych.

Tabela 14. Łączna wartość dochodów z tytułu i renty (relacja kwoty dochodów do liczby podatników w PLN)

Miasta	2016	2017	2018	Różnica	Dynamika
C1_MNPP	22 776,27	23 031,91	24 437,30	1 661,03	7,29%
Biała Podlaska	20 910,08	21 302,61	22 750,99	1 840,91	8,80%
Chełm	21 754,81	22 080,52	23 362,94	1 608,13	7,39%
Zamość	20 972,90	21 259,64	22 506,71	1 533,81	7,31%
Nowy Sącz	21 827,39	22 145,18	23 388,69	1 561,30	7,15%
Krosno	21 842,23	22 179,78	23 457,21	1 614,98	7,39%
Przemyśl	21 819,11	22 059,27	23 233,92	1 414,81	6,48%
Tarnobrzeg	21 672,85	21 923,32	23 001,56	1 328,71	6,13%
Suwałki	20 583,92	20 801,63	22 186,21	1 602,29	7,78%

Źródło: Monitor Miast (<https://monitormiast.pl>)

Krosno charakteryzowało się najniższą dynamiką wzrostu wartości dochodów z tytułu umów zlecenia i o dzieło. Poziom łącznych wartości dochodów z tego tytułu był na wysokim poziomie na tle pozostałych miast.

Tabela 15. Łączna wartość dochodów z tytułu umów zlecenia i dzieło (relacja kwoty dochodów do liczby podatników w PLN)

Miasta	2016	2017	2018	Różnica	Dynamika
C1_MNPP	7 109,72	8 018,90	8 519,84	1 410,12	19,83%
Biała Podlaska	6 554,33	6 992,71	7 454,83	900,5	13,74%
Chełm	6 603,49	7 302,34	7 816,43	1 212,94	18,37%
Zamość	6 351,77	7 380,85	7 434,39	1 082,62	17,04%
Nowy Sącz	7 893,32	8 649,08	9 178,63	1 285,31	16,28%
Krosno	7 538,48	7 938,68	8 464,51	926,03	12,28%
Przemyśl	5 980,20	6 843,50	7 514,31	1 534,11	25,65%
Tarnobrzeg	6 956,22	7 649,27	8 120,01	1 163,79	16,73%
Suwałki	5 881,10	6 333,78	6 926,76	1 045,66	17,78%

Źródło: Monitor Miast (<https://monitormiast.pl>)

Wnioski

PROBLEMY

- ✓ Brak bezpośredniego dostępu do dróg szybkiego ruchu (autostrada, droga ekspresowa).
- ✓ Słabe skomunikowanie z portem lotniczym Rzeszów – Jasionka.
- ✓ Brak odpowiedniej infrastruktury i szybkiego połączenia kolejowego ze stolicą regionu.
- ✓ Niewystarczające dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb przedsiębiorców.
- ✓ Niewielka liczba nowo powstających podmiotów sektora kreatywnego – mały potencjał kooperacji biznesowej w innowacyjnych branżach.
- ✓ Brak odpowiedniego ekosystemu dla podejmowania inicjatyw startupowych.
- ✓ Niski poziom zatrudnienia w usługach.
- ✓ Niewystarczająca współpraca na linii uczelnia wyższa – samorząd lokalny – otoczenie biznesu/ organizacje przedsiębiorców.
- ✓ Niewystarczający rozwój Instytucji Otoczenia Biznesu.

- ✓ Niski poziom wynagrodzeń.

POTENCJAŁY / MOCNE STRONY

- ✓ Stabilna i wysoka liczba podmiotów gospodarczych, wysoki poziom przedsiębiorczości.
- ✓ Bogate tradycje przemysłowe miasta.
- ✓ Rozwinięte różnorodne branże przemysłu (m.in. naftowo – gazowniczy, szklarski, motoryzacyjny, lotniczy, przetwórstwo tworzyw sztucznych, meblarski).
- ✓ Obecność firm stosujących inteligentne technologie przemysłu 4.0.
- ✓ Obecność globalnych firm z kapitałem zagranicznym, wokół których budowane są silne lokalne powiązania kooperacyjne.
- ✓ Rozwinięty sektor usług, wysokiej jakości rzemiosło.
- ✓ Duży rynek pracy w Krośnie, przyciągający mieszkańców okolicznych gmin i powiatów.
- ✓ Pracownicy o unikatowych umiejętnościach w przemyśle lotniczym.
- ✓ Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie – kierunki inżynierskie i magisterskie, potencjał akademicki miasta.
- ✓ Regionalne Centrum Edukacji Zawodowej i Nowoczesnych Technologii w Krośnie (nowoczesne laboratoria dla kształcenia w branżach wysokich technologii, w tym lotnictwa, motoryzacji).
- ✓ Szkoły ponadpodstawowe, znaczna liczba uczniów w technikach.
- ✓ Obecność instytucji edukacyjnych posiadających ofertę na wszystkich poziomach kształcenia (od szkół podstawowych, przez szkoły średnie, do kształcenia na poziomie studiów magisterskich).
- ✓ Zasoby młodej, zdolnej kadry informatycznej pochodzące z Karpackiej Państwowej Uczelni oraz Zespołu Szkół Elektrycznych i Ogólnokształcących.
- ✓ Poszerzenie granic miasta od 1 stycznia 2021 r., stwarzające możliwość poprawy dostępności komunikacyjnej (połączenie Krosna z planowaną drogą ekspresową S19) oraz utworzenia atrakcyjnej strefy inwestycyjnej dla biznesu.
- ✓ Dobre nasycenie siecią światłowodową i wysoki potencjał do dalszej rozbudowy infrastruktury teleinformatycznej.
- ✓ Lotnisko lokalne w Krośnie z nowoczesną infrastrukturą m.in. dla lotów biznesowych oraz przyległą strefą inwestycyjną.

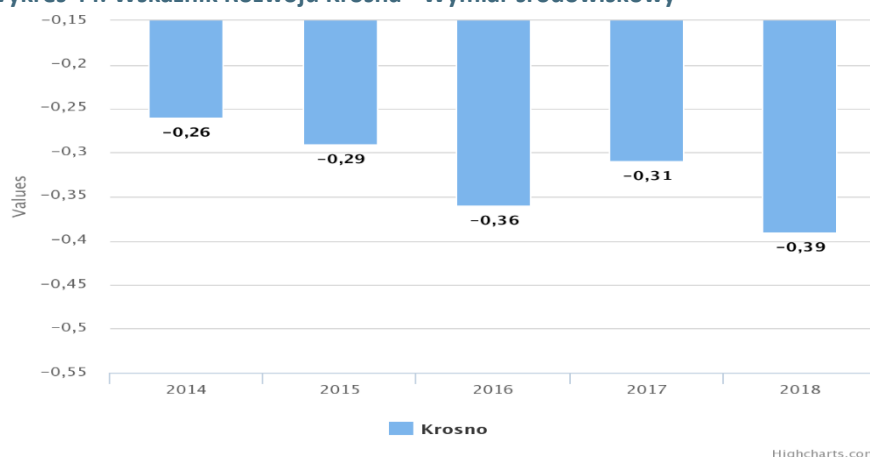
1.6. Stan miasta – obszar środowiskowy

1.6.1. Stan środowiska oraz zasobów naturalnych

Charakterystyka Krosna w wymiarze środowiskowym dokonana została w oparciu o obszary uwzględnione w Monitorze Rozwoju Lokalnego, narzędzie do pogłębionych analiz statystycznych Monitor Miast, analizę *desk research* oraz wyniki badań i analiz przygotowanych w ramach prac diagnostycznych.

Sumaryczny Wskaźnik Rozwoju w wymiarze środowiskowym dla miasta Krosna przyjmuje wartości ujemne i zmienia się w czasie. Najniższą wartość osiągnął w 2018 roku i wyniósł on -0,39. Wartości z lat 2015 i 2017 są do siebie zbliżone. Niepokojącym wnioskiem jest fakt, iż od 2014 roku, z jednym wyjątkiem w 2017 roku, obserwujemy sukcesywne pogarszanie się potencjału rozwojowego miasta w tym w obszarze.

Wykres 44. Wskaźnik Rozwoju Krosna - Wymiar środowiskowy

Źródło: www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego

Grupa wskaźników rozwoju środowiskowego koncentrowała się wokół obszaru lokalne środowisko przyrodnicze. Składały się na nią dwa podobszary szczegółowe:

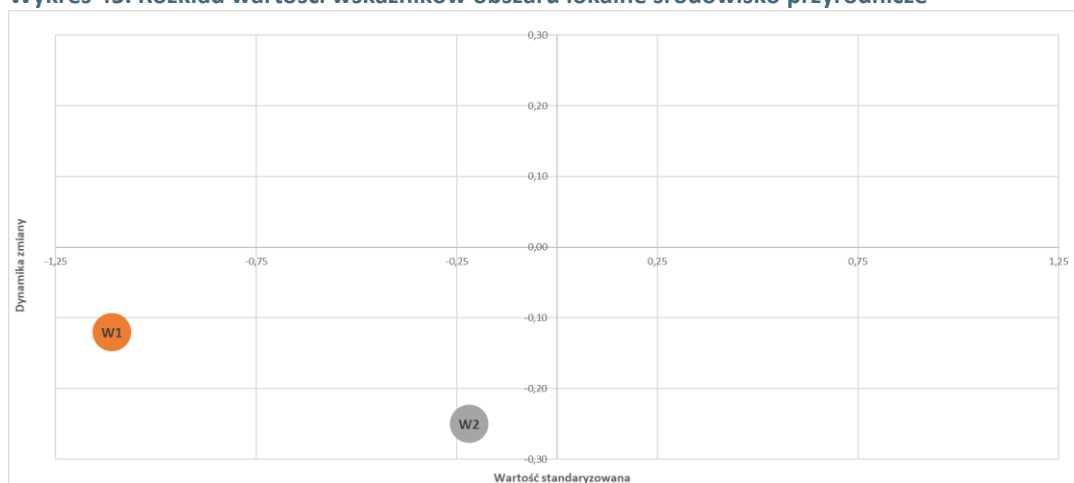
Dostępność walorów / usług przyrodniczych

Sposób gospodarowania zasobami środowiska

Zarówno wskaźnik określający poziom **dostępności walorów / usług przyrodniczych** (W1), jak i **sposób gospodarowania zasobami środowiska** (W2) są **obszarami problemowymi dla miasta**. Obydwa wskaźniki znalazły się w czwartej ćwiartce wykresu. Wartość wskaźnika W1 - dostępność walorów / usług przyrodniczych wyniosła -1,11. Co świadczy o tym, że **sytuacja Krosna w tym wymiarze jest zdecydowanie gorsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej** – miast na prawach powiatu – rdzenie OF miast subregionalnych (C1). Ponadto **w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa pogorszeniu w stosunku do średniej dla grupy porównawczej** (wartość dla wskaźnika dynamika wyniosła -0,22). Wartość standaryzowana dla wskaźnika W2 - sposób gospodarowania zasobami środowiska była relatywnie nieco lepsza i wyniosła -0,12, wskazuje to jednak, że **sytuacja miasta jest gorsza**

niż sytuacja miast z grupy porównawczej. Również druga wartość określająca dynamikę zmian jest ujemna (-0,25) co wskazuje na to, iż **strata Krosna do grupy porównawczej powiększa się**.

Wykres 45. Rozkład wartości wskaźników obszaru lokalne środowisko przyrodnicze

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRL (www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego)

Krosno jest miastem o **bardzo niskim wskaźniku lesistości**. Wszystkie lasy są własnością prywatną. Poszczególne lasy występują na bardzo małym obszarze (po kilkanaście arów) i zwykle mają formę zadrzewień śródpolnych. Szczególnie cenne dla funkcjonalności systemu przyrodniczego miasta są zadrzewienia położone w bezpośrednim sąsiedztwie Wisłoka. Jedyny kompleks leśny o zwartej strukturze biotycznej, znacznej powierzchni i dobrze wykształconych siedliskach położony jest w dzielnicy Turaszówka. **Terenami zieleni urządzonej** na terenie miasta Krosna są: **parki, zieleńce, cmentarze, ogrody działkowe i przydomowe, zieleń obiektów sportowych, zieleń osiedlowa oraz zieleń izolacyjna zakładów przemysłowych, tras komunikacyjnych i zieleń przyuliczna**. Znaczenie tych obszarów jest wielorakie. Tereny zieleni urządzonej kształtują warunki przestrzenne i zdrowotne życia w mieście, modyfikują klimat lokalny, wpływają na walory estetyczne krajobrazu, są miejscem wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców. Stara, zabytkowa zieleń, kształtowana wraz z rozwojem miasta posiada -wraz z architekturą, której towarzyszy-walor historyczny. Biorąc pod uwagę powierzchnie terenów zieleni urządzonej do powierzchni miasta oraz liczby jego mieszkańców jednoznacznie należy stwierdzić, że **powierzchnia terenów zieleni urządzonej jest niewystarczająca**. W przypadku miasta Krosna istotną funkcję w systemie przyrodniczym pełnią istniejące **ogrody działkowe**. Funkcje te są związane głównie ze wspomaganiem systemu przyrodniczego miasta poprzez zachowanie powierzchni biologicznie czynnej. Stan zagospodarowania poszczególnych ogrodów jest zróżnicowany, nie zawsze dobry.

Można stwierdzić zatem, że podstawowymi elementami przestrzennymi istniejącego systemu przyrodniczego miasta są:

- doliny rzeczne i doliny boczne wraz z roślinnością nadbrzeżną –stanowiące podstawę powiązań przyrodniczych miasta,
- istniejący kompleks leśny w dzielnicy Turaszówka,

- istniejące tereny publicznej zieleni urządzonej, w tym zespoły zieleni objęte ochroną prawną,
- tereny ogródków działkowych,
- tereny rolne z zadrzewieniami śródpolnymi oraz położone pomiędzy terenami zadrzewionymi,
- inne tereny otwarte predysponowane do tworzenia terenów publicznej zieleni urządzonej w formie parków miejskich²⁸.

Wniosek mówiący o tym, iż **powierzchnia terenów zieleni urządzonej jest niewystarczająca, potwierdzają również opinie mieszkańców**, którzy w badaniu CAWI wskazali, że najważniejszymi problemami, którymi władze samorządowe Krosna powinny się zająć w pierwszej kolejności jest stan środowiska naturalnego oraz utylizacja śmieci²⁹. Również odpowiedzi na pytania otwarte wskazywały na konkretne problemy wymagające pilnego rozwiązania. Były nimi przede wszystkim: „budowa ścieżek rowerowych” oraz „tworzenie nowych terenów zieleni i miejsc do spędzania wolnego czasu”³⁰.

Na fakt złego stanu środowiska naturalnego głównie w postaci małej ilości funkcjonalnych i ogólnodostępnych terenów zielonych, coraz powszechniejszej w mieście **betonozy** oraz **złej jakości powietrza** zwracali również uwagę rozmówcy wywiadów fokusowych z liderami lokalnymi, jak i również członkowie Rady Rozwoju Miasta Krosna oraz Zespołu Miejskiego. Dane pochodzące z czujników jakości powietrza Airly, których fundatorem był Urząd Miasta Krosna potwierdzają opinie o złej jakości powietrza, głównie w okresie jesienno-zimowym. Jakość powietrza jest silnie skorelowana z porą roku. Dane z okresu czerwiec 2017 – czerwiec 2020, wskazują, że w okresie zimowym blisko pięć procent godzinowych odczytów stężenia pyłów PM_{2,5} wskazywało złą lub bardzo złą jakość powietrza. W przypadku stężenia pyłów PM₁₀ odsetek był nieznacznie niższy i przekroczył cztery procent. W okresie jesiennym jakość jest nieco lepsza.

²⁸ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krosna*, Załącznik nr 1 do Uchwały Rady Miasta Krosna Nr LIX/1340/14 z dnia 27 czerwca 2014 r. (z późn. zm. *Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krosna*, Załącznik nr 1 do uchwały Rady Miasta Krosna Nr XXXV/708/16z dnia 28 października 2016 r.), s. 39-41.

²⁹ Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta”, s. 5.

³⁰ Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta”, s. 6.

Tabela 16. Godzinowy poziom jakości powietrza PM2,5

Godzinowy poziom jakości powietrza PM2,5 (skala GIOŚ)	Pora roku			
	wiosna	lato	jesień	zima
Bardzo dobry	42,97	47,38	21,83	15,57
Dobry	50,01	51,32	59,43	59,69
Umiarkowany	4,37	1,15	11,40	14,98
Dostateczny	1,57	0,11	3,66	4,92
Zły	0,85	0,03	2,29	3,19
Bardzo zły	0,23	0,01	1,39	1,65

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Airly (<https://airly.eu>)

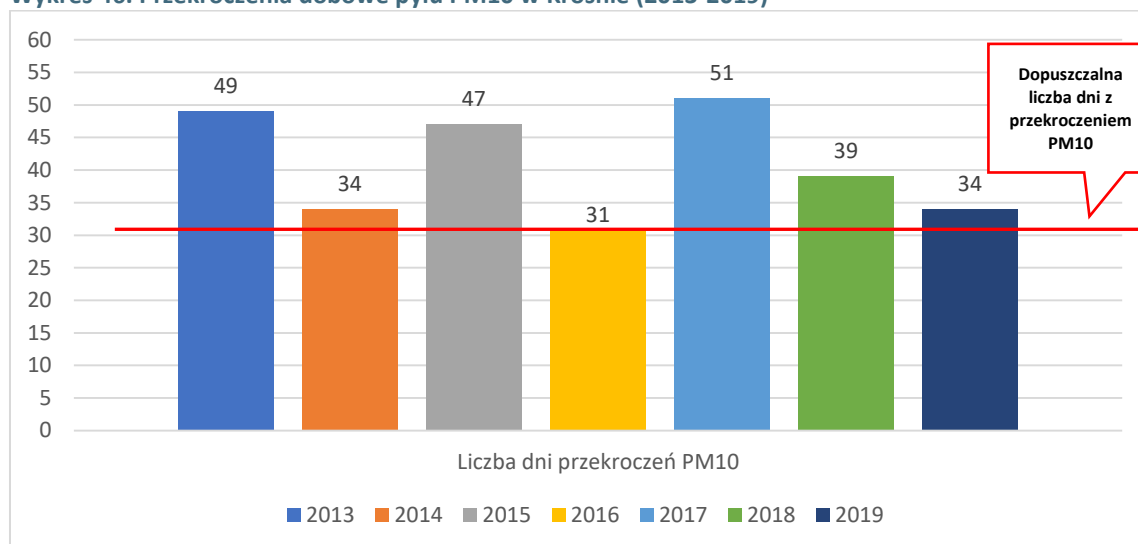
Tabela 17. Godzinowy poziom jakości powietrza PM10

Godzinowy poziom jakości powietrza PM2,5 (skala GIOŚ)	Pora roku			
	wiosna	lato	jesień	zima
Bardzo dobry	52,33	57,28	25,67	19,53
Dobry	41,22	41,45	55,38	56,23
Umiarkowany	4,33	1,15	12,49	15,76
Dostateczny	1,26	0,08	3,31	4,36
Zły	0,67	0,02	1,94	2,62
Bardzo zły	0,18	0,01	1,21	1,51

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Airly (<https://airly.eu>)

Dane Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Rzeszowie wskazują ponadto, iż **stężenie pyłu PM2,5**, które w okresie lat 2013-2019 przyjmowało dopuszczalną wielkość średnioroczną wynoszącą 25 µg/m³³¹, **zostało przekroczone w roku 2013 (27,6 µg/m³) oraz 2017 (26,0 µg/m³)**. Natomiast **w latach 2014, 2015, 2016, 2018 i 2019 zmierzona wielkość nie przekroczyła wartości dopuszczalnej**. Stężenie benzopirenu w powietrzu **zostało przekroczone we wszystkich analizowanych latach** i wynosiło w latach 2013-2018 od 3,0 ng/m³ do 4,3 ng/m³, w 2019 r. wartość stężenia wyniosła 2 ng/m³.

Wykres 46. Przekroczenia dobowe pyłu PM10 w Krośnie (2013-2019)

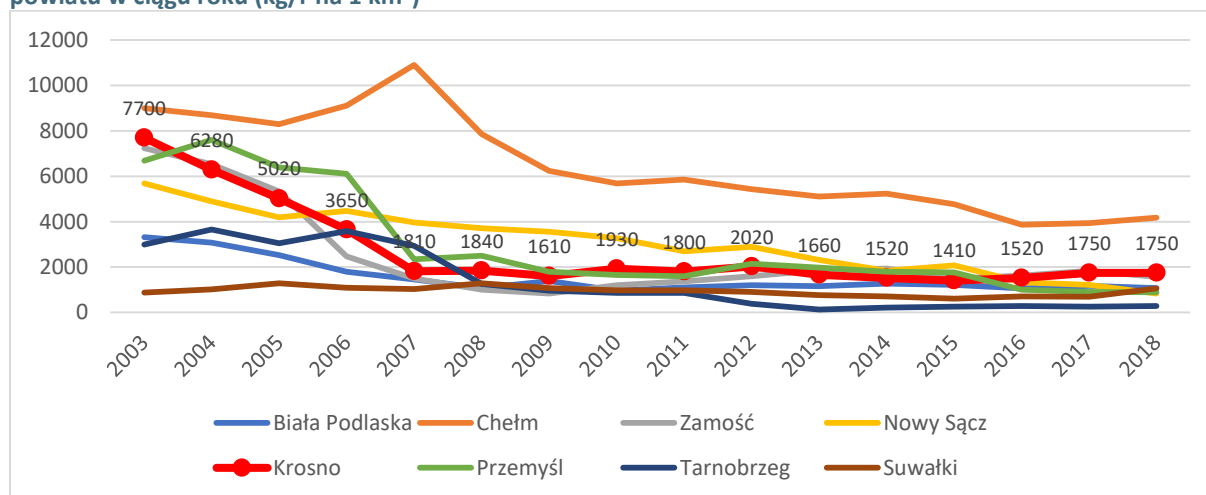

Źródło: obliczenia własne na podstawie *Roczna ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim dla poszczególnych lat*, wykonanej przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie Wydział Monitoringu Środowiska

³¹ W 2020 r. dopuszczalna wielkość średnioroczną uległa zmniejszeniu do poziomu 20 µg/m³

Krosno charakteryzowało się **nieco wyższym poziomem emisji zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych na 1 km²** powierzchni miasta w ciągu roku. Na przestrzeni lat 2003 – 2007 można zaobserwować znaczne obniżenie poziomu emisji zanieczyszczeń. Poziom w tym okresie obniżył się ponad trzykrotnie. Od 2007 roku poziom emisji zanieczyszczeń pozostaje na dość zbliżonym poziomie ok. 1 750 kg na rok na 1 km². Podkreślić należy na przestrzeni ostatnich dwóch lat analizy można w większości miast zaobserwować tendencję zniżkową.

Wykres 47. Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych na 1 km² powierzchni powiatu w ciągu roku (kg/r na 1 km²)

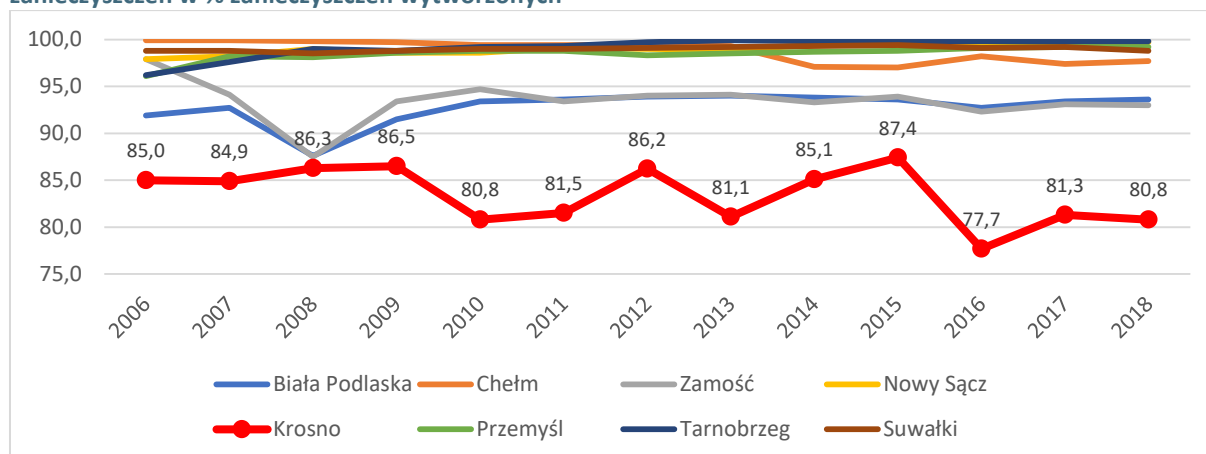

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Poziom emisji zanieczyszczeń gazowych powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w Krośnie pozostawał **na stałym, zbliżonym poziomie** przez cały okres analizy od 1998 do 2018 roku. Wartości dla Krosna nie odbiegały od wartości dla sześciu miast z grupy miast porównawczych. Zdecydowanie najwyższym poziomem, ponad piętnastokrotnie wyższym niż pozostałe miasta, w tym Krosno, charakteryzował się Chełm.

Krosno charakteryzowało się **najniższym poziomem zatrzymania lub zneutralizowania zanieczyszczeń pyłowych w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w odsetku zanieczyszczeń wytworzonych**. Odsetek ten wahał się w przedziale od 77,7% do 87,4%. W ostatnich dwóch lat można jednak zaobserwować obniżenie poziomu do ok. 80%.

Wykres 48. Zanieczyszczenia pyłowe zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w % zanieczyszczeń wytworzonych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Na terenie miasta Krosna zostały wyróżnione cztery obszary Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP)³², których stan, na podstawie niżej przedstawionych informacji z raportów o stanie środowiska w województwie podkarpackim (Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie) jest następujący:

- JCWP Ślącza PLRW2000122263149 – stan: umiarkowany (2013 r. – 2016 r.),
- JCWP Lubatówka PLRW200012226329 – stan: umiarkowany (2013 r. – 2016 r.),
- JCWP Marcinek RW 200012226332 – stan: słaby (2016 r.), umiarkowany (2013 r. – 2015 r.),
- JCWP Wisłok Środkowy od Zbiornika Besko do Czarnego Potoku RW2000142263337 – stan: słaby potencjał ekologiczny (2017 r.), umiarkowany (2013 r. – 2016 r.).

Potencjał ekologiczny wód jest w przeważającej większości **oceniany jest jako umiarkowany**. Nieco rzadziej oceniony został jako słaby.

Uczestnicy wywiadów fokusowych zwrócili również uwagę na wymiar środowiskowy, który mógłby stać się endogennym zasobem, mianowicie **potencjalne złoża wód mineralnych i solanek**, zlokalizowanych na terenie miasta, które być może mogłyby zostać wykorzystane m.in. do zaprojektowania lokalnych tężni solankowych. Złoża te jednak nie są rozpoznane, a wykonanie odwiertów badawczych wiąże się z wielomilionowymi kosztami. Miasto we współpracy z Państwowym Instytutem Geologicznym starało się o pozyskanie dofinansowania na ten cel ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, jednak nie zostało ono przyznane. Dlatego też zweryfikowanie występowania tego zasobu oraz możliwości jego wykorzystania do celów rekreacyjnych oraz balneologicznych jest w najbliższych latach mało prawdopodobne.

W obszarze środowiskowym miasto wdraża również rozwiązania z zakresu **OZE**. W 2017 r. dla 56 obiektów miejskich została przeprowadzona inwentaryzacja techniczna pod kątem

³² Według Planu Gospodarowania Wodami na obszarze dorzecza Wisły (PGWDW) przyjętym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz. U. z 2016 r., poz. 1911).

możliwości zabudowy instalacji OZE. Wytypowano i przeprowadzono audyt techniczny zakończony świadectwem energetycznym dla 16 obiektów, na wybranych lokalizacjach **wykonano 8 instalacji fotowoltaicznych prosumenckich**. Inwentaryzacja budynków indywidualnych przed wykonaniem instalacji słonecznych objęła ponad 1 200 budynków. Ostatecznie wykonano **216 instalacji kolektorów słonecznych** i **392 instalacje fotowoltaiczne**, w tym 176 z elektrycznym podgrzewaczem pojemnościowym. Ponadto zamontowano 74 kotły na pellet 5 klasy i 23 gruntowe pompy ciepła.

Działania władz miasta w zakresie pozyskiwania środków na **termomodernizację obiektów** pozwoliły na **inwestycje w 22 obiektach**. Dane wskazują, że ponad połowa budynków miejskich (57%) wymaga działań w zakresie podniesienia efektywności energetycznej. Podkreślić należy również, fakt, że pierwsze projekty termomodernizacji wykonane w 2010 r. obecnie nie spełniają już obowiązujących wymagań co do izolacyjności przegród i stolarki.

Krosno nie jest wystarczająco przygotowane na **zmiany klimatyczne, nie posiada planu adaptacji do zmian klimatu**. W mieście występuje niski poziom retencji wód opadowych, co zwiększa ryzyko występowania powodzi i suszy. Miasto nakłada na podmioty planujące nowe inwestycje obowiązek stosowania retencji na poziomie co najmniej 30%. Kanalizacja deszczowa częściowo jest wyposażona w zbiorniki sedymentacyjno-retencyjne - ich liczba wynosi 16 szt., a łączna pojemność - 299 200 litrów. Nie jest to wystarczająca infrastruktura. Na przestrzeni ostatnich lat w Krośnie występowały powodzie i podtopienia. Ostatnia powódź miała miejsce w 2010 r., objęła obszar ok. 130 ha, a w jej wyniku zalanych lub podtopionych zostało 70 budynków mieszkalnych oraz obiekty użyteczności publicznej. W kolejnych latach (2014, 2019, 2020) występowały podtopienia, które dotknęły łącznie 82 budynki mieszkalne oraz 5 dużych zakładów pracy i instytucji.

Na stan środowiska i zmiany klimatu wpływa także **gospodarka odpadami**. Zadania w tym zakresie realizuje spółka miejska – Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. W mieście funkcjonuje nowoczesny Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych. Wyzwaniem jest zapewnienie odpowiedniego poziomu recyklingu odpadów. W ostatnich latach Krosno osiągało wymagane przepisami prawa poziomy recyklingu frakcji odpadów komunalnych, tj. papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło.

Tabela 18. Poziom recyklingu frakcji odpadów komunalnych w Krośnie (papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło)

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Wymagany poziom recyklingu (%)	12	14	16	18	20	30
Osiągnięty poziom recyklingu (%)	24,8	25,5	39,5	30,6	40,4	49,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Krosna

Według obowiązujących przepisów w 2018 r. należało ograniczyć masę odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazanych do składowania do 40%. Poziom ten nie został osiągnięty (miasto uzyskało wynik 0%).

Odpowiedzią na wyzwania w zakresie gospodarki odpadami, tj. konieczność ograniczenia ich składowania, wysokie koszty zagospodarowania i transportu jest planowany projekt budowy

bloku energetycznego wykorzystującego pozostałości po segregacji odpadów jako wkład do produkcji ciepła. Projekt znajduje się w zaawansowanej fazie przygotowawczej i ma rozwiązać problemy z zagospodarowaniem odpadów dla Krosna oraz 28 okolicznych gmin, współpracujących z miastem w tym obszarze. Jego realizacja jest uzależniona od możliwości uzyskania wpisu na listę instalacji przeznaczonych do termicznego przekształcania odpadów, prowadzoną przez Ministra Klimatu.

W 2019 r. miasto przeprowadziło 63 kontrole w zakresie przestrzegania przepisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, a w szczególności zasad segregacji odpadów komunalnych. Kontrolą objęto nieruchomości wielolokalowe należące do zasobów mieszkaniowych Krośnieńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej (108 nieruchomości) oraz Spółdzielni Mieszkaniowej im. Ignacego Łukasiewicza (3 nieruchomości), w których łącznie zamieszkuje 10 427 mieszkańców. Na terenie 56 nieruchomości stwierdzono nieprawidłowości w zakresie zasad segregacji odpadów komunalnych, natomiast w pozostałych 55 nieruchomościach nie stwierdzono nieprawidłowości. Świadczy to o niskiej świadomości mieszkańców i niewystarczających umiejętnościach w zakresie segregacji odpadów. Na **niski poziom świadomości ekologicznej** oraz **brak przywiązywania uwagi przez mieszkańców miasta do ekologii** zwrócili również uwagę lokalni liderzy, uczestnicy badania fokusowego „Potencjał rozwojowy miasta i potencjał współpracy”.

1.6.2. Transport

Analiza stanu miasta w aspekcie komunikacyjno-transportowym skupiła się, ze względu na niewielką ilość danych dostępnych w statystyce publicznej, na czterech obszarach:

Długość sieci dróg	Jakość sieci dróg
Dostępność indywidualnych środków transportu	Rozwój alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych w miastach

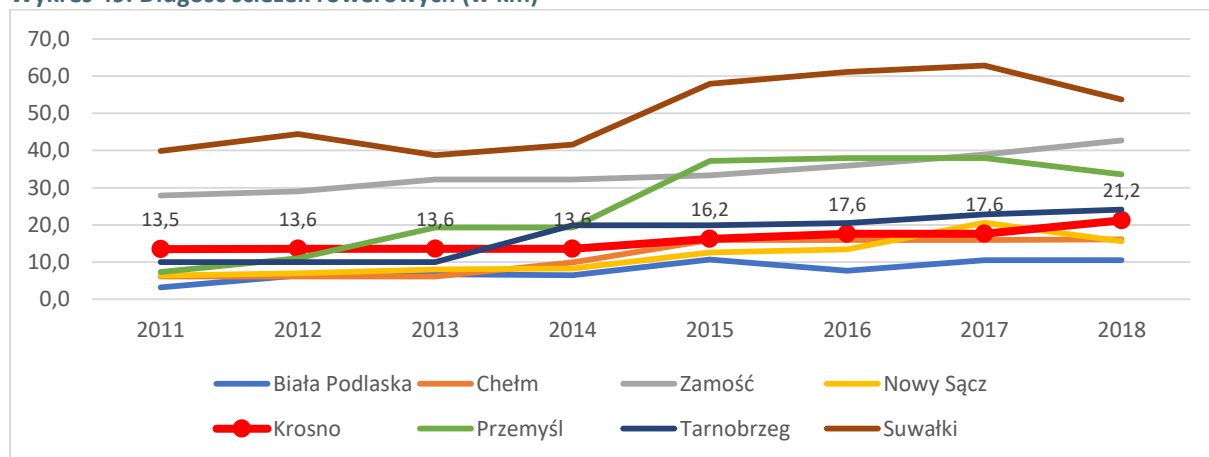
Krosno charakteryzowało się **zwiększającą się długością sieci dróg gminnych i powiatowych na 100 km² powierzchni**. Łączna długość dróg na 100 km² wzrosła z poziomu 306 km w 2014 do 318 km w 2018 r. Wartość wskaźnika dla Krosna, na tle pozostałych miast, była na stosunkowo słabym poziomie. Niższe wartości odnotowano w Tarnobrzegu oraz Suwałkach. W pozostałych pięciu miastach wartości były wyższe o ponad sto kilometrów. Najdłuższą łączną długością dróg gminnych i powiatowych na 100 km² powierzchni charakteryzowały się: Nowy Sącz, Biała Podlaska i Zamość. W przypadku długości **dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni na 100 km² powierzchni**, możemy w Krośnie zaobserwować **niewielki, lecz stały wzrost ich długości** z poziomu 281 do 298 km. Niższą wartością wskaźnika charakteryzowały się Tarnobrzeg oraz Suwałki, wyższą zaś Nowy Sącz, Zamość, Przemyśl, Chełm i Biała Podlaska. W Krośnie odnotowano **najwyższy udział dróg o nawierzchni twardej ulepszonej w łącznej długości dróg gminnych i powiatowych**. Takich

dróg było ponad dziewięćdziesiąt procent. Nieco gorzej miasto prezentowało się ze względu na wartość wskaźnika dróg gminnych i powiatowych o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km² powierzchni. Wyższe wartości wskaźnika odnotowano w Suwałkach, Nowym Sączu, Przemyślu, Chełmie i Białej Podlaskiej. Zaznaczyć należy, że długość dróg w Krośnie na 100 km² o tych parametrach systematycznie wzrastała, była jednak niższa od wartości w pięciu innych miastach z grupy porównawczej. Krosno charakteryzowało się **jedną z najniższych wśród grupy miast porównawczych liczebnością pojazdów samochodowych i ciągników na 1 km dróg o nawierzchni twardej**. Liczba takich pojazdów w analizowanym okresie zawierała się w przedziale od 225 do 236. Dość duży wzrost w analizowanym okresie liczby pojazdów można zaobserwować w Przemyślu. Wysokim poziomem wskaźnika charakteryzował się również Chełm, Zamość oraz Suwałki. Niższą wartość niż w Krośnie odnotowano w Tarnobrzegu. W Krośnie na tle miast porównawczych można zaobserwować **umiarkowaną wartość wskaźnika liczby samochodów osobowych na 100 mieszkańców**. Najwyższe wartości odnotowano w Przemyślu, Białej Podlaskiej oraz Chełmie. Podkreślić należy, że we wszystkich miastach można zaobserwować systematyczny wzrost liczby samochodów osobowych, z czego w przypadku Przemyśla był on w latach 2015-2018 szczególnie silny. W 2018 r. na stu mieszkańców Krosna przypadały 53 samochody osobowe. W Przemyślu wartość wskaźnika była wyższa o 30 pojazdów.

W okresie 2011 – 2016 Krosno charakteryzowało się **wysokim poziomem wskaźnika wypadków drogowych na 100 tys. ludności**. Rekordowe wartości zanotował on w roku 2014 i 2015, kiedy na sto tysięcy ludności odnotowano 121 i 98 wypadków. W 2017 i 2018 poziom wskaźnika uległ obniżeniu. Również uśrednione dane dla trzyletnich okresów wskazują, iż w latach 2013 – 2016 Krosno charakteryzowało się wysokim poziomem liczby wypadków drogowych na 100 tysięcy mieszkańców na tle grupy miast porównawczych. Wskaźnik liczby ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych na 100 tys. ludności był silnie zróżnicowany w poszczególnych latach i miastach. **Średnia liczba ofiar śmiertelnych w okresie 2011-2018 wyniosła w Krośnie 3,7**. Wyższą wartością średniej charakteryzował się Nowy Sącz (3,9) oraz Tarnobrzeg (4,4). Najniższe wartości odnotowano w Przemyślu (1,6), Białej Podlaskiej (1,7) i Zamościu (2,1). **Liczba rannych była silnie skorelowana z liczbą wypadków drogowych. W latach 2011 – 2015 Krosno charakteryzowało się wysokim poziomem wskaźnika liczby osób rannych w wypadkach drogowych na 100 tys. mieszkańców**. W latach 2016 – 2018 liczba ofiar zmalała.

Krosno charakteryzowało się w analizowanym okresie **rozwojem alternatywnych rozwiązań komunikacyjnych – wydłużyła się długość ścieżek rowerowych na 10 tys. km² powierzchni miasta**. Podkreślić również należy, że w całym analizowanym okresie można obserwować wzrost wartości wskaźnika. Na tle pozostałych miast **Krosno charakteryzuje się przeciętną infrastrukturą ścieżek rowerowych**.

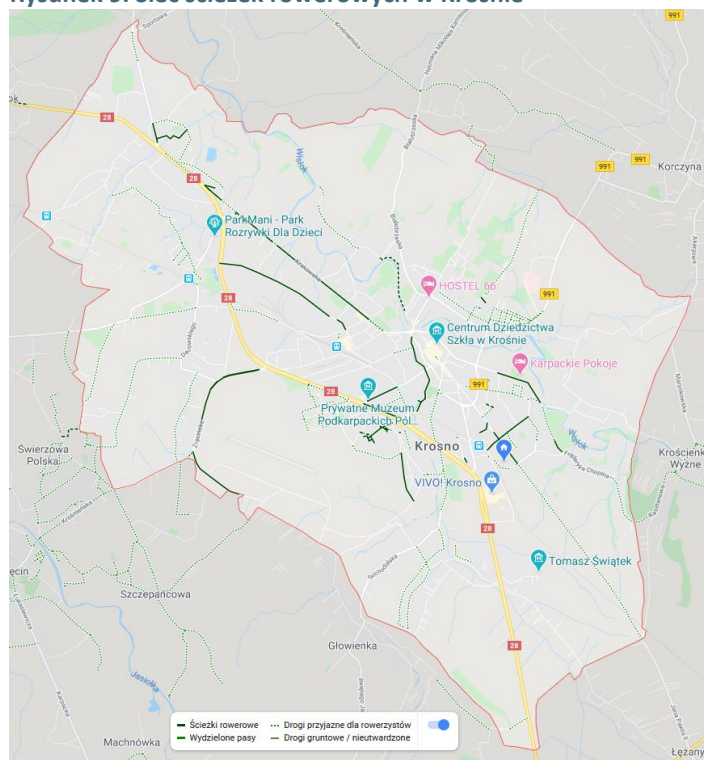
Wykres 49. Długość ścieżek rowerowych (w km)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Najlepiej rozwiniętą siecią ścieżek rowerowych posiada Zamość. Na kolejnych miejscach można zaklasyfikować Suwałki i Przemyśl, które jednak w ostatnim roku doświadczyły spadku wartości wskaźnika. Zbliżonym poziom nasycenia ścieżkami rowerowymi powierzchni miasta, co Krosno posiadał Chełm. Widać również, iż w Krośnie w okresie 2011 – 2018 zwiększyła się ogólna długość ścieżek rowerowych z poziomu 13,5 km do 21,2 km. Najdłuższą siecią ścieżek rowerowych mogły pochwalić się Suwałki – w 2018 r. wynosiły one blisko 54 km. Ponad 40 km ścieżek mieli do swojej dyspozycji rowerzyści w Zamościu, zaś nieco ponad 33 km w Przemyślu. Sieć ścieżek rowerowych w mieście zlokalizowana jest głównie na obrzeżach miasta, nie tworzy również zwartej sieci – ścieżki są przerywane, nie docierają również do użytecznych miejsc dla mieszkańców: urzędów, szkół, przychodni, szpitala.

Rysunek 9. Sieć ścieżek rowerowych w Krośnie

Źródło: mapy Google (www.google.maps)

Krosno było jedynym miastem w grupie miast porównawczych, które posiadało parking typu „Park & Ride”. Warto zaznaczyć, iż w 2017 r. powstała pierwsza w Krośnie zatoka parkingowa w typie „Kiss & Ride”, przy Szkole Podstawowej nr 14 przy ul. Wojska Polskiego.

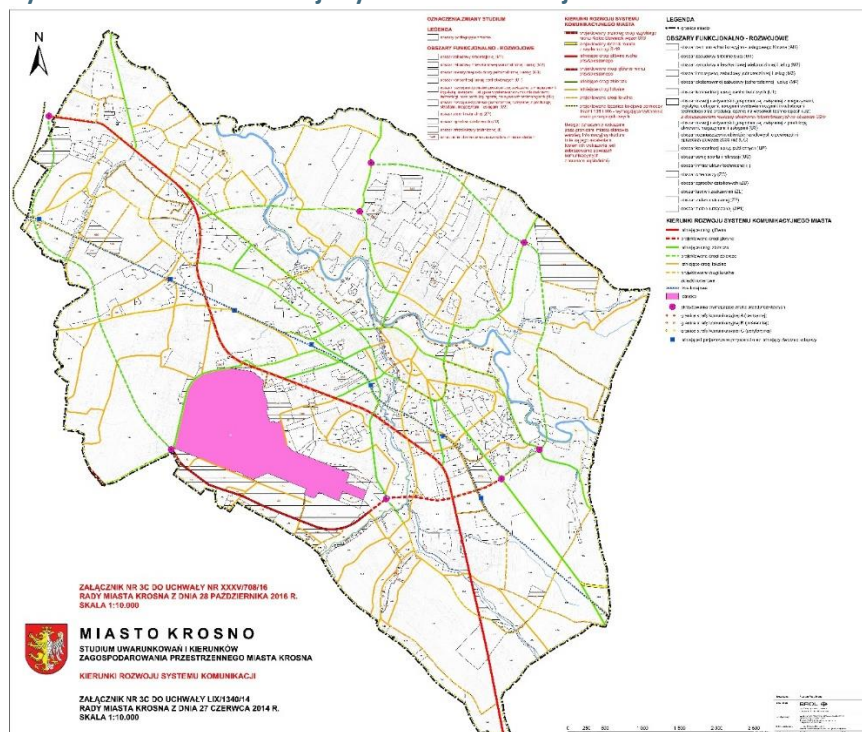
Krosno we współpracy z gminami Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego wdrożyło projekt **transportu niskoemisyjnego**. W 2018 r. zakupiono 21 szt. nowoczesnych, niskoemisyjnych autobusów, w tym 11 pojazdów o napędzie hybrydowym (spalinowo - elektrycznym), pozostałe o napędzie spalinowym, spełniającym wysokie normy ekologiczne. Ponadto tabor autobusowy został wyposażony w system informacji pasażerskiej oraz monitoring wizyjny, przebudowano 3 zatoki autobusowe i zamontowano wiaty autobusowe, z których część wyposażono w tablice elektroniczne prezentujące rozkład jazdy w czasie rzeczywistym.

Dostępność miasta

Wewnętrzna dostępność komunikacyjna miasta jest na dobrym poziomie, na poziomie strategicznym wskazane zostały również kolejne działania mające na celu rozwój wewnętrznego układu komunikacyjnego. W ramach tych działań gmina zrealizowała przebudowę najważniejszej arterii komunikacyjnej miasta – drogi krajowej nr 28.

Równoległymi działaniami zapisanymi w *Strategii Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2022* mają być inwestycje służące polepszeniu warunków ruchu na terenie Krosna oraz łączące poszczególne dzielnice z ominięciem centrum miasta (budowa systemu dróg obwodowych).

Rysunek 10. Kierunki rozwoju systemu komunikacji miasta Krosna

Źródło: załącznik nr 3C do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krosna

Problemem miasta jest jego **słaba dostępność zewnętrzna**, przede wszystkim brak dostępności do dróg szybkiego ruchu (drogi ekspresowe, autostrady). Szacowany czas

dojazdu do autostrady lub drogi ekspresowej (w porze nocnej) wynosi według analiz 55 minut³³. Niewątpliwym problemem pogarszającym dostępność zewnętrzną Krosna jest słabe skomunikowanie z portem lotniczym Rzeszów–Jasionka. Szacowany czas dojazdu samochodem do portu lotniczego Rzeszów – Jasionka (w porze nocnej) wynosi 73 min. W porze realizowania lotów rejsowych jest jeszcze o kilkanaście minut dłuższy³⁴.

Miasto cierpi również na deficyt szybkiego połączenia kolejowego, brakuje całorocznego, bezpośredniego połączenia z stolicą województwa³⁵. Jedyne dostępne połączenie ma charakter sezonowy, funkcjonujący jedynie w okresie wakacyjnym. Korzystanie z transportu kolejowego jest utrudnione ze względu na brak infrastruktury umożliwiającej bezpośrednią podróż do stolicy województwa. Od wielu lat władze Krosna zabiegają o budowę łącznicy kolejowej, która skróci czas dojazdu do Rzeszowa.

Wnioski

	<p style="text-align: center;">PROBLEMY</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Zbyt mała powierzchnia parków, zieleńców w mieście. ✓ Zła jakość powietrza, przede wszystkim w okresie jesienno-zimowym. ✓ System ścieżek rowerowych nie tworzy spójnej sieci komunikacyjnej, która może stanowić alternatywę dla komunikacji tradycyjnej. ✓ Betonoza. ✓ Brak bezpośredniego dostępu do dróg szybkiego ruchu (autostrada, droga ekspresowa). ✓ Słabe skomunikowanie z portem lotniczym Rzeszów – Jasionka. ✓ Brak odpowiedniej infrastruktury i szybkiego połączenia kolejowego ze stolicą regionu.
	<p style="text-align: center;">POTENCJAŁY / MOCNE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Niezagospodarowane tereny zielone, głównie w obrębie rzeki Wisłok i Lubatówka. ✓ Poszerzenie granic miasta od 1 stycznia 2021 r., stwarzające możliwość poprawy dostępności komunikacyjnej (połączenie Krosna z planowaną drogą ekspresową S19). ✓ Świadomość ekologiczna mieszkańców – w opinii mieszkańców najważniejszymi problemami, którymi władze samorządowe Krosna powinny się zająć w pierwszej kolejności jest stan środowiska naturalnego oraz utylizacja śmieci.

³³ Podkarpacka miastopedia rozwoju społeczno-gospodarczego. Aneks do raportu końcowego z ekspertyzy pn. Miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi oraz bieguny wzrostu w województwie podkarpackim, Rzeszów 2019, s. 54.

³⁴ Podkarpacka miastopedia rozwoju społeczno-gospodarczego. Aneks do raportu końcowego z ekspertyzy pn. Miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi oraz bieguny wzrostu w województwie podkarpackim, Rzeszów 2019, s. 54.

³⁵ Podkarpacka miastopedia rozwoju społeczno-gospodarczego. Aneks do raportu końcowego z ekspertyzy pn. Miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi oraz bieguny wzrostu w województwie podkarpackim, Rzeszów 2019, s. 54.

	✓ Liczne ogrody działkowe.✓ Odwierty wód mineralnych i solanek.

1.7. Stan miasta – obszar przestrzenny

1.7.1. Ład przestrzenny

Układ osadniczy Krosna wykształcił się wokół zespołu staromiejskiego, stanowiącego historyczny układ urbanistyczny. Centralną część miasta otacza zabudowa śródmiejska, charakteryzująca się dużym zróżnicowaniem cech przestrzennych. Zagospodarowanie tego rejonu miasta stanowi mozaikę zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej oraz usługowej. Jest to rejon koncentracji usług publicznych o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym. Na zachód od śródmieścia, pomiędzy ulicą Tysiąclecia a lotniskiem położona jest dzielnica przemysłowa miasta. W otoczeniu śródmieścia promieniście rozlokowane są dzielnice zabudowy podmiejskiej o dominacji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Na południe od lotniska rozwija się strefa inwestycyjna. Podział na część rolniczą i miejską miasta uległ zatarciu. Tereny rolne w niewielkim stopniu są wykorzystywane jako tereny rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Analiza zmian w zagospodarowaniu miasta potwierdza sukcesywny proces przekształcania w wielofunkcyjną strefę zurbanizowaną. Zgodnie z polityką przestrzenną określoną w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krosna całe miasto zostało wskazane jako strefa zurbanizowana.

Zmiany struktury przestrzennej Krosna - rozumianej jako rozmieszczenie i wzajemne relacje podstawowych elementów składowych miasta - wynikają w znacznym stopniu z uwarunkowań zewnętrznych, związanych z usytuowaniem w regionie, tj. funkcji jednego z głównych subregionalnych ośrodków społeczno-gospodarczych województwa podkarpackiego. Wynikają one również z uwarunkowań wewnętrznych, takich jak: 1) dotychczasowego zagospodarowania i użytkowania terenów, 2) zobowiązań formalno-prawnych wynikających z ustaleń obowiązujących planów miejscowych i decyzji administracyjnych (decyzje o pozwoleniu na budowę i decyzje o warunkach zabudowy), 3) stopnia realizacji ustaleń dotychczas obowiązującego Studium, 4) stanu środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego, 5) warunków i jakości życia mieszkańców, 6) tendencji demograficznej, migracji i możliwości rozwoju gminy, 7) własności gruntów, 8) tempa realizacji inwestycji celu publicznego w tym infrastruktury technicznej i układu drogowego.

Dokumentem określającym kierunki rozwoju przestrzennego miasta jest *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krosna*, przyjęte przez Radę Miasta Krosna 27 czerwca 2014 r. (z późniejszymi zmianami z października 2016 r.).

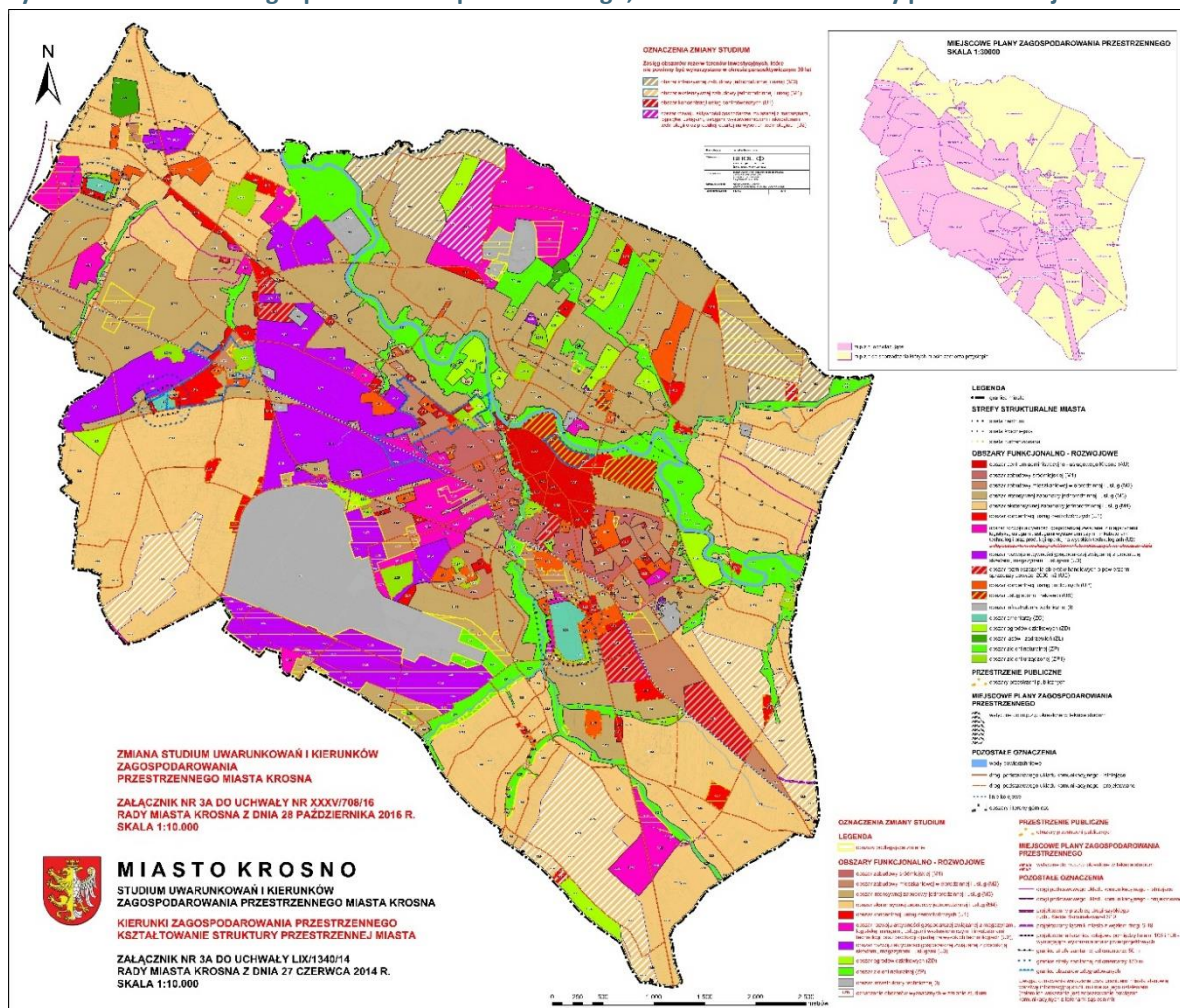
Kształtowanie przestrzeni Krosna przyjęte w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta wiąże się z wiodącymi funkcjami miasta:

- mieszkaniową – jednorodzinną i w ograniczonym terenieo zakresie wielorodzinną,
- koncentracji usług centrotwórczych – w centrum miasta i w lokalnych centrach usługowych,

- usługową, magazynową, logistyczną i produkcyjną – realizowaną w istniejących terenach przemysłowo-usługowych i na nowych terenach szczególnie w okolicach lotniska, oczyszczalni ścieków, składowiska odpadów, ciągu ulicy Bieszczadzkiej oraz obszarów wskazanych do realizacji usług handlu o powierzchni sprzedaży powyżej 2 000 m²,
- rekreacyjną – w skali lokalnej i ponadlokalnej z wykorzystaniem doliny rzeki Wiśtok, potoku Lubatówka, istniejących terenów zieleni urządzonej i ogrodów działkowych, centrum sportowo-rekreacyjnego w rejonie ulicy Legionów, projektowanych form ochrony przyrody oraz organizacją szlaków turystyki rowerowej,
- zachowania walorów kulturowych i przyrodniczych – realizowanej poprzez ochronę istniejących wartościowych obiektów i obszarów chronionych lub wskazanych do ochrony.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego i struktura funkcjonalno-przestrzenna miasta zostały przedstawione na poniższym rysunku.

Rysunek 11. Kierunki zagospodarowania przestrzennego, kształtowanie struktury przestrzennej miasta

Źródło: załącznik nr 3A do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krosno

W dokumencie zapisane zostały kierunki rozwoju miasta, których celem ma być m.in. tworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego, inwestycji

przemysłowo – usługowych, infrastruktury przystosowanej do świadczenia usług publicznych, zwiększenie dostępu do terenów zielonych i walorów przyrodniczych oraz dbałość o estetykę przestrzeni publicznej.

Rozwój funkcji mieszkaniowych wymaga podjęcia działań zmierzających do pozyskania i przygotowania terenów pod **inwestycje mieszkaniowe**. Możliwości inwestycyjne Towarzystwa Budownictwa Społecznego w tym zakresie wyczerpią się w ciągu najbliższych czterech lat, ze względu na brak dostępu do terenów pod budownictwo mieszkaniowe. Problemem utrudniającym pozyskiwanie i zagospodarowanie terenów mieszkaniowych jest duże rozdrobnienie własności nieruchomości gruntowych oraz często nieuregulowany stan prawny.

Miasto posiada obecnie około 9 ha gruntu przeznaczonego pod budownictwo jednorodzinne, na który składa się ok. 40 działek, położonych głównie w osiedlach/dzielnicach Turaszówka, Polanka, Suchodół. Nie posiada natomiast przygotowanych, uzbrojonych kompleksów gruntów przeznaczonych pod budownictwo wielorodzinne. W ostatnim czasie miasto wniosło aportem do spółki TBS ok. 2 ha gruntów przeznaczonych pod budownictwo wielorodzinne przy ul. Hallera oraz ok. 2 ha gruntów przy ul. Składowej. Wszystkie wyżej opisane nieruchomości zostały przez miasto nabyte w postaci małych kilu lub kilkunastu arowych działek, a następnie scalone i powtórnie podzielone. Całe Miasto Krosno posiada typowo galicyjską strukturę własności, z charakterystyczną zabudową wymuszoną przez bardzo wąskie i długie działki, które pojedynczo nie nadają się do zabudowy zgodnie z obecnie obowiązującymi normami. Typowym przykładem takiej zabudowy są dzielnice Suchodół, Polanka i Krościenko Niżne. Działki te pod względem powierzchni nie są mniejsze od przeciętnej powierzchni działek w innych rejonach, ale mają bardzo niekorzystną konfigurację, co jest dla inwestorów poważnym utrudnieniem.

Szansą na poprawę tej sytuacji jest **współpraca z Krajowym Zasobem Nieruchomości (KZN)** w zakresie zagospodarowania niewykorzystanych obecnie ok 46 ha terenów położonych w południowo-wschodniej części Miasta Krosna, z przeznaczeniem na funkcje związane z mieszkalnictwem. Tereny te pozostają obecnie w zasobie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa, jednakże KZN w najbliższym czasie zamierza przejąć je i wspólnie z Miastem zagospodarować na cele mieszkaniowe. W tym celu przystąpiono we wrześniu br. do zmiany Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krosna, która umożliwi realizację na opisywanym terenie inwestycji mieszkaniowych wielorodzinnych.

W Krośnie corocznie zwiększa się **udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem**. W 2009 r. udział ten wynosił 30%, w latach 2017-2018 zwiększył się blisko dwukrotnie do poziomu 58%. Wyższym udziałem powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego charakteryzowały się w ostatnich latach Zamość, Chełm (oba 100% powierzchni miasta), Biała Podlaska i Suwałki. Na koniec 2019 roku na terenie Gminy Miasto Krosno obowiązywało 81 dokumentów planistycznych: 55 planów miejscowych i 26 ich zmian. Łącznie objęte obowiązującymi **miejscowymi planami zagospodarowania**

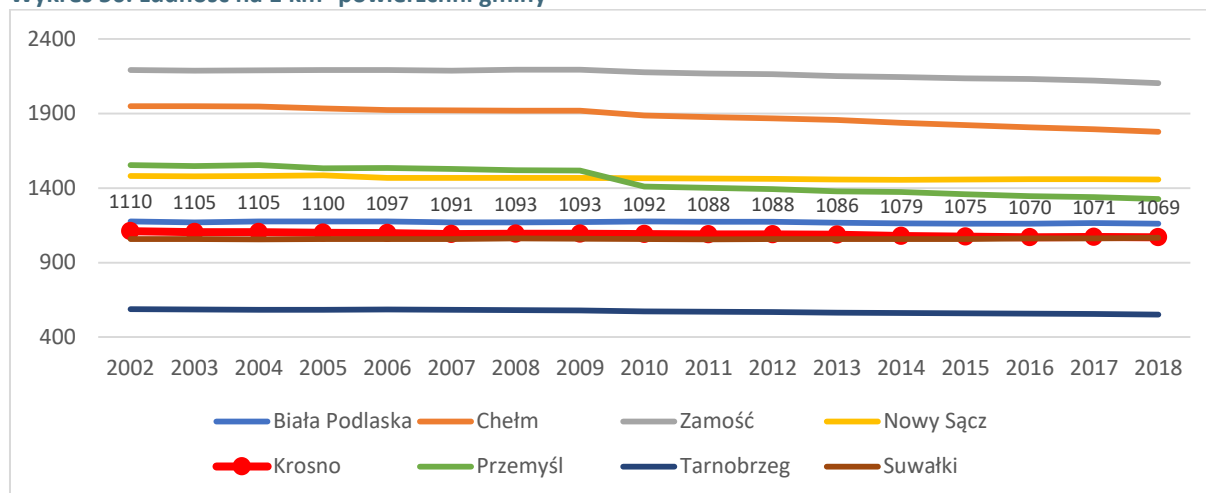
przestrzennego było ok. 60,5% powierzchni miasta. Wskaźnik pokrycia planami wzrósł, w porównaniu z 2018 rokiem, o 2,5 punktu procentowego. W 2019 roku prowadzono dziewięć procedur dotyczących sporządzenia nowych planów miejscowych i zmian obowiązujących planów miejscowych, sześć z nich zostało zakończonych, z czego pięć dotyczyło sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Elementem kształtowania ładu przestrzennego miasta jest transparentne opracowanie dokumentów planistycznych, zwiększające świadomość mieszkańców oraz ich wpływ na decyzje dotyczące sposobu wykorzystania przestrzeni miejskiej. Miasto zgłosiło się do projektu „Szkoła świadomego planowania przestrzennego 2.0”, dzięki czemu pilotażowo przeprowadzane są pogłębione konsultacje społeczne w trakcie procedury sporządzania MPZP Turaszówka VIII. W okresie X 2019 r. - VI 2020 r. wykorzystano 4 techniki konsultacyjne: warsztat przyszłościowy, world cafe, warsztat konsultacyjny z modelem 3D, konsultacje on-line. We wszystkich spotkaniach w ramach I etapu wzięły udział łącznie 162 osoby – zainteresowanie było znacznie wyższe, niż w przypadku pozostałych procedur, w których stosowano jedynie standardowe konsultacje wymagane przepisami prawa. **Odsetek liczby pogłębionych konsultacji społecznych przeprowadzonych z szerokim udziałem mieszkańców w ramach procedur sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego do ogólnej liczby procedur planistycznych przeprowadzonych w okresie X 2019- VI 2020 wyniósł 20%.** Mając na uwadze efekty realizowanego projektu miasto dostrzega potrzebę stosowania tego typu pogłębionych konsultacji jako standardu w prowadzonych procedurach planistycznych.

Pomimo dość dużego pokrycia powierzchni miasta planami miejscowymi Krosno charakteryzowało się wysokim wskaźnikiem liczby inwestycji realizowanych na podstawie decyzji o warunkach zabudowy w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Wartość uśrednionego dla trzyletniego okresu wskaźnika zawierała się w przedziale od 2,1 do 2,3 inwestycji na 1 000 mieszkańców. Nieznacznie wyższy poziom wartości wskaźnika zanotowano w Tarnobrzegu oraz Nowym Sączu. Niższe wartości wskaźnika odnotowano w Białej Podlaskiej, Przemyślu, Suwałkach oraz Zamościu i Chełmie, czyli przeważnie w miastach, gdzie pokrycie powierzchni miasta planami zagospodarowania przestrzennego jest wyższe niż w Krośnie.

Wszystkie miasta charakteryzowały się **ustabilizowaną gęstością zaludnienia**. W Krośnie na 1 km² przypadało w analizowanym okresie od **1 110** do **1 069 osób**. Była to jedna z najniższych wartości, mniejszym poziomem gęstości zaludnienia charakteryzowały się Suwałki oraz Tarnobrzeg. W przypadku tego drugiego miasta różnica w wartości wskaźnika była dość wyraźna. Największą gęstością zaludnienia charakteryzowały się Zamość i Chełm. Na jedno kilometr kwadratowy w tych miastach przypadało odpowiednio ponad 2 100 osób oraz ponad 1 700 osób. Zbliżoną wartością wskaźnika do Krosna, oprócz Suwałk, charakteryzowała się również Biała Podlaska.

Wykres 50. Ludność na 1 km² powierzchni gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Krosno charakteryzowało się najmniej korzystną sytuacją udziału terenów zieleni w ogólnej powierzchni miasta. Na tle grupy miast porównawczych Krosno uplasowało się w czwartej ćwiartce wykresu. Wskaźnik określający nasycenie powierzchni miasta parkami, zieleńcami i terenami zieleni osiedlowej jest gorszy niż w grupie porównawczej i wyniósł - 2,39. Miasto ponadto charakteryzuje się słabą dynamiką zmian, gdyż wartość wskaźnika określającego dynamikę wzrostu była ujemna i wyniosła -0,86. Świadczy to o tym, że Krosno coraz bardziej oddala się od średniej dla grupy porównawczej. W czwartej ćwiartce obok Krosna znalazły się jeszcze dwa miasta – Nowy Sącz i Tarnobrzeg. W pierwszej ćwiartce wykresu znalazły się Chełm i Zamość, które charakteryzują się najkorzystniejszymi wartościami wskaźników, a ponadto dynamika zmian wskazuje, że przewaga pomiędzy nimi a modelowym miastem na prawach powiatu, tworzącym rdzeń OF miast subregionalnych (C1) powiększa się.

Jak już wcześniej podkreślano, problemem jaki został zdiagnozowany jest słaba zewnętrzna dostępność miasta: brak dostępności do dróg szybkiego ruchu (drogi ekspresowe, autostrady) oraz szybkiego połączenia kolejowego (całorocznego, bezpośredniego połączenia z stolicą województwa), a również słabe skomunikowanie z portem lotniczym Rzeszów–Jasionka. Na dobrym poziomie można ocenić wewnętrzną dostępność miasta, która jest jeszcze systematycznie poprawiana (np. dalsza przebudowa drogi krajowej 28).

Kwestią, która będzie rzutować w bardzo dużym stopniu na rozwój przestrzenny Krosna w najbliższych latach, jest decyzja Rady Ministrów z dnia 31 lipca 2020 r. o przyłączeniu do miasta terenów byłego lotniska „Iwonicz” o powierzchni 121,94 ha – 96,18 ha z gminy Krościenko Wyżne oraz 25,76 ha z gminy Miejsce Piastowe³⁶. Celem zmiany granic jest wdrożenie działań poprawiających dostępność komunikacyjną oraz wzmacniających sferę gospodarczą miasta:

³⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 lipca 2020 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta, zmiany nazwy gminy oraz siedziby władz gminy, RM-110-109-20

- 1) budowa drogi zapewniającej dogodnie połączenie Krosna z projektowaną obecnie drogą ekspresową S19 (węzeł „Iskrzynia”), będącą częścią międzynarodowego szlaku transportowego „Via Carpathia”,
- 2) utworzenie strefy inwestycyjnej wokół nowej drogi.

Istotnym aspektem wymiaru przestrzennego jest krośnieńskie lotnisko, które jak wskazano na wywiadzie fokusowym z prezesami spółek miejskich posiada bardzo duże znaczenie w kontekście zapewnienia atrakcyjności strefy inwestycyjnej. Obserwowane jest coraz większe zapotrzebowanie na usługi lotniska, przy czym ze względu na specyfikę lotniska wprowadzenie stanu epidemii, skutkujące załamaniem branży lotniczej, nie wpłynęło na spadek zainteresowania usługami lotniska, a wręcz przyczyniło się do wzrostu zainteresowania ze strony klientów zagranicznych, np. Niemców, Szwajcarów. Lotnisko jest traktowane jako dobra baza wypadowa w Bieszczady. Atutem lotniska jest jego duża dostępność i możliwość indywidualnego dostosowania oferty do potrzeb klienta³⁷.

Istotnym problemem do rozwiązania w obszarze przestrzennym jest **przywrócenie znaczenia Rynkowi miasta** jako ważnemu centrum funkcjonalnemu i miejscu spotkań, który szerzej został przedstawiony w rozdziale 1.8.

Wnioski

	PROBLEMY
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zbyt mała powierzchnia parków, zieleńców w mieście. ✓ Niski poziom lesistości miasta. ✓ Niewystarczająca ilość przygotowanych trenerów pod inwestycje mieszkaniowe. ✓ Brak bezpośredniego dostępu do dróg szybkiego ruchu (autostrada, droga ekspresowa). ✓ Słabe skomunikowanie z portem lotniczym Rzeszów – Jasionka. ✓ Brak odpowiedniej infrastruktury i szybkiego połączenia kolejowego ze stolicą regionu.
	POTENCJAŁY / MOCNE STRONY
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Aktualizowane <i>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krosna</i>. ✓ Poszerzenie granic miasta od 1 stycznia 2021 r., stwarzające możliwość poprawy dostępności komunikacyjnej (połączenie Krosna z planowaną drogą ekspresową S19). ✓ Wzrost powierzchni miasta objętych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. ✓ Krośnieńskie lotnisko.

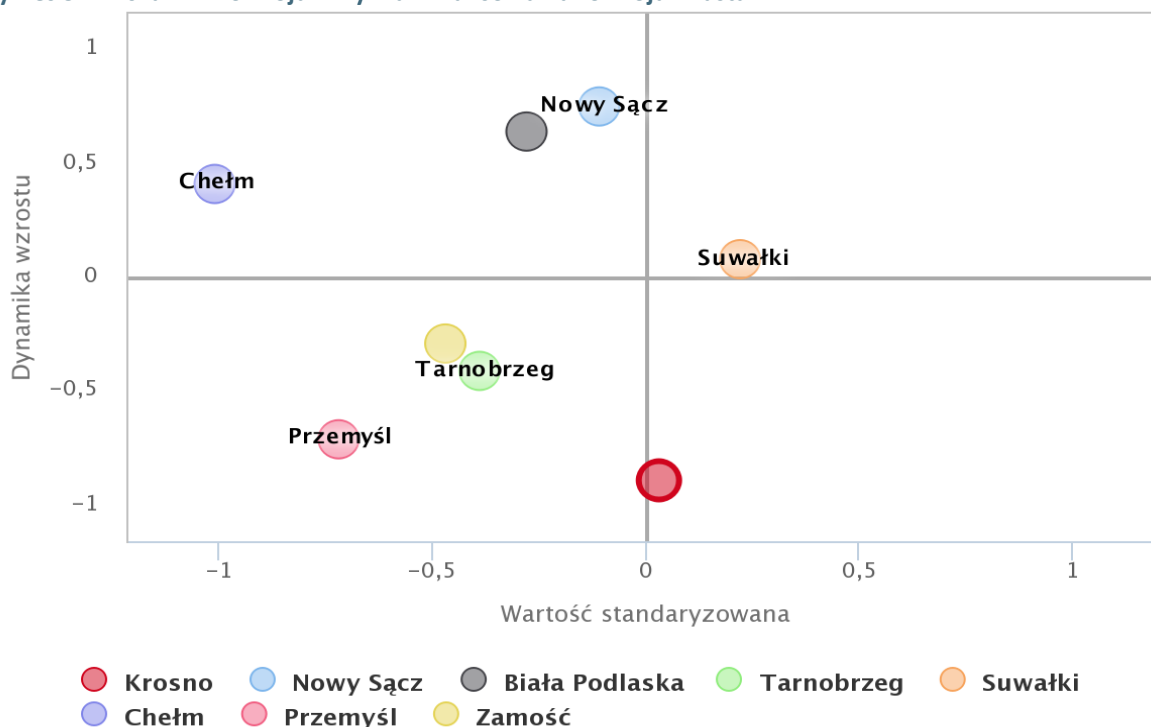
³⁷ FGI z prezesami spółek miejskich z dnia 27 lipca 2020 r.

1.8. Stan miasta – obszar finansowania rozwoju miasta

1.8.1. Majątek miasta oraz źródła i wielkość dochodów miasta

Wskaźnik Rozwoju w wymiarze **finansowania rozwoju miasta** dla Krosna wynosi (0,03; -0,89) i plasuje Krosno w trzeciej ćwiartce. Interpretując powyższe dane można stwierdzić, iż sytuacja Krosna jest **nieznacznie lepsza niż sytuacja miast z grupy porównawczej** – miast na prawach powiatu – rdzenie OF miast subregionalnych (C1). Jednakże **w ostatnich pięciu latach sytuacja uległa pogorszeniu** w stosunku do średniej dla grupy porównawczej. Krosno w tym wymiarze rozwija się wolniej niż statystyczny model miasta, reprezentującego grupę porównawczą rdzenia OF miast subregionalnych (C1). Miastem, które lepiej rozwija się od Krosna w tym wymiarze są Suwałki, które znalazły się w pierwszej ćwiartce wykresu. Miastami o lepszej od Krosna dynamice wzrostu, ale gorszej wartości wskaźnika standaryzowanego są Chełm, Biała Podlaska i Nowy Sącz. W najtrudniejszej sytuacji znalazły się trzy miasta – Tarnobrzeg, Zamość i Przemysł, które rozwijają się gorzej niż statystyczny model miasta, reprezentującego grupę porównawczą rdzenia OF miast subregionalnych, ponadto ich strata do grupy porównawczej powiększa się – dynamika wzrostu jest ujemna.

Wykres 51. Wskaźnik Rozwoju - Wymiar finansowania rozwoju miasta

Źródło: www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego

Mienie jednostki samorządu terytorialnego (komunalne) to kontrolowane przez jednostkę samorządu terytorialnego zasoby majątkowe o wiarygodnie określonej wartości (aktywa) powstałe w wyniku przeszłych zdarzeń. Zgodnie z ustawą z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości³⁸ oraz rozporządzenia Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 13 września 2017 r. w sprawie rachunkowości oraz planów kont dla budżetu państwa, budżetów jednostek

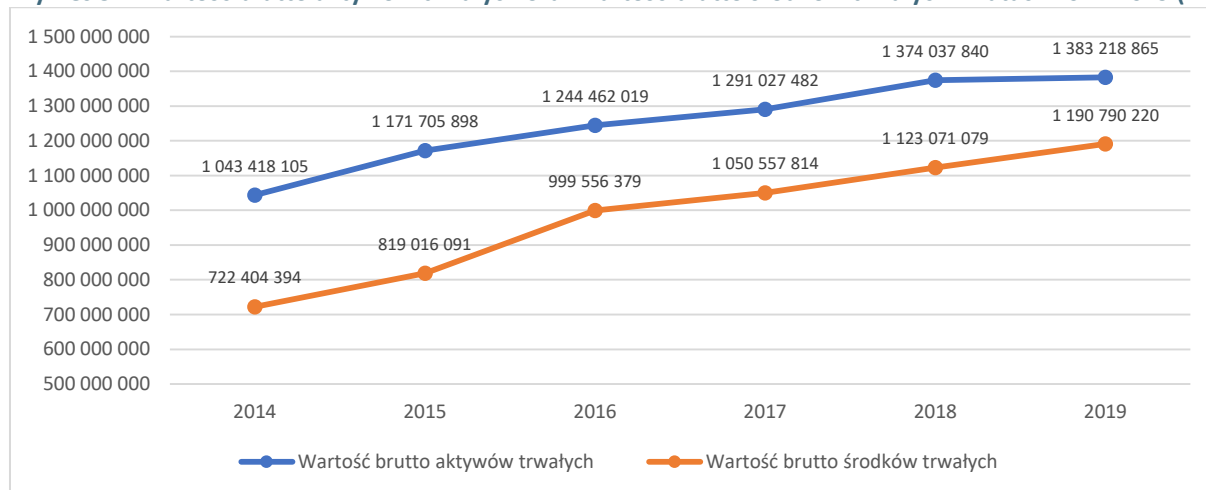
³⁸ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. 1994 nr 121 poz. 591 z późn. zm.

samorządu terytorialnego, jednostek budżetowych, samorządowych zakładów budżetowych, państwowych funduszy celowych oraz państwowych jednostek budżetowych mających siedzibę poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej³⁹ - do aktywów trwałych zalicza się m.in.: środki trwale - rzeczowe aktywa trwałe i zrównane z nimi, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, kompletne, zdatne do użytku i przeznaczone na potrzeby jednostki. Zalicza się do nich w szczególności:

- nieruchomości, w tym grunty, budowle i budynki,
- maszyny, urządzenia, środki transportu,
- środki trwale w budowie,
- wartości niematerialne i prawne,
- długoterminowe aktywa finansowe tj. akcje i udziały w spółkach prawa handlowego.

W latach 2014-2019 majątek miasta wyrażony wartością brutto aktywów trwałych oraz wartością brutto środków trwałych wzrastały. W przypadku wartości brutto aktywów wzrost wyniósł 32,6%, zaś w przypadku wartości brutto środków trwałych wyniósł on 64,8%.

Wykres 52. Wartość brutto aktywów trwałych oraz wartość brutto środków trwałych w latach 2014-2019 (w PLN)

Źródło: obliczenia własne na podstawie Informacja o stanie mienia komunalnego Gminy Miasto Krosno za lata: 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019

Analizując poszczególne kategorie wartości brutto środków trwałych można zauważyć, iż wzrosła wartość środków trwałych, dość znacznie obniżyła się wartość środków trwałych w budowie oraz po okresie wzrostu w latach 2014-2018 wartości długoterminowych aktywów finansowych, w 2019 r. uległy one obniżeniu. Wartości niematerialne i prawne pozostają na zbliżonym poziomie.

Tabela 18. Wartość brutto środków trwałych w latach 2014-2019 (w PLN)

Lata	Środki trwałe	Środki trwałe w budowie	Wartości niematerialne i prawne	Długoterminowe aktywa finansowe
2014	722 404 394,00	163 734 372,81	2 904 657,00	154 374 681,00
2015	819 016 091,00	194 171 684,00	3 036 879,00	156 691 681,00

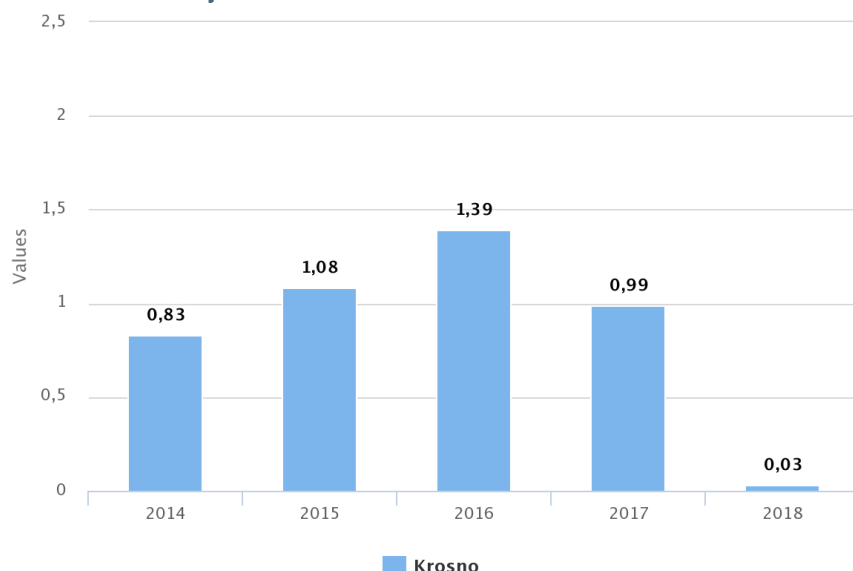
³⁹ Rozporządzenie Ministra Rozwoju i Finansów z dnia 13 września 2017 r. w sprawie rachunkowości oraz planów kont dla budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego, jednostek budżetowych, samorządowych zakładów budżetowych, państwowych funduszy celowych oraz państwowych jednostek budżetowych mających siedzibę poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 2017 poz. 1911 z późn. zm.

2016	999 556 379,00	85 138 727,00	3 075 232,00	162 171 181,00
2017	1 050 557 813,86	73 653 568,16	3 144 419,56	163 671 681,00
2018	1 123 071 078,56	82 798 602,40	3 769 478,44	164 398 681,00
2019	1 190 790 220,20	35 571 870,12	3 645 094,14	153 211 681,00

Źródło: obliczenia własne na podstawie Informacja o stanie mienia komunalnego Gminy Miasto Krosno za lata: 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019

Analizy wykonane z użyciem danych z Monitora Rozwoju Lokalnego wskazują ponadto, że wartości wskaźnika dla obszaru sytuacja finansów lokalnych, w ostatnich dwóch latach obniżają się. Szczególnie gwałtowny spadek nastąpił w 2018 roku z poziomu 0,99 do poziomu 0,03. Najwyższą wartość wskaźnik ten osiągnął w 2016 roku i wyniósł on 1,39. Dodatkowo wartości wskaźnika przez cały okres analizy wskazują, że Krosno w tym obszarze rozwijało się lepiej niż statystyczny model miasta na prawach powiatu – rdzenie OF miast subregionalnych (C1). Niepokojący jest jednak bardzo gwałtowny spadek wartości wskaźnika w 2018 r.

Wykres 53. Wskaźnik statyczny dla Krosna dla Obszaru – Sytuacja finansów lokalnych – zdolność finansowania rozwoju

Źródło: www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego

Dane obrazujące stan finansów Krosna na tle 54 miast na prawach powiatu pochodzą z opracowania przygotowanego przez Ministerstwo Finansów „Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2016-2018”⁴⁰. Analizę należy poprzedzić jednak krótką charakterystyką zmian stanu finansów JST w Polsce. Jak zauważają autorzy raportu „Stan finansów JST – raport dla Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego na posiedzeniu w dniu 17 lipca 2019 r., uzupełniony po debacie na posiedzeniach Komisji i Zespołu, skorygowany ma podstawie danych z WFP z 20 stycznia 2020 r.” struktura dochodów JST uległa w ostatnich latach istotnej zmianie: silnie spadł udział dochodów własnych i subwencji, a największą ich częścią stały się – pierwotnie najmniejsze – dotacje. I tak:

⁴⁰ Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2016-2018, Warszawa 2019, <https://www.gov.pl/web/finanse/wskazniki-do-oceny-sytuacji-finansowej-jednostek-samorządu-terytorialnego-w-latach-2016-2018>

- udział dochodów własnych spadł z 31 do 25,2%,
- udział wpływów z udziałów w podatkach państwowych (PIT i CIT) wzrósł z 22,7 do 24,1%,
- udział subwencji ogólnej spadł z 29,5 do 22,4%, w tym części oświatowej –z 22,9 do 17,1%,
- udział dotacji wzrósł z 16,9 % do 28,3 % (w tym dotacji celowych do 22%).

Tabela 19. Struktura dochodów budżetu Krosna w 2019 r.

Dochody budżetu	Kwota	Udział procentowy
Dochody własne	148 933 815,97	35,7
Udział PIT i CIT	66 489 195,10	15,9
Dotacje celowe i środki	164 135 309,41	39,4
Subwencje	103 955 632,00	24,9
Dochody ogółem	417 024 757,38	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raport o stanie Miasta Krosna za 2019 r.

Strukturę dochodów miasta Krosna w 2019 r. zaprezentowano w powyższej tabeli. Jak widać zdecydowaną część dochodów stanowią dotacje celowe i środki. Jedna czwarta dochodów to subwencje. Dochody własne miasta stanowią ponad jedną trzecią ogólnej kwoty.

Tabela 20. Struktura dochodów budżetu Miasta Krosna 2016-2019

Dochody budżetu	Rozkład procentowy			
	2016	2017	2018	2019
Dochody własne	43,1	44,1	42,6	35,7
Udział PIT i CIT	18,5	19,9	19,7	15,9
Dotacje celowe i środki	26,7	24,6	29,1	39,4
Subwencje	30,2	31,3	28,3	24,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z wykonania budżetu Miasta Krosna za 2016, 2017, 2018, 2019 rok

Analiza dochodów budżetowych w perspektywie 2016-2019 wskazuje, iż obniża się udział dochodów własnych, wpływów z udziału w PIT i CIT oraz subwencji, a zwiększa się udział dotacji. W 2019 r. odnotowano dość znaczny spadek udziału PIT i CIT w dochodach budżetowych ogółem.

Tabela 21. Wskaźniki budżetowe dla poszczególnych jednostek

Nazwa JST	Udział dochodów bieżących w dochodach ogółem			Udział dochodów własnych w dochodach ogółem			Udział nadwyżki operacyjnej w dochodach ogółem		
	W _{B1}			W _{B2}			W _{B3}		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Krosno	91,8	96,4	92,0	43,8	44,9	42,9	13,5	7,5	9,0
Średnia MPP	94,3	95,1	92,3	52,2	51,8	51,5	7,1	6,4	6,5
Mediana MPP	95,2	95,8	93	52	51,1	51,0	6,6	6,2	5,6
Różnica średnia	-2,5	1,3	-0,3	-8,4	-6,9	-8,6	6,4	1,1	2,5
Różnica mediana	-3,4	0,6	-1,0	-8,2	-6,2	-8,1	6,9	1,3	3,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2016-2018* (<https://www.gov.pl/attachment/d5221feb-0fc4-4aae-8658-2055503ead29>)

Porównując dane dotyczące wskaźników budżetowych w latach 2016-2018 widać udział dochodów bieżących w dochodach ogółem Krosna na zbliżonym poziomie co średnia i mediana dla pięćdziesięciu czterech miast na prawach powiatu (z analizy wyłączone zostały

metropolie – stolice województw). Na niższym poziomie pozostaje udział dochodów własnych w dochodach ogółem. Na wyższym w porównaniu ze średnią i medianą jest udział nadwyżki operacyjnej w dochodach ogółem. Wspomnieć jednak należy, że porównując zmiany w analizowanym okresie widać obniżenie udziału nadwyżki operacyjnej w dochodach ogółem.

Tabela 22. Wskaźniki budżetowe dla poszczególnych jednostek cd.

Nazwa JST	Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem			Obciążenie wydatków bieżących wydatkami na wynagrodzenia i pochodne		
	W _{B4}			W _{B5}		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Krosno	16,7	16,8	24,5	49,5	47,5	46,3
Średnia MPP	10,4	11,8	16,8	43,6	42,2	42,8
Mediana MPP	10,3	11,7	16,5	43,9	42,4	43,1
Różnica średnia	6,3	5,0	7,7	5,9	5,3	3,5
Różnica mediana	6,4	5,1	8,0	5,6	5,1	3,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2016-2018* (<https://www.gov.pl/attachment/d5221feb-0fc4-4aae-8658-2055503ead29>)

W okresie 2016-2018 zwiększył się udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem. Wartości dla Krosna są wyższe niż średnia oraz mediana. Zmniejszyło się zaś obciążenie wydatków bieżących wydatkami na wynagrodzenia i pochodne. Jest ono jednak przez cały analizowany okres wyższe niż średnia i mediana.

Tabela 23. Wskaźniki budżetowe dla poszczególnych jednostek cd.

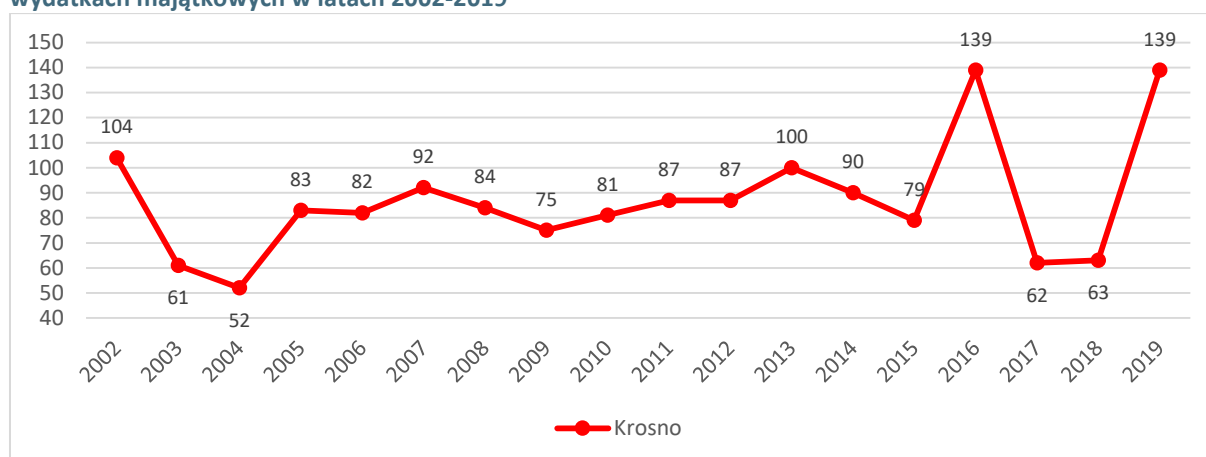
Nazwa JST	Udział nadwyżki operacyjnej i dochodów ze sprzedaży majątku w dochodach ogółem			"Wskaźnik samofinansowania" Udział nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych w wydatkach majątkowych		
	W _{B6}			W _{B7}		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Krosno	14,7	9,9	10,1	138,9	62	62,9
Średnia MPP	9,6	8,6	8,7	139,3	101,1	84,4
Mediana MPP	8,8	7,9	7,9	127,8	91,9	82
Różnica średnia	5,1	1,3	1,4	-0,4	-39,1	-21,5
Różnica mediana	5,9	2,0	2,2	11,1	-29,9	-19,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2016-2018* (<https://www.gov.pl/attachment/d5221feb-0fc4-4aae-8658-2055503ead29>)

Obniżeniu uległ również udział nadwyżki operacyjnej i dochodów ze sprzedaży majątku w dochodach ogółem. Wartości dla Krosna są wyższe niż średnia i mediana dla miast na prawach powiatu. Znacznemu obniżeniu uległ również „Wskaźnik samofinansowania”, czyli udział nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych w wydatkach majątkowych. Porównując rok 2016 i 2018 nastąpiła obniżka o połowę. Wartości dla Krosna w poszczególnych latach są niższe niż średnia oraz mediana. Świadczy to o dość znacznym ograniczeniu możliwości samofinansowania zadań przez lokalny samorząd.

W szerszej perspektywie czasowej „wskaźnik samofinansowania” wygląda zdecydowanie lepiej. W okresie lat 2005-2016 udział nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych w wydatkach majątkowych, prawie we wszystkich latach przekraczał wartość 80%. Po dość znacznej obniżce wskaźnika w latach 2017-2018, w 2019 r. osiągnął wartość z roku 2016. Średnia wartość „wskaźnika samofinansowania” w latach 2002-2019 wyniosła 86,7%.

Wykres 54. „Wskaźnik samofinansowania” - udział nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych w wydatkach majątkowych w latach 2002-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Krosna

Tabela 24. Wskaźniki na mieszkańca dla poszczególnych jednostek

Nazwa JST	Transfery bieżące na mieszkańca			Nadwyżka operacyjna na mieszkańca			Zobowiązania ogółem na mieszkańca		
	W _{L1}			W _{L2}			W _{L3}		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Krosno	3088,20	3321,42	3521,24	850,92	460,20	629,88	3071,82	3898,13	4920,63
Średnia MPP	2371,30	2568,80	2656,64	385,70	369,60	421,52	1992,40	2055,70	2288,04
Mediana MPP	2320,10	2466,80	2527,11	363,40	339,70	333,97	1896,90	1909,30	2332,55
Różnica średnia	716,90	752,62	864,60	465,22	90,60	208,36	1079,42	1842,43	2632,59
Różnica mediana	768,10	854,62	994,13	487,52	120,50	295,91	1174,92	1988,83	2588,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2016-2018* (<https://www.gov.pl/attachment/d5221feb-0fc4-4aae-8658-2055503ead29>)

Analiza wskaźników budżetowych wyliczanych na mieszkańca wskazuje, iż zwiększył się poziom transferów bieżących na mieszkańca. Wartości dla Krosna są wyższe od średniej i mediany. Wyższym poziomem od statystyk dla miast na prawach powiatu charakteryzowała się również kwota nadwyżki operacyjnej na mieszkańca. Porównując jednak okres dwóch lat widać, zauważalne jest obniżenie kwoty nadwyżki. Jednocześnie widoczny jest dość gwałtowny wzrost kwoty zobowiązania ogółem na mieszkańca. W 2018 r. wynosiła ona blisko pięć tysięcy złotych. Wartość mediany i średniej była o ponad połowę niższa.

Tabela 25. Wskaźniki dla zobowiązań wg tytułów dłużnych dla poszczególnych jednostek

Nazwa JST	Udział zobowiązań ogółem w dochodach ogółem			Obciążenie dochodów ogółem wydatkami na obsługę zadłużenia			Obciążenie dochodów własnych wydatkami na obsługę zadłużenia		
	W _{Z1}			W _{Z3}			W _{Z5}		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Krosno	48,9	63,8	70,2	8,8	7,4	8,5	20,1	16,5	19,8
Średnia MPP	37,5	36,7	37,5	4,3	4,2	4,1	8,3	8,2	8,0
Mediana MPP	36,4	34,7	37,4	4,2	4,0	3,8	7,9	7,9	7,6
Różnica średnia	11,4	27,1	32,7	4,5	3,2	4,4	11,8	8,3	11,8
Różnica mediana	12,5	29,1	32,8	4,6	3,4	4,7	12,2	8,6	12,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2016-2018* (<https://www.gov.pl/attachment/d5221feb-0fc4-4aae-8658-2055503ead29>)

W przypadku Krosna dość znacząco wzrósł udział zobowiązań ogółem w dochodach ogółem. Miary średniej i mediany dla pozostałych miast na prawach powiatu pozostały przez cały okres analizy praktycznie niezmiennie. W przypadku Krosna nie zmieniła się za to wartość obciążenia dochodów ogółem wydatkami na obsługę zadłużenia oraz obciążenia dochodów własnych wydatkami na obsługę zadłużenia. Zaznaczyć jednak należy, że wartości poszczególnych wskaźników są wyższe niż średnia oraz mediana dla miast na prawach powiatu. Wskaźniki dla zobowiązań wg tytułów dłużnych – udział zobowiązań wymagalnych w zobowiązaniach ogółem nie zmieniły się i przez cały okres analizy – przyjmowały one wartość zerową.

Tabela 26. Wskaźniki dla zobowiązań wg tytułów dłużnych dla poszczególnych jednostek cd

Nazwa JST	Udział zobowiązań wymagalnych w zobowiązaniach ogółem		
	W _{Z7}		
	2016	2017	2018
Krosno	0,0	0,0	0,0
Średnia MPP	0,2	0,1	0,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Wskaźniki do oceny sytuacji finansowej jednostek samorządu terytorialnego w latach 2016-2018* (<https://www.gov.pl/attachment/d5221feb-0fc4-4aae-8658-2055503ead29>)

Wieloletnia Prognoza Finansowa na lata 2020-2039 wskazuje trudną sytuację budżetową Miasta, szczególnie w 2020 r. oraz w trzech kolejnych latach. Od 2024 budżet Krosna będzie zrównoważony i przyniesie prognozowaną nadwyżkę budżetu.

Tabela 27. Wieloletnia Prognoza Finansowa Miasta Krosna na lata 2020-2039

Rok	Wynik budżetu	Kwota prognozowanej nadwyżki budżetu przeznaczana na spłatę kredytów, pożyczek i wykup papierów wartościowych
2020	-67 576 095,00	0
2021	-14 824 918,00	0
2022	-11 648 795,00	0
2023	-10 746 644,00	0
2024	4 046 660,00	4 046 660,00
2025	21 461 703,00	21 461 703,00
2026	24 257 054,00	24 257 054,00
2027	25 525 861,00	25 525 861,00
2028	27 525 861,00	27 525 861,00
2029	26 941 224,00	26 941 224,00
2030	29 532 746,48	29 532 746,48
2031	25 783 808,00	25 783 808,00

2032	24 030 284,00	24 030 284,00
2033	25 332 536,00	25 332 536,00
2034	15 133 468,00	15 133 468,00
2035	14 435 720,00	14 435 720,00
2036	11 131 612,00	11 131 612,00
2037	10 026 332,00	10 026 332,00
2038	6 096 225,00	6 096 225,00
2039	1 766 145,00	1 766 145,00

Źródło: Zarządzenie Nr 474 /19 Prezydenta Miasta Krosna z dnia 17 grudnia 2019 r. w sprawie projektu Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Krosna

Wnioski

	PROBLEMY
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wzrastająca luka finansowa – pogorszenie się struktury finansowania zadań oświatowych. ✓ Malejący udział w dochodach własnych wpływów z PIT i CIT. ✓ Wzrost kwoty zobowiązań gminy ogółem na mieszkańca. ✓ Wzrost udziału zobowiązań ogółem w dochodach ogółem. ✓ Obniżenie wartości „Wskaźnika samofinansowania”, czyli udziału nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych w wydatkach majątkowych ✓ Deficyt budżetowy według prognozy Wieloletniej Prognozy Finansowej w latach 2020-2023.
	POTENCJAŁY / MOCNE STRONY
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Wyższa niż średnia i mediana dla miast na prawach powiatu kwota nadwyżki operacyjnej na mieszkańca. ✓ Wysoki poziom dochodów własnych i dochodów ogółem na mieszkańca. ✓ Wysoki poziom przedsiębiorczości w mieście, obecność dużych przedsiębiorców.

1.9. Stan miasta – obszar kulturowy

1.9.1. Dostępność i jakość usług dla mieszkańców i przyjezdnych

Na terenie miasta Krosna działają cztery samorządowe instytucje kultury:

- Regionalne Centrum Kultur Pogranicza,
- Krośnieńska Biblioteka Publiczna,
- Muzeum Rzemiosła,
- Biuro Wystaw Artystycznych.

Regionalne Centrum Kultur Pogranicza jest realizatorem większości imprez kulturalnych w mieście, zarówno plenerowych, jak i w swoich obiektach. W 2019 r. do najważniejszych imprez można zaliczyć: Balony nad Krosnem, Festiwal Kultur Pogranicza Karpackie Klimaty, Wjazd króla do Krosna, Świet(l)ne Miasto, Dni Krosna Miasta Szkła, Festiwal Teatrów Młodzieżowych, Galicja Blues Festiwal, Young Arts Festival, Festiwal Kultury Japońskiej, Festiwal Tańca Intermedium. Częścią Regionalnego Centrum Kultur Pogranicza jest miejskiej kino – ArtKino. Od grudnia 2019 r., również w ramach struktur RCKP, działalność rozpoczęło Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej.

W 2019 r. Regionalne Centrum Kultury Pogranicza zorganizowało 133 imprezy, w których uczestniczyło 79 113 osób. Oprócz imprez samodzielnie organizowanych przez RCKP udostępniało ono salę widowiskową zewnętrznym organizatorom. W roku 2019 odbyło się 21 imprez o charakterze kulturalno-społecznym, które obejrzało 7 362 osoby oraz 11 imprez o innym charakterze, w których uczestniczyło 3 370 osób. W RCKP imprezy organizują także inne podmioty na zasadach wynajmu. W roku 2019 miało miejsce 39 wydarzeń artystycznych gromadzących widownię w ilości 28 670 osób. Działalność ArtKina to 50 imprez o charakterze filmowym, które zgromadziły 10 867 widzów oraz 1 541 systematycznych seansów kinowych, w których uczestniczyło 31 512 widzów⁴¹.

Krośnieńska Biblioteka Publiczna funkcjonuje w budynku głównym przy ul. Wojska Polskiego 45. Wielkość księgozbioru na koniec 2019 roku wynosiła 281 603 woluminy. W przeliczeniu na 1 mieszkańca, łączna liczba zbiorów na dzień 31 grudnia 2019 r. wyniosła 7 306 pozycji. W 2019 r. KBP zorganizowała 1 043 imprezy, w których uczestniczyło 23 574 osoby⁴².

Muzeum Rzemiosła w Krośnie jest kolejną miejską placówką kultury. W roku 2019 Muzeum zorganizowało: 14 wystaw czasowych, 2 koncerty, 6 spotkań, 2 konkursy dla dzieci i młodzieży z Krosna i okolic, ogólnopolski konkurs fotograficzny, konkurs w ramach Karpackich Klimatów dla mieszkańców Krosna i gości biorących udział w imprezie, żywy obraz „Leczenie głupoty” wg Hieronima Boscha w ramach Wjazdu Króla oraz warsztaty ceramiczne. Z oferty wystawienniczej, oświatowej i pozostałych form działania Muzeum Rzemiosła i Galerii Pod Cieniami skorzystało ogółem 14 929 osób. W ramach struktury Muzeum Rzemiosła działa również Punkt Informacji Kulturalno-Turystycznej. Z jego usług w 2019 r.

⁴¹ Raport o stanie Miasta Krosna za 2019 rok, Krosno 2020, s. 214-215.

⁴² Raport o stanie Miasta Krosna za 2019 rok, Krosno 2020, s. 215-217.

skorzystało ogółem 8 414 osób (997 osób z Krosna, 6 994 osoby zamiejscowe, 423 obcokrajowców)⁴³.

Biuro Wystawa Artystycznych w 2019 r. zmieniło swoją siedzibę i przeniósł się na ul. W.R. Portiusa do odnowionej siedziby. W 2019 r. instytucja zorganizowała 16 wystaw, w których liczba zwiedzających wyniosła ponad 13 000 osób; 249 warsztatów i zajęć płatnych dla 902 osób; 109 warsztatów i zajęć bezpłatnych dla 1 185 osób, blisko 100 innych wydarzeń o charakterze kulturalnym/artystycznym/społecznym. Łącznie galerię odwiedziło ponad 23 000 osób⁴⁴.

Samodzielną instytucją kultury – spółką miejską jest Centrum Dziedzictwa Szkła, które prowadzi działalność muzealniczą, wystawową, kulturalną oraz edukacyjną i jest sztandarowym produktem turystycznym Krosna. W 2013 r. w plebiscycie zorganizowanym przez National Geographic Traveler obiekt został wybrany jednym z „7 nowych cudów Polski”. W 2018 r. krośnieński CDS odwiedziło 48 239 osób, w 2019 r. liczba ta wyniosła 48 500 osób⁴⁵.

Integralnym elementem potencjału kulturalnego miasta jest również infrastruktura związana z czasem wolnym, sportem i rekreacją. W Krośnie działa miejski Zespół Krytych Pływalni posiadający dwa obiekty – kryte pływalnie. W obiektach ZKP prowadzą swoją działalności 3 kluby pływackie. W 2019 r. liczba osób korzystających z pływalni wyniosła 167 973 osoby⁴⁶.

Drugą miejską jednostką działającą na tym polu jest Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Krośnie. MOSiR dysponuje bazą sportową i rekreacyjną usytuowaną w trzech lokalizacjach. MOSiR Krosno był organizatorem bądź współorganizatorem 1 700 imprez sportowych i kulturalnych. W wydarzeniach tych ogółem wzięło udział 380 000 osób. W 2019 r. w okresie letnim z kompleksu otwartych basenów skorzystało 60 562 osoby. W okresie zimowym dla mieszkańców udostępniane było zadaszone sztuczne lodowisko, z którego skorzystało ok. 41 000 osób⁴⁷.

Duża liczba imprez kulturalnych, w opinii miejskich liderów uczestniczących w FGI oraz rozmów w ramach spotkań Zespołu Miejskiego oraz Rady Rozwoju Krosna, jest dużym potencjałem miasta. Problemem, który pojawił się w wypowiedziach badanych była niewystarczająca koordynacja harmonogramu imprez, gdyż przy dużej ich liczbie często wydarzenia nakładają się na siebie. Liderzy miejscy uczestniczący w fokusie oraz uczestnicy fokusu poświęconego krośnieńskiemu Rynkowi, wskazywali również brak spójności polityki informacyjnej dotyczącej oferty kulturalnej, w tym między innymi brak odpowiedniego pozycjonowania strony internetowej visitkrosno.pl, czy też brak miejskiego informatora kulturalnego wydawanego raz w miesiącu i dostępnego dla gości odwiedzających Krosno.

⁴³ *Raport o stanie Miasta Krosna za 2019 rok*, Krosno 2020, s. 217-218.

⁴⁴ *Raport o stanie Miasta Krosna za 2019 rok*, Krosno 2020, s. 219-220.

⁴⁵ *Raport o stanie Miasta Krosna za 2019 rok*, Krosno 2020, s. 47

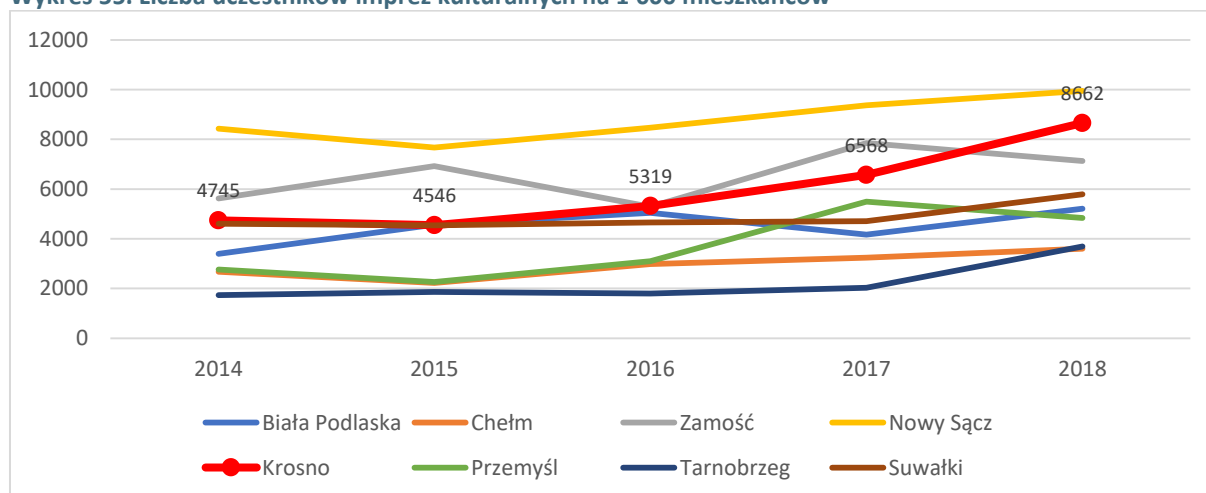
⁴⁶ *Raport o stanie Miasta Krosna za 2019 rok*, Krosno 2020, s. 222-223.

⁴⁷ *Raport o stanie Miasta Krosna za 2019 rok*, Krosno 2020, s. 223-224

Kwestią, która pojawiła się w ramach badania CAWI „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” był brak strategii / programu ożywienia Rynku. Na tą kwestię wskazało blisko osiemdziesiąt procent badanych (78,3%)⁴⁸. Problem ożywienia Starego Miasta był również tematem wywiadu fokusowego, w którym uczestniczyli przedstawiciele KPU w Krośnie, miejskich instytucji kultury (CDS, BWA, Muzeum Rzemiosła, RCKP), przedsiębiorców z branży gastronomiczno-hotelowej działających w obrębie Rynku, organizacji pozarządowych oraz Urzędu Miasta Krosna. Istotną kwestią, która pojawiła się zarówno w ramach FGI dot. Rynku, FGI z liderami miejskimi oraz badania CAWI „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” był brak miejsca dedykowanego dla młodych ludzi, w którym mogliby realizować swoje pasje, hobby oraz spędzać czas⁴⁹. Idealną lokalizacją w opinii respondentów byłby teren Starego Miasta.

Dokonując charakterystyki miasta na tle grupy miast porównawczych widać, iż Krosno charakteryzowało się rosnącą liczbą uczestników imprez kulturalnych na 1 000 mieszkańców. Nieco wyższy poziom odnotowano w Nowym Sączu, zaś zbliżony do Krosna – w Zamościu. W przypadku pozostałych miast wartość współczynnika była niższa.

Wykres 55. Liczba uczestników imprez kulturalnych na 1 000 mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Zdecydowanie lepiej na tle miast porównawczych wygląda wskaźnik liczby imprez artystyczno-rozrywkowych, interdyscyplinarnych i sportowych na 10 tysięcy mieszkańców. Krosno jest zdecydowanym liderem. Niepokojącym sygnałem jest jednak fakt, że z roku na rok obniża się liczba imprez przypadających na 10 tysięcy mieszkańców.

Mocną stroną Krosna jest **duża dostępność licznych placówek bibliotecznych.** W Krośnie liczba osób przypadających na jedną placówkę biblioteczną nie przekraczała sześciu tysięcy osób. Dla porównania w Chełmie i Suwałkach wartości te były dwa razy większe. Wysoki poziom nasycenia znalazł również swój związek z liczbą czytelników bibliotek na 1 000

⁴⁸ Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta”, s. 2.

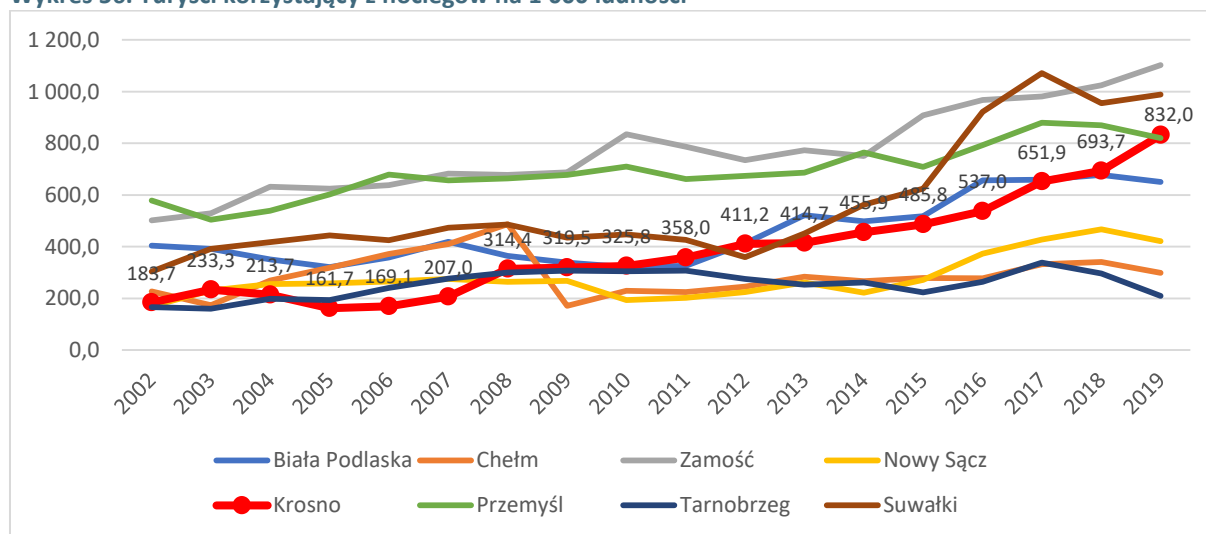
⁴⁹ Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta”, s. 2.

mieszkańców. **Krosno charakteryzowało się najwyższą liczbą czytelników**, co świadczy o pozytywnej roli bibliotek jako animatorów kultury.

Również pod względem dostępności do sztuki dziesiątej muzy – **kina**, Krosno na tle pozostałych miast porównawczych, **wypadało bardzo dobre**. Wskaźnik określający liczbę ludności na 1 miejsce w kinach stałych, w Krośnie był najniższy, co świadczy o dużej dostępności tego typu obiektów kultury w mieście.

Krosno cieszy się coraz większym zainteresowaniem turystów, o czym świadczy między innymi liczba udzielnych noclegów turystom z Polski i zagranicy. Na przestrzeni ostatnich piętnastu lat Krosno stawało się coraz bardziej atrakcyjnym miastem pod względem skali ruchu turystycznego. **Od 2005 r. obserwujemy sukcesywny wzrost liczby turystów korzystających z noclegów** na 1 000 ludności. W latach 2005 – 2007 Krosno charakteryzowało się najniższą liczbą osób, które skorzystały z noclegu w mieście w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców. Od tego okresu wartość wskaźnika wzrosła ponad pięciokrotnie. W 2018 r. Krosno charakteryzowało się wyższym poziomem wskaźnika niż Przemyśl, Biała Podlaska, Nowy Sącz, Chełm i Tarnobrzeg. Miastami, w których liczba turystów korzystających z noclegów na 1 000 ludności, była wyższa niż w Krośnie, były jedynie Zamość i Suwałki.

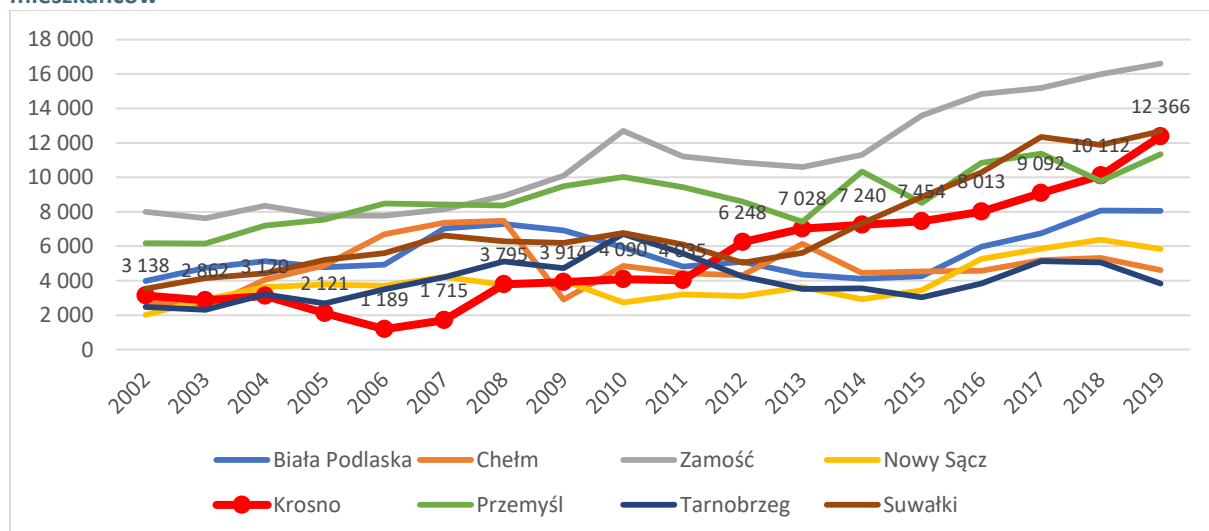
Wykres 56. Turyci korzystający z noclegów na 1 000 ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Można zaobserwować również wzrost liczby noclegów udzielonych turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców. Na przestrzeni lat 2012-2019 wzrost ten był blisko dwukrotny. Najbardziej popularnymi miastami są Zamość i Suwałki. W 2019 roku Krosno zbliżyło się jednak do poziomu Suwałk.

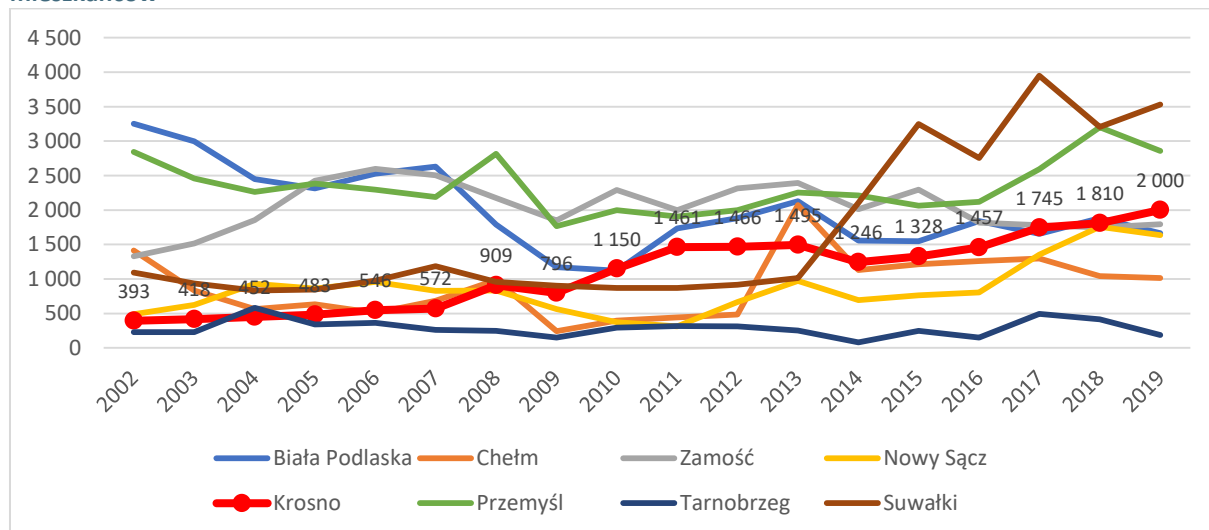
Wykres 57. Noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Zauważalny jest również wzrost liczby udzielonych noclegów turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. mieszkańców. Z roku na rok zwiększa się liczba turystów odwiedzających Krosno. Od 2014 roku sukcesywnie rośnie liczba udzielonych noclegów. Miastami o wyższej liczbie takich noclegów były Suwałki i Przemysł. W roku 2018, było to ponad 47 000 osób, natomiast w 2019 blisko 50 000 osób.

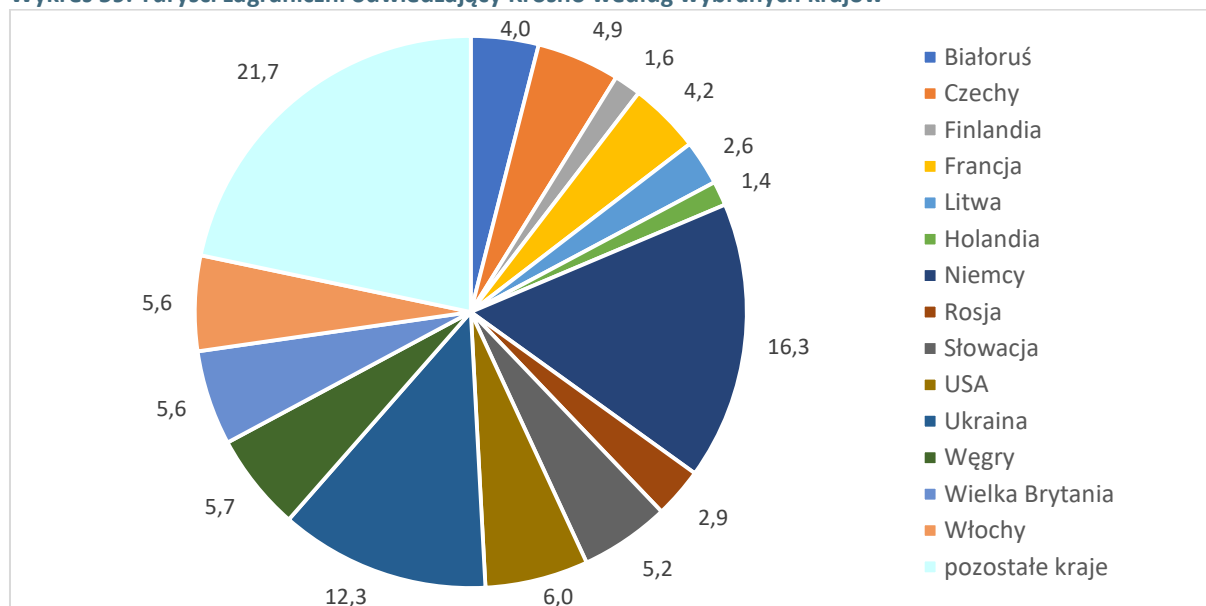
Wykres 58. Noclegi udzielone turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Według danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie w latach 2015-2019 Krosno odwiedziło ponad 17,2 tys. turystów zagranicznych. Największy odsetek stanowili turyści z Niemiec oraz Ukrainy. Na kolejnych miejscach znaleźli się turyści ze Stanów Zjednoczonych, Węgier, Wielkiej Brytanii, Włoch i Słowacji.

Wykres 59. Turyści zagraniczni odwiedzający Krosno według wybranych krajów

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Rzeszowie

Badania dotyczące ruchu turystycznego w Krośnie w roku 2018, prowadzone przez pracowników PWSZ Krosno wykazały, że ponad jedna trzecia badanych turystów zwiedzała Krosno w ramach jednodniowej wizyty, bez noclegu (34,5%). Dla ponad połowy badanych turystów była to pierwsza wizyta w mieście (50,9%). Najważniejszymi motywami przyjazdu były: zwiedzanie zabytków (54,3%), wypoczynek (41,5%) oraz turystyka aktywna (26,5%). Najważniejszymi czynnikami decydującymi o przyjeździe do Krosna była chęć poznania regionu (40,2%) oraz własna inicjatywa (29%). Blisko 1/3 badanych zachęciła do przyjazdu namowa rodziny i znajomych; ważną rolę odegrały także strony internetowe wskazane przez 18,6% ankietowanych. Wyraźnie widać, że tradycyjne formy przekazu informacji jak prasa (1,5%), radio (1,5%) czy foldery (4,6%) oddziaływały na niewielki odsetek badanych⁵⁰. Może świadczyć to z jednej strony o niskim poziomie wykorzystania tych form komunikacji do promocji turystycznej miasta, z drugiej zaś strony wskazuje na ważną rolę elektronicznych form komunikacji przekazu promocyjnego – Internetu, a przede wszystkim strony internetowej miasta oraz strony visikrosno.pl i kanałów w mediach społecznościowych.

⁵⁰ Raport z badań ruchu turystycznego w Krośnie w roku 2018, Krosno 2019, s. 5-10.

Wnioski

	<p>PROBLEMY</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Niewystarczająco spójna polityka promocyjno-komunikacyjna różnorodnej oferty turystycznej.✓ Niski poziom wykorzystania potencjału Starego Miasta jako „salonu” Krosna i miejsca spotkań.
	<p>POTENCJAŁY / MOCNE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Liczne instytucje kultury i ich oferta.✓ Sukcesywny wzrost liczby turystów odwiedzających miasto.✓ Bogate dziedzictwo kulturowe, historia miasta.✓ Wzrastająca liczba uczestników kultury.

1.10. Stan miasta – obszar smart city

1.10.1. Poziom rozwoju inteligentnego zarządzania miastem

Strategia Smart City

Strategia Rozwoju Miasta Krosno na lata 2014 - 2022 definiuje wizje miasta odwołując się wprost do idei smart city: „Krosno jest miastem inteligentnym, dbającym o jakość życia mieszkańców poprzez rozwój innowacyjnej gospodarki, edukacji, kultury z poszanowaniem środowiska”. Strategia przewiduje również kierunki działań wpisujące się w koncepcję miasta inteligentnego związane ze zrównoważoną mobilnością, wsparciem dla budowania gospodarki opartej na wiedzy, podnoszenia efektywności energetycznej czy rozwoju społeczeństwa informacyjnego, w tym rozwój szybkiego Internetu, rozwój e-usług oraz systemów zarządzania danymi miejskimi.

Nie opracowano dokumentu strategicznego w zakresie informatyzacji (np. program transformacji cyfrowej) oraz smart city (np. program smart city). Realizowane są inwestycje w rozwiązania smart city oraz IT – głównie w poszczególnych jednostkach organizacyjnych miasta oraz wydziałach. Część inwestycji jest realizowanych w skali miasta (np. Internet szerokopasmowy) oraz całego Urzędu Miasta, np. projekt „E-usługi Miast i Gmin Podkarpackich”. Inwestycje w rozwiązania Smart City są wystarczająco skoordynowane. Zidentyfikowano możliwe pola zastosowania nowych technologii.

Informacje i dane

Wdrażane są projekty mające na celu informatyzację realizacji zadań, ale w przeważającej części ograniczają się do funkcji ewidencjonowania danych oraz świadczenia e-usług. Ponowne wykorzystanie danych i ich integracja są ograniczone, co skutkuje brakiem lub ograniczoną przydatnością już wdrożonych systemów (np. system informacji przestrzennej). Występują problemy z zakresu duplikacji systemów (np. w jednostkach oświatowych) oraz w ponownym wykorzystywaniu danych do wsparcia realizacji różnych zadań i procesów w mieście. Przy okazji wdrażania systemów informatycznych nie wykonano kompleksowej optymalizacji procesów i sposobu realizacji procedur administracyjnych pozwalających na wykorzystanie pełni potencjału technologii cyfrowych. Występuje ograniczona wymiana danych między komórkami Urzędu Miasta i z jednostkami organizacyjnymi miasta. Zidentyfikowano jednak z kluczowe obszary interoperacyjności i ustalono zasady komunikacji między systemami informatycznymi.

Podejmuje się jednostkowe działania wykorzystujące zaawansowaną analizę danych (np. głównie w obszarze zarządzania infrastrukturą wodno-kanalizacyjną oraz planowania przestrzennego). Realizowane są inicjatywy wykorzystujące Internet rzeczy (np. teleopieka) oraz czujniki w przestrzeni publicznej (np. monitoring powietrza)

Udostępniane są informacje przez Internet, w tym przez dedykowane serwisy oraz aplikacje mobilne. Funkcjonuje portal mapowy miasta, będący częścią rozbudowanego serwisu geodezyjnego oraz dodatkowe odrębne tematyczne portale mapowe (np. w zakresie oferty

inwestycyjnej). Wdrożono portal otwartych danych, jednak dostępne zbiory są bardzo ograniczone i na podstawowym poziomie.

Istnieje świadomość oraz potrzeba szerszego wykorzystywania potencjału cyfrowych danych miejskich.

Technologia

Istnieje rozbudowana (i stale rozwijana) sieć światłowodowa obejmująca miasto, która wykorzystywana jest do obsługi wielu systemów wymagających znacznej ilości danych. Architektury systemów informatycznych są zaprojektowane przede wszystkim w celu obsługi poszczególnych systemów i zadań miasta.

Miasto posiada system czujników pomiarów jakości powietrza.

Zidentyfikowano kluczowe bariery integracji oraz interoperacyjności systemów.

Priorytetowo wykorzystywane są czyste technologie, które w optymalny sposób wykorzystują zasoby naturalne. Miasto realizuje szerokie działania i inwestuje w poprawę efektywności energetycznej oraz mobilności zrównoważonej.

Administracja i świadczenie usług

Dominuje tradycyjny model zarządzania usługami. Poszczególne usługi zarządzane są oddzielnie przez różnych interesariuszy. Istnieją przykłady wdrożonych zintegrowanych kanałów dostarczania usług (np. portal e-Krosno). Realizowane są projekty partnerskie np. z innymi JST.

Istnieje świadomość koniecznego wspólnego i zintegrowanego podejścia do organizacji części usług komunalnych, w tym potrzeba inwestycji w rozwiązania skutecznej koordynacji zarządzania miastem (np. identyfikowane potrzeby utworzenia CUW, integracji danych i tworzenia baz danych o mieście).

Uruchamiane są usługi wykorzystujące technologie dla różnych grup odbiorców np. teleopieka. Uruchamiane są pilotażowe projekty i demonstracje z dziedziny smart city.

Następuje wymiana doświadczeń z innymi miastami.

Zaangażowanie interesariuszy

Nie istnieje ustanowiony formalnie proces partycypacji społecznej, ale funkcjonuje budżet obywatelski (z elektronicznym głosowaniem), portal konsultacji społecznych, a realizowane działania o charakterze strategicznym są realizowane w formule partycypacyjnej.

Występują trudności w komunikacji między interesariuszami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Przepływ wiedzy i know-how pomiędzy jednostkami opiera się przede wszystkim na osobistych relacjach, a nie w sposób systemowy.

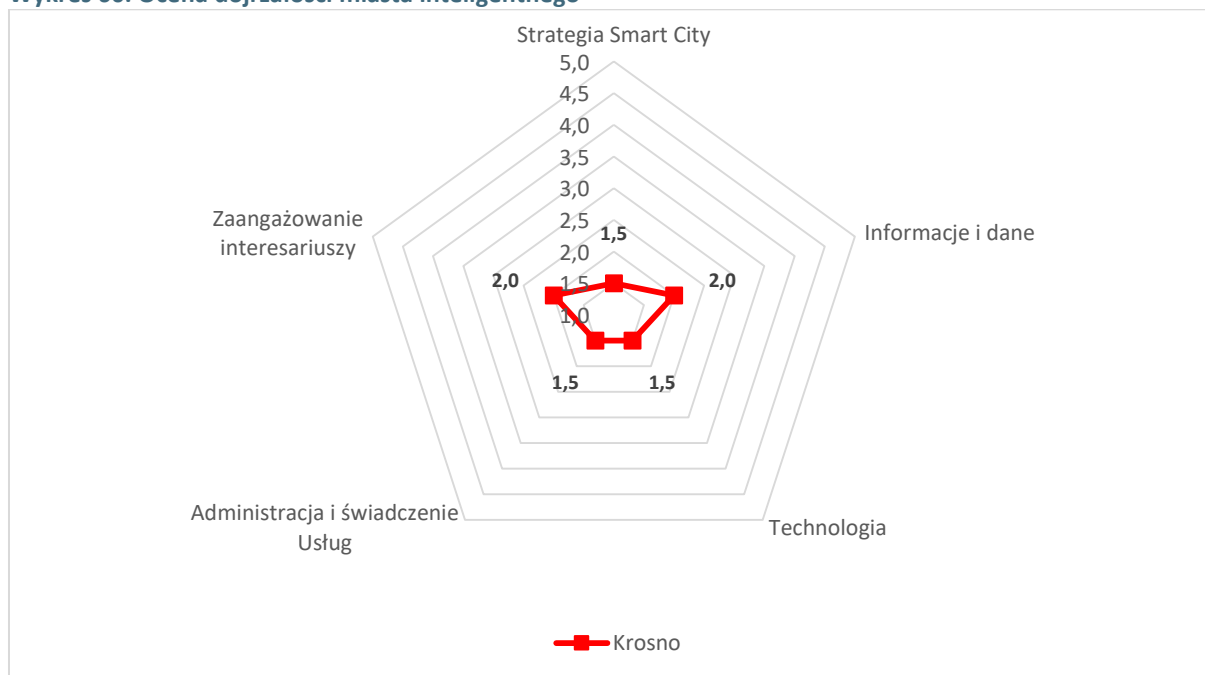
Miasto rozwija kompetencje cyfrowe urzędników oraz realizuje działania mające na celu przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu.

Indywidualne konta mieszkańców są dostępne i są stosowane w szerokim spektrum usług miejskich. Dane osobowe są bezpieczne.

Media społecznościowe, portale internetowe oraz aplikacje mobilne są wykorzystywane w celu umożliwienia partycypacji społecznej, zbierania opinii i informowania o projektowanych usługach.

Analiza wskazanych cech smart city wykazuje potrzeby dotyczące podniesienia świadomości w zakresie niezbędnych do realizacji działań oraz korzyści z wdrażania idei smart city.

Wykres 60. Ocena dojrzałości miasta inteligentnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Macierz oceny dojrzałości miasta inteligentnego – Krosno” Związek Miast Polskich

Macierz oceny dojrzałości Miasta Inteligentnego⁵¹

Legenda	
Stwierdzenie na zielono	Zidentyfikowany stan rzeczywisty w mieście
Stwierdzenie na niebiesko	Zidentyfikowany stan rzeczywisty w mieście wyklucza stan opisywany (w rzeczywistości jest lepiej)
Stwierdzenie na czarno	Nie zidentyfikowano w mieście

⁵¹ Opracowano na podstawie https://www.scottishcities.org.uk/site/assets/files/1103/smart_cities_readiness_assessment_-_guidance_note.pdf

	POZIOM 1	POZIOM 2	POZIOM 3	POZIOM 4	POZIOM 5
MODEL ZARZĄDZANIA MIASTEM	Silosowy	Współpraca systemów	Integracja systemów	System zarządzany	Zrównoważony i otwarty „system systemów”
STATUS ZASTOSOWANIA TECHNOLOGII CYFROWYCH	Działania ukierunkowane na poprawę usług opartych na danych cyfrowych i danych	Holistyczny sposób myślenia oraz rodząca się potrzeba wymiany danych	Cyfryzacja prowadzona strategicznie i ukierunkowana na wyniki – uwzględnia ogólnomiejskie inwestycje technologiczne.	Technologie i dane uwzględniają dynamiczną aktualizację danych i bieżące reagowanie	Stale rozwijany, dostosowujący się do zmian ogólnomiejski, inteligentny system
WPŁYW NA WYNIKI	Ewidencjonowanie spraw, dowodów i danych oraz tworzenie przypadków użycia	Powstają partnerskie inicjatywy międzywydziałowe w celu skupienia się na wspólnych korzyściach	Współdzielona odpowiedzialność za wyniki i wspólny ogólnomiejski program inwestycyjny	Lepsze przewidywanie, zapobieganie i reagowanie w czasie rzeczywistym zapewnia lepsze wyniki.	Ogólnomiejski, otwarty „system systemów” stymuluje innowacje, które zwiększają konkurencyjność miasta
STRATEGIA SMART CITY Skuteczne inteligentne miasta mają strategię i plan działania określający, w jaki sposób inwestycje w dane i technologie cyfrowe umożliwiają reformę	<ul style="list-style-type: none"> • Nie istnieje jeszcze ogólny plan działania dla transformacji cyfrowej. • Inwestowanie wyłącznie w wybrane i subiektywnie wyodrębnione obszary, w celu 	<ul style="list-style-type: none"> • Strategia istnieje na poziomie Wydziału / Jednostki organizacyjnej • Inwestycje prowadzone są w znacznej mierze na poziomie Wydziałów / Jednostki organizacyjnej • Pojawiające się 	<ul style="list-style-type: none"> • Wspólna wizja, strategia i plan działania dla miasta inteligentnego wypracowany z wieloma partnerami w wielu obszarach. • Udokumentowano i ustalono uzasadnienie biznesowe i wspólne inwestycje dla 	<ul style="list-style-type: none"> • Wizja, strategia i plan działania dla miasta inteligentnego ustanowiony na poziomie ogólnomiejskim. • Udoskonalone wyniki usług potwierdzają i wspomagają przyszłe ulepszenia usług na dużą skalę. 	<ul style="list-style-type: none"> • Strategia jest zoptymalizowana i ewoluuje w oparciu o udokumentowany wpływ na konkurencyjność miasta. • Inteligentne inwestycje mają wyraźny wpływ

<p>usług i współpracę partnerską. Skuteczna strategia koncentruje się na dostarczaniu lepszych wyników zgodnych z priorytetami strategicznymi miasta.</p>	<p>zapewnienia możliwości prowadzenia ewidencji i wsparcia wybranych zadań w ramach Wydziału / jednostki organizacyjnej.</p>	<p>możliwości ustanowienia wspólnych celów strategicznych i wspólnych projektów z partnerami (np. innymi jednostkami organizacyjnymi).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zaczynają być realizowane pierwsze usługi „smart city” realizowane wspólnie z partnerami. 	<p>zapewnienia skalowanych usprawnień oraz oczekiwanych wspólnych rezultatów.</p>		<p>na strategiczne priorytety miasta.</p>
<p>INFORMACJE I DANE</p> <p>Skuteczne inteligentne miasta efektywnie wykorzystują swoje zasoby danych, aby zapewnić lepsze wyniki. Inwestują w systemy obejmujące funkcje gromadzenia, integracji i analizy danych. Otwarte dane stanowią podstawę ich zaangażowania w przejrzystość i</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ponowne wykorzystanie danych i ich integracja są ograniczone przez szereg różnych systemów używanych w różnych operacjach. • Występują problemy związane z integralnością danych, jakością, prywatnością i bezpieczeństwem. • Dane są wykorzystywane 	<ul style="list-style-type: none"> • Bariery w optymalizacji zasobów danych omawiane są między partnerami a następnie wypracowywane są rozwiązania. • Wykorzystywane są jednostkowe aplikacje do zaawansowanej analizy danych i ich udostępniania. • Niektóre zestawy danych są udostępniane 	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowano strategię zarządzania i optymalizacji danych, która została uzgodniona między partnerami. • Miasto inwestuje w zaawansowane zarządzanie danymi, gromadzenie danych, analizy i aplikacje Big Data. • Publikowana jest szeroka gama otwartych danych ze strategiczną intencją ich wykorzystania do 	<ul style="list-style-type: none"> • Zasoby danych używane do dostarczania przydatnych informacji. • Stosuje się rozszerzone gromadzenie danych i analizy, które prowadzą do lepszego podejmowania decyzji i projektowania usług. • Ustanowiona społeczność otwartych danych tworzy nowe usługi cenione przez użytkowników. • Obywatelska chęć dzielenia się danymi jest powszechna. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analityka danych służy do dynamicznego, automatycznego przewidywania i zapobiegawczego ulepszenia świadczonych usług • Możliwe jest reagowanie w czasie rzeczywistym na nieprzewidywalne zdarzenia. • Otwarta społeczność

<p>innowacyjność.</p>	<p>przede wszystkim do dostarczenia konkretnej usługi.</p>	<p>publicznie.</p>	<p>pobudzania innowacji.</p> <ul style="list-style-type: none"> Obywatele tworzą i udostępniają dane w kluczowych obszarach (np. w ramach inicjatyw tworzenia danych przez społeczność – crowdsourcing) 		<p>danych generująca nowe możliwości rynkowe i budująca alternatywy dla świadczonych usług publicznych.</p>
<p>TECHNOLOGIA</p> <p>Skuteczne inteligentne miasta inwestują w otwarte, elastyczne, zintegrowane i skalowalne architektury teleinformatyczne, które umożliwiają przyspieszone wprowadzanie innowacji w świadczeniu usług miejskich, takich jak możliwość automatycznego i dynamicznego reagowanie w czasie rzeczywistym na</p>	<ul style="list-style-type: none"> Architektury systemów teleinformatycznych są zaprojektowane głównie w celu wspierania poszczególnych zadań miasta. Ograniczone inwestycje w sieci czujników dla konkretnych zastosowań 	<ul style="list-style-type: none"> Niektóre współdzielone lub zintegrowane architektury teleinformatyczne istnieją, ale są wdrażane w ograniczonym zestawie usług. Bariery integracji systemów zidentyfikowane, zrozumiałe i rozwiązywane między partnerami. Występują przypadki wykorzystywania sieci czujników Niektóre z sieci czujników wykorzystywane są 	<ul style="list-style-type: none"> Odbywa się inwestycja w integrację architektur teleinformatycznych między jednostkami organizacyjnymi Tworzone są wspólne plany inwestycyjne dotyczące rozmieszczenia i wykorzystywania sieci czujników całym mieście. 	<ul style="list-style-type: none"> Międzyorganizacyjne architektury teleinformatyczne są już gotowe. Są one skalowane i dostosowywane do zmieniających się potrzeb. Architektura teleinformatyczna umożliwia przyspieszenie zastosowania innowacji w świadczeniu usług. Na terenie całego miasta istnieje, wykorzystywana do różnych zastosowań, sieć czujników. 	<ul style="list-style-type: none"> Jednostki organizacyjne nieustannie dokonują przeglądu, dostosowania i inwestowania w architekturę teleinformatyczną, aby dokonywać transformacji i usprawnienia świadczonych usług. Na terenie całego miasta zapewnione jest wydajne środowisko sieciowe.

<p>zdarzenia</p>		<p>do wielu zastosowań.</p>			
<p>ADMINISTRACJA I ŚWIADCZENIE USŁUG</p> <p>Skuteczne inteligentne miasta dostosowują tradycyjne modele organizacyjne dostarczania usług w taki sposób, aby wykorzystać możliwości technologii cyfrowych, w tym danych. Inwestują w systemowe modele partnerstwa ukierunkowane na wspólne wyniki.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Przywództwo, zarządzanie i finansowanie koncentrują się na transformacji usług przede wszystkim w ramach tradycyjnych modeli organizacyjnych. • W ramach świadczenia usług istnieją tradycyjne relacje użytkowników typu klient-usługodawca / zamawiający-wykonawca i często poszczególne usługi zarządzane są osobno. 	<ul style="list-style-type: none"> • Realizowane są pilotaże wdrożenia rozwiązań Smart City • Testowane są nowe modele zarządzania i przywództwa zachęcające do współpracy z szeroką grupą interesariuszy (w tym z sektorem prywatnym) w celu umożliwienia przekrojowej transformacji usług (między wydziałami i jednostkami organizacyjnymi) • W przypadku niektórych inicjatyw występuje wspólna rozliczalność budżetowa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Modele zarządzania i przywództwa ewoluują, aby umożliwić wspólne ponoszenie odpowiedzialności za dostarczanie ogólnosystemowych rezultatów. • Większy wkład w rozwiązywanie problemów i projektowanie usług od dostawców, wykonawców oraz użytkowników. • Dostosowanie budżetów i struktur organizacyjnych w celu zapewnienia skutecznego i przejrzystego zintegrowanego, systemowego podejścia do świadczenia usług. 	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcjonuje przejrzysty i stabilny model zarządzania uwzględniający wielu interesariuszy, który zapewnia lepsze podejmowanie decyzji oraz lepsze rezultaty na poziomie całego miasta. • Użytkownicy usług mają silny wpływ na sposób ich świadczenia • Tradycyjne relacje z kontrahentami ewoluują w taki sposób, aby obejmowały dzielenie zysków, partnerstwo publiczno-prywatne, tworzenie umów i rozliczanie w oparciu o efekt (tzw. Success fee). 	<ul style="list-style-type: none"> • Model przywództwa i zarządzania stymuluje system innowacji, który promuje nowe kombinacje świadczenia usług i większą skuteczność w oddziaływaniu na strategiczne priorytety miasta.
<p>ZAANGAŻOWANIE INTERESARIUSZY</p> <p>Skuteczne inteligentne miasta jak najlepiej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Udział zainteresowanych stron w ulepszeniach usług koncentruje się na konkretnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Na poziomie poszczególnych wydziałów oraz jednostek organizacyjnych prowadzone są 	<ul style="list-style-type: none"> • Opracowano strategię obejmujące całe miasto i wielu partnerów mające na celu zwiększenie zaangażowania 	<ul style="list-style-type: none"> • Miasto korzysta z wielu kanałów, aby nawiązać kontakt z obywatelami. Kanały są dostosowane do potrzeb poszczególnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Miasto ma ustanowione włączające i spersonalizowane modele zaangażowania,

<p>wykorzystują dane i technologie cyfrowe, aby inwestować w zwiększoną otwartość i przejrzystość. Zaangażowanie interesariuszy oraz ich odpowiedzialność za transformację usług jest kluczowym elementem inteligentnego miasta. Inteligentne miasta proaktywnie poprawiają wykorzystanie usług cyfrowych, jednocześnie wspierając osoby wykluczone cyfrowo.</p>	<p>usługach i zadaniach i jest ograniczony brakiem jasnych i dostępnych informacji na temat funkcjonowania usług miejskich.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uznaje się możliwości zwiększenia partycypacji społecznej za pośrednictwem kanałów sieciowych i społecznościowych. Funkcjonują wybrane inicjatywy w tym zakresie. 	<p>inwestycje i projekty w rozwiązania cyfrowe mające na celu zaangażowanie obywateli.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koncentruje się na wykorzystanie technologii cyfrowych w celu zapewnienia lepszej informacji, przejrzystości i pobudzania zaangażowania. • Podejmowane są działania mające na celu wyeliminowanie wykluczenia cyfrowego w konkretnych obszarach świadczonych usług. 	<p>obywateli, które uwzględniają efektywne wykorzystanie technologii cyfrowych i integrację cyfrową.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Narzędzia partycypacji społecznej, zaangażowania społecznego oraz inne działania wzmacniają głos interesariuszy i obywateli. 	<p>odbiorców</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poglądy i pomysły obywateli, przedsiębiorców oraz zainteresowanych stron są systematycznie zbierane za pośrednictwem wielu kanałów w celu poprawy jakości świadczonych przez miasto usług. • Obywatele korzystają ze zintegrowanych usług w organizacjach wykorzystujących dla nich najlepszą technologię cyfrową. 	<p>które stymulują innowacje i podejście oparte na współpracy w sektorze publicznym i prywatnym.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Umiejętność posługiwania się technologią cyfrową w całej populacji jest wysoka, a dla osób które potrzebują wsparcia w tym zakresie jest ono zapewnione lub dostępne są alternatywne rozwiązania.
--	---	--	--	---	---

Wnioski

	PROBLEMY <ul style="list-style-type: none">✓ Brak sformalizowanego dokumentu strategicznego dotyczącego Smart City – inteligentnego zarządzanie miastem.✓ Niski poziom wykorzystania i integracji danych dostępnych i gromadzonych w JST.✓ Dominujący tradycyjny model zarządzania usługami.
	POTENCJAŁY / MOCNE STRONY <ul style="list-style-type: none">✓ Świadomość potrzeby szerszego wykorzystywania potencjału cyfrowych danych miejskich.✓ Dobry poziom rozwoju technologii – sieci światłowodowej.

2. Diagnoza deficytów, problemów i barier rozwojowych miasta

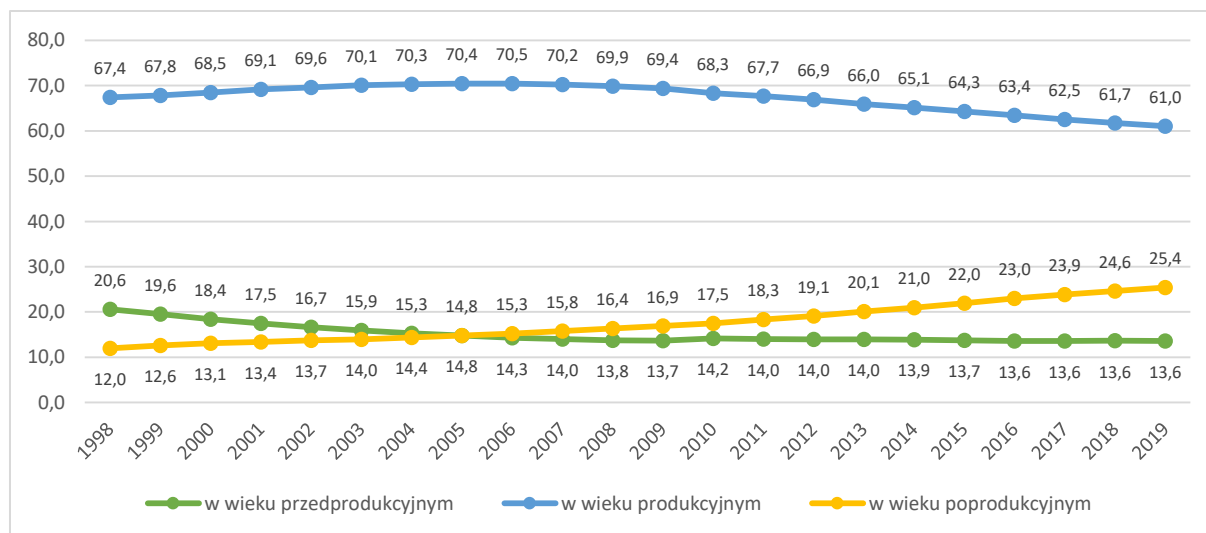
2.1. Diagnoza sytuacji demograficznej

Potencjał ludnościowy miasta Krosna wyrażony liczbą ludności ulega corocznemu zmniejszeniu. Na przestrzeni lat 1998-2019 liczba ludności Krosna zmniejszyła się 2 936 osób. Przyjmując za rok bazowy rok 1998 odsetek liczby mieszkańców Krosna w 2019 r., stanowił 94,0% liczby ludności z 1998 r. Podkreślić jednak należy, że pomimo faktu, iż wszystkie średnie miasta doświadczają spadku liczby ludności, sytuacja Krosna na tle pozostałych miast wygląda relatywnie korzystnie – trend spadkowy nie jest aż tak głęboki.

Według prognoz liczby ludności w perspektywie do 2040 roku Krosno utraci ponad 7 tys. mieszkańców, czego efektem będzie populacja licząca poniżej czterdziestu tysięcy mieszkańców. Dość dużych zmian w analizowanym okresie doświadczyła również struktura ludności według ekonomicznych grup wieku.

Dwukrotnie na przestrzeni lat 1998-2019 zwiększyła się subpopulacja mieszkańców w wieku poprodukcyjnym – jedna czwarta mieszkańców miasta w 2019 r. to osoby w wieku poprodukcyjnym. Subpopulacja mieszkańców w wieku produkcyjnym po okresie wzrostu do 2006 r., również zmniejsza się. Spadku doświadczyła również najmłodsza grupa mieszkańców – osoby w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej). W przypadku tej grupy od 2015 r. widać ustabilizowanie trendu na poziomie 13,6%.

Wykres 61. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku (1998-2019)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (<https://bdl.stat.gov.pl>)

Prognoza ludności wskazuje, że o dwa i pół tysiąca zmniejszy się liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. Populacja osób w tej grupie wiekowej będzie liczyć w 2040 r. 4 627 osób. Krosno utraci ponad pięć tysięcy mieszkańców w wieku produkcyjnym z poziomu 27 725 osób w 2020 r. do 22 703 osób w roku 2040. Nieznacznie w prognozowanym okresie wzrośnie subpopulacja mieszkańców w wieku poprodukcyjnym – wzrost wyniesie 198 osób.

Niepokojąca wygląda relacja dwóch wskaźników – wskaźnika starości oraz wskaźnika Floridy.

Na przestrzeni lat 1998 – 2019 wskaźnik starości określający relację pokoleniową dziadków i wnuczków wzrósł w Krośnie ponad trzykrotnie. W 1998 r. na 100 osób poniżej piętnastego roku życia przypadało 47 osób w wieku 65 plus. W 2019 r. na 100 osób w przedziale wieku 0-14 przypadało już 154 osoby 65 plus. Wskaźnik Richarda Floridy, czyli liczba mieszkańców w wieku 25-34 na 1 tys. mieszkańców, miał tendencję wzrostową do 2010 r., osiągając swój szczytowy poziom właśnie w tym roku – 174 osoby w wieku 25 – 34 lata na tysiąc mieszkańców. Od 2011 roku można zaobserwować sukcesywny spadek liczby osób w przedziale 25-34 lata w stosunku do ogółu mieszkańców miasta. W 2015 r. wartość wskaźnika Floridy wyniosła 155 osób, rok później 149,4, w 2017 – 143,7, w kolejnym roku 137,3, zaś w 2019 128,7 osób.

Przyrost naturalny charakteryzował się dużym zróżnicowaniem – okresami wzrostu wartości, jak i spadku. W okresie ostatnich pięciu lat jedynie w 2017 r. odnotowano dodatnią wartość przyrostu naturalnego. W pozostałych latach miał on wartość ujemną. Szczególnie silny spadek wartości można zaobserwować w dwóch ostatnich latach analizy – w roku 2018 i 2019.

W całym analizowanym okresie saldo migracji na 1000 mieszkańców miało wartość ujemną – więcej osób opuszczało Krosno niż do niego przybywało. Krosno szczególnie mocno doświadcza odpływu osób w wieku 25-34 lata oraz w nieco słabszym stopniu osób w wieku 35-49 lat. Silny odpływ mieszkańców w wieku 25-34 lata potwierdzają również wartości wskaźnika Floridy. Ponadto badania ilościowe zrealizowane wśród uczniów krośnieńskich szkół ponadpodstawowych oraz studentów Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie potwierdzają wniosek o niewystarczającej atrakcyjności Krosna dla młodych osób. Jedynie nieco ponad pięć procent uczniów mieszkających w powiecie krośnieńskim, chciałoby się przeprowadzić do Krosna, odsetek chętnych do przeprowadzki spoza terenu powiatu krośnieńskiego jest jeszcze niższy i wynosi 3,1%. Do niemal identycznych wniosków skłaniają wyniki badań zrealizowanych wśród studentów KPU w Krośnie, które potwierdzają, że Krosno w niewystarczającym stopniu przyciąga studentów, którzy w chwili kończenia szkoły średniej nie mieszkali w Krośnie. Nieco ponad jedna czwarta mieszkańców powiatu krośnieńskiego chciałaby mieszkać w Krośnie, jednak odsetek osób spoza Krosna i powiatu krośnieńskiego, chcących po studiach zamieszkać w Krośnie wynosi zaledwie 8,5%.

2.1.1. Przyszłe skutki problemów demograficznych w kontekście zmian popytu na usługi, infrastrukturę techniczną, społeczną, sytuację finansową miasta i mieszkańców

Zwiększająca się populacja osób w wieku poprodukcyjnym, przy równoczesnym zmniejszaniu się populacji osób w wieku przedprodukcyjnym może spowodować w przyszłości **znaczący wzrost odsetka seniorów w ogólnej liczbie mieszkańców, podwyższenie mediany wieku ludności oraz pogłębienie się procesu starzenia ludności miasta**. Procesy te mogą przyczynić się do **zwiększenia popytu na usługi opiekuńcze i specjalistyczne** świadczone na rzecz osób starszych w miejscu zamieszkania oraz wyspecjalizowanych ośrodkach, **usługi medyczne**. Procesy starzenia się ludności miasta mogą rodzić również specyficzne problemy związane z

zagadnieniem **inkluzji społecznej**, w tym na przykład z kwestią mieszkaniowej segregacji przestrzennej osób starszych oraz problemu samotnego zamieszkiwania, połączonego z brakiem zewnętrznej pomocy rodzinnej i oparciem jedynie w instytucjach pomocy społecznej. Zwiększanie się populacji osób starszych wiąże się również z **mniejszymi wpływami z PIT i CIT do budżetu miasta**, z drugiej strony **wzrastającymi wydatkami** głównie w zakresie **pomocy społecznej** oraz **ochrony zdrowia**.

Kluczowym wyzwaniem demograficznym dla Krosna na najbliższe lata, mającym na celu ograniczenie odpływu ludności oraz odmłodzenie struktury wieku ludności będzie **zatrzymanie obecnych mieszkańców Krosna w wieku produkcyjnym, w tym przede wszystkim absolwentów KPU oraz przyciągnięcie nowych, szczególnie z terenu MOF-u oraz powiatów sąsiednich**. Czynnikiem, które mogą zapobiec zjawisku depopulacji są w tym kontekście zatrzymanie oraz przyciągnięcie mieszkańców w wieku 25-34 lata, w tym kobiet w wieku rozrodczym, co przyczyni się do wzrostu liczby urodzeń, wyhamowania procesu odpływu mieszkańców oraz odmłodzenia struktury wieku ludności. Skutkiem odpływu głównie młodych mieszkańców miasta, w dłuższej perspektywie czasowej może być **proces depopulacji**, skutkujący problemami z infrastrukturą mieszkaniową miasta, w tym m.in. większą liczbą pustostanów. Tendencje te mogą skutkować również coraz mniejszym funduszem publicznym przeznaczonym na infrastrukturę i usługi (wzrastającymi kosztami w przeliczeniu na mieszkańca), utratą inwestorów zniechęconych do inwestowania na terenach wyludniających się, a tym samym „nierozwojowych”. Zmniejszenie populacji osób młodych to również konieczność zmian w sferze edukacji, na wszystkich jej szczeblach. Kurcząca się grupa osób w wieku 25-34 lata to zmniejszenie potencjalnej grupy osób zakładających rodziny i posiadających dzieci, a co za tym idzie zmian w popycie na usługi związane z opieką żłobkową, przedszkolną oraz szkolną.

2.2. Diagnoza przyczyn zjawisk kryzysowych oraz ich skutków

Diagnoza problemów rozwojowych miasta została opracowana w oparciu o dane ilościowe oraz jakościowe, przedstawione i omówione szczegółowo w rozdziale 1, dotyczącym charakterystyki miasta. Problemy zobrazowano w postaci „drzew problemów”, wskazując ich główne przyczyny oraz spodziewane skutki, jakie mogą nastąpić w przypadku niepodjęcia działań zaradczych. Skalę problemów przedstawiono w tabelach, ze wskazaniem źródeł informacji. Wszystkie wskazane problemy mają kluczowy wpływ na niższe tempo rozwoju miasta i leżą u podstaw problemu nadrzędnego, zdefiniowanego jako **„Depopulacja Krosna. Niska atrakcyjność miasta jako miejsca do życia i rozwoju dla młodych”**.

2.2.1. Diagnoza w obszarze gospodarczym

Słaba zewnętrzna dostępność komunikacyjna – znaczne odległości do rynków zbytu, kooperantów

- brak bezpośredniego dostępu do dróg szybkiego ruchu (autostrada, droga ekspresowa),
- słabe skomunikowanie z portem lotniczym Rzeszów – Jasionka,
- brak odpowiedniej infrastruktury i szybkiego połączenia kolejowego ze stolicą regionu

SKALA PROBLEMU, ŹRÓDŁA

- 55 min - szacowany czas dojazdu do autostrady lub drogi ekspresowej (w porze nocnej) → *Podkarpacka miastopedia rozwoju społeczno-gospodarczego. Aneks do raportu końcowego z ekspertyzy pn. Miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi oraz bieguny wzrostu w województwie podkarpackim*, Rzeszów 2019.
- 73 min. – szacowany czas dojazdu samochodem do portu lotniczego Rzeszów – Jasionka (w porze nocnej) → *Podkarpacka miastopedia rozwoju społeczno-gospodarczego. Aneks do raportu końcowego z ekspertyzy pn. Miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi oraz bieguny wzrostu w województwie podkarpackim*, Rzeszów 2019.
- 0 całorocznych bezpośrednich połączeń kolejowych do Rzeszowa → *Podkarpacka miastopedia rozwoju społeczno-gospodarczego. Aneks do raportu końcowego z ekspertyzy pn. Miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi oraz bieguny wzrostu w województwie podkarpackim*, Rzeszów 2019.
- 30% przedsiębiorców negatywnie ocenia dostępność komunikacyjną i transportową w Krośnie → *Raport z badania opinii przedsiębiorców 2020 – „Ocena stanu i warunków rozwoju przedsiębiorczości w Krośnie”*.

Niewystarczająca dostępność wykwalifikowanych kadr pracowników

- niewystarczające dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb przedsiębiorców,
 - niewystarczająca współpraca pomiędzy przedsiębiorcami a instytucjami edukacyjnymi,
 - deficyt nauczycieli zawodu,
 - system edukacji w Polsce

- 63% pracodawców ocenia negatywnie dostępność wykwalifikowanych pracowników → *Raport z badania opinii przedsiębiorców 2020 – „Ocena stanu i warunków rozwoju przedsiębiorczości w Krośnie”*; FGI z lokalnymi liderami.
- Dla 54% przedsiębiorców niedostateczna dostępność pracowników stanowi duże zagrożenie dla działalności firmy → *Raport z badania opinii przedsiębiorców 2020 – „Ocena stanu i warunków rozwoju przedsiębiorczości w Krośnie”*.
- 54% młodzieży deklaruje potrzebę uzupełnienia wiedzy i kompetencji potrzebnych na rynku pracy w zakresie praktycznych umiejętności związanych z zawodem → *Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020*.

- niewystarczająco zorientowany na kształcenie praktyczne,
- o niewystarczające kompetencje miękkie absolwentów

- Jedynie 8% młodzieży korzysta ze wsparcia doradców zawodowych. Jedynie 9% uważa, że doradztwo zawodowe jest silną stroną ich szkoły → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- Niewystarczające współdziałanie instytucji edukacyjnych z przedsiębiorcami, potrzebne bardziej aktywne dostosowywanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy, większy nacisk na praktyczną naukę zawodu, przyciąganie nauczycieli zawodu do pracy w szkołach → wnioski z FGI z lokalnymi liderami, 2020.
- Problem ze znalezieniem dobrych nauczycieli przedmiotów zawodowych, niska atrakcyjność zawodu nauczyciela → wnioski z FGI z przedstawicielami miejskich jednostek organizacyjnych, 2020.
- Bolączką systemu oświaty jest brak kształtowania umiejętności miękkich u uczniów → wniosek z dyskusji panelowej z udziałem przedstawicieli działów HR podkarpackich firm podczas IV Forum Gospodarczego w Krośnie, 2018, <https://investinkrosno.pl/wydarzenia/o-ryнку-pracy-na-iv-forum-gospodarczym/>.
- Potrzebne jest wsparcie z zakresu wzmacniania kompetencji miękkich uczniów → wnioski z FGI z przedstawicielami miejskich jednostek organizacyjnych, 2020.

Brak uczelni prowadzących działalność naukowo – badawczą – ograniczony lokalny potencjał współpracy biznesu z nauką w dziedzinie badań i rozwoju

- Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie jest uczelnią dydaktyczną. Przedsiębiorcy w zakresie potrzeb naukowych współpracują z uczelniami spoza Krosna (np. Kraków, Rzeszów, Poznań) → wniosek z FGI z lokalnymi liderami.

Niski poziom przedsiębiorczości akademickiej

- brak odpowiedniego ekosystemu dla podejmowania inicjatyw start-upowych i działalności gospodarczej

- 4,6% absolwentów po ukończeniu studiów prowadzi działalność gospodarczą – średnia z 3 lat (2016 – 2018) → dane z Ogólnopolskiego systemu monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych (ela.nauka.gov.pl).
- 35,5% studentów rozważa prowadzenie własnej działalności gospodarczej → Raport

- niewystarczająca efektywność edukacji przedsiębiorczości
- niewystarczające wsparcie informacyjne i doradcze

z badania studentów Karpackiej Państwowej Uczelni 2020.

- 67,1% studentów deklaruje, że do prowadzenia własnej działalności gospodarczej skłoniłoby ich wsparcie instytucji działających na rzecz młodych przedsiębiorców → Raport z badania studentów Karpackiej Państwowej Uczelni 2020.
- 33% młodzieży deklaruje potrzebę uzupełnienia wiedzy i kompetencji z zakresu planowania i prowadzenia biznesu → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- 31% przedsiębiorców negatywnie ocenia dostęp do informacji o możliwym do uzyskania wsparciu ze strony władz publicznych i instytucji otoczenia biznesu (środki pomocowe, doradztwo) → Raport z badania opinii przedsiębiorców 2020 – „Ocena stanu i warunków rozwoju przedsiębiorczości w Krośnie”.

Niewielka liczba nowo powstających podmiotów sektora kreatywnego - mały potencjał kooperacji biznesowej w innowacyjnych branżach

- deficyt dużych, atrakcyjnych terenów dla inwestorów
- niewystarczające wsparcie informacyjne i doradcze

- Spadek z 9,1% do 7,0% - MRL Wskaźnik szczegółowy: udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem (w %) - średnia trzyletnia.
- Powierzchnia dostępnych terenów Strefy Inwestycyjnej „Krosno – Lotnisko” – 10,5 ha. Spodziewane wyczerpanie wolnych terenów inwestycyjnych w ciągu 1,5 roku.
- 31% przedsiębiorców negatywnie ocenia dostęp do informacji o możliwym do uzyskania wsparciu ze strony władz publicznych i instytucji otoczenia biznesu (środki pomocowe, doradztwo) → Raport z badania opinii przedsiębiorców 2020 – „Ocena stanu i warunków rozwoju przedsiębiorczości w Krośnie”.

Niewystarczająca współpraca podmiotów działających na rzecz rozwoju lokalnej gospodarki

- niewystarczający rozwój instytucji otoczenia biznesu,
- niewystarczająca współpraca na linii

- Wskaźnik: instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej – 628,6 średnia liczba IOB w latach 2015 – 2019. Spośród miast z grupy porównawczej mniej jedynie w Tarnobrzegu (542,3 średnia liczba IOB w latach 2015 – 2019) → Bank Danych Lokalnych GUS.
- 83% przedsiębiorców nie uczestniczy lub jedynie sporadycznie uczestniczy w działalności organizacji skupiającej lokalnych przedsiębiorców i organizowanych z jej

<p>uczelnia wyższa – samorząd lokalny – otoczenie biznesu/ organizacje przedsiębiorców</p>	<p>udziałem lokalnych inicjatyw społecznych → Raport z badania opinii przedsiębiorców 2020 – „Ocena stanu i warunków rozwoju przedsiębiorczości w Krośnie”.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brak wystarczającej komunikacji i współpracy → wniosek z FGI z lokalnymi liderami.
--	--

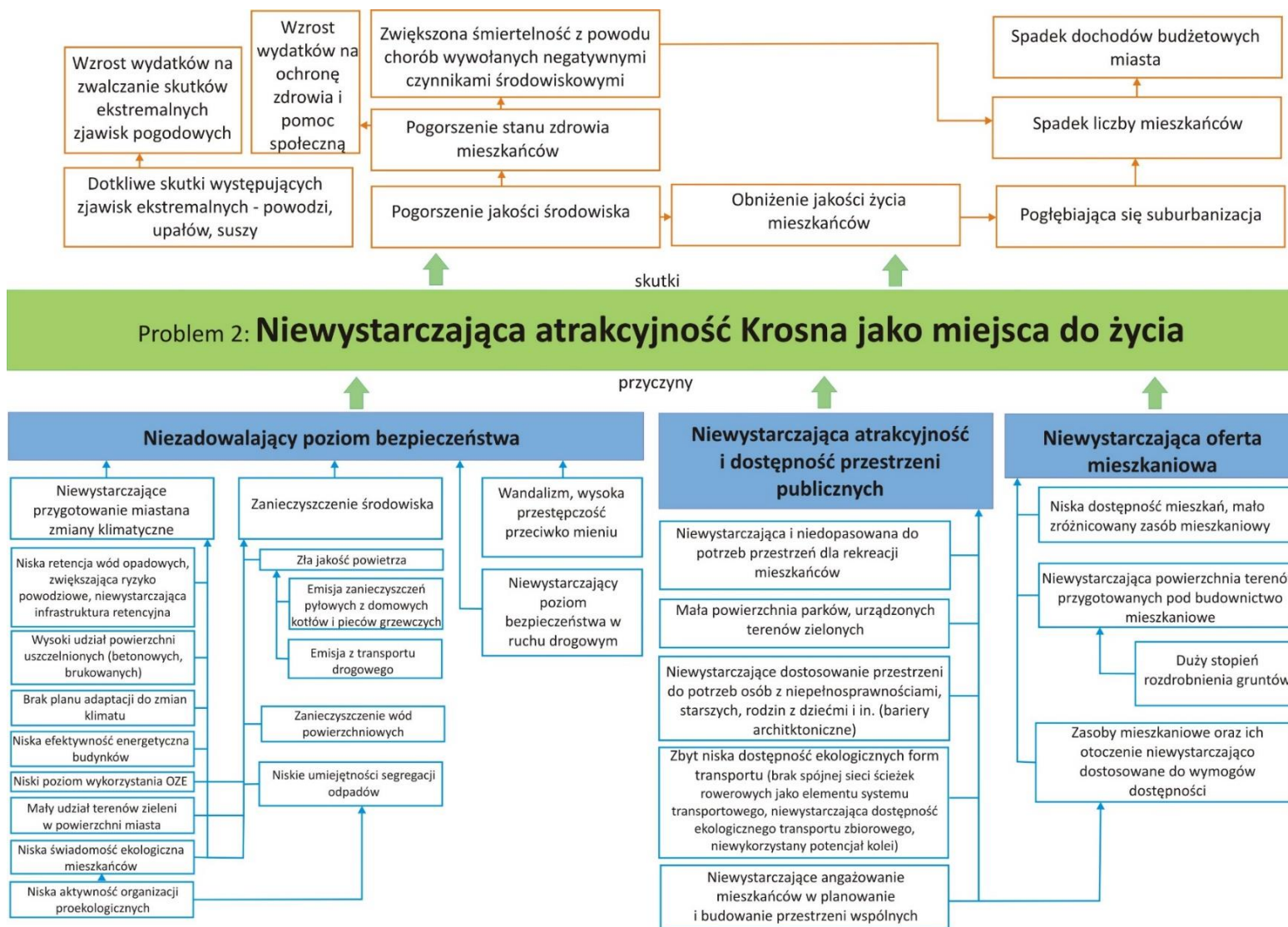
SKUTKI PROBLEMU, KTÓRE WYSTĘPUJĄ AKTUALNIE - ŹRÓDŁA

<p>Niski poziom wynagrodzeń i niska atrakcyjność miejsc pracy</p>	<p>→</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Krośnie w relacji do średniej Krajowej: 80,1% (2018 r.) → Bank Danych Lokalnych GUS. • Wysokość zarobków w Krośnie jest czynnikiem zachęcającym do opuszczenia miasta zdaniem 81% uczniów szkół ponadpodstawowych. Atrakcyjność ofert pracy zachęca do opuszczenia Krosna zdaniem 68% młodzieży → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020. • Wysokość zarobków w Krośnie zachęca do opuszczenia miasta zdaniem 53% studentów → Raport z badania studentów Karpackiej Państwowej Uczelni 2020.
<p>Niski poziom zatrudnienia w usługach</p>	<p>→</p>	<ul style="list-style-type: none"> • 54,6% ogółu zatrudnionych pracuje w usługach – MRL Wskaźnik szczegółowy: procent zatrudnionych w usługach.
<p>Postępująca depopulacja Krosna. Odpływ młodych mieszkańców i niewielki napływ nowych mieszkańców. Niska atrakcyjność Krosna jako miejsca zamieszkania dla młodych ludzi</p>	<p>→</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Spadek liczby mieszkańców Krosna o 2936 osób (6%) na przestrzeni lat 1998 - 2019 → Bank Danych Lokalnych GUS. • Ujemne saldo migracji: średnia trzyletnia (2017-2019): - 2,5 → Bank Danych Lokalnych GUS. • 58% młodzieży uważa, że Krosno nie jest dla nich atrakcyjnym miejscem do życia → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.

KLUCZOWE WYZWANIA W OBSZARZE GOSPODARCZYM

- Tworzenie warunków dla rozwoju sektora MŚP, pozyskiwania innowacyjnych inwestorów oraz wzmocnienia roli Krosna jako subregionalnego ośrodka handlu i usług.
- Konsekwentne budowanie marki Krosna jako kluczowego ośrodka edukacyjnego o zasięgu subregionalnym, rozwój współpracy uczelni i szkół z biznesem.
- Poprawa dostępności komunikacyjnej i wdrażanie modelu zrównoważonego transportu miejskiego.

2.2.2. Diagnoza w obszarach środowiskowym i przestrzennym

Niewystarczające przygotowanie miasta na zmiany klimatyczne

- niska retencja wód opadowych, zwiększająca ryzyko powodziowe, niewystarczająca infrastruktura retencyjna,
- wysoki udział powierzchni uszczelnionych (betonowych, brukowanych),
- brak planu adaptacji do zmian klimatu,
- niska efektywność energetyczna budynków,
- niski poziom wykorzystania OZE,
- mały udział terenów zieleni w powierzchni miasta
- niska świadomość ekologiczna mieszkańców
- niska aktywność organizacji proekologicznych

SKALA PROBLEMU, ŹRÓDŁA

- 16 zbiorników sedymentacyjno-retencyjnych o pojemności 299 200 l na kanalizacji deszczowej. Infrastruktura nie zaspokaja potrzeb → dane Urzędu Miasta Krosna.
- 82 budynki mieszkalne, 5 dużych zakładów pracy uległo podtopieniom w latach 2014 – 2020 → dane Urzędu Miasta Krosna.
- Krosno nie posiada planu adaptacji do zmian klimatu → dane Urzędu Miasta Krosna.
- 57% budynków miejskich wymaga działań w zakresie podniesienia efektywności energetycznej → dane Urzędu Miasta Krosna.
- 56 obiektów miejskich z inwentaryzacją techniczną pod kątem instalacji OZE - 16 obiektów audyt techniczny z świadectwem energetycznym - 8 wykonanych instalacji fotowoltaicznych prosumenckich. Ponad 1200 zinwentaryzowanych budynków indywidualnych - wykonanych 216 instalacji kolektorów słonecznych i 392 instalacje fotowoltaiczne → dane Urzędu Miasta Krosna.
- 1,5% - udział terenów zieleni w powierzchni miasta w 2018 r. → Monitor Rozwoju Lokalnego (MRL). Wskaźnik szczegółowy: Udział powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni gminy.
- Mieszkańcy nie przywiązują wagi do ekologii → wniosek z FGI z lokalnymi liderami.
- Tylko 11 organizacji pozarządowych działa w obszarze środowiska na 276 zarejestrowanych w Krośnie; wszystkie to ogrody działkowe, które nie podejmują inicjatyw proekologicznych dla ogółu mieszkańców → dane Urzędu Miasta Krosna.

Zanieczyszczenie środowiska

- zła jakość powietrza,
 - emisja zanieczyszczeń pyłowych z domowych kotłów i pieców grzewczych,
 - emisja z transportu drogowego,
 - zbyt niska dostępność ekologicznych

- Stan środowiska naturalnego oraz utylizacja odpadów to dwa najważniejsze problemy, którymi władze miasta powinny się zająć w pierwszej kolejności → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.
- 34 dni z przekroczeniem dopuszczalnej wielkości średniodobowej stężenia pyłu PM10, przekroczenia średniodobowej normy stężenia bezno/a/pirenu → „Roczna ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim -raport wojewódzki za rok 2019”, Główny

form transportu,

- zanieczyszczenie wód powierzchniowych,
- niskie umiejętności segregacji odpadów
- niska świadomość ekologiczna mieszkańców,
- niska aktywność organizacji proekologicznych

Inspektorat Ochrony Środowiska.

- Niewielka długość ścieżek rowerowych – wskaźnik: 4873,6 km na 10 tys. km² powierzchni gminy (2018) – poniżej średniej w grupie porównawczej →MRL.
- Ścieżki rowerowe nie tworzą spójnej sieci, nie są częścią systemu komunikacyjnego miasta → Analiza przestrzenna z wykorzystaniem Google Maps.
- Słaby potencjał ekologiczny rzeki Wisłok, zły stan rzeki i stan chemiczny poniżej dobrego. Słaby stan potoku Marcinek, umiarkowany stan potoków Lubatówka, Ślącza → Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2017 r., WIOŚ, Rzeszów.
- 50,5% - wskaźnik wykrytych nieprawidłowości w zakresie segregacji odpadów w kontrolach przeprowadzonych w 2019 r. → dane Urzędu Miasta Krosna.
- Mieszkańcy nie przywiązują wagi do ekologii → wniosek z FGI z lokalnymi liderami, Diagnoza PRL.
- Tylko 11 organizacji pozarządowych działa w obszarze środowiska na 276 zarejestrowanych w Krośnie; wszystkie to ogrody działkowe, które nie podejmują inicjatyw proekologicznych dla ogółu mieszkańców → dane Urzędu Miasta Krosna.

Wandalizm, wysoki poziom przestępstw przeciwko mieniu

- Wskaźnik: przestępstwa stwierdzone przez Policję przeciwko mieniu na 1000 mieszkańców w 2019 r. – 23,21 – najwyższa wartość w grupie porównawczej miast → Bank Danych Lokalnych GUS.

Niewystarczający poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym

- Wskaźnik liczby przestępstw drogowych na 10 tys. mieszkańców zbliżony do średniej w grupie porównawczej miast. Wartość wskaźnika: 16,91 (2018) – trudniejsza sytuacja jedynie w Białej Podlaskiej i Tarnobrzegu → Monitor Rozwoju Lokalnego.
- Średnioroczna liczba kolizji drogowych: 759 (średnia z lat 2016-2019) → dane Komendy Miejskiej Policji w Krośnie.
- Średnioroczna liczba wypadków i kolizji z udziałem pieszych: 23 (średnia z lat 2016-2019) → dane Komendy Miejskiej Policji w Krośnie.
- Średnioroczna liczba wypadków i kolizji z udziałem rowerzystów: 22 (średnia z lat 2016-

2019) → dane Komendy Miejskiej Policji w Krośnie.

Niewystarczająca atrakcyjność i dostępność przestrzeni publicznych

- niewystarczająca i niedopasowana do potrzeb przestrzeni dla rekreacji mieszkańców,
- mała powierzchnia parków, urządzonych terenów zielonych,
- niewystarczające dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, starszych, rodzin z dziećmi i in.,
- zbyt niska dostępność ekologicznych form transportu (brak spójnej sieci ścieżek rowerowych jako elementu systemu transportowego miasta, niewystarczająca dostępność ekologicznego transportu zbiorowego, niewykorzystany potencjał kolei),
- niewystarczające angażowanie mieszkańców w planowanie i budowanie przestrzeni wspólnych

2019) → dane Komendy Miejskiej Policji w Krośnie.

- Niski wskaźnik syntetyczny ładu i struktury przestrzennej krajobrazu: - 0,96 (2018), niska dynamika - Krosno na przedostatnim miejscu w grupie porównawczej → Monitor Rozwoju Lokalnego.
- Niska zwartość miasta: 1069 os. na 1 km² (2018), poniżej średniej → Monitor Rozwoju Lokalnego.
- Niski udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni gminy: 0,11% (2018) - najmniej w grupie porównawczej → Monitor Rozwoju Lokalnego.
- 76,6% ankietowanych uważa, że w Krośnie brakuje parków i terenów zieleni → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.
- 56% ankietowanych uznało, że Krosno nie jest dostępne na równi dla wszystkich, w tym osób z niepełnosprawnościami - Raport z badania „Ocena różnych aspektów życia w Krośnie oraz określenie potrzeb mieszkańców” 2019.
- 60% ankietowanych uznało, że w Krośnie brakuje udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.
- Niewielka długość ścieżek rowerowych – wskaźnik: 4873,6 km na 10 tys. km² powierzchni gminy (2018) – poniżej średniej w grupie porównawczej → Monitor Rozwoju Lokalnego.
- Ścieżki rowerowe nie tworzą spójnej sieci, nie są częścią systemu komunikacyjnego miasta → Analiza przestrzenna z wykorzystaniem Google Maps.
- W latach 2019-2020 przeprowadzono 5 procedur sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Tylko jedna z nich obejmowała szersze niż ustawowe, pogłębione konsultacje społeczne → dane Urzędu Miasta Krosna.

Niewystarczająca oferta mieszkaniowa

- niska dostępność mieszkań, mało

- Wskaźnik: liczba mieszkań na 1000 mieszkańców: 382,4 (2018) - znacznie poniżej średniej w grupie porównawczej miast → Monitor Rozwoju Lokalnego.

- zróżnicowany zasób mieszkaniowy,
- niewystarczająca powierzchnia atrakcyjnych terenów przygotowanych pod budownictwo mieszkaniowe,
 - duży stopień rozdrobnienia gruntów
 - zasoby mieszkaniowe oraz ich otoczenie niewystarczająco dostosowane do wymogów dostępności

- Niska liczba zamieszkałych lokali komunalnych na 1000 mieszkańców: 15,03 (2018) - wartość o połowę niższa niż średnia w grupie porównawczej → Monitor Rozwoju Lokalnego.
- Niska średnia trzyletnia liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców: 2,5 (2018) - niska wartość i dynamika w odniesieniu do grupy porównawczej → Monitor Rozwoju Lokalnego.
- Mała powierzchnia nowo budowanych mieszkań przypadająca na mieszkańca w wieku 25-34 lata - wartość wskaźnika: 1,73 m² (2018) - poniżej średniej w grupie porównawczej, niska dynamika → Monitor Rozwoju Lokalnego.
- Niska liczba lokali mieszkalnych sprzedanych w ramach transakcji rynkowych na 1000 mieszkańców: 2,39 (2018) - najniższy wskaźnik w grupie porównawczej miast → Monitor Rozwoju Lokalnego.
- 961 wniosków o mieszkanie oczekujących w TBS przy 21 mieszkaniach oddanych do użytkowania w 2020 r. → dane TBS wg stanu na czerwiec 2020 r.
- 51,3% badanych uważa, że w Krośnie brakuje mieszkań komunalnych dla osób chcących tutaj mieszkać (2020) → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.
- 42,5% studentów uważa, że w Krośnie brakuje mieszkań dla osób kończących studia i chcących mieszkać w Krośnie, a 46,8% nie ma na ten temat zdania → Raport z badania studentów Karpackiej Państwowej Uczelni 2020.
- 56% ankietowanych uznało, że Krosno nie jest dostępne na równi dla wszystkich, w tym osób z niepełnosprawnościami → Raport z badania „Ocena różnych aspektów życia w Krośnie oraz określenie potrzeb mieszkańców” 2019.
- 60% ankietowanych uznało, że w Krośnie brakuje udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.

KLUCZOWE WYZWANIA W OBSZARACH ŚRODOWISKOWYM I PRZESTRZENNYM

- Systematyczna poprawa jakości środowiska oraz zwiększenie dostępności atrakcyjnych terenów zieleni i zasobów przyrodniczych, jako elementów wpływających na jakość życia mieszkańców.
- Poprawa dostępności komunikacyjnej i wdrażanie modelu zrównoważonego transportu miejskiego.
- Świadome wdrażanie nowoczesnej polityki mieszkaniowej wspierającej procesy rozwojowe miasta.
- Zwiększenie roli i odpowiedzialności mieszkańców w podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju miasta, kształtowania przestrzeni publicznych, usług dostarczanych przez miasto, a także szerokie wykorzystanie angażujących form komunikacji na linii miasto – mieszkańcy.
- Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców w różnych aspektach życia (m.in. zapobieganie przestępczości, bezpieczeństwo drogowe, zdrowotne, klimatyczne - powodziowe).
- Tworzenie partnerskich relacji z gminami sąsiednimi i rozwijanie Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego dla poprawy jakości oraz racjonalizacji kosztów świadczenia usług publicznych (np. transport publiczny, gospodarka odpadami, jakość powietrza, oferta turystyczna).

2.2.3. Diagnoza w obszarze społecznym

Niewystarczająco rozbudowana oferta edukacyjna

- mało różnorodna oferta zajęć pozalekcyjnych, rozwijania talentów i zainteresowań
- niewystarczająca efektywność edukacji przedsiębiorczości
- niewielkie wsparcie dla młodzieży w wyborze ścieżki kariery (znikome działania w zakresie doradztwa zawodowego)
- niewystarczające wsparcie i kreowanie aktywności społecznej oraz integracji młodzieży
- niewystarczające przygotowanie szkół do prowadzenia edukacji zdalnej, wykorzystującej nowoczesne technologie
- mało rozbudowana oferta edukacyjna dla dorosłych i seniorów

SKALA PROBLEMU, ŹRÓDŁA

- Tylko 18% uczniów uważa, że mocną stroną szkoły są inicjatywy i aktywności pozalekcyjne → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- 33% młodzieży deklaruje potrzebę uzupełnienia wiedzy i kompetencji z zakresu planowania i prowadzenia własnej firmy → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- Tylko 11% młodych osób, których najbliższa rodzina prowadzi firmę rodzinną, zamierza przejść lub pracować w firmie rodzinnej, 51% nie jest tym zainteresowane, a 38% nie ma zdania → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- Jedynie 8% młodzieży korzysta ze wsparcia doradców zawodowych. Jedynie 9% uważa, że doradztwo zawodowe jest silną stroną ich szkoły → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- Jedynie 2% badanej młodzieży spędza wolny czas w Krośnie udzielając się w organizacjach społecznych → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- Dla zapewnienia wysokiej jakości kształcenia zdalnego w szkołach brakuje wsparcia informatycznego, jednolitego oprogramowania do kształcenia zdalnego oraz wspólnego e-dziennika → wnioski z FGI z przedstawicielami miejskich jednostek organizacyjnych, 2020.
- 55% seniorów dostrzega potrzebę tworzenia klubów seniora, a 16% deklaruje chęć uczestnictwa w zajęciach uniwersytetu trzeciego wieku → Raport z badań ankietowych seniorów prowadzonych w latach 2016 – 2019 po zakończeniu projektu „Zwiększenie dostępu do informacji dotyczącej ochrony i promocji zdrowia dla osób starszych poprzez prowadzenie Centrum Aktywności Seniora INFOSENIOR oraz wdrożenie profilaktycznych wizyt domowych”.

Oferta studiów wyższych niewystarczająco

- 2 kierunki na poziomie magisterskim w KPU; potrzeba rozbudowania zakresu kształcenia

dopasowana do potrzeb i ambicji młodzieży

- mały wybór kierunków studiów na poziomie magisterskim
- niski prestiż lokalnej uczelni
- niewystarczający poziom zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych studentów
- niewielka aktywność społeczności studenckiej w zakresie kreowania życia kulturalnego miasta oraz inicjatyw społecznych

na uczelni, stworzenie nowych kierunków, w tym kierunków magisterskich → wnioski z FGI z lokalnymi liderami, 2020.

- 63% młodzieży uważa, że możliwości do kontynuowania nauki są czynnikiem zachęcającym do opuszczenia Krosna → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- 19 miejsc Karpackiej Państwowej Uczelni w ogólnopolskim rankingu publicznych uczelni zawodowych (na 34 uczelnie) 2020 → <http://ranking.perspektywy.pl>.
- Ponad połowa studentów mieszkających podczas studiów w bursie lub wynajętym pokoju (stancji) uważa, że w Krośnie brakuje kampusu z akademikami → Raport z badania „Motywy i uwarunkowania wyboru Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie (PWSZ Krosno)” 2020.
- Tylko 11,7% studentów uważa, że oferta kulturalna jest mocną stroną uczelni. Jedynie 6,4% ankietowanych studentów spędza czas wolny w ciągu roku akademickiego w Krośnie uczestnicząc w wydarzeniach sportowych lub kulturalnych → Raport z badania „Motywy i uwarunkowania wyboru Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie (PWSZ Krosno)” 2020.

Oferta kulturalna niewystarczająco dopasowana do potrzeb różnych grup mieszkańców

- niewystarczająco zaspokojone potrzeby kulturalne młodzieży,
- niewielka aktywność społeczności studenckiej w zakresie kreowania życia kulturalnego miasta oraz inicjatyw społecznych,
- mała aktywizacja osób starszych do uczestnictwa w kulturze,

- Potrzeba większej liczby klubów, miejsc spotkań dla młodzieży oraz imprez kulturalno – rozrywkowych jako najczęściej wskazywane przez młodych marzenie dotyczące Krosna → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- 71,8% ankietowanych mieszkańców uważa, że w Krośnie brakuje festiwali, koncertów, imprez plenerowych → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.
- Jedynie 6,4% ankietowanych studentów spędza czas wolny w ciągu roku akademickiego w Krośnie uczestnicząc w wydarzeniach sportowych lub kulturalnych → Raport z badania „Motywy i uwarunkowania wyboru Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie (PWSZ Krosno)” 2020.

- niewystarczająca koordynacja działań i współpraca instytucji kultury,
- niedostatecznie spójny przekaz promocyjno-informacyjny oferty kulturalnej

- Zbyt mała aktywność młodych, brak zainteresowań, brak oferty imprez dla 20-30 latków, ograniczona interakcja między młodymi ludźmi. W Krośnie nie widać aktywności studentów → wnioski z FGI z lokalnymi liderami, 2020.
- 11% seniorów korzysta z oferty muzeów i wystaw, 17% - z koncertów, kina, teatru, jedynie 7% należy do klubów, stowarzyszeń, organizacji; 61% deklaruje potrzebę organizacji klubów seniora. → Raport z badań ankietowych seniorów prowadzonych w latach 2016 – 2019 po zakończeniu projektu „Zwiększenie dostępu do informacji dotyczącej ochrony i promocji zdrowia dla osób starszych poprzez prowadzenie Centrum Aktywności Seniora INFOSENIOR oraz wdrożenie profilaktycznych wizyt domowych”.
- Brak dobrej koordynacji działań w zakresie tworzenia oferty instytucji kultury oraz kalendarza wydarzeń kulturalnych → wnioski z FGI z lokalnymi liderami, 2020.
- Brak koordynacji oraz spójnej polityki informacyjnej dotyczącej imprez kulturalnych odbywających się w rejonie Starego Miasta, deficyt imprez skierowanych do młodych ludzi → wnioski z FGI „Rynek – reaktywacja”, 2020.

Deficyt infrastruktury dla rekreacji mieszkańców

- mała powierzchnia terenów zielonych dostępnych dla mieszkańców
- brak atrakcyjnych miejsc do rekreacji na łonie natury (ścieżki spacerowe i rowerowe, miejsca piknikowe, miejsca do wypoczynku nad rzeką, itp.)

- Udział terenów zieleni w powierzchni miasta: 1,5% w 2018r. → Monitor Rozwoju Lokalnego.
- 79,5% ankietowanych uważa, że w Krośnie brakuje ścieżek rowerowych, 76,6% - parków, terenów zielonych, a 59,4% - kąpieliska na Wisłoku → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.

Niewystarczający poziom dostępności usług publicznych dla wszystkich mieszkańców

- niewystarczająca dostępność Urzędu

- Tylko 31,6% ankietowanych mieszkańców pozytywnie ocenia działania miasta w sferze pomocy osobom niepełnosprawnym i niesamodzielnym → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem

Miasta (architektoniczna, komunikacyjna, elektroniczna)

- niewystarczające dostosowanie oferty edukacyjnej, kulturalno-sportowej, komunikacyjnej do standardów dostępności
- mało rozpowszechnione e-usługi
 - niewystarczające informowanie i promowanie e-usług wśród mieszkańców

miasta” 2020.

- Urząd Miasta Krosna nie jest wystarczająco dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, obszar ten wymaga poprawy → 2 wskazania w pytaniu otwartym, Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.
- Zadbać o jasną i prostą (zrozumiałą) komunikację z mieszkańcami. Poprawić przejrzystość strony internetowej miasta oraz funkcjonalność i czytelność Biuletynu Informacji Publicznej - obszary te wymagają poprawy → 12 wskazań w pytaniu otwartym, Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.
- Mało czytelne rozkłady jazdy, konieczność lepszego odśnieżania chodników zimą → Raport z badań ankietowych seniorów prowadzonych w latach 2016 – 2019.
- Odpowiednie kształcenie dzieci niepełnosprawnych w ogólnodostępnych szkołach wskazane jako problem, którymi władze miasta powinny się zająć w pierwszej kolejności → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.
- Tylko ok. 5% spraw zgłaszanych przez mieszkańców jest załatwianych elektronicznie, 2019 r. → dane Urzędu Miasta Krosna.
- Potrzeba załatwiania większej liczby spraw urzędowych przez Internet → 19 wskazań w pytaniu otwartym, Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.

Niski poziom współpracy z mieszkańcami w zakresie projektowania i planowania usług społecznych

- zbyt niski poziom zaufania
- niewystarczające umiejętności

- 58,6% ankietowanych uważa, że mieszkańcy nie mają dostatecznego wpływu na działania władz miasta; Potrzeba częstszych konsultacji projektów miejskich z mieszkańcami → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.
- Konieczna jest praca nad zwiększeniem poziomu zaufania mieszkańców i liderów

komunikacyjne urzędników, jak również interesariuszy

społecznych do instytucji miejskich → wnioski z FGI z lokalnymi liderami, 2020.

- Brakuje dużych przedsięwzięć organizacji trzeciego sektora wspólnie z instytucjami miejskimi; potrzeba współpracy wielosektorowej → wnioski z FGI z lokalnymi liderami, 2020.
- Poziom współpracy z interesariuszami nie jest wystarczający. Żeby to poprawić przydatne byłoby wzmocnienie kompetencji pracowników w zakresie komunikacji i prowadzenia konsultacji, a także wsparcie szkoleniowe dla lokalnych liderów, wzmacniające kompetencje w zakresie aktywnego uczestnictwa w konsultacjach społecznych → wnioski z FGI z kadrą zarządzającą Urzędu Miasta Krosna, 2020.

Opieka zdrowotna niewystarczająco dostosowana do potrzeb i wyzwań

- niewystarczające wsparcie w zakresie opieki nad osobami starszymi
- rosnące potrzeby w zakresie profilaktyki i świadczeń zdrowotnych dla seniorów ze względu na dużą dynamikę starzenia się społeczności
- niewystarczające wsparcie psychologiczne młodzieży

- 69% seniorów uważa, że istnieje potrzeba utworzenia dziennego domu pomocy, 66% - domu pomocy społecznej, a 67% - zwiększenia ilości form wsparcia w postaci usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania → Raport z badań ankietowych seniorów prowadzonych w latach 2016 – 2019.
- 9% seniorów boryka się z utrudnionym dostępem do rehabilitacji → Raport z badań ankietowych seniorów prowadzonych w latach 2016 – 2019.
- Wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym o 99% w okresie 1998-2019 → Bank Danych Lokalnych GUS.
- Udział liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w liczbie mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym według prognozy na lata 2020-2040 wzrośnie z poziomu 1,49 do 2,36 → Bank Danych Lokalnych GUS.
- 2 popełnione samobójstwa i 1 próba samobójcza wśród uczniów krośnieńskich szkół w latach 2016-2019 → dane Urzędu Miasta Krosna.
- 1743 uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w 2019 r., wzrost o 632% w porównaniu z rokiem 2016 → dane Urzędu Miasta Krosna.
- Brakuje środków na zatrudnienie pomocy psychologiczno-pedagogicznej, która staje się coraz bardziej niezbędna ze względu na wzrastającą liczbę dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Brakuje systemowych rozwiązań w tym zakresie → wnioski z FGI z przedstawicielami miejskich jednostek organizacyjnych, 2020.

KLUCZOWE WYZWANIA W OBSZARZE SPOŁECZNYM

- Systematyczna poprawa jakości środowiska oraz zwiększenie dostępności atrakcyjnych terenów zieleni i zasobów przyrodniczych, jako elementów wpływających na jakość życia mieszkańców.
- Konsekwentne budowanie marki Krosna jako kluczowego ośrodka edukacyjnego o zasięgu subregionalnym, rozwój współpracy uczelni i szkół z biznesem.
- Budowa marki Krosna i nowoczesny marketing oferty kulturalno – turystycznej, lepsze dostosowanie oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej miasta do potrzeb różnych grup mieszkańców.
- Zwiększenie roli i odpowiedzialności mieszkańców w podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju miasta, kształtowania przestrzeni publicznych, usług dostarczanych przez samorząd, a także szerokie wykorzystanie angażujących form komunikacji na linii miasto – mieszkańcy.
- Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców w różnych aspektach życia (m.in. zapobieganie przestępczości, bezpieczeństwo drogowe, zdrowotne, powodziowe).

2.2.4. Diagnoza w obszarze współpracy z kluczowymi interesariuszami w zarządzaniu miastem

Niskie zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne

- Niewielkie zaangażowanie młodzieży i studentów w życie miasta
 - Niskie poczucie tożsamości lokalnej
 - Niski priorytet dla edukacji lokalnej i regionalnej wzmacniającej tożsamość lokalną mieszkańców w różnym wieku
 - Niewystarczające działania sprzyjające aktywizacji i integracji młodzieży oraz studentów
 - Deficyt atrakcyjnych miejsc spotkań młodzieży oraz integracji międzypokoleniowej
 - Niski poziom rozwoju kultury studenckiej
 - Deficyt młodych liderów – aktywistów zainteresowanych sprawami miasta
 - Niski poziom zaufania do instytucji publicznych
- Słabe motywowanie mieszkańców przez samorząd do zaangażowania w sprawy lokalne
 - Niewystarczająca komunikacja na linii samorząd - mieszkańcy-organizacje społeczne - przedsiębiorcy

SKALA PROBLEMU, ŹRÓDŁA

- Mała aktywność mieszkańców w zakresie identyfikowania się z miastem. Krosno jest miastem zdeintegrowanym, istnieją dzielnice, które się nie integrują i nie utożsamiają z miastem → wnioski z FGI z lokalnymi liderami.
- Jedynie 2% badanej młodzieży spędza wolny czas w Krośnie udzielając się w organizacjach społecznych. Dla 41% ankietowanych aspekt aktywności społecznej i współdziałania mieszkańców jest nieistotny przy ocenie miasta jako miejsca do życia. Tylko 12% respondentów wskazało aktywność społeczną i bycie użytecznym dla innych jako jedną z najważniejszych wartości w życiu → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- Brak zainteresowania młodych losem miasta. Zbyt mała aktywność młodych, brak zainteresowań, ograniczona interakcja między młodymi ludźmi. Szkoła może budować potencjał i więzi oraz tożsamość → wnioski z FGI z lokalnymi liderami.
- 61% studentów deklaruje, że nie potrafiłoby opowiedzieć turyście o najważniejszych wydarzeniach z historii Krosna, a 49% - o najważniejszych zabytkach. 40% nie odczuwa więzi z Krosnem → Raport z badania „Motywy i uwarunkowania wyboru Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie (PWSZ Krosno)” 2020.
- Tylko 18% młodzieży uważa, że mocną stroną ich szkoły są inicjatywy i aktywności pozalekcyjne → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- „Więcej klubów, miejsc spotkań młodzieży” – jedno z najczęściej wskazywanych marzeń dotyczących Krosna (171 wskazań w pytaniu otwartym) → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.
- 63,3% mieszkańców uważa, że w Krośnie brakuje miejsca spotkań dla młodzieży → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.
- 38% młodzieży nie ma zaufania do radnych, a 36% - do prezydenta Krosna → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020.

	<ul style="list-style-type: none"> • Brak wystarczającej komunikacji i współpracy → wniosek z FGI z lokalnymi liderami.
<p>Niewystarczające konsultowanie z mieszkańcami kwestii dotyczących inwestycji i usług publicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mało rozwinięta kultura partycypacji w instytucjach publicznych • Niewystarczający poziom wykorzystania rozwiązań „smart city” w procesie współdecydowania 	<p>→</p> <ul style="list-style-type: none"> • 58,6% badanych uważa, że mieszkańcy Krosna nie mają dostatecznego wpływu na to, co robią władze miasta → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020. • Platforma internetowa do konsultacji społecznych powinna być znacznie intensywniej wykorzystywana. Standardem powinno być konsultowanie w zasadzie każdej sprawy dotyczącej mieszkańców → wnioski z FGI z kierownikami komórek organizacyjnych Urzędu Miasta.
<p>Niewystarczający poziom współpracy organizacji pozarządowych oraz instytucji otoczenia biznesu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rywalizacja organizacji pozarządowych, skutkująca niewielką liczbą wspólnych inicjatyw <ul style="list-style-type: none"> ○ Niski poziom wzajemnego zaufania • Niewielka liczba instytucji otoczenia biznesu • Niski poziom zaangażowania społecznego przedsiębiorców 	<p>→</p> <ul style="list-style-type: none"> • Średnia liczba projektów zgłoszonych przez organizacje pozarządowe w ramach realizacji zadań publicznych w latach 2016-2019: 162 projekty rocznie, w tym 0 projektów partnerskich → dane Urzędu Miasta Krosna. • Wiele organizacji samodzielnie realizuje działania, ale brak dobrego finansowania wspólnych działań. Konieczna jest współpraca z organizacjami pozarządowymi tak, aby nie traktowały się jako konkurencja → wnioski z FGI z lokalnymi liderami. • Konieczna praca nad zwiększeniem zaufania w kontekście partnerstwa → wniosek z FGI z lokalnymi liderami. • Wskaźnik: instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej – 628,6 średnia liczba IOB w latach 2015 – 2019. Mniej jedynie w Tarnobrzegu (542,3 średnia liczba IOB w latach 2015 – 2019) → Bank Danych Lokalnych GUS. • 83% przedsiębiorców nie uczestniczy lub sporadycznie uczestniczy w organizacji skupiającej lokalnych przedsiębiorców i organizowanych z jej udziałem lokalnych inicjatywach społecznych → Raport z badania ankietowego „Ocena stanu i warunków rozwoju przedsiębiorczości w Krośnie” 2020.

Niewystarczające umiejętności lokalnych liderów w zakresie aktywizowania mieszkańców

- Brak wsparcia szkoleniowego dla liderów i aktywistów społecznych

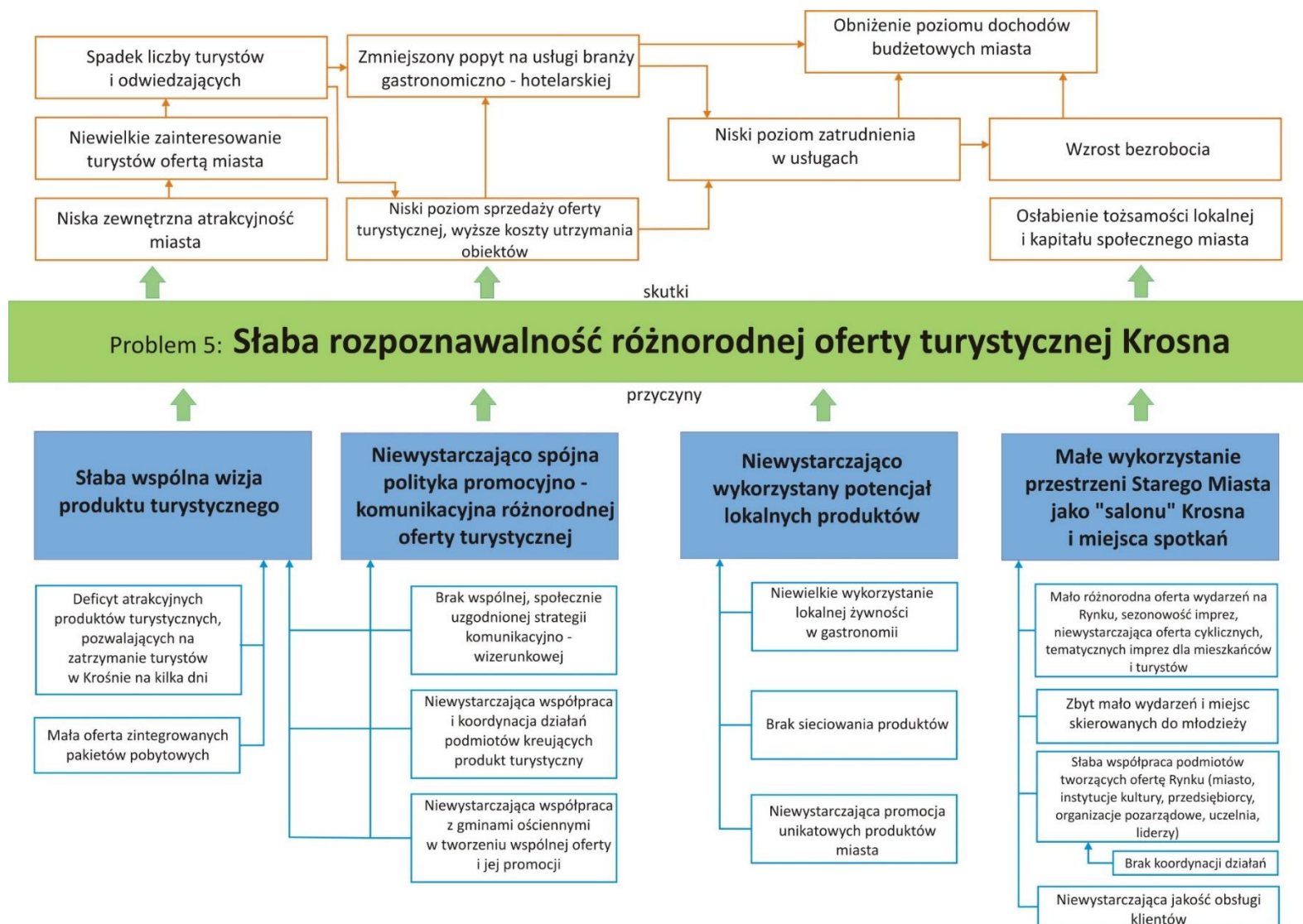

- Potrzeba organizacji wsparcia szkoleniowego dla lokalnych liderów, wzmocnienie ich kompetencji → wniosek z FGI z kierownikami komórek organizacyjnych Urzędu Miasta

KLUCZOWE WYZWANIA W OBSZARZE WSPÓŁPRACY Z KLUCZOWYMI INTERESARIUSZAMI

- Zwiększenie roli i odpowiedzialności mieszkańców w podejmowaniu decyzji dotyczących rozwoju miasta, kształtowania przestrzeni publicznych, usług dostarczanych przez samorząd, a także szerokie wykorzystanie angażujących form komunikacji na linii miasto – mieszkańcy.

2.2.5. Diagnoza w obszarze kulturowym

Słaba wspólna wizja produktu turystycznego

- Deficyt atrakcyjnych produktów turystycznych, pozwalających na zatrzymanie turystów w Krośnie na kilka dni
- Mała oferta zintegrowanych pakietów pobytowych
- Brak wspólnej, społecznie uzgodnionej strategii komunikacyjno-wizerunkowej
- Niewystarczająca współpraca i koordynacja działań podmiotów kreujących produkt turystyczny
- Niewystarczająca współpraca z gminami ościennymi w tworzeniu wspólnej oferty i jej promocji

SKALA PROBLEMU, ŹRÓDŁA

- 4 produkty turystyczne o charakterze stałym i 4 o charakterze imprez cyklicznych → dane Urzędu Miasta Krosna.
- 34,5% osób, które wzięły udział w badaniach ruchu turystycznego to odwiedzający, którzy zwiedzali Krosno bez noclegu. 28,4% stanowili turyści pozostający w Krośnie 2 – 3 dni → Raport z badań ruchu turystycznego w Krośnie w 2018 r., Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie, 2019.
- 5 pakietów turystycznych (propozycji tras zwiedzania) na stronie internetowej visitkrosno.pl → dane Urzędu Miasta Krosna.
- Zbyt mała umiejętność przyciągania turystów (wsparcie rozwoju branży turystycznej w Krośnie, wykorzystanie potencjału lotniska, Centrum Dziedzictwa Szkła, Etnocentrum) → wnioski z FGI z lokalnymi liderami, 2020.
- Brak strategii promocyjnej miasta utrudnia prowadzenie skutecznych działań → wnioski z FGI „Rynek – reaktywacja”, 2020.
- Niewystarczająca komunikacja między instytucjami i organizacjami. Brak dobrej koordynacji działań oraz w zakresie kalendarza instytucji kultury. Wszystkie instytucje powinny współpracować w zakresie budowania oferty kulturalnej oraz jej prezentacji → wnioski z FGI z lokalnymi liderami, 2020.
- Potrzeba współpracy międzyinstytucjonalnej → wnioski z FGI z lokalnymi liderami, 2020.

Niewystarczająco spójna polityka promocyjno-komunikacyjna różnorodnej oferty turystycznej

- Brak wspólnej, społecznie uzgodnionej strategii komunikacyjno-wizerunkowej
- Niewystarczająca współpraca i koordynacja działań podmiotów

- Niewystarczająca promocja i marketing zewnętrzny miasta. Brak koordynacji oraz spójnej polityki informacyjnej dotyczącej imprez. Słaba rozpoznawalność strony internetowej dla turystów visitkrosno.pl → wnioski z FGI „Rynek – reaktywacja”, 2020.

<p>kreujących produkt turystyczny</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczająca współpraca z gminami ościennymi w tworzeniu wspólnej oferty i jej promocji 	
<p>Niewystarczająco wykorzystany potencjał lokalnych produktów</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niewielkie wykorzystanie lokalnej żywności w gastronomii • Brak sieciowania produktów • Niewystarczająca promocja unikatowych produktów miasta 	<ul style="list-style-type: none"> • Lokalne produkty spożywcze są poszukiwane przez turystów, trudno do nich dotrzeć → wnioski z FGI „Rynek – reaktywacja”, 2020. • Brak wystarczającej współpracy przedsiębiorców, realizowania wspólnych inicjatyw. Niewystarczająca promocja i marketing → wnioski z FGI z lokalnymi liderami, 2020.
<p>Małe wykorzystanie przestrzeni Starego Miasta jako „salonu” Krosna i miejsca spotkań</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mało różnorodna oferta wydarzeń na Rynku, sezonowość imprez, niewystarczająca oferta cyklicznych, tematycznych imprez dla mieszkańców i turystów • Zbyt mało wydarzeń i miejsc skierowanych do młodzieży • Słaba współpraca podmiotów tworzących ofertę Rynku (miasto, instytucje kultury, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, uczelnia, liderzy), niewystarczające zaangażowanie we wspólne inicjatywy <ul style="list-style-type: none"> ○ Brak koordynacji działań 	<ul style="list-style-type: none"> • Zdaniem 78,3% ankietowanych w Krośnie brakuje ożywienia Rynku → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020. • Sezonowość imprez (zdecydowana większość imprez odbywa się w sezonie letnim od maja do września), niewystarczająca oferta cyklicznych, tematycznych imprez skierowanych do mieszkańców Krosna i okolic oraz turystów → wnioski z FGI „Rynek – reaktywacja” 2020. • Brak miejsc dla młodzieży. Ograniczona liczba imprez dedykowanych młodemu, odpowiadająca na ich potrzeby i zainteresowania → wnioski z FGI „Rynek – reaktywacja” 2020. • „Więcej klubów, miejsc spotkań młodzieży” – jedno z najczęściej wskazywanych marzeń dotyczących Krosna (171 wskazań w pytaniu otwartym) → Raport z badania planów edukacyjnych i zawodowych młodzieży 2020. • 63,3% mieszkańców uważa, że w Krośnie brakuje miejsca spotkań dla młodzieży → Raport z badania ankietowego „Ocena funkcjonowania Urzędu Miasta Krosna oraz

- Niewystarczająca jakość obsługi klientów

kwestii związanych z rozwojem miasta” 2020.

- Realizację inicjatyw i rozwijanie współpracy podmiotów tworzących ofertę Rynku utrudnia brak animatora, osoby odpowiedzialnej za koordynację działań różnych interesariuszy prowadzących działalność na Starym Mieście (instytucje kultury, branża gastronomiczna i hotelarska, organizacje pozarządowe, parafie, uczelnie) → wnioski z FGI „Rynek – reaktywacja” 2020.
- Odbiorcy oferty wskazują na zbyt krótkie godziny otwarcia restauracji oraz konieczność poprawy jakości obsługi w niektórych lokalach → wnioski z FGI „Rynek – reaktywacja” 2020.
- Niewystarczający poziom wykorzystania rozwiązań e-commerce w Centrum Dziedzictwa Szkła → wnioski z FGI z przedstawicielami spółek miejskich, 2020.

KLUCZOWE WYZWANIA W OBSZARZE KULTUROWYM

- Budowa marki Krosna i nowoczesny marketing oferty kulturalno-turystycznej, lepsze dostosowanie oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej miasta do potrzeb różnych grup mieszkańców.

2.2.6. Znaczenie i hierarchia problemów

Kluczowe problemy	Wpływ problemów na niższe tempo rozwoju miasta									Hierarchia kluczowych problemów w skali od 1 do 5 (gdzie 1 oznacza największy wpływ problemu na niższe tempo rozwoju miasta, a 5 – najmniejszy wpływ)
	Postępująca depopulacja Krosna	Pogłębiająca się suburbanizacja	Niska atrakcyjność Krosna jako miejsca zamieszkania dla młodych ludzi	Niski poziom wynagrodzeń i niska atrakcyjność miejsc pracy	Zwiększenie problemów społecznych, wykluczenie społeczne	Obniżenie jakości życia mieszkańców	Oslabienie tożsamości lokalnej, kapitału społecznego mieszkańców	Spadek dochodów budżetowych miasta	Obniżenie atrakcyjności zewnętrznej miasta (m.in. dla inwestorów, turystów)	
Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej										1
Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia										2
Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności										3
Niewystarczający poziom współzarządzania miastem										4
Słaba rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna										5

Legenda			
Stożek	Bardzo duży	Duży	Średni

2.2.7. Powiązania i zależności między problemami

3. Analiza potencjałów i mocnych stron miasta

3.1. Materialne i niematerialne zasoby i mocne strony miasta

Identyfikację przewag konkurencyjnych Krosna, opartych na materialnych i niematerialnych zasobach wewnętrznych przeprowadzono z udziałem mieszkańców, którzy poprzez internetową Platformę Konsultacji Społecznych wzięli udział w burzy mózgów. Zgłoszone zasoby zostały zgrupowane pod względem ich rodzaju, a następnie poddane ocenie przez przedstawicieli Zespołu Miejskiego, w zakresie ich unikatowego charakteru oraz możliwości wykorzystania do tworzenia produktów lokalnych, o wysokim wpływie na rozwiązywanie problemów i na rozwój społeczno-gospodarczy miasta.

Tabela 28. Przewagi konkurencyjne Krosna oparte na zasobach wewnętrznych

	Nazwa zasobu	Krótki opis	Możliwości wykorzystania zasobów dla generowania produktów lokalnych (skala od 0 do 10)	Unikalność zasobów (skala od 0 do 10)
Wymiar gospodarczy	Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze	<ul style="list-style-type: none"> – bogate tradycje branży naftowo – gazowniczej, Bóbrka koło Krosna, gdzie powstała pierwsza na świecie kopalnia ropy naftowej, – stuletnie tradycje szklarskie, huty szkła i wiele przedsiębiorstw działających w tej branży, prestiż szklanych wyrobów z Krosna, – tradycje przemysłu motoryzacyjnego – produkcja amortyzatorów, – tradycje przemysłu lotniczego – produkcja samolotów, – dobrze rozwinięte rzemiosło (np. piekarze, cukiernicy, rękodzielnicy, winnice w okolicach Krosna), – tradycje tkackie i produkcji wyrobów z lnu, – Cech Rzemiosł Różnych, – biblioteka techniczna przy Hucie Szkła, zbiory we wzorcowni. 	8,57	8,86
	Krosno jako ważny ośrodek subregionalny	<ul style="list-style-type: none"> – subregionalna rola Krosna – ośrodek administracyjny, gospodarczy, handlowy, usługowy, edukacyjny, kulturalny, – Krosno jako rdzeń Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego, potencjał współpracy z sąsiednimi gminami, 	8,14	7,71

	<p>Wysoki poziom przedsiębiorczości</p>	<ul style="list-style-type: none"> - duża liczba firm zarejestrowanych w Krośnie, zwłaszcza z sektora MŚP, - różnorodność branż przemysłu i usług (przemysł szklarski, naftowy, motoryzacyjny, lotniczy, meblarski, przetwórstwa tworzyw sztucznych, dobrze rozwinięta branża budowlana), - duży rynek pracy w Krośnie, przyciągający mieszkańców okolic, - rozwinięta funkcja handlowa, - przedsiębiorczy mieszkańcy, potrafiący radzić sobie w czasach kryzysu, „galicyjska zaradność”, - obecność firm rodzinnych, które cechuje poczucie tożsamości lokalnej, dbałość o pracowników i wysoki potencjał do trwałego, zrównoważonego rozwoju, - kapitał zagraniczny – duże firmy o wysokim wpływie na budowanie lokalnych powiązań kooperacyjnych z sektorem MŚP (BWI Poland Technologies, Collins Aerospace/ Goodrich Aerospace Poland, Nowy Styl), - obecność firm stosujących inteligentne technologie przemysłu 4.0. 	<p>8,43</p>	<p>7,71</p>
	<p>Infrastruktura dla rozwoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> - tereny dla rozwoju aktywności gospodarczej (przygotowana i uzbrojona Strefa Inwestycyjna „Krosno – Lotnisko” oraz perspektywiczna strefa dla inwestorów na terenie przyłączanym do miasta), - sieć światłowodowa, wysoka jakość usług teleinformatycznych dla biznesu, potencjał branży informatycznej, - infrastruktura lotniska w Krośnie (nowo wybudowany pas startowy, drogi kołowania), - infrastruktura kolejowa, - infrastruktura Inkubatora Przedsiębiorczości. 	<p>9,57</p>	<p>8,57</p>
	<p>Otoczenie biznesu</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Unia Przedsiębiorczych, - Krośnieński Inkubator Technologiczny KRINTECH, - Podkarpacka Izba Gospodarcza, - Stowarzyszenie B4 – Klaster Lotnictwa Lekkiego i Ultralekkiego, - Cech Rzemiosł Różnych, - dostępność usług księgowych, rachunkowych, obsługi prawnej przedsiębiorców, 	<p>8,71</p>	<p>7,86</p>

	Kapitał ludzki	<ul style="list-style-type: none"> – zdolna, ambitna młodzież, – wysoki poziom kształcenia w szkołach ponadpodstawowych, – Karpacka Państwowa Uczelnia oraz jej współpraca z biznesem (studia dualne), – dobre, przyszłościowe kierunki techniczne na KPU, – Biuro Karier Karpackiej Państwowej Uczelni, – Regionalne Centrum Edukacji Zawodowej i Nowoczesnych Technologii w Krośnie – nowoczesne laboratoria techniczne, wysoki potencjał kształcenia praktycznego na potrzeby przemysłu wysokich technologii, – zasoby młodej, dobrze wykształconej kadry informatycznej pochodzące z KPU oraz Zespołu Szkół Elektrycznych i Ogólnokształcących, – znaczna liczba uczniów w technikach, – tradycje edukacji lotniczej, pracownicy oraz emeryci o unikatowych umiejętnościach w branży lotniczej, – młodzież otwarta na przedsiębiorczość. 	9,43	8,71
Wymiar społeczny	Rozwinięta oświata	<ul style="list-style-type: none"> – wysoki poziom edukacji, – możliwości edukacji na wszystkich poziomach kształcenia: szkoły podstawowe, licea, technika, uczelnia wyższa, – dobrze rozwinięte instytucje edukacyjne mające zasięg ponadlokalny, – bardzo dobre licea i technika (np. I LO, „Elektryk” – jedno z najlepszych techników w regionie, „Mechanik” – jedna z niewielu szkół średnich w Polsce, która kształci dla branży lotniczej, „Naftówka” – jedyna w Polsce szkoła ponadpodstawowa kształcąca w branży naftowo – gazowniczej, – dobrze rozwinięta opieka żłobkowa i przedszkolna. 	8,57	8,29
	Infrastruktura sportowo-rekreacyjna oraz tradycje sportowe	<ul style="list-style-type: none"> – kluby sportowe (m.in. Wilki Krosno – żużel, Miasto Szkła Krosno – koszykówka, Gracja – formacja tańca towarzyskiego), – Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji i jego infrastruktura (baseny otwarte, dwie kryte pływalnie, boiska sportowe, stadiony, hala sportowo – widowiskowa), – przestrzeń rekreacyjna na „Bursakach”, – istniejące odcinki ścieżek rowerowych, – infrastruktura sportowa w dzielnicach i na osiedlach – boiska, siłownie plenerowe, itp. 	8,57	7,00

	Instytucje świadczące usługi opieki zdrowotnej oraz pomoc dla osób zagrożonych wykluczeniem	<ul style="list-style-type: none"> – Wojewódzki Szpital Podkarpacki im. Jana Pawła II, przychodnie zdrowia, gabinety lekarskie, – Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, – domy pomocy społecznej, 	7,43	8,14
	Trzeci sektor, współzarządzanie i partnerstwo	<ul style="list-style-type: none"> – kilkaset organizacji pozarządowych działających w różnych obszarach, – działające narzędzia partycypacji społecznej – platforma konsultacyjna, budżet zadaniowy, serwis sms, wdrożone e-usługi, – zaangażowane rady i zarządy dzielnic i osiedli, – współpraca z gminami Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego, – media zapewniające dobry obieg informacji, – Pankrośnizm – postawa patriotyzmu, dumy i chwaleń zalet Krosna, – Krośnieńska Rada Seniorów, Krośnieński Uniwersytet Trzeciego Wieku, kluby seniora, – Młodzieżowa Rada Miasta Krosna, – Centrum Wspierania Organizacji Pozarządowych, – Miejska Rada Działalności Pożytku Publicznego. 	8,00	7,29
Wymiar środowiskowy	Zasoby przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> – rzeka Wisłok i potok Lubatówka przepływające przez miasto oraz ich potencjał do wykorzystania rekreacyjnego, zakole Wisłoka, tereny wzdłuż Lubatówki, – liczne, niezagospodarowane tereny zielone, – roślinność podkarpacka – zioła oraz zielarstwo – specjalizacja Karpackiej Państwowej Uczelni, – parki miejskie (ul. Grodzka, ul. Okrzei, użytek ekologiczny „Dolina Potoku Badoń”. 	8,57	7,43
	Transport miejski	<ul style="list-style-type: none"> – nowoczesny, ekologiczny tabor autobusowy Miejskiej Komunikacji Samochodowej, – istniejące odcinki ścieżek rowerowych. 	7,43	7,43
	Gospodarka komunalna	<ul style="list-style-type: none"> – dobra jakość wody pitnej, ujęcia wody zaspokajające potrzeby Krosna i okolic, – oczyszczalnia ścieków w Krośnie, – rozbudowywana, unowocześniana sieć ciepłownicza, – Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej. 	7,29	7,71

Wymiar przestrzenny	Lokalizacja miasta i korzyści z niej wynikające	<ul style="list-style-type: none"> – przygraniczne położenie Krosna, stwarzające możliwości współpracy i wymiany gospodarczej ze Słowacją i Ukrainą, – bliskość wielu atrakcji przyrodniczo – krajoznawczych (dwa parki narodowe – Bieszczadzki i Magurski, kilkanaście parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody, uzdrowiska), – położenie przygraniczne na styku kultur, 	7,71	8,29
	Przestrzeń miejska	<ul style="list-style-type: none"> – spójny i logiczny układ urbanistyczny Krosna, odzwierciedlający historyczny i współczesny charakter miasta, – istniejące tereny do zabudowy jednorodzinnej i wielorodzinnej, – nowe tereny przyłączane do Krosna – zmiana granic od 1 stycznia 2021 r. – nowe możliwości rozwoju przestrzennego i gospodarczego, – przebudowana droga krajowa nr 28 – główna arteria komunikacyjna miasta. 	8,43	8,14
	Stare Miasto	<ul style="list-style-type: none"> – zabytkowe Stare Miasto położone na wzgórzu, z historycznym układem komunikacyjnym, Rynkiem i jego podcieniową zabudową, dzięki któremu o Krośnie mówiono „parva Cracovia”, – dzwonnica Kościoła Farnego – rozpoznawalny symbol miasta, – zabytkowe kościoły i kamienice. 	9,14	8,71
Wymiar kulturowy	Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe	<ul style="list-style-type: none"> – bogata historia Krosna i bogactwo zabytków, – ciekawe legendy związane z Krosnem i najbliższą okolicą, – kultura tradycyjna Krosna i okolic, – kuchnia lokalna (np. proziaki, kluski kudłate, gomółki, racuchy z akacją), – tradycje współpracy polsko – węgierskiej, tradycje winiarskie, – unikatowa kolekcja lamp naftowych w Muzeum Podkarpackim. 	9,00	8,71

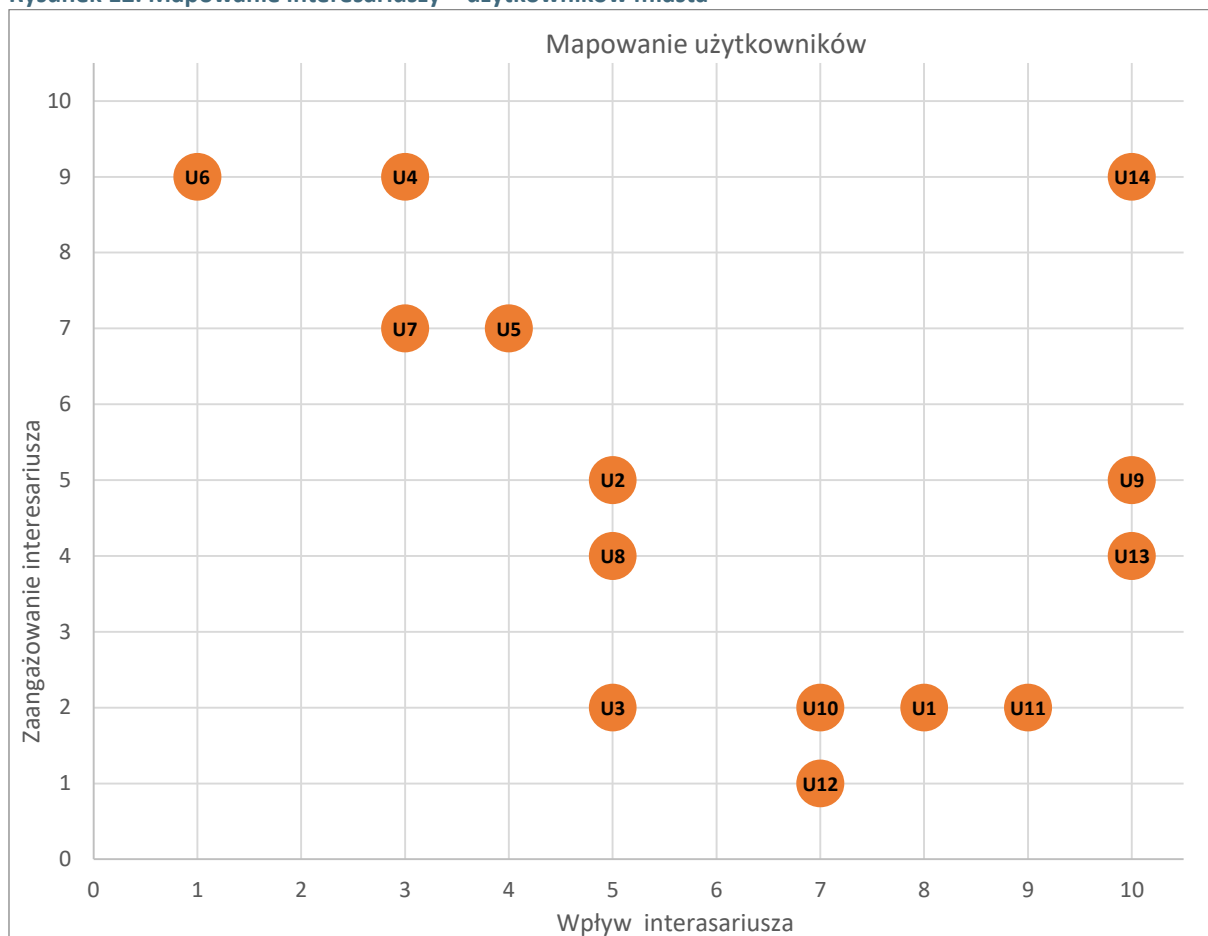
	<p>Aktywność w dziedzinie kultury</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wielość instytucji kultury (Regionalne Centrum Kultur Pogranicza, Biuro Wystaw Artystycznych, Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej, Muzeum Podkarpackie, Muzeum Rzemiosła, Centrum Dziedzictwa Szkła, Muzeum Misyjne, Prywatne Muzeum Podkarpackich Pól Bitewnych, Krośnieńska Biblioteka Publiczna, Antykwariat Zbigniewa Oprządka, artKino), - młodzież o artystycznych zainteresowaniach, - liczna grupa pracowników sektora kultury, w tym wielu o unikatowych kompetencjach w skali kraju, - działalność Stowarzyszenia Miłośników Ziemi Krośnieńskiej, 	<p>8,57</p>	<p>8,29</p>
	<p>Postaci historyczne związane z Krosnem</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ignacy Łukasiewicz – ojciec przemysłu naftowego i jego wspólnicy Karol Klobassa-Zrencki, Tytus Trzeciecki, - Jan Szczepanik – wynalazca, zwany „polskim Edisonem”, - Robert Wojciech Portius – patrycjusz krośnieński szkockiego pochodzenia, zajmujący się handlem winem węgierskim, fundator m.in. dzwonnicy Kościoła Farnego, - Michał Mięśowicz – założyciel Pierwszej Krajowej Fabryki Zegarów Wieżowych, - Modest Humiecki – burmistrz i budowniczy Krosna, - Stanisław Kochanek – artysta malarz i rzeźbiarz, - Jan Zych – poeta ziemi krośnieńskiej, - Jerzy Werner – konstruktor podwozi samochodowych, - Adam Ostaszewski – naukowiec i konstruktor lotniczy, - św. Jan z Dukli. 	<p>8,14</p>	<p>8,29</p>
	<p>Artyści związani z Krosnem</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lora Szafran – wokalistka jazzowa, - Robert Rozmus – aktor, - artyści tworzący w szkłe: m.in. Stanisław Borowski, Witold Śliwiński, Maciej Habrat, Patrycja Dubiel, Jan Siedlecki, Jerzy Maraj, Henryk Rysz, - Aleksandra Szmyd – śpiewaczka operowa, - Rafał Tomkiewicz – śpiewak operowy, - Alan Bochnak – artysta scen teatralnych, - Decapitated – zespół muzyczny - Robert Lenert – dyrektor artystyczny Galicja Blues Festival, - Zbigniew Oprządek – twórca słynnego antykwariatu i księgarni, - Paweł Przytocky – dyrygent. 	<p>7,14</p>	<p>8,29</p>

	<p>Potencjał sportowo – rekreacyjny i w zakresie turystyki aktywnej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – sporty i turystyka lotnicza – szybowcowe, samolotowe, baloniarskie, paragliding, – infrastruktura sportowa i rekreacyjna (baseny otwarte, dwie kryte pływalnie, boiska sportowe, stadiony, hala sportowo – widowiskowa), – bliskość do terenów wspinaczkowych w Korczynie, – punkty widokowe w okolicach Krosna (Czarnorzeki, Przymiarki), – sporty motoryzacyjne, aktywność fanów motoryzacji, – szlaki turystyczne. 	<p>8,57</p>	<p>8,29</p>
	<p>Marka miasta</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznawalna marka „Krosno Miasto Szkła”, związana z dziedzictwem przemysłowym, – Krosno jako miasto butikowe, – Krosno jako miasto żyjące w duchu „slow life”, – atrakcyjność turystyczna Krosna, ruch turystyczny. 	<p>8,43</p>	<p>8,57</p>

3.2. Kluczowi interesariusze wzmacniający potencjał rozwojowy miasta

W oparciu o analizę interesariuszy zidentyfikowano kluczowe podmioty (pracodawców, instytucje publiczne, partnerów społecznych), które włączone we współpracę wzmocnią potencjał rozwojowy miasta. Mapowanie interesariuszy dokonane zostało w sposób partycypacyjny. Interesariusze podzieleni zostali na dwie kategorie: użytkowników miasta oraz dostawców usług. W przypadku każdego z interesariuszy dokonano oceny jego indywidualnego wpływu na miasto oraz poziomu jego zaangażowania. Korelacja tych dwóch zmiennych pozwoliła utworzyć dwie macierze z określeniem na nich wpływu i poziomu zaangażowania w proces funkcjonowania miasta.

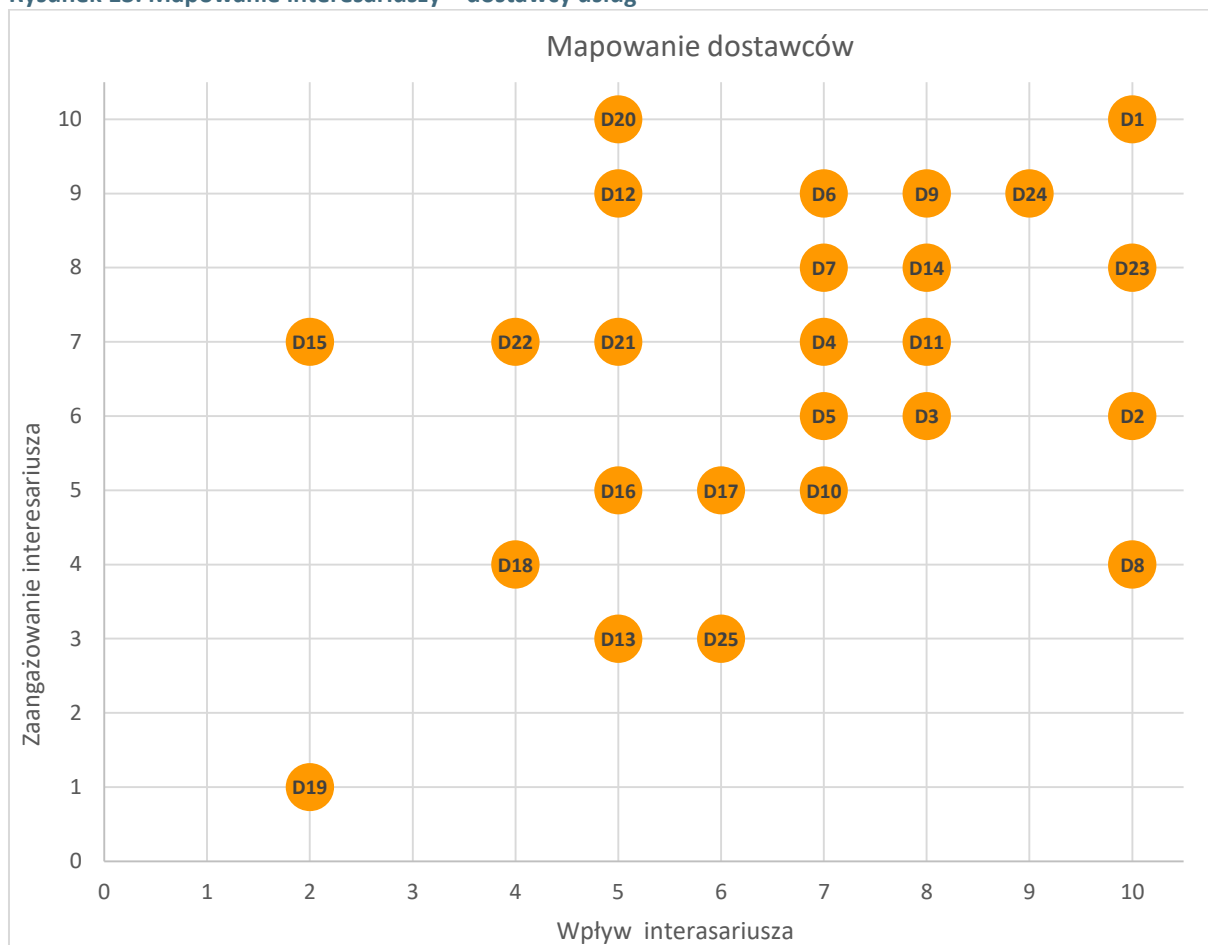
Rysunek 12. Mapowanie interesariuszy – użytkowników miasta

Źródło: Materiał z warsztatów projektowych

Numer identyfikacyjny	Nazwy użytkowników
U1	Dzieci w wieku szkolnym, uczniowie
U2	Młodzież ucząca się w szkołach ponadpodstawowych
U3	Studenci PWSZ / KPU
U4	Seniorzy, Kluby seniora
U5	Młode rodziny z dziećmi
U6	Członkowie kluczowych stowarzyszeń, klubów, działacze, aktywiści społeczni
U7	Niepełnosprawni
U8	Pracujący, specjaliści
U9	Inwestorzy
U10	Przedsiębiorcy
U11	Uczniowie lokalnych szkół
U12	Uczestnicy wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych z miasta i regionu
U13	Dyrektorzy szkół, nauczyciele
U14	Rady Dzielnic i Osiedli

Rysunek 13. Mapowanie interesariuszy – dostawcy usług

Źródło: Materiał z warsztatów projektowych

Numer identyfikacyjny	Dostawcy usług w kategoriach (podmioty)- Nazwa dostawcy
D1	Prezydent / Urząd Miasta
D2	Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej
D3	Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji
D4	Żłobki
D5	Przedszkola
D6	Szkoły podstawowe
D7	Licea Ogólnokształcące
D8	Karpacka Państwowa Uczelnia
D9	Technika
D10	Muzea, atrakcje turystyczne
D11	Instytucje Kultury
D12	Podmioty działające w obszarze kultury i sztuki
D13	Szpital Wojewódzki, przychodnie, podmioty służby zdrowia
D14	Policja
D15	Straż Pożarna
D16	Urzędy administracji publicznej
D17	Towarzystwo Budownictwa Społecznego, spółdzielnie mieszkaniowe, inne podmioty rynku mieszkaniowego
D18	Urząd Skarbowy
D19	Powiatowy Urząd Pracy
D20	Instytucje pomocy społecznej (Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie)
D21	Instytucje otoczenia biznesu (izba gospodarcza, inkubator przedsiębiorczości,

	stowarzyszenia przedsiębiorców)
D22	Cech rzemieślniczy
D23	Kościół
D24	Media lokalne
D25	Przewoźnicy

Analiza interesariuszy pozwoliła wytypować kluczowych partnerów społeczno-gospodarczych, którzy zostali zaproszeni do współpracy, mającej na celu wzmocnienie potencjału rozwojowego Krosna. Współpraca ta polega na partnerskim tworzeniu Planu Rozwoju Lokalnego oraz Planu Rozwoju Instytucjonalnego, a także na wspólnej realizacji działań projektowych (partnerstwo w projekcie).

Partnerzy spoza sektora finansów publicznych zostali wybrani w otwartej procedurze konkursowej.

Wykaz interesariuszy, którzy wzięli udział w opracowaniu Planu Rozwoju Lokalnego – członków Zespołu Miejskiego i Rady Rozwoju Krosna przedstawiono w załącznikach nr 1 i 2.

3.3. Kluczowe produkty miasta

Produkt to każdy obiekt rynkowej wymiany oraz wszystko, co może być oferowane na rynku. Produktem może być dobro materialne, usługa (profesjonalna), miejsce, organizacja bądź idea.

W wyniku prac Zespołu Miejskiego oraz Rady Rozwoju Krosna została stworzona lista produktów Krosna. Obejmuje ona zarówno produkty już istniejące, jak i nowe, perspektywiczne produkty, oparte na posiadanych endogenicznych zasobach miasta. Tam, gdzie to uzasadnione, produkty zostały zagregowane i zintegrowane. W kolejnym etapie każdy produkt został poddany ocenie, której dokonali członkowie Zespołu Miejskiego oraz Rady Rozwoju Krosna. Oceny w skali od 0 do 10 przyznawano w dwóch kategoriach:

- biorąc pod uwagę obecną wartość dodaną dla lokalnej społeczności,
- biorąc pod uwagę potencjał i perspektywę rozwoju produktu w przyszłości.

Im wyższa ocena w danej kategorii, tym produkt generuje więcej korzyści społeczno-ekonomicznych dla różnych grup interesariuszy lub ma większą zdolność do dalszego udoskonalania i rozwijania oraz dostosowania do potrzeb odbiorców (znajduje się w fazie wzrostu). Oceniający brali pod uwagę możliwość wpływu/ oddziaływania produktu na rozwój całego miasta i odwrócenie negatywnych trendów rozwojowych. Zatem o ocenie danego produktu przesądzały także skala i poziom oddziaływania na rozwój Krosna.

Członkowie Zespołu Miejskiego i Rady Rozwoju Krosna przyznawali oceny indywidualnie. Następnie dla każdego produktu obliczono średnią ocen i na tej podstawie przygotowany został ranking. Produkty zostały uszeregowane na podstawie kryterium potencjału i przyszłych perspektyw rozwoju. Za kluczowe uznano produkty o najwyższej perspektywie rozwoju.

Tabela 29. Produkty Krosna

Nazwa produktu	Wartość dodana dla lokalnej społeczności STAN OBECNY (0-10 pkt)	Potencjał i perspektywy rozwoju produktu PRZYSZŁOŚĆ (0-10 pkt)	Produkt kluczowy (tak/nie)	Wpływ na rozwiązywanie problemów:		
				a) społecznych,	b) gospodarczych,	c) środowiskowo-przestrzennych
Oferta Krosna dla inwestorów (Strefa Inwestycyjna „Krosno – Lotnisko”, nowa strefa aktywności gospodarczej na terenie dawnego lotniska w Targowiskach, kapitał ludzki – przygotowane kadry, zachęty inwestycyjne miasta)	5,63	8,93	Tak	a	b	c
				tak	tak	tak
Oferta edukacyjna Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie o zasięgu subregionalnym, nowe kierunki na poziomie magisterskim	6,28	8,60	Tak	a	b	c
				tak	tak	nie
Tętniące życiem bulwary nad Wisłokiem	1,78	8,35	Tak	a	b	c
				tak	nie	tak
Ekologiczne budownictwo komunalne/czynszowe, oferta mieszkań dla młodych	4,50	8,33	Tak	a	b	c
				tak	tak	tak
Program likwidacji źródeł niskiej emisji w mieście	4,83	8,30	Tak	a	b	c
				nie	nie	tak
Tu się żyje! Ciąg otwartych przestrzeni publicznych, terenów zielonych, miejsc spotkań, co najmniej w każdej dzielnicy / osiedlu	3,18	8,30	Tak	a	b	c
				tak	nie	tak
Oferta edukacyjna krośnieńskich szkół zawodowych i technicznych odpowiadająca na potrzeby lokalnych przedsiębiorców	6,25	8,25	Tak	a	b	c
				tak	tak	nie
Oferta cyklicznych, rozpoznawalnych imprez o zasięgu ponadregionalnym (Międzynarodowe Górskie Zawody Balonowe oraz impreza towarzysząca Balony nad Krosnem, Karpackie Klimaty – w nowej odsłonie i Portius Festival, Young Arts Festival, Wjazd Króla, pikniki lotnicze i motoryzacyjne – Speedland Festival)	6,93	8,18	Tak	a	b	c
				tak	nie	nie
Oferta edukacyjna krośnieńskich szkół średnich	7,08	8,15	Tak	a	b	c
				tak	tak	nie
Oferta kulturalna dla mieszkańców Krosna i miejscowości sąsiednich (oferta BWA, oferta RCKP, Centrum Dziedzictwa Szklą, muzea, Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej)	6,35	8,15	Tak	a	b	c
				tak	nie	nie

Nazwa produktu	Wartość dodana dla lokalnej społeczności STAN OBECNY (0-10 pkt)	Potencjał i perspektywy rozwoju produktu PRZYSZŁOŚĆ (0-10 pkt)	Produkt kluczowy (tak/nie)	Wpływ na rozwiązywanie problemów:		
				a) społecznych,	b) gospodarczych,	c) środowiskowo-przestrzennych
Miasto Krosno jako inwestor dający dobry przykład przy realizacji inwestycji (dostępność, nowoczesne rozwiązania, przyjazność środowisku)	5,05	8,15	Tak	a	b	c
				tak	tak	tak
Sieć parków miejskich i parków kieszonkowych jako element podnoszenia jakości życia w Krośnie	3,78	8,13	Tak	a	b	c
				tak	nie	tak
Dobrze przygotowani pracownicy dla potrzeb lokalnego rynku pracy	5,15	8,10	Tak	a	b	c
				nie	tak	nie
Krosno - przestrzeń wspólna - sporządzenie jednolitej koncepcji miasta - nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego z maksymalnym uwzględnieniem partycypacji społecznej. Wdrożenie wypracowanego w trakcie tych prac modelu partycypacji społecznej przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ich zmian	4,13	8,08	Tak	a	b	c
				tak	tak	tak
Cykliczne festiwale nauki i techniki, pikniki naukowe kształtujące zainteresowania techniczne wśród dzieci i młodzieży	3,63	8,00	Tak	a	b	c
				tak	tak	nie
Spójna sieć ścieżek rowerowych obejmujących całe miasto jako odpowiedź na wyzwania komunikacyjne w Krośnie	2,93	7,98	Tak	a	b	c
				tak	nie	tak
Oferta przedszkolna	6,00	7,95	Tak	a	b	c
				tak	nie	nie
Oferta edukacyjna krośnieńskich szkół zawodowych i technicznych nakierowana na potrzeby gospodarki globalnej	5,75	7,95	Tak	a	b	c
				tak	tak	nie
Oferta opiekuńcza dla dzieci do lat 3 (żłobki)	5,75	7,95	Tak	a	b	c
				tak	nie	nie
Oferta usług teleinformatycznych opartych o rozbudowane sieci przesyłu danych	5,60	7,93	Tak	a	b	c
				tak	tak	nie
Oferta rekreacyjno-wypoczynkowa adresowana do mieszkańców miasta i miejscowości sąsiednich	6,30	7,90	Tak	a	b	c

Nazwa produktu	Wartość dodana dla lokalnej społeczności STAN OBECNY (0-10 pkt)	Potencjał i perspektywy rozwoju produktu PRZYSZŁOŚĆ (0-10 pkt)	Produkt kluczowy (tak/nie)	Wpływ na rozwiązywanie problemów:		
				a) społecznych,	b) gospodarczych,	c) środowiskowo-przestrzennych
(kompleks basenów, lodowisko, hale sportowe, siłownie na otwartym powietrzu, skate parki, pumptracki, itp.)				tak	nie	tak
Dobrze funkcjonująca komunikacja publiczna obejmująca miasto oraz tereny sąsiednich gmin	5,30	7,90	Tak	a tak	b tak	c tak
Produkt turystyczny oparty o dziedzictwo kulinarne Podkarpacia, żywność ekologiczną i tradycje węgierskie (Szlak Kulinaryny Podkarpackie Smaki, chleby, zioła, nalewki, czekolada, wina węgierskie, oferta lokali gastronomicznych wykorzystujących produkty lokalne)	3,45	7,88	Tak	a tak	b tak	c nie
Specjalne programy szkoleniowo-doradcze dla lokalnych start-upów oraz w zakresie kreowania przedsiębiorczości, oferta Inkubatora Przedsiębiorczości	4,33	7,83	Tak	a nie	b tak	c nie
Program talentowy nakierowany na zatrzymanie w mieście (zachęcenie do powrotu) najzdolniejszej młodzieży	2,25	7,83	Tak	a tak	b tak	c nie
Rynek jako centrum aktywności mieszkańców Krosna	3,30	7,80	Tak	a tak	b nie	c nie
Oferta turystyczno-edukacyjna wykorzystująca tradycje przemysłowe Krosna (hutnictwo szkła, wydobywanie i przerobu ropy, tradycje Iniańskie)	5,40	7,75	Tak	a tak	b nie	c tak
Rozbudowane usługi opieki senioralnej	4,48	7,75	Tak	a tak	b nie	c nie
Parki i ogrody tematyczne (literackie, lotnicze, naftowe, botaniczne, zielarskie, tkackie, szklane, malarskie, muzyczne i inne)	2,20	7,75	Tak	a tak	b nie	c tak
Krosno centrum sportów ekstremalnych - oferta szkoleniowo-rekreacyjna związana z tradycjami lotniczymi i motorowymi (szybownictwo, spadochroniarstwo, paralotniarstwo, baloniarstwo, sporty samolotowe, loty widokowe, symulator lotniczy, sporty motoryzacyjne)	4,63	7,68	Tak	a tak	b nie	c nie
Działalność firm sektora kreatywnego i IT	4,18	7,65	Tak	a nie	b tak	c nie
Oferta energii odnawialnej – farmy fotowoltaiczne	3,38	7,63	Tak	a nie	b tak	c tak
Sprawna obsługa inwestorów przez administrację samorządową Krosna	5,40	7,58	Tak	a	b	c

Nazwa produktu	Wartość dodana dla lokalnej społeczności STAN OBECNY (0-10 pkt)	Potencjał i perspektywy rozwoju produktu PRZYSZŁOŚĆ (0-10 pkt)	Produkt kluczowy (tak/nie)	Wpływ na rozwiązywanie problemów: a) społecznych, b) gospodarczych, c) środowiskowo-przestrzennych		
				nie	tak	nie
Zagospodarowane brzegów Lubatówki dla funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej	2,23	7,58	Tak	a	b	c
				tak	nie	tak
Sieć miejskich szlaków turystycznych wykorzystujących dziedzictwo historyczno-kulturowe Krosna i okolic (Historyczna ścieżka edukacyjna Rynek-Skarpa, Szlak Dziedzictwa Kulturowego Miasta Krosna, Szlak Naftowy, Szlak Szklany, Szlak Architektury Drewnianej)	4,35	7,50	Tak	a	b	c
				tak	nie	tak
Programy wsparcia organizacji pozarządowych i wspierających rozwój społeczeństwa obywatelskiego (CWOP, budżet obywatelski)	4,98	7,48	Nie	a	b	c
				tak	nie	nie
Koncerty i wydarzenia muzyczne atrakcyjne dla młodzieży	3,73	7,45	Nie	a	b	c
				tak	nie	nie
Oferta kulturalna dla osób odwiedzających i turystów – rodzinne pakiety pobytowe w oparciu o unikatową ofertę instytucji kultury (BWA, Muzeum Rzemiosła, Muzeum Podkarpackie, Centrum Dziedzictwa Szkła, Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej, Regionalne Centrum Kultur Pogranicza, Prywatne Muzeum Podkarpackich Pól Bitewnych, Muzeum Misyjne)	4,40	7,43	Nie	a	b	c
				tak	tak	nie
Forum Gospodarcze – cykliczne wydarzenia integrujące lokalne środowisko biznesowe, także o charakterze informacyjno-szkoleniowym	4,70	7,40	Nie	a	b	c
				tak	tak	nie
Centrum Aktywizacji Młodzieży (powstanie instytucji)	1,75	7,20	Nie	a	b	c
				tak	nie	nie
Oferta lokalnych zakładów usługowych i rzemieślniczych (szewcy, krawcy, fryzjerzy, kosmetyczki)	6,00	7,08	Nie	a	b	c
				nie	tak	nie
Program rozbudowy miejskiej sieci ciepłowniczej	4,68	7,08	Nie	a	b	c
				tak	tak	tak
Oferta sektora remontowo-budowlanego	5,80	7,05	Nie	a	b	c
				nie	tak	nie
Centrum logistyczne dla sprzedaży internetowej (HUB)	2,15	7,03	Nie	a	b	c
				nie	tak	nie
Program rewitalizacji kamienic w zabytkowym centrum miasta (fundusz rewitalizacyjny – partycypacja)	4,15	7,00	Nie	a	b	c

Nazwa produktu	Wartość dodana dla lokalnej społeczności STAN OBECNY (0-10 pkt)	Potencjał i perspektywy rozwoju produktu PRZYSZŁOŚĆ (0-10 pkt)	Produkt kluczowy (tak/nie)	Wpływ na rozwiązywanie problemów:		
				a) społecznych,	b) gospodarczych,	c) środowiskowo-przestrzennych
samorządu w remontach elewacji obiektów w ścisłym centrum miasta)				tak	nie	tak
System komunikacji o ofercie kulturalno-rekreacyjno-oświatowej	3,23	7,00	Nie	a	b	c
				tak	nie	nie
Program promocji dotychczasowych osiągnięć przemysłowych	3,95	6,98	Nie	a	b	c
				nie	tak	nie
Targi szkła, event szklany	1,93	6,98	Nie	a	b	c
				tak	tak	nie
Nowoczesne biuro obsługi obywatela w Urzędzie Miasta Krosna	3,28	6,95	Nie	a	b	c
				tak	nie	nie
Centrum handlu o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym (targowica, żywność ekologiczna)	4,70	6,93	Nie	a	b	c
				tak	tak	nie
Marka Krosna jako „slow city”, „miasto butikowe”	2,95	6,93	Nie	a	b	c
				tak	tak	tak
Młoda Scena Artystyczna	2,70	6,85	Nie	a	b	c
				tak	nie	nie
Oferta instytucji otoczenia biznesu (np. Podkarpacka Izba Gospodarcza)	4,55	6,80	Nie	a	b	c
				tak	tak	nie
Oferta wsparcia szkoleniowego, informatycznego, marketingowego, doradztwo „know-how” dla drobnych usługodawców	2,88	6,80	Nie	a	b	c
				nie	tak	nie
Centrum handlu produktami ekologicznymi i regionalnymi	2,70	6,78	Nie	a	b	c
				nie	tak	tak
Program działań podnoszących świadomość negatywnych zmian klimatu wśród młodzieży – wprowadzenie działań łagodzących zmiany klimatu poprzez pogłębienie wiedzy uczniów nt. problemów związanych ze zmianami klimatu oraz sposobów na łagodzenie i przystosowanie się do nich poprzez realizację lokalnych rozwiązań adaptacyjnych i mitygacyjnych, w których uczniowie wezmą czynny udział	3,65	6,75	Nie	a	b	c
				tak	nie	tak
Oferta administracyjna Krosna o zasięgu subregionalnym	4,25	6,73	Nie	a	b	c

Nazwa produktu	Wartość dodana dla lokalnej społeczności STAN OBECNY (0-10 pkt)	Potencjał i perspektywy rozwoju produktu PRZYSZŁOŚĆ (0-10 pkt)	Produkt kluczowy (tak/nie)	Wpływ na rozwiązywanie problemów:		
				a) społecznych,	b) gospodarczych,	c) środowiskowo-przestrzennych
				tak	tak	nie
„Galeria usług” – miejsce integracji drobnych usług	1,90	6,68	Nie	a	b	c
				tak	tak	nie
Programy ekonomii społecznej jako odpowiedź na potrzeby osób w trudniejszym położeniu	4,30	6,58	Nie	a	b	c
				tak	nie	nie
Unikatowa oferta krośnieńskich piekarni i firm cukierniczych	6,38	6,53	Nie	a	b	c
				tak	tak	nie
Oferta handlowo-usługowa nakierowana na ruch transgraniczny (w tym zrewitalizowana targowica)	5,08	6,53	Nie	a	b	c
				nie	tak	nie
Program edukacji przyrodniczej	3,55	6,45	Nie	a	b	c
				tak	nie	tak
Sklepy lokalnych (i nie tylko) artystów, aukcje dzieł sztuki	2,45	6,28	Nie	a	b	c
				tak	tak	nie
Pełnomocnik ds. młodzieży	1,33	6,13	Nie	a	b	c
				tak	nie	nie
Centrum Dialogu (powstanie instytucji)	1,38	5,78	Nie	a	b	c
				tak	tak	nie
Astrobaza – obserwatorium astronomiczne	1,93	5,70	Nie	a	b	c
				tak	nie	nie
Oferta sklepów wielkopowierzchniowych	6,70	5,60	Nie	a	b	c
				nie	tak	nie
Szlak postaci historycznych związanych z Krosnem (św. Jan Paweł II, św. Jan z Dukli, św. Józef Pelczar z Korczyny, bł. ks. Bronisław Markiewicz z Miejsca Piastowskiego)	2,80	5,38	Nie	a	b	c
				tak	nie	nie

Tabela 30. Powiązania kluczowych produktów z zasobami miasta, możliwości współpracy z interesariuszami oraz wpływ na rozwiązywanie kluczowych problemów

Kluczowy produkt	Czerpanie z zasobów	Wykorzystanie grup interesariuszy i ich kompetencji do współpracy	Wartość dodana dla lokalnej społeczności	Wpływ na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów kluczowych
Oferta Krosna dla inwestorów (Strefa Inwestycyjna „Krosno – Lotnisko”, nowa strefa aktywności gospodarczej na terenie dawnego lotniska w Targowiskach, kapitał ludzki – przygotowane kadry, zachęty inwestycyjne miasta)	Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, wysoki poziom przedsiębiorczości, infrastruktura dla rozwoju, otoczenie biznesu, kapitał ludzki, przestrzeń miejska – nowe tereny przyłączane do Krosna, lokalizacja miasta i korzyści z niej wynikające	Przedsiębiorcy, inwestorzy, licea ogólnokształcące, technika, Karpacka Państwowa Uczelnia, instytucje otoczenia biznesu	Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i atrakcyjności Krosna dla młodych, generowanie dochodów mieszkańców, przedsiębiorców i samorządu	1 – Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej - poprzez przygotowanie kompleksowej oferty oraz pozyskanie inwestorów produkt przyczyni się do rozwoju innowacyjnej gospodarki oraz tworzenia atrakcyjnych miejsc pracy, wpływając na poprawę atrakcyjności Krosna jako miejsca do życia dla młodych.
Oferta edukacyjna Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie o zasięgu subregionalnym, nowe kierunki na poziomie magisterskim	Kapitał ludzki, rozwinięta oświata	Karpacka Państwowa Uczelnia, instytucje otoczenia biznesu, inwestorzy, przedsiębiorcy	Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej, wzmocnienie kapitału społecznego i atrakcyjności Krosna dla młodych	1 - Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej – rozwiązanie problemu dzięki dostosowaniu oferty KPU do potrzeb przedsiębiorców; 3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności- dzięki rozwijaniu oferty atrakcyjnych kierunków studiów
Tętniące życiem bulwary nad Wisłokiem	Zasoby przyrodnicze	MOSiR, organizacje pozarządowe, aktywiści społeczni	Poprawa jakości środowiska, jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznej, poprawa jakości życia	2 – Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia; 3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających problemom lokalnej społeczności –rozwiązywanie problemów dzięki utworzeniu atrakcyjnych stref rekreacji, w otoczeniu natury

Kluczowy produkt	Czerpanie z zasobów	Wykorzystanie grup interesariuszy i ich kompetencji do współpracy	Wartość dodana dla lokalnej społeczności	Wpływ na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów kluczowych
Ekologiczne budownictwo komunalne/czynszowe, oferta mieszkań dla młodych	Przestrzeń miejska-istniejące tereny do zabudowy jednorodzinnej i wielorodzinnej	Towarzystwo Budownictwa Społecznego, Krajowy Zasób Nieruchomości, spółdzielnie mieszkaniowe	Poprawa jakości życia, poprawa atrakcyjności miasta jako miejsca do życia dla młodych, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta	2 – Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia – rozwiązywanie problemu dzięki tworzeniu atrakcyjnej oferty mieszkaniowej
Program likwidacji źródeł niskiej emisji w mieście	Gospodarka komunalna	MPGK, organizacje pozarządowe, działacze, aktywiści społeczni	Poprawa jakości środowiska, poprawa jakości życia w mieście	2 – Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia – dzięki poprawie bezpieczeństwa w zakresie jakości środowiska
Tu się żyje! Ciąg otwartych przestrzeni publicznych, terenów zielonych, miejsc spotkań, co najmniej w każdej dzielnicy / osiedlu	Przestrzeń miejska, zasoby przyrodnicze	Rady dzielnic i osiedli, organizacje pozarządowe	Poprawa jakości środowiska, jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznej, poprawa jakości życia w mieście, wzmacnianie więzi społecznych i tożsamości lokalnej	2 – Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia, 3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki zwiększeniu dostępności terenów zielonych, rekreacyjno - wypoczynkowych
Oferta edukacyjna krośnieńskich szkół zawodowych i technicznych odpowiadająca na potrzeby lokalnych przedsiębiorców	Kapitał ludzki, Krosno jako ważny ośrodek subregionalny, rozwinięta oświata	Szkoły – technika, instytucje otoczenia biznesu, przedsiębiorcy, inwestorzy, cech rzemieślniczy	Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Krosna, generowanie dochodów przedsiębiorców, mieszkańców oraz budżetu miasta	1 – Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej – dzięki dostosowywaniu oferty kształcenia do potrzeb przedsiębiorców

Kluczowy produkt	Czerpanie z zasobów	Wykorzystanie grup interesariuszy i ich kompetencji do współpracy	Wartość dodana dla lokalnej społeczności	Wpływ na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów kluczowych
Oferta cyklicznych, rozpoznawalnych imprez o zasięgu ponadregionalnym (Międzynarodowe Górskie Zawody Balonowe oraz impreza towarzysząca Balony nad Krosnem, Karpackie Klimaty – w nowej odsłonie i Portius Festival, Young Arts Festival, Wjazd Króla, pikniki lotnicze i motoryzacyjne – Speedland Festival)	Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, aktywność w dziedzinie kultury, potencjał sportowo-rekreacyjny i w zakresie turystyki aktywnej, marka miasta, bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, postaci historyczne związane z Krosnem	Instytucje kultury, podmioty działające w obszarze kultury i sztuki, organizacje pozarządowe	Wzrost rozpoznawalności marki miasta, wzrost atrakcyjności turystycznej, dochodów przedsiębiorców i mieszkańców	5 – Słaba rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna, 3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki organizacji atrakcyjnych wydarzeń skierowanych do mieszkańców (w tym młodzieży) i turystów
Oferta edukacyjna krośnieńskich szkół średnich	Rozwinięta oświata, kapitał ludzki	Licea, technika	Wzmacnianie więzi społecznych i tożsamości lokalnej, poprawa jakości życia	3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki rozwijaniu i ubogacaniu oferty oświatowej miasta
Oferta kulturalna dla mieszkańców Krosna i miejscowości sąsiednich (oferta BWA, oferta RCKP, Centrum Dziedzictwa Szklą, muzea, Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej)	Aktywność w dziedzinie kultury, zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, artyści związani z Krosnem, marka miasta	Instytucje kultury, podmioty działające w obszarze kultury i sztuki, organizacje pozarządowe	Wzmacnianie więzi społecznych i tożsamości lokalnej, poprawa rozpoznawalności marki miasta, poprawa jakości życia	3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki uatrakcyjnieniu oferty instytucji kultury

Kluczowy produkt	Czerpanie z zasobów	Wykorzystanie grup interesariuszy i ich kompetencji do współpracy	Wartość dodana dla lokalnej społeczności	Wpływ na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów kluczowych
Miasto Krosno jako inwestor dający dobry przykład przy realizacji inwestycji (dostępność, nowoczesne rozwiązania, przyjazność środowisku)	Przestrzeń miejska	TBS, organizacje pozarządowe, działacze i aktywiści społeczni, inwestorzy	Poprawa jakości i funkcjonalności przestrzeni miejskiej, poprawa jakości życia	2 – Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia, 3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności, 4 – Niewystarczający poziom współzarządzania miastem – dzięki projektowaniu inwestycji miejskich przy udziale mieszkańców, z uwzględnieniem zasad dostępności oraz poszanowaniem środowiska
Sieć parków miejskich i parków kieszonkowych jako element podnoszenia jakości życia w Krośnie	Przestrzeń miejska, zasoby przyrodnicze	Spółdzielnie mieszkaniowe, TBS, organizacje pozarządowe	Poprawa jakości i funkcjonalności przestrzeni miejskiej, poprawa jakości środowiska i jakości życia	2 – Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia, 3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki zwiększeniu powierzchni terenów zielonych i przestrzeni do rekreacji mieszkańców
Dobrze przygotowani pracownicy dla potrzeb lokalnego rynku pracy	Kapitał ludzki, rozwinięta oświata	Licea, technika, Karpacka Państwowa Uczelnia, Powiatowy Urząd Pracy, cech rzemieślniczy	Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta	1 - Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej – dzięki dostosowywaniu oferty kształcenia do potrzeb przedsiębiorców

Kluczowy produkt	Czerpanie z zasobów	Wykorzystanie grup interesariuszy i ich kompetencji do współpracy	Wartość dodana dla lokalnej społeczności	Wpływ na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów kluczowych
Krosno - przestrzeń wspólna - sporządzenie jednolitej koncepcji miasta - nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego z maksymalnym uwzględnieniem partycypacji społecznej. Wdrożenie wypracowanego w trakcie tych prac modelu partycypacji społecznej przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ich zmian	Przestrzeń miejska, trzeci sektor, współzarządzanie i partnerstwo	Przedsiębiorcy, inwestorzy, organizacje pozarządowe	Poprawa jakości i funkcjonalności przestrzeni miejskiej, poprawa jakości życia, zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej	2 – Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia, 4 – Niewystarczający poziom współzarządzania miastem – poprzez zaprojektowanie atrakcyjnej, odpowiadającej potrzebom mieszkańców przestrzeni miejskiej w procesie pogłębionej partycypacji
Cykliczne festiwale nauki i techniki, pikniki naukowe kształtujące zainteresowania techniczne wśród dzieci i młodzieży	Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, kapitał ludzki	Technika, Karpacka Państwowa Uczelnia, organizacje pozarządowe	Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej	1 – Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej, 3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki ubogacaniu oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, przyczyniających się do rozwijania kompetencji technicznych poszukiwanych na rynku pracy
Spójna sieć ścieżek rowerowych obejmujących całe miasto jako odpowiedź na wyzwania komunikacyjne w Krośnie	Transport miejski – istniejące odcinki ścieżek rowerowych, przestrzeń miejska	Organizacje pozarządowe	Poprawa jakości i funkcjonalności przestrzeni miejskiej, poprawa stanu środowiska oraz jakości życia	2 - Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia – dzięki systematycznej, etapowej budowie sieci ścieżek rowerowych

Kluczowy produkt	Czerpanie z zasobów	Wykorzystanie grup interesariuszy i ich kompetencji do współpracy	Wartość dodana dla lokalnej społeczności	Wpływ na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów kluczowych
Oferta przedszkolna	Rozwinięta oświata	Przedszkola	Wzrost jakości świadczonych usług publicznych, poprawa jakości życia	3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki rozwijaniu oferty przedszkolnej
Oferta edukacyjna krośnieńskich szkół zawodowych i technicznych nakierowana na potrzeby gospodarki globalnej	Rozwinięta oświata	Szkoły	Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej	1 – Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej, 3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki wdrażaniu innowacji w kształceniu zawodowym dostosowanym do potrzeb globalnej gospodarki
Oferta opiekuńcza dla dzieci do lat 3 (żłobki)	Rozwinięta oświata	Żłobki	Wzrost jakości świadczonych usług publicznych, poprawa jakości życia	3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki rozwijaniu oferty żłobkowej
Oferta usług teleinformatycznych opartych o rozbudowane sieci przesyłu danych	Infrastruktura dla rozwoju, wysoki poziom przedsiębiorczości	MPGK, przedsiębiorcy, inwestorzy	Wzrost atrakcyjności miasta jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej, poprawa jakości życia	1 – Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej – dzięki rozbudowanej ofercie teleinformatycznej dla firm oraz społeczności lokalnej
Oferta rekreacyjno-wypoczynkowa adresowana do mieszkańców miasta i miejscowości sąsiednich (kompleks basenów, lodowisko, hale sportowe, siłownie na otwartym powietrzu, skate parki, pumprucki, itp.)	Infrastruktura sportowo – rekreacyjne oraz tradycje sportowe	MOSiR, organizacje pozarządowe, spółdzielnie mieszkaniowe	Poprawa jakości i funkcjonalności przestrzeni miejskiej, poprawa jakości życia	3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki rozwijaniu oferty rekreacyjno-wypoczynkowej

Kluczowy produkt	Czerpanie z zasobów	Wykorzystanie grup interesariuszy i ich kompetencji do współpracy	Wartość dodana dla lokalnej społeczności	Wpływ na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów kluczowych
Dobrze funkcjonująca komunikacja publiczna obejmująca miasto oraz tereny sąsiednich gmin	Transport miejski, Krosno jako ważny ośrodek subregionalny	Przewoźnicy (Miejska Komunikacja Samochodowa)	Poprawa jakości usług publicznych, wzrost atrakcyjności Krosna jako centrum usług w regionie, poprawa atrakcyjności turystycznej	2 - Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia – dzięki rozwijaniu oferty transportu miejskiego
Produkt turystyczny oparty o dziedzictwo kulinarne Podkarpacia, żywność ekologiczną i tradycje węgierskie (Szlak Kulinaryny Podkarpackie Smaki, chleby, zioła, nalewki, czekolada, wina węgierskie, oferta lokali gastronomicznych wykorzystujących produkty lokalne)	Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, zasoby przyrodnicze, marka miasta, Stare Miasto	Cech rzemieślniczy, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, instytucje kultury	Wzrost tożsamości lokalnej, poprawa atrakcyjności turystycznej	5 – Niewystarczająca rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna, 1 – Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej – dzięki budowaniu oferty produktów turystycznych opartych na lokalnych zasobach
Specjalne programy szkoleniowo-doradcze dla lokalnych start-upów oraz w zakresie kreowania przedsiębiorczości, oferta Inkubatora Przedsiębiorczości	Wysoki poziom przedsiębiorczości, otoczenie biznesu, kapitał ludzki, infrastruktura dla rozwoju	Inkubator Przedsiębiorczości, instytucje otoczenia biznesu, przedsiębiorcy, Karpacka Państwowa Uczelnia	Wzrost atrakcyjności Krosna jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej i miejsca do życia dla młodych	1 – Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej – dzięki stworzeniu ekosystemu wsparcia dla start-upów, osób planujących założyć działalność gospodarczą oraz kreowaniu postaw przedsiębiorczych wśród młodych
Program talentowy nakierowany na zatrzymanie w mieście (zachęcenie do powrotu) najzdolniejszej młodzieży	Kapitał ludzki, przestrzeń miejska	TBS, Młodzieżowa Rada Miasta Krosna, Karpacka Państwowa Uczelnia, instytucje otoczenia biznesu, przedsiębiorcy	Wzrost atrakcyjności Krosna jako miejsca do życia dla młodych, wzmacnianie tożsamości lokalnej	2 – Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia – dzięki tworzeniu atrakcyjnych warunków do osiedlania się w Krośnie dla młodych ludzi

Kluczowy produkt	Czerpanie z zasobów	Wykorzystanie grup interesariuszy i ich kompetencji do współpracy	Wartość dodana dla lokalnej społeczności	Wpływ na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów kluczowych
Rynek jako centrum aktywności mieszkańców Krosna	Stare Miasto	Instytucje kultury, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, aktywiści miejscy, Karpacka Państwowa Uczelnia, Młodzieżowa Rada Miasta Krosna	Wzrost tożsamości lokalnej, poprawa atrakcyjności turystycznej	3 - Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności 5 – Niewystarczająca rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna – dzięki rozwijaniu oferty Starego Miasta dla mieszkańców i turystów
Oferta turystyczno-edukacyjna wykorzystująca tradycje przemysłowe Krosna (hutnictwo szkła, wydobywanie i przerób ropy, tradycje Iniańskie)	Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze	Podmioty turystyczne, instytucje kultury, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu	Wzrost atrakcyjności turystycznej, wzrost tożsamości lokalnej	5 – Niewystarczająca rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna – dzięki tworzeniu produktów turystycznych w oparciu o lokalne zasoby
Rozbudowane usługi opieki senioralnej	Instytucje świadczące usługi opieki zdrowotnej oraz pomoc dla osób zagrożonych wykluczeniem	Organizacje pozarządowe, MOPR, DPS	Poprawa jakości życia	3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki rozwijaniu oferty usług dla seniorów
Parki i ogrody tematyczne (literackie, lotnicze, naftowe, botaniczne, zielarskie, tkackie, szklane, malarskie, muzyczne i inne)	Zasoby przyrodnicze, zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe	Karpacka Państwowa Uczelnia, instytucje kultury	Poprawa jakości środowiska, poprawa jakości życia, wzrost tożsamości lokalnej	3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności, 5 – Niewystarczająca rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna – dzięki budowaniu oferty opartej na lokalnych zasobach i zwiększaniu powierzchni terenów zielonych otwartych dla mieszkańców

Kluczowy produkt	Czerpanie z zasobów	Wykorzystanie grup interesariuszy i ich kompetencji do współpracy	Wartość dodana dla lokalnej społeczności	Wpływ na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów kluczowych
Krosno centrum sportów ekstremalnych - oferta szkoleniowo-rekreacyjna związana z tradycjami lotniczymi i motorowymi (szybownictwo, spadochroniarstwo, paralotniarstwo, baloniarstwo, sporty samolotowe, loty widokowe, symulator lotniczy, sporty motoryzacyjne)	Potencjał sportowo – rekreacyjny i w zakresie turystyki aktywnej	MOSiR, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy	Wzrost atrakcyjności turystycznej	5 – Niewystarczająca rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna – dzięki budowaniu produktu turystycznego dla miłośników sportów ekstremalnych
Działalność firm sektora kreatywnego i IT	Wysoki poziom przedsiębiorczości, kapitał ludzki	Przedsiębiorcy, inwestorzy	Wzrost atrakcyjności miasta jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej	1 – Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej – rozwój gospodarczy dzięki działalności innowacyjnej i kreatywnej lokalnych przedsiębiorców
Oferta energii odnawialnej – farmy fotowoltaiczne	Przestrzeń miejska, infrastruktura dla rozwoju	Przedsiębiorcy, inwestorzy	Poprawa jakości środowiska	2 – Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia – dzięki zapewnieniu energii z czystych źródeł
Sprawna obsługa inwestorów przez administrację samorządową Krosna	Krosno jako ważny ośrodek subregionalny	Instytucje otoczenia biznesu	Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej	1 – Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej – dzięki wdrożonym standardom obsługi inwestora
Zagospodarowanie brzegów Lubatówki dla funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej	Zasoby przyrodnicze	Organizacje pozarządowe	Poprawa jakości i funkcjonalności przestrzeni miejskiej, poprawa jakości życia	2 – Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia, 3 – Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności – dzięki zwiększeniu dostępności terenów zielonych o funkcjach rekreacyjno - wypoczynkowych

Kluczowy produkt	Czerpanie z zasobów	Wykorzystanie grup interesariuszy i ich kompetencji do współpracy	Wartość dodana dla lokalnej społeczności	Wpływ na rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów kluczowych
<p>Sieć miejskich szlaków turystycznych wykorzystujących dziedzictwo historyczno-kulturowe Krosna i okolic (Historyczna ścieżka edukacyjna Rynek-Skarpa, Szlak Dziedzictwa Kulturowego Miasta Krosna, Szlak Naftowy, Szlak Szklany, Szlak Architektury Drewnianej)</p>	<p>Stare Miasto, zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, aktywność w dziedzinie kultury, postaci historyczne związane z Krosnem, artyści związani z Krosnem, marka miasta</p>	<p>Organizacje pozarządowe, instytucje kultury, muzea, podmioty turystyczne</p>	<p>Wzrost atrakcyjności turystycznej, wzmocnienie tożsamości lokalnej</p>	<p>5 – Niewystarczająca rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna – dzięki tworzeniu i uatrakcyjnieniu produktów turystycznych</p>

Cel 1 jest powiązany z kluczowym **problemem 1: Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej.**

Jego realizacja w wysokim stopniu przyczyni się do rozwiązania kluczowych problemów poprzez działania w ramach następujących obszarów interwencji:

Problemy	Obszary interwencji
Słaba zewnętrzna dostępność komunikacyjna – znaczne odległości do rynków zbytu, kooperantów	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Poprawa dostępności komunikacyjnej - drogowej i kolejowej.
Niewystarczająca dostępność wykwalifikowanych kadr pracowników	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Rozwijanie partnerskiej współpracy różnych podmiotów odpowiedzialnych za jakość, dostępność i adekwatność oferty edukacyjnej Krosna (samorząd – szkoły – uczelnia – pracodawcy).
Brak uczelni prowadzących działalność naukowo – badawczą – ograniczony lokalny potencjał współpracy biznesu z nauką w dziedzinie badań i rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Współdziałanie z lokalnymi przedsiębiorcami dla lepszego przygotowania przyszłych kadr dla krośnieńskiej gospodarki. ➔ Rozwijanie zainteresowań technicznych i informatycznych wśród młodych ludzi (oferta zajęć pozaszkolnych i planowanie kształcenia technicznego). ➔ Tworzenie systemu stypendiów i praktyk zawodowych współfinansowanych przez pracodawców w celu zatrzymania przyszłych wysoko wykwalifikowanych pracowników. ➔ Tworzenie warunków do samorozwoju kadry nauczycielskiej i promowanie osiągnięć wyróżniających się nauczycieli. ➔ Poszerzenie oferty pozalekcyjnej i polekcyjnej w wymiarze międzyszkolnym. ➔ Wspieranie talentów.
Niski poziom przedsiębiorczości akademickiej	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Wspieranie rozwoju usług opartych o zastosowanie technologii informatycznych. ➔ Tworzenie przestrzeni sprzyjającej lokowaniu się działalności handlowej i usługowej opartej na technologiach informatycznych.
Niewielka liczba nowo powstających podmiotów sektora kreatywnego – mały potencjał kooperacji biznesowej w innowacyjnych branżach	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Stworzenie odpowiedniego ekosystemu dla podejmowania działalności gospodarczej oraz inicjatyw start-upowych. ➔ Rozwój infrastruktury informatycznej na terenie Krosna. ➔ Kompleksowe przygotowanie atrakcyjnych terenów dla inwestorów z branż innowacyjnych i kreatywnych.
Niewystarczająca współpraca podmiotów działających na rzecz rozwoju lokalnej gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Organizacja wydarzeń gospodarczych wspierających rozwój przemysłu, handlu i usług. ➔ Promocja Krosna jako ośrodka przemysłu, handlu i usług. ➔ Współpraca samorządu z przedsiębiorcami oraz instytucjami otoczenia biznesu. ➔ Rozwijanie partnerskiej współpracy różnych podmiotów odpowiedzialnych za jakość, dostępność i adekwatność oferty edukacyjnej Krosna (samorząd – szkoły – uczelnia – pracodawcy) ➔ Promocja kształcenia w KPU. ➔ Promocja lokalnych sprzedawców i usługodawców „Kupuj lokalnie”.

Cel 1 został zbudowany w oparciu o **potencjały** endogeniczne Krosna (zasoby i produkty lokalne):

- bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze,
- wysoki poziom przedsiębiorczości,
- infrastruktura dla rozwoju,
- otoczenie biznesu,
- kapitał ludzki,
- Krosno jako ważny ośrodek subregionalny,
- lokalizacja miasta i korzyści z niej wynikające,
- oferta Krosna dla inwestorów (Strefa Inwestycyjna „Krosno – Lotnisko”, nowa strefa aktywności gospodarczej na terenie dawnego lotniska w Targowiskach, kapitał ludzki – przygotowane kadry, zachęty inwestycyjne miasta),
- dobrze przygotowani pracownicy dla potrzeb lokalnego rynku pracy,
- oferta edukacyjna Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie o zasięgu subregionalnym, nowe kierunki na poziomie magisterskim,
- oferta edukacyjna krośnieńskich szkół zawodowych i technicznych odpowiadająca na potrzeby lokalnych przedsiębiorców,
- oferta edukacyjna krośnieńskich szkół zawodowych i technicznych nakierowana na potrzeby gospodarki globalnej,
- cykliczne festiwale nauki i techniki, pikniki naukowe kształtujące zainteresowania techniczne wśród dzieci i młodzieży,
- oferta usług teleinformatycznych opartych o rozbudowane sieci przesyłu danych,
- specjalne programy szkoleniowo-doradcze dla lokalnych start-upów oraz w zakresie kreowania przedsiębiorczości, oferta Inkubatora Przedsiębiorczości,
- program talentowy nakierowany na zatrzymanie w mieście (zachęcenie do powrotu) najzdolniejszej młodzieży,
- działalność firm sektora kreatywnego i IT,
- sprawna obsługa inwestorów przez administrację samorządową Krosna.

Cel 1 będzie realizowany we współpracy z **kluczowymi partnerami**:

- Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie,
- Krośnieński Inkubator Technologiczny KRINTECH Sp. z o.o. (spółka Miasta Krosna)
- Cech Rzemiosł Różnych,
- Stowarzyszenie B-4,
- Lokalne szkoły ponadpodstawowe i podstawowe (jednostki organizacyjne Miasta Krosna).

Cel 2
**MIESZKAJ
W
ZIELONYM
KROŚNIE**

- Miasto zatopione w zieleni, umożliwiające życie w zdrowym i bezpiecznym środowisku, z dostępną i zróżnicowaną ofertą mieszkań i terenów pod inwestycje mieszkaniowe, bogatą ofertą usług komunalnych i wdrożonymi rozwiązaniami z zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej

Cel 2 jest powiązany z kluczowym **problemem 2: Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia.**

Jego realizacja w wysokim stopniu przyczyni się do rozwiązania kluczowych problemów poprzez działania w ramach następujących obszarów interwencji:

Problemy	Obszary interwencji
Niewystarczające przygotowanie miasta na zmiany klimatyczne	<ul style="list-style-type: none"> → Opracowanie planu adaptacji do zmian klimatu. → Zwiększenie retencji wód opadowych. → Zwiększenie powierzchni terenów zielonych w mieście. → Planowanie przestrzeni z uwzględnieniem odpowiedniej powierzchni biologicznie czynnej oraz urządzeń retencyjnych, zapobieganie „betonozie”. → Poprawa efektywności energetycznej budynków. → Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.
Zanieczyszczenie środowiska	<ul style="list-style-type: none"> → Zwiększenie poziomu wykorzystania „czystej” energii, w tym energii ze źródeł odnawialnych. → Likwidacja nieekologicznych źródeł ciepła. → Budowa systemu ścieżek rowerowych. → Ograniczanie presji ruchu samochodów w ścisłym centrum miasta. → Tworzenie zielonych korytarzy komunikacyjnych na terenie miasta (ścieżki piesze i rowerowe łączące zarówno poszczególne obszary miasta, jak i poszczególne tereny zielone i rekreacyjne). → Poprawa czystości i bioróżnorodności wód powierzchniowych. → Poprawa świadomości ekologicznej mieszkańców i przedsiębiorców. → Poprawa efektywności systemu zagospodarowania odpadów.
Wandalizm, wysoki poziom przestępstw przeciwko mieniu	<ul style="list-style-type: none"> → Rozbudowa systemu monitoringu miejskiego. → Zapobieganie patologiom, monitoring sąsiedzki. → Budowanie atrakcyjnej oferty spędzania wolnego czasu w celu zapobiegania dysfunkcyjnym zachowaniom. → Konsekwentne budowanie poczucia odpowiedzialności za wspólną przestrzeń miasta.

	<ul style="list-style-type: none"> → Mocniejsze angażowanie mieszkańców w procesy planowania i wdrażania działań prorozwojowych oraz budowanie społecznej odpowiedzialności za dobro wspólne na terenie miasta.
Niewystarczający poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym	<ul style="list-style-type: none"> → Wdrażanie inteligentnych rozwiązań w zakresie sterowania ruchem i poprawy płynności ruchu. → Rozbudowa systemu monitoringu. → Poprawa bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów.
Niewystarczająca atrakcyjność i dostępność przestrzeni publicznych	<ul style="list-style-type: none"> → Wdrażanie standardów dostępności we wszystkich działaniach dotyczących organizowania przestrzeni publicznych. → Zwiększenie dostępności i powierzchni terenów zielonych i rekreacyjnych na terenie miasta. → Wykorzystanie naturalnych zasobów miasta (rzeka Wisłok, potok Lubatówka). → Integracja planowania przestrzennego w zakresie rozbudowy funkcji mieszkaniowych z planowaniem terenów rekreacyjnych i zielonych w rejonie nowych osiedli. → Integracja działań planistycznych i planów inwestycyjnych w zakresie terenów zielonych i rekreacyjnych z sąsiednimi JST. → Tworzenie mechanizmów angażowania mieszkańców.
Niewystarczająca oferta mieszkaniowa	<ul style="list-style-type: none"> → Budowa mieszkań na wynajem w atrakcyjnym, zielonym otoczeniu. → Uzbrajanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe. → Integracja planowania przestrzennego w zakresie rozbudowy funkcji mieszkaniowych z planowaniem terenów rekreacyjnych i zielonych w rejonie nowych osiedli. → Włączenie mieszkańców w planowanie przestrzeni wspólnych. → Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i rozwiązań energooszczędnych, pasywnych w budownictwie mieszkaniowym.

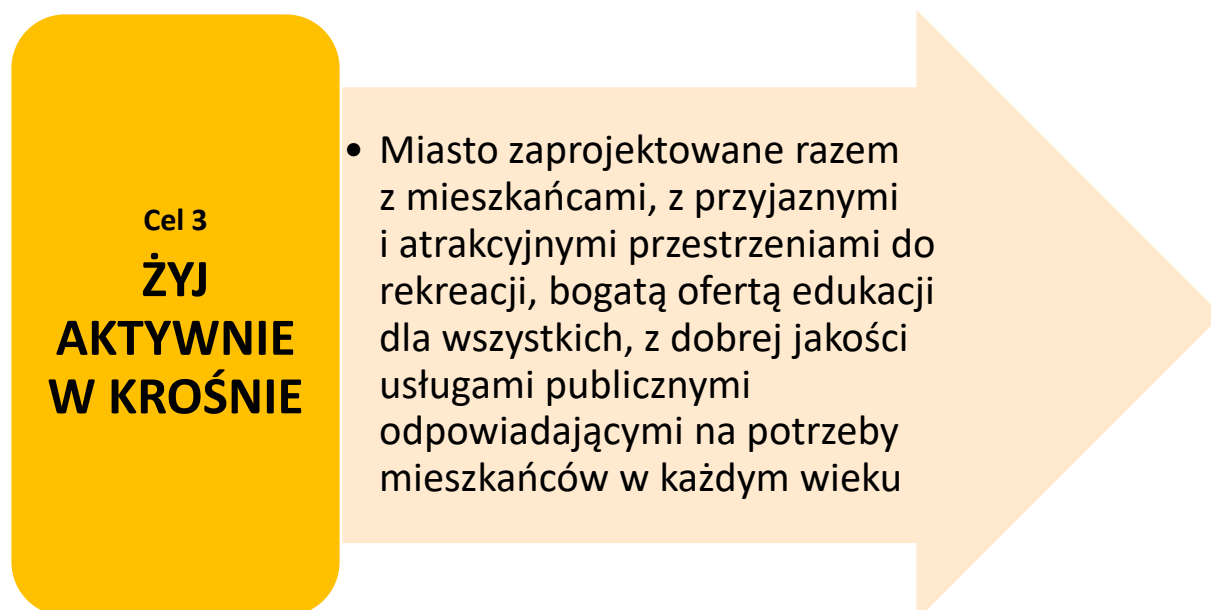
Cel 2 został zbudowany w oparciu o **potencjały** endogeniczne Krosna (zasoby i produkty lokalne):

- przestrzeń miejska,
- transport miejski,
- gospodarka komunalna,
- zasoby przyrodnicze,
- tętniące życiem bulwary nad Wisłokiem,
- ekologiczne budownictwo komunalne/czynszowe, oferta mieszkań dla młodych,
- program likwidacji źródeł niskiej emisji w mieście,
- Krosno - przestrzeń wspólna - sporządzenie jednolitej koncepcji miasta - nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego z maksymalnym uwzględnieniem partycypacji społecznej. Wdrożenie wypracowanego w trakcie tych prac modelu partycypacji społecznej przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ich zmian,
- Tu się żyje! Ciąg otwartych przestrzeni publicznych, terenów zielonych, miejsc spotkań, co najmniej w każdej dzielnicy / osiedlu,
- Miasto Krosno jako inwestor dający dobry przykład przy realizacji inwestycji (dostępność, nowoczesne rozwiązania, przyjazność środowisku),

- sieć parków miejskich i parków kieszonkowych jako element podnoszenia jakości życia w Krośnie,
- spójna sieć ścieżek rowerowych obejmujących całe miasto jako odpowiedź na wyzwania komunikacyjne w Krośnie,
- dobrze funkcjonująca komunikacja publiczna obejmująca miasto oraz tereny sąsiednich gmin,
- oferta energii odnawialnej – farmy fotowoltaiczne,
- zagospodarowane brzegów Lubatówki dla funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej,
- program talentowy nakierowany na zatrzymanie w mieście (zachęcenie do powrotu) najzdolniejszej młodzieży.

Cel 2 będzie realizowany we współpracy z **kluczowymi partnerami**:

- Towarzystwo Budownictwa Społecznego – Przedsiębiorstwo Mieszkaniowe w Krośnie Sp. z o.o. (spółka Miasta Krosna),
- Krajowy Zasób Nieruchomości,
- Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa,
- Krośnieński Uniwersytet Trzeciego Wieku.

Cel 3 jest powiązany z kluczowym **problemem 3: Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności.**

Jego realizacja w wysokim stopniu przyczyni się do rozwiązania kluczowych problemów poprzez działania w ramach następujących obszarów interwencji:

Problemy	Obszary interwencji
Niewystarczająco rozbudowana oferta edukacyjna	→ Poszerzenie oferty pozaszkolnej i pozalekcyjnej w wymiarze

<p>Oferta studiów wyższych niewystarczająco dopasowana do potrzeb i ambicji młodzieży</p>	<p>międzyszkolnym.</p> <ul style="list-style-type: none"> → Promocja kształcenia w Karpackiej Państwowej Uczelni. → Rozwijanie partnerskiej współpracy różnych podmiotów odpowiedzialnych za jakość, dostępność i adekwatność oferty edukacyjnej Krosna (samorząd- szkoły- uczelnia – pracodawcy). → Rozwijanie zainteresowań technicznych i informatycznych wśród młodych ludzi (oferta zajęć pozaszkolnych i planowanie kształcenia technicznego). → Systematyczna promocja krośnieńskiego ośrodka edukacyjnego na obszarze subregionu i województwa. → Tworzenie systemu stypendiów i praktyk zawodowych współfinansowanych przez pracodawców w celu zatrzymania przyszłych wysoko wykwalifikowanych pracowników. → Tworzenie warunków do samorozwoju kadry nauczycielskiej i promowanie osiągnięć wyróżniających się nauczycieli. → Wspieranie budowy bazy noclegowej dla uczniów i studentów pobierających naukę w Krośnie. → Wspieranie talentów. → Współdziałanie z lokalnymi przedsiębiorcami dla lepszego przygotowania przyszłych kadr dla krośnieńskiej gospodarki.
<p>Oferta kulturalna niewystarczająco dopasowana do potrzeb różnych grup mieszkańców</p>	<ul style="list-style-type: none"> → Badanie rzeczywistych potrzeb różnych grup odbiorców oferty kulturalnej i turystycznej oraz dostosowanie jej do potrzeb zgłaszanych przez te grupy. → Właściwe diagnozowanie potrzeb w zakresie tworzenia publicznej oferty „przemysłu czasu wolnego”, dostosowanej do oczekiwań różnych grup odbiorców, w tym ze względu na wiek, sytuację społeczną oraz specyficzne potrzeby określonych grup mieszkańców. → Zaangażowanie mieszkańców we współtworzenie oferty kulturalnej i sportowo – rekreacyjnej miasta. → Długoterminowe i konsekwentne planowanie oferty kulturalnej i sportowo – rekreacyjnej → Nowoczesny i dobrze ukierunkowany marketing oferty kulturalno-turystycznej. → Opracowanie i wdrożenie spójnej koncepcji marketingowej Krosna. → Poprawa polityki informacyjnej w zakresie dostępnej oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej. → Poprawa współdziałania pomiędzy publicznymi i niepublicznymi organizatorami „przemysłu czasu wolnego”. → Poprawa współdziałania publicznych instytucji odpowiedzialnych za tworzenie i udostępnianie publicznej oferty kulturalnej i sportowo – rekreacyjnej.
<p>Deficyt infrastruktury dla rekreacji mieszkańców</p>	<ul style="list-style-type: none"> → Budowa systemu ścieżek rowerowych. → Tworzenie atrakcyjnej, odpowiadającej potrzebom różnych grup oraz dostępnej infrastruktury rekreacyjnej. → Integracja planowania przestrzennego w zakresie rozbudowy funkcji mieszkaniowych z planowaniem terenów rekreacyjnych i zielonych w rejonie nowych osiedli. → Prowadzenie świadomej i konsekwentnej polityki zagospodarowania przestrzennego uwzględniającej rozwój terenów zielonych i rekreacyjnych. → Realne włączenie mieszkańców miasta i miejskich aktywistów w planowanie i projektowanie terenów zielonych, rekreacyjnych i elementów małej architektury w przestrzeni miasta.

	<ul style="list-style-type: none"> → Tworzenie zielonych korytarzy komunikacyjnych na terenie miasta (ścieżki piesze i rowerowe łączące zarówno poszczególne dzielnice miasta, jak i tereny zielone, rekreacyjne). → Zaangażowanie mieszkańców we współtworzenie oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej miasta.
Niewystarczający poziom dostępności usług publicznych dla wszystkich mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> → Konsekwentne podnoszenie dostępności wszystkich usług publicznych, wdrażanie standardów dostępności. → Poprawa współdziałania publicznych instytucji odpowiedzialnych za tworzenie i udostępnianie publicznej oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej. → Szeroka promocja usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną oraz rozszerzanie zakresu dostępnych e-usług.
Niski poziom współpracy z mieszkańcami w zakresie projektowania i planowania usług społecznych	<ul style="list-style-type: none"> → Zaangażowanie mieszkańców we współtworzenie oferty różnych usług miasta. → Poprawa współdziałania pomiędzy publicznymi i niepublicznymi organizatorami „przemysłu czasu wolnego”. → Tworzenie mechanizmów angażowania mieszkańców.
Opieka zdrowotna i społeczna niewystarczająco dostosowana do potrzeb i wyzwań	<ul style="list-style-type: none"> → Wdrażanie działań w zakresie profilaktyki i opieki zdrowotnej u różnych grup mieszkańców. → Wdrażanie innowacyjnych działań w obszarze opieki społecznej. → Wzmocnienie działań w zakresie polityki senioralnej uwzględniającej potrzeby osób starszych oraz integracji międzypokoleniowej. → Wdrażanie programów profilaktyki zdrowia psychicznego.

Cel 3 został zbudowany w oparciu o **potencjały** endogeniczne Krosna (zasoby i produkty lokalne):

- kapitał ludzki,
- rozwinięta oświata,
- infrastruktura sportowo – rekreacyjna oraz tradycje sportowe,
- instytucje świadczące usługi opieki zdrowotnej oraz pomoc dla osób zagrożonych wykluczeniem,
- zasoby przyrodnicze,
- zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe,
- aktywność w dziedzinie kultury,
- artyści związani z Krosnem,
- postaci historyczne związane z Krosnem,
- potencjał sportowo – rekreacyjny i w zakresie turystyki aktywnej,
- oferta edukacyjna Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie o zasięgu subregionalnym, nowe kierunki na poziomie magisterskim,
- tętniące życiem bulwary nad Wisłokiem,
- Tu się żyje! Ciąg otwartych przestrzeni publicznych, terenów zielonych, miejsc spotkań, co najmniej w każdej dzielnicy / osiedlu,

- oferta edukacyjna krośnieńskich szkół zawodowych i technicznych odpowiadająca na potrzeby lokalnych przedsiębiorców,
- oferta edukacyjna krośnieńskich szkół średnich,
- oferta kulturalna dla mieszkańców Krosna i miejscowości sąsiednich (oferta BWA, oferta RCKP, Centrum Dziedzictwa Szkła, muzea, Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej),
- Miasto Krosno jako inwestor dający dobry przykład przy realizacji inwestycji (dostępność, nowoczesne rozwiązania, przyjazność środowisku),
- sieć parków miejskich i parków kieszonkowych jako element podnoszenia jakości życia w Krośnie,
- cykliczne festiwale nauki i techniki, pikniki naukowe kształtujące zainteresowania techniczne wśród dzieci i młodzieży,
- oferta przedszkolna,
- oferta opiekuńcza dla dzieci do lat 3 (żłobki),
- oferta rekreacyjno-wypoczynkowa adresowana do mieszkańców miasta i miejscowości sąsiednich (kompleks basenów, lodowisko, hale sportowe, siłownie na otwartym powietrzu, skate parki, pumptrucki, itp.),
- oferta turystyczno-edukacyjna wykorzystująca tradycje przemysłowe Krosna (hutnictwo szkła, wydobywanie i przerób nafty, tradycje Iniańskie),
- rozbudowane usługi opieki senioralnej,
- parki i ogrody tematyczne (literackie, lotnicze, naftowe, botaniczne, zielarskie, tkackie, szklane, malarskie, muzyczne i inne),
- zagospodarowane brzegów Lubatówki dla funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej.

Cel 3 będzie realizowany we współpracy z **kluczowymi partnerami**:

- Młodzieżowa Rada Miasta Krosna,
- Karpacka Państwowa Uczelnia,
- Szkoły, przedszkola
- Fundacja Ultra,
- Miejska Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Krośnie,
- Instytucje kultury Miasta Krosna,
- Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa.

Cel 4
**DECYDUJ
O
KROŚNIE**

- Miasto ludzi zaangażowanych w kreowanie rozwoju inteligentnego miasta, dumnych ze swojej tożsamości i aktywnie włączających się w zarządzanie miastem

Cel 4 jest powiązany z kluczowym **problemem 4: Niewystarczający poziom współzarządzania miastem.**

Jego realizacja w wysokim stopniu przyczyni się do rozwiązywania kluczowych problemów poprzez działania w ramach następujących obszarów interwencji:

Problemy	Obszary interwencji
Niskie zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne	<ul style="list-style-type: none"> → Tworzenie mechanizmów angażowania mieszkańców. → Budowanie autorytetu samorządu lokalnego Krosna i wspieranie idei współzarządzania. → Konsekwentne budowanie poczucia odpowiedzialności za wspólną przestrzeń miasta. → Wdrażanie systematycznych działań w zakresie edukacji lokalnej i regionalnej wzmacniającej tożsamość lokalną mieszkańców w różnym wieku. → Tworzenie miejsc spotkań dla młodzieży oraz miejsc integracji międzypokoleniowej.
Niewystarczające konsultowanie z mieszkańcami kwestii dotyczących inwestycji i usług publicznych	<ul style="list-style-type: none"> → Wdrożenie partycypacyjnego modelu podejmowania decyzji. → Tworzenie ram dla wspólnego planowania przestrzennego i wzajemnego uzgadniania ważnych działań prorozwojowych. → Zaangażowanie mieszkańców we współtworzenie oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej miasta. → Realne włączenie mieszkańców miasta i miejskich aktywistów w planowanie i projektowanie terenów zielonych, rekreacyjnych i elementów małej architektury w przestrzeni miasta. → Mocniejsze zaangażowanie mieszkańców w procesy planowania i wdrażania działań prorozwojowych oraz budowanie społecznej odpowiedzialności za dobro wspólne na terenie miasta. → Szersze zaangażowanie rad dzielnic i osiedli w tworzenie oferty miast.
Niewystarczający poziom współpracy organizacji pozarządowych oraz instytucji otoczenia biznesu	<ul style="list-style-type: none"> → Wspieranie i wzmacnianie sektora organizacji pozarządowych. → Wspieranie integracji i aktywności społecznej przedsiębiorców. → Systematyczne przekazywanie zadań publicznych do realizacji przez sektor pozarządowy. → Poprawa współdziałania pomiędzy publicznymi i niepublicznymi

	<p>organizatorami „przemysłu czasu wolnego”.</p> <p>→ Nowe zdefiniowanie zasad współpracy organizacji pozarządowych, tak aby zwiększyć ich efektywność i umożliwić większe uzupełnianie się oferty i zasobów organizacyjnych tego sektora.</p>
<p>Niewystarczające umiejętności lokalnych liderów w zakresie aktywizowania mieszkańców</p>	<p>→ Identyfikowanie lokalnych liderów i wzmacnianie ich kompetencji.</p> <p>→ Tworzenie miejsc integracji międzypokoleniowej na terenie miasta.</p> <p>→ Poszerzenie oferty pozaszkolnej i pozalekcyjnej w wymiarze międzyszkolnym.</p>

Cel 4 został zbudowany w oparciu o **potencjały** endogeniczne Krosna (zasoby i produkty lokalne):

- trzeci sektor, współzarządzanie i partnerstwo,
- otoczenie biznesu,
- aktywność w dziedzinie kultury,
- Stare Miasto,
- Krosno - przestrzeń wspólna - sporządzenie jednolitej koncepcji miasta - nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego z maksymalnym uwzględnieniem partycypacji społecznej. Wdrożenie wypracowanego w trakcie tych prac modelu partycypacji społecznej przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ich zmian,
- Rynek jako centrum aktywności mieszkańców Krosna.

Cel 4 będzie realizowany we współpracy z **kluczowymi partnerami**:

- Stowarzyszenie Kogel Mogel,
- Młodzieżowa Rada Miasta Krosna,
- Fundacja Karpacki Klaster Ekonomii Społecznej,
- Miasto Gdynia, Miasto Rzeszów.

Cel 5
**ZAPRASZAJ
 DO KROSNA**

- Miasto, które potrafi wypromować swoje niezwykle dziedzictwo kulturowe, przemysłowe i przyrodnicze wspierając rozwój turystycznej marki Krosna

Cel 5 jest powiązany z kluczowym **problemem 5: Słaba rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna.**

Jego realizacja w wysokim stopniu przyczyni się do rozwiązywania kluczowych problemów poprzez działania w ramach następujących obszarów interwencji:

Problemy	Obszary interwencji
Słaba wspólna wizja produktu turystycznego	<ul style="list-style-type: none"> → Badanie rzeczywistych potrzeb różnych grup odbiorców oferty kulturalnej i turystycznej i dostosowanie się do potrzeb zgłaszanych przez te grupy. → Nowoczesny i dobrze ukierunkowany marketing oferty kulturalno-turystycznej. → Opracowanie i wdrożenie spójnej koncepcji marketingowej Krosna. → Tworzenie – w ramach współpracujących firm branży turystycznej (wykraczających poza obszar Krosna) – zintegrowanych pakietów pobytowych. → Rozwijanie nowoczesnej bazy hotelowej i konferencyjnej w Krośnie.
Niewystarczająco spójna polityka promocyjno-komunikacyjna różnorodnej oferty turystycznej	<ul style="list-style-type: none"> → Poprawa polityki informacyjnej w zakresie dostępnej oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej. → Poprawa współdziałania publicznych instytucji odpowiedzialnych za tworzenie i udostępnianie publicznej oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej. → Poprawa współdziałania pomiędzy publicznymi i niepublicznymi organizatorami „przemysłu czasu wolnego”. → Opracowanie i wdrożenie spójnej koncepcji marketingowej Krosna.
Niewystarczająco wykorzystany potencjał lokalnych produktów	<ul style="list-style-type: none"> → Promocja Krosna jako ośrodka turystyki, handlu i usług. → Wsparcie dla przedsiębiorców w zakresie sieciowania lokalnych produktów.
Małe wykorzystanie przestrzeni Starego Miasta jako „salonu” Krosna i miejsca spotkań	<ul style="list-style-type: none"> → Zaangażowanie mieszkańców we współtworzenie oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej miasta. → Właściwe diagnozowanie potrzeb w zakresie tworzenia publicznej oferty „przemysłu czasu wolnego” dostosowanych do oczekiwań różnych grup odbiorców, w tym ze względu na wiek, sytuację społeczną oraz specyficzne potrzeby określonych grup mieszkańców. → Wsparcie szkoleniowe dla przedsiębiorców (np. marketing, e-commerce, szkolenia w zakresie poprawy jakości obsługi). → Tworzenie miejsc spotkań i oferty odpowiadającej na potrzeby młodzieży.

Cel 5 został zbudowany w oparciu o **potencjały** endogeniczne Krosna (zasoby i produkty lokalne):

- zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe,
- aktywność w dziedzinie kultury,
- Stare Miasto,
- lokalizacja miasta i korzyści z niej wynikające,
- postaci historyczne związane z Krosnem,

- artyści związani z Krosnem,
- potencjał sportowo-rekreacyjny i w zakresie turystyki aktywnej,
- marka miasta,
- bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze,
- zasoby przyrodnicze,
- oferta cyklicznych, rozpoznawalnych imprez o zasięgu ponadregionalnym (Międzynarodowe Górskie Zawody Balonowe oraz impreza towarzysząca Balony nad Krosnem, Karpackie Klimaty – w nowej odsłonie i Portius Festival, Young Arts Festival, Wjazd Króla, pikniki lotnicze i motoryzacyjne – Speedland Festival),
- produkt turystyczny oparty o dziedzictwo kulinarne Podkarpacia, żywność ekologiczną i tradycje węgierskie (Szlak Kulinaryny Podkarpackie Smaki, chleby, zioła, nalewki, czekolada, wina węgierskie, oferta lokali gastronomicznych wykorzystujących produkty lokalne),
- oferta turystyczno-edukacyjna wykorzystująca tradycje przemysłowe Krosna (hutnictwo szkła, wydobywanie i przerób ropy, tradycje lniane),
- parki i ogrody tematyczne (literackie, lotnicze, ropne, botaniczne, zielarskie, tkackie, szklane, malarskie, muzyczne i inne),
- Krosno centrum sportów ekstremalnych - oferta szkoleniowo-rekreacyjna związana z tradycjami lotniczymi i ropnymi (szybownictwo, spadochroniarstwo, paralotniarstwo, baloniarstwo, sporty samolotowe, loty widokowe, symulator lotniczy, sporty motoryzacyjne),
- sieć miejskich szlaków turystycznych wykorzystujących dziedzictwo historyczno-kulturowe Krosna i okolic (Historyczna ścieżka edukacyjna Rynek-Skarpa, Szlak Dziedzictwa Kulturowego Miasta Krosna, Szlak Ropny, Szlak Szklany, Szlak Architektury Drewnianej),
- spójna sieć ścieżek rowerowych obejmujących całe miasto jako odpowiedź na wyzwania komunikacyjne w Krośnie.

Cel 5 będzie realizowany we współpracy z **kluczowymi partnerami**:

- Fundacja Karpacki Klaster Ekonomii Społecznej,
- Cech Rzemiosł Różnych,
- Karpacka Państwowa Uczelnia.

W wyniku pracy warsztatowej zostały zidentyfikowane także **kluczowe czynniki rozwoju**:

1.	Tworzenie warunków dla funkcjonowania MSP i pozyskiwania nowych i innowacyjnych przedsiębiorstw.
2.	Powstrzymanie odpływu młodych mieszkańców oraz stworzenie warunków do osiedlania się nowych mieszkańców.
3.	Systematyczna poprawa jakości środowiska na terenie miasta i zwiększenie dostępności atrakcyjnych terenów zielonych, jako elementów wpływających na jakość życia mieszkańców Krosna.
4.	Świadome wdrażanie polityki mieszkaniowej wspierającej procesy rozwojowe miasta.
5.	Tworzenie warunków dla rozwijania Krosna jako wiodącego ośrodka handlu i usług na obszarze Podkarpacia.
6.	Zwiększenie roli i odpowiedzialności mieszkańców za decyzje dotyczące rozwoju miasta i sposobu kształtowania zarówno przestrzeni publicznych, jak i usług dostarczanych przez samorząd.
7.	Konsekwentne budowanie marki Krosna jako kluczowego ośrodka edukacyjnego o zasięgu subregionalnym.
8.	Poprawa dostępności komunikacyjnej i wdrażanie modelu zrównoważonego transportu miejskiego.
9.	Budowa marki i nowoczesny marketing oferty kulturalno-turystycznej Krosna.
10.	Tworzenie partnerskich relacji z gminami sąsiednim i rozwijanie Krośnieńskiego Obszaru Funkcjonalnego dla poprawy jakości i racjonalizacji kosztów świadczenia usług publicznych dla mieszkańców obszaru.
11.	Lepsze dostosowanie do potrzeb różnych grup mieszkańców publicznej oferty kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej miasta.

5. Opis planowanych działań

Działania planowane do realizacji przedstawiają poniższe tabele:

- tabela działań podstawowych – obejmuje działania i przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach Programu „Rozwój Lokalny” ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014-2021 i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014 – 2021,
- tabela działań uzupełniających – obejmuje działania i przedsięwzięcia planowane do realizacji przy finansowaniu z innych źródeł, w tym ze środków własnych Gminy Miasto Krosno.

Działania zostały uporządkowane zgodnie z hierarchią celów strategicznych, wypracowaną z mieszkańcami.

Standardy dostępności działań podstawowych i uzupełniających

Wszystkie działania i składające się na nie przedsięwzięcia podstawowe oraz uzupełniające będą spełniały standardy dostępności w odpowiednich dla nich wymiarach – architektonicznym, transportowym, cyfrowym, informacyjno-promocyjnym, edukacyjnym, zgodnie z założeniami Programu Dostępność Plus 2018-2025.

Szczegółowe informacje dotyczące spełniania standardów dostępności zostały wskazane w opisach działań i przedsięwzięć, w załączniku nr 3.

Tabela 31. Działania podstawowe Planu Rozwoju Lokalnego

Lp.	Nazwa i opis działania, znaczenie dla rozwoju miasta, zasadność i racjonalność	Wpływ na cel strategiczny	Odniesienie do problemów kluczowych	Wykorzystane potencjały/ zasoby i produkty lokalne	Synergia i komplementarność działań (nr działań komplementarnego; p- podstawowe, u- uzupełniające)	Obszar
1	<p>Profesjonalne kadry - silna gospodarka. Łączymy siły, by kształcić efektywniej.</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organizacja studiów dualnych na kierunku automatyka i robotyka - we współpracy z przedsiębiorcami (<i>Karpacka Państwowa Uczelnia KPU</i>), - Kompleksowy program treningów i warsztatów mających na celu rozwój umiejętności miękkich oraz kompetencji młodzieży mieszkającej w Krośnie (<i>Stowarzyszenie B-4</i>), - Zostać rzemieślnikiem – cykl szkoleń zawodowych skierowanych do mieszkańców Krosna, również z niepełnosprawnością (<i>Cech Rzemiosł Różnych</i>), - Popularyzacja nauki wśród uczniów szkół podstawowych - rozwijanie zainteresowań technicznych, informatycznych, matematyczno – przyrodniczych poprzez zajęcia warsztatowe (<i>KPU</i>), - Zdobądź doświadczenie i umiejętności z KPU w Krośnie – wykłady dla uczniów szkół średnich, konkursy naukowe „escape room”, hackatony, konkursy dla przyszłych inżynierów (<i>KPU</i>), - Młodzi bliżej biznesu – turniej młodej strefy biznesu, organizacja targów pracy, seminaria branżowe (<i>KPU</i>). 	<p>C1. Zarabiam w Krośnie</p> <p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p>	<p>P1. Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej: ♦ niewystarczająca dostępność wykwalifikowanych kadr pracowników; ♦ niewystarczające dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb przedsiębiorców; ♦ niewystarczające kształcenie kompetencji miękkich; ♦ niewystarczająca współpraca podmiotów działających na rzecz rozwoju lokalnej gospodarki; ♦ niski poziom przedsiębiorczości akademickiej; ♦ brak odpowiedniego ekosystemu dla podejmowania inicjatyw start-upowych i działalności gospodarczej; ♦ niewystarczająca efektywność edukacji przedsiębiorczości; ♦ niewystarczające wsparcie informacyjne i doradcze</p> <p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦ oferta studiów wyższych niewystarczająco dopasowana do</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, - Wysoki poziom przedsiębiorczości, - Otoczenie biznesu, - Kapitał ludzki, - Rozwinięta oświata, - Oferta edukacyjna Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie o zasięgu subregionalnym, nowe kierunki na poziomie magisterskim, - Oferta edukacyjna krośnieńskich szkół zawodowych i technicznych odpowiadająca na potrzeby lokalnych przedsiębiorców, - Dobrze przygotowani pracownicy dla potrzeb lokalnego rynku pracy, - Cykliczne festiwale nauki i techniki, pikniki naukowe kształtujące zainteresowania techniczne wśród dzieci i młodzieży 	<p>2p, 3p, 17p, 1u, 2u, 3u, 4u</p>	<p>● gospodarczy</p> <p>● społeczny</p> <p>● smart city</p>

	<p>Dzięki realizacji działania zwiększy się dostępność wykwalifikowanych kadr poszukiwanych przez lokalnych przedsiębiorców. Wpłynie to na wzrost atrakcyjności Krosna jako miejsca do prowadzenia biznesu oraz inwestowania, przyczyni się do rozwoju przedsiębiorstw, a także zwiększy atrakcyjność miasta jako miejsca do życia dla młodych ludzi. Działanie ma na celu także podniesienie efektywności edukacji przedsiębiorczości i zwiększenie poziomu przedsiębiorczości wśród studentów i absolwentów krośnieńskiej uczelni. Wpłynie na rozwój przedsiębiorczości w mieście, a tym samym poprawi atrakcyjność Krosna jako miejsca do zamieszkania i będzie jednym z czynników ograniczania emigracji młodych.</p>		<p>potrzeb i ambicji młodzieży; ♦ niewystarczająco rozbudowana oferta edukacyjna; mało różnorodna oferta zajęć pozaszkolnych, rozwijania talentów i zainteresowań</p>			
2	<p>Profesjonalne kadry - silna gospodarka. Wsparcie inwestycyjne</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Popularyzacja nauki wśród uczniów szkół podstawowych – część inwestycyjna – zakup materiałów niezbędnych dla organizacji zajęć politechnicznych (KPU); – Młodzi bliżej biznesu – utworzenie mobilnej pracowni przedsiębiorczości (KPU); – Młodzi bliżej biznesu – zakup wyposażenia niezbędnego do organizacji targów pracy (KPU); – Zdobytwa doświadczenie i umiejętności z KPU w Krośnie – zakup sprzętu do organizacji hackatonów (KPU). <p>Dzięki realizacji działania zwiększy się dostępność wykwalifikowanych kadr poszukiwanych przez lokalnych przedsiębiorców. Zwiększy się także przedsiębiorczość młodych. Wpłynie to na wzrost atrakcyjności Krosna jako miejsca do prowadzenia biznesu oraz inwestowania, przyczyni się do rozwoju przedsiębiorstw, a także zwiększy atrakcyjność</p>	<p>C1. Zarabiam w Krośnie</p> <p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p>	<p>P1. Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej: ♦ niewystarczająca dostępność wykwalifikowanych kadr pracowników; ♦ niewystarczające dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb przedsiębiorców; ♦ niewystarczające kształcenie kompetencji miękkich; ♦ niewystarczająca współpraca podmiotów działających na rzecz rozwoju lokalnej gospodarki; ♦ niski poziom przedsiębiorczości akademickiej; ♦ brak odpowiedniego ekosystemu dla podejmowania inicjatyw start-upowych i działalności gospodarczej; ♦ niewystarczająca efektywność edukacji przedsiębiorczości; ♦ niewystarczające wsparcie informacyjne i doradcze</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, - Wysoki poziom przedsiębiorczości, - Otoczenie biznesu, - Kapitał ludzki, - Rozwinięta oświata, - Oferta edukacyjna Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie o zasięgu subregionalnym, nowe kierunki na poziomie magisterskim, - Oferta edukacyjna krośnieńskich szkół zawodowych i technicznych odpowiadająca na potrzeby lokalnych przedsiębiorców, - Dobrze przygotowani pracownicy dla potrzeb lokalnego rynku pracy, - Cykliczne festiwale nauki i techniki, pikniki naukowe kształtujące zainteresowania techniczne wśród dzieci i młodzieży 	<p>1p, 3p, 1u, 2u, 3u, 4u</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● gospodarczy ● społeczny ● smart city

	miasta jako miejsca do życia dla młodych ludzi.		<p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ oferta studiów wyższych niewystarczająco dopasowana do potrzeb i ambicji młodzieży; ♦ niewystarczająco rozbudowana oferta edukacyjna; mało różnorodna oferta zajęć pozaszkolnych, rozwijania talentów i zainteresowań 			
3	<p>Współpraca zamiast konkurencji. Przedsiębiorcy razem</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Networking lokalnych przedsiębiorców – działania sieciujące lokalnych wytwórców i usługodawców z branż spożywczej, restauracyjnej, unikatowych produktów miasta (<i>Cech Rzemiosł Różnych</i>); – Uczelnia jako miejsce integrujące przedsiębiorców – networking przedsiębiorców z branż wysokich technologii, z udziałem uczelni oraz przedstawicieli krośnieńskich szkół technicznych (<i>Karpacka Państwowa Uczelnia</i>); – Kupuj od swoich! – wspólna promocja produktów i usług przedsiębiorców z Krosna, w tym stworzenie aplikacji (<i>Cech Rzemiosł Różnych</i>). <p>Działanie ma duże znaczenie dla rozwoju przedsiębiorczości w Krośnie. Wpłynie na wzrost integracji środowiska biznesowego oraz aktywności społecznej przedsiębiorców. Poprawi aktywność instytucji otoczenia biznesu. Przyczyni się do tworzenia w Krośnie coraz lepszych warunków dla prowadzenia działalności gospodarczej. Działanie ma także wpływ na wzrost atrakcyjności turystycznej miasta, dzięki inicjatywie sieciowania</p>	<p>C1. Zarabiaj w Krośnie</p> <p>C5. Zapraszaj do Krosna</p>	<p>P1. Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej: ♦ niewystarczająca współpraca podmiotów działających na rzecz rozwoju lokalnej gospodarki;</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ niewystarczająca współpraca na linii: uczelnia wyższa – samorząd lokalny – otoczenie biznesu/ organizacje przedsiębiorców; ♦ niewystarczający rozwój instytucji otoczenia biznesu <p>P5. Słaba rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna: ♦ niewystarczająco wykorzystany potencjał lokalnych produktów; ♦ niewielkie wykorzystanie żywności lokalnej w gastronomii; ♦ brak sieciowania produktów; ♦ niewystarczająca promocja unikatowych produktów miasta </p>	<ul style="list-style-type: none"> - Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, - Wysoki poziom przedsiębiorczości, - Otoczenie biznesu, - Kapitał ludzki, - Trzeci sektor, współzarządanie i partnerstwo, - Marka miasta, - Działalność firm sektora kreatywnego i IT, - Produkt turystyczny oparty o dziedzictwo kulinarne Podkarpacia, żywność ekologiczną i tradycje węgierskie 	<p>1p, 2p, 17p, 1u, 2u, 3u, 4u</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● gospo-darczy ● smart city

	<p>lokalnych produktów poszukiwanych przez turystów. Wszystkie przedsięwzięcia istotnie podniosą atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia i przyczynią się do hamowania emigracji młodych.</p>					
4	<p>Zamieszkać w Krośnie – projektujemy wspólną przestrzeń osiedli Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Partycypacyjne opracowanie kompletnej koncepcji zagospodarowania nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe (<i>Krajowy Zasób Nieruchomości</i>); – Dokumentacja na rewitalizację terenów- utworzenie zintegrowanych obiektów sportowo – rekreacyjnych na Osiedlu Traugutta w Krośnie (<i>Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa</i>); – Dokumentacja na budowę zintegrowanych stref aktywności sportowo – rekreacyjnych na Osiedlu Markiewicza w Krośnie (<i>Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa</i>); – Opracowanie dokumentacji technicznej zagospodarowania parków kieszonkowych jako zielonych miKROŚNIĘSKICH stref wypoczynkowych (<i>Gmina Miasto Krosno</i>). <p>Realizacja działania w wysokim stopniu przyczyni się do ograniczenia emigracji i suburbanizacji, poprzez rozwój oferty mieszkaniowej miasta – atrakcyjnej, ekologicznej, odpowiadającej na potrzeby dzięki wypracowaniu koncepcji z aktywnym udziałem mieszkańców oraz zapewniającej wysokie standardy dostępności. Działanie kładzie duży nacisk na projektowanie przestrzeni dostępnej dla osób ze szczególnymi potrzebami, niepełnosprawnościami, a także służącej integracji międzypokoleniowej na osiedlach mieszkaniowych. Dzięki partycypacyjnemu opracowaniu projektów zagospodarowania przestrzeni osiedli zostanie</p>	<p>C2. Mieszkaj w zielonym Krośnie</p> <p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p> <p>C4. Decyduj o Krośnie</p>	<p>P2. Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia: ♦niewystarczająca oferta mieszkaniowa; ♦niska dostępność mieszkań, mało zróżnicowany zasób mieszkaniowy; ♦niewystarczająca powierzchnia terenów przygotowanych pod budownictwo mieszkaniowe; ♦zasoby mieszkaniowe oraz ich otoczenie niewystarczająco dostosowane do wymogów dostępności; ♦niewystarczające zaangażowanie mieszkańców w planowanie i budowanie przestrzeni wspólnych;</p> <p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦deficyt infrastruktury dla rekreacji mieszkańców; brak atrakcyjnych miejsc do rekreacji na łonie natury; ♦niewystarczający poziom dostępności usług publicznych dla wszystkich mieszkańców; ♦niewystarczające dostosowanie oferty sportowej do standardów dostępności;</p> <p>P4. Niewystarczający poziom współzarządzania miastem: ♦niewystarczające konsultowanie z mieszkańcami kwestii</p>	<p>- Przestrzeń miejska – istniejące tereny do zabudowy jednorodzinnej i wielorodzinnej, - Ekologiczne budownictwo komunalne/czynszowe, oferta mieszkań dla młodych, - Tu się żyje! Ciąg otwartych przestrzeni publicznych, terenów zielonych, miejsc spotkań, co najmniej w każdej dzielnicy / osiedlu, - Miasto Krosno jako inwestor dający dobry przykład przy realizacji inwestycji (dostępność, nowoczesne rozwiązania, przyjazność środowisku), - Infrastruktura sportowo-rekreacyjna oraz tradycje sportowe, - Zasoby przyrodnicze, - Trzeci sektor, współzarządzanie i partnerstwo</p>	<p>5p, 6p, 7p, 5u, 6u, 7u, 8u</p>	<p>● przestrzen-ny</p> <p>● środowis-kowy</p> <p>● spo-łeczny</p>

	podniesiona jakość i funkcjonalność oraz dostępność przestrzeni publicznej, która będzie lepiej dopasowana do potrzeb mieszkańców. Wpłyne to na wzrost jakości życia i przyczyni się do ograniczenia zjawiska suburbanizacji.		dotyczących inwestycji i usług publicznych			
5	<p>Żyj i wypoczywaj aktywnie w Krośnie – inwestycje</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Budowa drogi dojazdowej do nowych terenów mieszkaniowych - droga wraz ze ścieżką rowerową - ul. Polna - Sikorskiego (<i>Gmina Miasto Krosno</i>); – Budowa alejek rowerowo – spacerowych wzdłuż rzeki Wisłok (<i>Gmina Miasto Krosno</i>); – Rewitalizacja terenów- utworzenie zintegrowanych obiektów sportowo – rekreacyjnych na Osiedlu Traugutta w Krośnie (<i>Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa</i>); – Budowa zintegrowanych stref aktywności sportowo – rekreacyjnych na Osiedlu Markiewiczza w Krośnie (<i>Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa</i>). <p>Realizacja działania jest zasadna i racjonalna, gdyż otworzy nowe, niedostępne do tej pory tereny mieszkaniowe, wypoczynkowe i rekreacyjne dla mieszkańców. Budowa dojazdu do terenów mieszkaniowych pozostających w gestii Krajowego Zasobu Nieruchomości będzie pierwszym, niezbędnym krokiem do powstania nowego, ekologicznego, zaprojektowanego z mieszkańcami osiedla. Dzięki budowie alejek rowerowych Krosno osiągnie kolejny etap w tworzeniu spójnej sieci ścieżek rowerowych, co wpływa na poprawę stanu środowiska. Działanie jest odpowiedzią na bardzo duże oczekiwania społeczne. Poprawi jakość przestrzeni publicznej, wpłynie pozytywnie na jakość życia oraz atrakcyjność Krosna jako miejsca</p>	<p>C2. Mieszkaj w zielonym Krośnie</p> <p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p>	<p>P2. Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia: ♦ niewystarczająca oferta mieszkaniowa; ♦ niska dostępność mieszkań, mało zróżnicowany zasób mieszkaniowy; ♦ niewystarczająca powierzchnia terenów przygotowanych pod budownictwo mieszkaniowe; ♦ niewystarczająca atrakcyjność i dostępność przestrzeni publicznych; ♦ niewystarczająca dostępność ekologicznych form transportu (brak spójnej sieci ścieżek rowerowych);</p> <p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦ deficyt infrastruktury dla rekreacji mieszkańców; ♦ brak atrakcyjnych miejsc do rekreacji na łonie natury</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Przestrzeń miejska – istniejące tereny do zabudowy jednorodzinnej i wielorodzinnej, - Ekologiczne budownictwo komunalne/czynszowe, oferta mieszkań dla młodych, - Infrastruktura sportowo-rekreacyjna oraz tradycje sportowe, -Transport miejski – istniejące odcinki ścieżek rowerowych, - Zasoby przyrodnicze, - Trzeci sektor, współzarządzanie i partnerstwo, - Przestrzeń miejska, - Tu się żyje! Ciąg otwartych przestrzeni publicznych, terenów zielonych, miejsc spotkań, co najmniej w każdej dzielnicy / osiedlu - Spójna sieć ścieżek rowerowych obejmujących całe miasto jako odpowiedź na wyzwania komunikacyjne w Krośnie, - Miasto Krosno jako inwestor dający dobry przykład przy realizacji inwestycji (dostępność, nowoczesne rozwiązania, przyjazność środowisku) 	4p, 6p, 7p, 5u, 6u, 7u, 8u	<ul style="list-style-type: none"> ● społeczny ● środowiskowy ● przestrzenny

	do życia dla wszystkich mieszkańców, a szczególnie dla ludzi młodych. W wysokim stopniu przyczyni się do ograniczenia emigracji i suburbanizacji, poprzez rozwój oferty mieszkaniowej miasta – atrakcyjnej, ekologicznej, odpowiadającej na potrzeby dzięki wypracowaniu koncepcji z aktywnym udziałem mieszkańców oraz zapewniającej wysokie standardy dostępności.					
6	<p>Zielone Krosno – urządzamy tereny zieleni Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zagospodarowanie skweru przy ul. Chopina w Krośnie jako parku sensorycznego (<i>Gmina Miasto Krosno</i>), – Rewitalizacja zabytkowego parku przy ul. Piastowskiej w Krośnie (<i>Gmina Miasto Krosno</i>), – Parki kieszonkowe jako zielone MIKROśnieńskie strefy wypoczynkowe (<i>Gmina Miasto Krosno</i>), – Utworzenie ogrodu hortiterapeutycznego-szklarnia całoroczna oraz otwarty ogród służący realizacji innowacyjnych warsztatów hortiterapeutycznych (<i>Karpacka Państwowa Uczelnia</i>). <p>Poprzez realizację działania w Krośnie zwiększy się powierzchnia urządzonych terenów zielonych, dostępnych dla rekreacji mieszkańców, poprawi się także jakość środowiska i bezpieczeństwo klimatyczne, jak również świadomość ekologiczna mieszkańców. Działanie jest zasadne z punktu widzenia poprawy jakości życia w Krośnie, poprawy jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznej. Przyczyni się do zapobiegania suburbanizacji.</p>	<p>C2. Mieszkaj w zielonym Krośnie</p> <p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p>	<p>P2. Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia: ♦niewystarczający poziom bezpieczeństwa ze względu na niewystarczające przygotowanie na zmiany klimatyczne; ♦mała powierzchnia parków, urządzonych terenów zielonych; ♦niewystarczająca i niedopasowana do potrzeb przestrzeń dla rekreacji mieszkańców; ♦niska świadomość ekologiczna mieszkańców</p> <p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦brak atrakcyjnych miejsc do rekreacji na łonie natury</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zasoby przyrodnicze, - Przestrzeń miejska, - Tu się żyje! Ciąg otwartych przestrzeni publicznych, terenów zielonych, miejsc spotkań, co najmniej w każdej dzielnicy / osiedlu, - Sieć parków miejskich i parków kieszonkowych jako element podnoszenia jakości życia w Krośnie, - Parki i ogrody tematyczne 	4p, 5p, 7p, 5u, 6u, 7u, 8u	<p>● środowiskowy</p> <p>● społeczny</p>
7	<p>Zielone Krosno – świadomi mieszkańcy Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Myśle-Oddycham-Żyję w Krośnie– cykliczny program edukacji ekologicznej w zakresie ochrony powietrza, kampania społeczna oraz 	<p>C2. Mieszkaj w zielonym Krośnie</p>	<p>P2. Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia: ♦niewystarczający poziom bezpieczeństwa ze względu na niewystarczające przygotowanie na zmiany</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zasoby przyrodnicze, - Przestrzeń miejska, - Gospodarka komunalna 	4p, 5p, 6p, 5u, 6u, 7u, 8u	<p>● środowiskowy</p>

	<p>inwentaryzacja źródeł niskiej emisji (<i>Gmina Miasto Krosno</i>),</p> <ul style="list-style-type: none"> – Edukacja w zakresie segregacji odpadów i racjonalnego korzystania ze środowiska – kampania informacyjna i edukacyjna dla mieszkańców krośnieńskich osiedli (<i>Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa</i>), – Aktywni eko-seniorzy uczą się i dzielą doświadczeniem (<i>Krośnieński Uniwersytet Trzeciego Wieku</i>), – Urządzenie terenów zieleni wraz z rozbudową drzewostanu (<i>Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa</i>), – Opracowanie planu adaptacji do zmian klimatu (<i>Gmina Miasto Krosno</i>). <p>W wyniku realizacji działania Krosno będzie lepszym, bardziej przyjaznym, bezpiecznym i zdrowym miejscem do życia. Kampanie wpłyną na podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców, a tym samym lepszą jakość powietrza oraz poprawę jakości życia w wymiarze środowiskowym.</p>		<p>klimatyczne oraz zanieczyszczenie środowiska; ♦ zła jakość powietrza; ♦ emisja zanieczyszczeń pyłowych z domowych kotłów i pieców grzewczych; ♦ emisja z transportu drogowego; ♦ niska świadomość ekologiczna mieszkańców, ♦ niskie umiejętności segregacji odpadów; ♦ brak planu adaptacji do zmian klimatu</p>			<p>● spo- łeczny</p>
8	<p>Krosno dla Młodych - projektujemy wspólną przestrzeń</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Utworzenie Centrum Aktywności Młodzieży – opracowanie dokumentacji technicznej – zaprojektowanie przestrzeni i aranżacji wnętrza wraz z młodzieżą (<i>Gmina Miasto Krosno, Młodzieżowa Rada Miasta Krosna</i>); – Projekt budowy klubu studenckiego – stworzony razem ze studentami (<i>Karpacka Państwowa Uczelnia</i>); – Opracowanie dokumentacji technicznej dla zadania pn. „Budowa skateparku” partycypacyjne zaplanowanie przestrzeni (<i>Gmina</i> 	<p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p> <p>C4. Decyduj o Krośnie</p>	<p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦ mało różnorodna oferta zajęć pozaszkolnych, rozwijania talentów i zainteresowań; ♦ niewystarczające wsparcie i kreowanie aktywności społecznej oraz integracji młodzieży; ♦ niewystarczająco zaspokojone potrzeby kulturalne młodzieży; ♦ deficyt infrastruktury dla rekreacji mieszkańców; ♦ brak atrakcyjnych miejsc do rekreacji na łonie natury;</p>	<p>- Kapitał ludzki, - Infrastruktura sportowo-rekreacyjna oraz tradycje sportowe, - Trzeci sektor, współzarządzanie i partnerstwo, - Stare Miasto, - Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, - Aktywność w dziedzinie kultury</p>	<p>9p, 10p, 11p, 12p, 13p, 9u, 10u, 11u</p>	<p>● spo- łeczny</p> <p>● kultu- rowy</p> <p>● prze- strzen- ny</p>

	<p><i>Miasto Krosno).</i></p> <p>Realizacja działania będzie miała wpływ na podniesienie atrakcyjności Krosna jako miasta dla młodych – miasta, które słucha młodych, razem w nimi projektuje ofertę skrojoną do potrzeb. Działanie przyczyni się do podniesienia jakości oferty usług dla młodzieży, aktywizacji młodych i budowania tożsamości lokalnej, jak również zwiększenia zaufania młodych ludzi do władz samorządowych.</p>		<p>P4. Niewystarczający poziom współzarządzania miastem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ niskie zaangażowanie młodzieży i studentów w życie miasta; ♦ niskie poczucie tożsamości lokalnej; ♦ niewystarczające działania sprzyjające aktywizacji i integracji młodzieży oraz studentów; ♦ deficyt atrakcyjnych miejsc spotkań młodzieży oraz integracji międzypokoleniowej; ♦ niewystarczające konsultowanie z mieszkańcami kwestii dotyczących inwestycji i usług publicznych 			
9	<p>Krosno dla Młodych – inwestycje</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – „Sami o Sobie” – utworzenie Centrum Aktywności Młodzieży – działania inwestycyjne w „Kamienicy Młodych” na Rynku Starego Miasta (<i>Gmina Miasto Krosno</i>), – Budowa klubu studenckiego – adaptacja i modernizacja kamienicy w Rynku Starego Miasta (<i>Karpacka Państwowa Uczelnia</i>), – Budowa skateparku - działania inwestycyjne (<i>Gmina Miasto Krosno</i>), – Integracja różnych grup społecznych poprzez sport i rekreację- część inwestycyjna – zakup sprzętu sportowego (<i>Fundacja Ultra</i>). <p>Realizacja inwestycji będzie miała nieoceniony wpływ na podniesienie atrakcyjności Krosna jako miasta dla młodych. Krośnieńska młodzież uzyska atrakcyjne przestrzenie, o które zabiegała i w których będzie mogła się integrować, rozwijać pasje, kształtować tożsamość, realizować inicjatywy dla rówieśników oraz dla miasta. Działanie jest zasadne dla podniesienia aktywności społecznej młodych,</p>	<p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p> <p>C4. Decyduj o Krośnie</p>	<p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ mało różnorodna oferta zajęć pozaszkolnych, rozwijania talentów i zainteresowań; ♦ niewystarczające wsparcie i kreowanie aktywności społecznej oraz integracji młodzieży; ♦ niewystarczająco zaspokojone potrzeby kulturalne młodzieży; ♦ deficyt infrastruktury dla rekreacji mieszkańców; ♦ brak atrakcyjnych miejsc do rekreacji na łonie natury <p>P4. Niewystarczający poziom współzarządzania miastem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ niskie zaangażowanie młodzieży i studentów w życie miasta; ♦ niskie poczucie tożsamości lokalnej; ♦ niewystarczające działania sprzyjające aktywizacji i integracji młodzieży oraz studentów; ♦ deficyt atrakcyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> - Kapitał ludzki, - Infrastruktura sportowo-rekreacyjna oraz tradycje sportowe, - Trzeci sektor, współzarządzanie i partnerstwo, - Stare Miasto, - Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, - Aktywność w dziedzinie kultury 	<p>8p, 10p, 11p, 12p, 13p, 9u, 10u, 11u</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● spo- teczny ● kultu- rowy ● prze- strzen- ny

	uatrakcyjnienia oferty dla tej grupy mieszkańców, wyhamowania emigracji i przyciągania młodzieży z sąsiednich miejscowości. W efekcie miasto będzie lepszym i chętniej wybieranym miejscem do życia dla młodych.		miejsc spotkań młodzieży oraz integracji międzypokoleniowej; ♦ niewystarczające konsultowanie z mieszkańcami kwestii dotyczących inwestycji i usług publicznych			
10	<p>Młodzież z inicjatywą Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – „Sami o Sobie” – Centrum Aktywności Młodzieży - z programem wydarzeń w pełni odpowiadającym potrzebom i zainteresowaniom młodych ludzi w wieku 13 – 25 lat, oferujące wsparcie tutorskie, działania animacyjne i promocyjne, przestrzeń realizacji swoich pasji i wyrażania opinii, pokazujące aktywność jako wartość społeczną, integrujące i łączące potencjały (<i>Gmina Miasto Krosno – Biuro Wystaw Artystycznych, Młodzieżowa Rada Miasta Krosna</i>); – „Twórcze umysły” – rozwijanie kreatywności krośnieńskich dzieci i młodzieży – program edukacyjny złożony z warsztatów kreatywności, realizowanych m.in. w przestrzeni Centrum Aktywności Młodzieży, pracy grupowej nad realizacją wybranej misji, prezentacji efektów prac na Krośnieńskim Festiwalu Kreatywności (<i>Stowarzyszenie Kultury Dzieci i Młodzieży Dysonans</i>); – Organizowanie społecznościowe w mieście Krośnie – szkolenia i działalność 6 organizatorów społecznościowych (<i>Stowarzyszenie Kogel Mogel</i>). <p>Działanie jest zasadne dla podniesienia aktywności społecznej młodych, uatrakcyjnienia oferty dla tej grupy mieszkańców, wyhamowania emigracji i przyciągania młodzieży z sąsiednich miejscowości. Wpływie także na wzrost tożsamości lokalnej,</p>	<p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p> <p>C4. Decyduj o Krośnie</p>	<p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦ mało różnorodna oferta zajęć pozaszkolnych, rozwijania talentów i zainteresowań; ♦ niewystarczające wsparcie i kreowanie aktywności społecznej oraz integracji młodzieży; ♦ niewystarczająco zaspokojone potrzeby kulturalne młodzieży;</p> <p>P4. Niewystarczający poziom współzarządzania miastem: ♦ niskie zaangażowanie młodzieży i studentów w życie miasta; ♦ niskie poczucie tożsamości lokalnej; ♦ niewystarczające działania sprzyjające aktywizacji i integracji młodzieży oraz studentów; ♦ deficyt atrakcyjnych miejsc spotkań młodzieży oraz integracji międzypokoleniowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kapitał ludzki, - Infrastruktura sportowo-rekreacyjna oraz tradycje sportowe, - Trzeci sektor, współzarządzanie i partnerstwo, - Stare Miasto, - Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, - Aktywność w dziedzinie kultury 	<p>8p, 9p, 11p, 12p, 13p, 9u, 10u, 11u</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● spo- łeczny ● kultu- rowy

	<p>identyfikacji młodzieży i studentów z Krosnem. W efekcie miasto będzie lepszym i chętniej wybieranym miejscem do życia dla młodych.</p>					
11	<p>Wypoczywaj aktywnie w Krośnie – integracja i działania społeczne Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Integracja różnych grup społecznych poprzez sport i rekreację - pilotażowy program rozwoju aktywności sportowo – rekreacyjnej, prowadzony zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców, na podstawie badania potrzeb. Mieszkańcy wybiorą dyscypliny, w których będą prowadzone zajęcia sportowe, a następnie rozgrywki o charakterze lokalnym i ogólnopolskim (<i>Fundacja Ultra</i>); – Zielona przestrzeń w KPU w Krośnie - warsztaty hortiterapeutyczne, połączone z zaprojektowaniem i wykonaniem rabat sensorycznych (<i>Karpacka Państwowa Uczelnia</i>). <p>Działanie jest zasadne, gdyż wywiera wysoki wpływ na poprawę kondycji psychicznej i fizycznej mieszkańców w różnym wieku, z uwzględnieniem specyficznych potrzeb młodzieży i seniorów. Dzięki kształtowaniu oferty sportowo – rekreacyjnej na podstawie szerokiego badania potrzeb, oferta zostanie lepiej dopasowana do oczekiwań mieszkańców, będzie tworzona razem z nimi. Realizacja przedsięwzięć wpłynie na zwiększenie integracji społecznej i poprawę jakości życia w Krośnie.</p>	<p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p> <p>C4. Decyduj o Krośnie</p>	<p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ niewystarczający poziom dostępności usług publicznych dla wszystkich mieszkańców; ♦ niewystarczające dostosowanie oferty edukacyjnej, kulturalno – sportowej, komunikacyjnej do standardów dostępności; ♦ opieka zdrowotna niewystarczająco dostosowana do potrzeb i wyznań; ♦ niewystarczające wsparcie w zakresie opieki nad osobami starszymi; ♦ niewystarczające wsparcie psychologiczne, w tym młodzieży; <p>P4. Niewystarczający poziom współzarządzania miastem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ niewystarczające konsultowanie z mieszkańcami kwestii dotyczących inwestycji i usług publicznych 	<ul style="list-style-type: none"> - Infrastruktura sportowo-rekreacyjna oraz tradycje sportowe, - Trzeci sektor, współzarządzanie i partnerstwo, - Zasoby przyrodnicze, - Potencjał sportowo – rekreacyjny i w zakresie turystyki aktywnej, - Oferta rekreacyjno-wypoczynkowa adresowana do mieszkańców miasta i miejscowości sąsiednich 	<p>8p, 9p, 10p, 12p, 13p, 9u, 10u, 11u</p>	<p>● społeczny</p>
12	<p>Jestem z Krosna, znam moje miasto Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Krośnianie krośnianom – warsztaty tradycji – międzypokoleniowe warsztaty z zakresu kultury ludowej i tradycyjnej: przyrodnicze, muzyczne, rzemiosła, kulinarne (<i>Gmina Miasto Krosno – Entocentrum Ziemi Krośnieńskiej</i>); 	<p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p> <p>C4. Decyduj o Krośnie</p>	<p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ oferta kulturalna niewystarczająco dopasowana do potrzeb mieszkańców; ♦ niewystarczająco zaspokojone potrzeby kulturalne 	<ul style="list-style-type: none"> - Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, - Aktywność w dziedzinie kultury, - Postaci historyczne związane z Krosnem, - Artyści związani z Krosnem, - Marka miasta, - Bogate tradycje rzemieślnicze 	<p>8p, 9p, 10p, 11p, 13p, 9u, 10u, 11u</p>	<p>● społeczny</p> <p>● kultu-</p>

	<p>– Edukacja regionalna i lokalna poprzez fotografię – warsztaty fotograficzne i konkursy dla mieszkańców (<i>Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa</i>).</p> <p>Działanie jest zasadne z punktu widzenia potrzeby lepszego dostosowania oferty kulturalnej do potrzeb różnych grup mieszkańców. Edukacja regionalna i lokalna przywróci w starszym pokoleniu poczucie tożsamości lokalnej i rozbudzi je wśród młodszych pokoleń. Wszystko to przełoży się na większą aktywność społeczną i wyższą jakość życia w Krośnie.</p>		<p>młodzieży; ♦ mała aktywizacja osób starszych do uczestnictwa w kulturze;</p> <p>P4. Niewystarczający poziom współzarządzania miastem: ♦ niskie zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne; ♦ niskie zaangażowanie młodzieży i studentów w życie miasta; ♦ niskie poczucie tożsamości lokalnej; ♦ niski priorytet dla edukacji lokalnej i regionalnej</p>	<p>i przemysłowe, - Oferta kulturalna dla mieszkańców Krosna i miejscowości sąsiednich (oferta BWA, oferta RCKP, Centrum Dziedzictwa Szklą, muzea, Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej)</p>		<p>rowy</p>
13	<p>Wdrożenie pilotażowych rozwiązań w ofercie edukacyjnej miasta Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <p>– Skuteczne planowanie kariery zawodowej jako zwiększenie szans na rynku pracy – program doradztwa zawodowego (<i>Gmina Miasto Krosno</i>),</p> <p>– Zwiększenie dostępności specjalistycznej pomocy psychologiczno-pedagogicznej w celu przeciwdziałania zaburzeniom u dzieci i młodzieży – diagnoza stanu psychicznego dzieci i młodzieży, realizacja programu oddziaływań terapeutycznych oraz z zakresu pomocy psychologiczno - pedagogicznej (<i>Gmina Miasto Krosno, Miejska Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna</i>).</p> <p>Działanie przyczyni się do wzrostu jakości usług publicznych w obszarze edukacji i zdrowia poprzez nowatorskie rozwiązania w zakresie doradztwa zawodowego oraz pracy z młodzieżą potrzebującą wsparcia psychologicznego. Działanie wpłynie na lepszą integrację społeczną oraz podniesienie jakości życia młodzieży. Dzięki temu Krosno będzie lepszym miejscem do życia i rozwoju dla wszystkich mieszkańców.</p>	<p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p>	<p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦ niewystarczająco rozbudowana oferta edukacyjna; ♦ niewielkie wsparcie młodzieży w wyborze ścieżki kariery - niewystarczające działania w zakresie doradztwa zawodowego ♦ opieka zdrowotna niewystarczająco dostosowana do potrzeb i wyznań; ♦ niewystarczające wsparcie psychologiczne młodzieży</p>	<p>- Kapitał ludzki, - Rozwinięta oświata, - Oferta edukacyjna krośnieńskich szkół średnich</p>	<p>8p, 9p, 10p, 11p, 12p, 9u, 10u, 11u</p>	<p>● spo- łeczny</p>

14	<p>Krosno – Miasto Szklą. Historia światłem malowana – działania miękkie Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Historia światłem malowana – opracowanie projektu iluminacji zabytków; – Historia światłem malowana – działania miękkie –spektakle tematyczne „światło i dźwięk”, warsztaty teatralne, taneczne, plastyczne (<i>Gmina Miasto Krosno</i>). <p>Działanie wpłynie na ożywienie zabytkowej przestrzeni Starego Miasta. Stworzenie nowego produktu turystycznego przyczyni się do wzrostu atrakcyjności turystycznej Krosna, ruchu turystycznego i przedsiębiorczości w branży usługowej. Wpłynie na wzrost dochodów firm, mieszkańców, a co za tym idzie – budżetu miasta.</p>	C5. Zapraszaj do Krosna	<p>P5. Słaba rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna: ♦ słaba wspólna wizja produktu turystycznego; ♦ deficyt atrakcyjnych produktów turystycznych pozwalających na zatrzymanie turystów w Krośnie na kilka dni; ♦ niewystarczająca promocja unikatowych produktów miasta; ♦ mało różnorodna oferta wydarzeń na Rynku</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, - Stare Miasto, - Postaci historyczne związane z Krosnem, - Artyści związani z Krosnem, - Marka miasta, - Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, - Produkt turystyczny oparty o dziedzictwo kulinarne Podkarpacia, żywność ekologiczną i tradycje węgierskie, - Oferta turystyczno-edukacyjna wykorzystująca tradycje przemysłowe Krosna, - Sieć miejskich szlaków turystycznych wykorzystujących dziedzictwo historyczno-kulturowe Krosna i okolic 	15p, 16p, 17p	<ul style="list-style-type: none"> ● kulturowy ● przestrzenny
15	<p>Krosno – Miasto Szklą. Historia światłem malowana - inwestycje Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Historia światłem malowana - produkt turystyczny łączący naturalne walory miasta i jego historię z nowoczesnym sposobem iluminacji zabytków (<i>Gmina Miasto Krosno</i>); – „Światło i dźwięk” - linearny mapping laserowy do pokazów spektakli multimedialnych (<i>Gmina Miasto Krosno</i>). <p>Działanie wpłynie na ożywienie zabytkowej przestrzeni Starego Miasta. Stworzenie nowego produktu turystycznego przyczyni się do wzrostu atrakcyjności turystycznej Krosna, ruchu turystycznego i przedsiębiorczości w branży usługowej. Wpłynie na wzrost dochodów firm, mieszkańców, a co za tym idzie – budżetu miasta.</p>	C5. Zapraszaj do Krosna	<p>P5. Słaba rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna: ♦ słaba wspólna wizja produktu turystycznego; ♦ deficyt atrakcyjnych produktów turystycznych pozwalających na zatrzymanie turystów w Krośnie na kilka dni; ♦ niewystarczająca promocja unikatowych produktów miasta; ♦ mało różnorodna oferta wydarzeń na Rynku</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, - Stare Miasto, - Postaci historyczne związane z Krosnem, - Artyści związani z Krosnem, - Marka miasta, - Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, - Produkt turystyczny oparty o dziedzictwo kulinarne Podkarpacia, żywność ekologiczną i tradycje węgierskie, - Oferta turystyczno-edukacyjna wykorzystująca tradycje przemysłowe Krosna, - Sieć miejskich szlaków turystycznych wykorzystujących dziedzictwo historyczno-kulturowe Krosna i okolic 	14 p, 16p, 17p	<ul style="list-style-type: none"> ● kulturowy ● przestrzenny

16	<p>Krosno wielu ścieżek – nowoczesny marketing partycypacyjny Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Stworzenie Bazy Zasobów Ziemi Krośnieńskiej (<i>Karpacki Klaster Ekonomii Społecznej</i>); – Stworzenie turystycznych ścieżek narracyjnych (<i>Karpacki Klaster Ekonomii Społecznej</i>); – Stworzenie aplikacji obsługującej turystyczne ścieżki narracyjne (<i>Karpacki Klaster Ekonomii Społecznej</i>); – Kampania promocyjna „KROSNO WIELU ŚCIEŻEK” (<i>Karpacki Klaster Ekonomii Społecznej</i>). <p>Realizacja działania wpłynie na ożywienie Starego Miasta, integrację mieszkańców i przełoży się na większą identyfikację z miejscem zamieszkania, wzmocnienie tożsamości lokalnej. Dzięki zaangażowaniu mieszkańców w tworzenie produktu turystycznego opartego na dziedzictwie kulturowym, zostanie osiągnięty trwały efekt w postaci zwiększenia ich zaangażowania w życie miasta. Wzrośnie atrakcyjność turystyczna, co poprawi sytuację podmiotów gospodarczych tej branży, przyczyni się do wzrostu zatrudnienia w usługach. Wszystkie te aspekty wpływają na wzrost jakości życia i rozwój przedsiębiorczości w mieście, a poprzez to także na atrakcyjność Krosna jako miejsca do zamieszkania.</p>	<p>C5. Zapraszaj do Krosna</p> <p>C4. Decyduj o Krośnie</p>	<p>P5. Słaba rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna: ♦ słaba wspólna wizja produktu turystycznego; ♦ deficyt atrakcyjnych produktów turystycznych pozwalających na zatrzymanie turystów w Krośnie na kilka dni; ♦ niewystarczająca promocja unikatowych produktów miasta; ♦ mało różnorodna oferta wydarzeń na Rynku;</p> <p>P4. Niewystarczający poziom współzarządzania miastem: ♦ niskie zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne; ♦ niskie poczucie tożsamości lokalnej; ♦ niski priorytet dla edukacji lokalnej i regionalnej; ♦ mało rozwinięta kultura partycypacji w instytucjach publicznych</p>	<p>- Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, - Stare Miasto, - Postaci historyczne związane z Krosnem, - Artyści związani z Krosnem, - Marka miasta, - Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, - Produkt turystyczny oparty o dziedzictwo kulinarne Podkarpacia, żywność ekologiczną i tradycje węgierskie, - Oferta turystyczno-edukacyjna wykorzystująca tradycje przemysłowe Krosna, - Sieć miejskich szlaków turystycznych wykorzystujących dziedzictwo historyczno-kulturowe Krosna i okolic.</p>	14p, 15p, 17p	<p>● kulturowy</p> <p>● społeczny</p> <p>● przestrzenny</p> <p>● smart city</p>
17	<p>Krosno mistrzów rzemiosła Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – „Zagłdnij do cechu” - cykl warsztatów rzemieślniczych skierowanych do mieszkańców Krosna i turystów (<i>Cech Rzemiosł Różnych</i>); – „Jarmark Rzemieślniczy” – doroczne święto integrujące rzemieślników, mieszkańców i turystów na krośnieńskim Rynku (<i>Cech Rzemiosł Różnych</i>). 	<p>C5. Zapraszaj do Krosna</p> <p>C1. Zarabiaj w Krośnie</p> <p>C3. Żyj</p>	<p>P5. Słaba rozpoznawalność różnorodnej oferty turystycznej Krosna: ♦ słaba wspólna wizja produktu turystycznego; ♦ deficyt atrakcyjnych produktów turystycznych pozwalających na zatrzymanie turystów w Krośnie na kilka dni; ♦ niewystarczająco wykorzystany potencjał lokalnych produktów; ♦ niewystarczająca</p>	<p>- Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, - Krosno jako ważny ośrodek subregionalny, - Wysoki poziom przedsiębiorczości, - Otoczenie biznesu, - Stare Miasto, - Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe,</p>	3p, 14p, 15p, 16p	<p>● gospodarczy</p> <p>● społeczny</p>

<p>Działanie ma charakter wieloaspektowy, łączący różne obszary życia miasta. Wpłynie na zwiększenie atrakcyjności turystycznej Krosna, jak również sfery życia społeczno-gospodarczego, przyczyniając się do promocji kształcenia zawodowego, czy wzbogacając ofertę edukacyjną w wymiarze pozaszkolnym. Działanie zintegruje lokalnych przedsiębiorców – rzemieślników wokół wspólnych inicjatyw społecznych, a także wpłynie na budowanie tożsamości lokalnej mieszkańców oraz marki miasta. Wpłynie na ożywienie Starego Miasta, wzrost ruchu turystycznego, a tym samym wzrost przedsiębiorczości i dochodów mieszkańców. Wszystkie te aspekty zdecydowanie wzmocnią rozwój społeczno-gospodarczy Krosna, atrakcyjność miasta dla przedsiębiorców, turystów i mieszkańców.</p>	<p>aktywnie w Krośnie</p>	<p>promocja unikatowych produktów miasta; ♦ mało różnorodna oferta wydarzeń na Rynku; P1. Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej: ♦ niewystarczająca współpraca podmiotów działających na rzecz lokalnej gospodarki; P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦ niewystarczająco rozbudowana oferta edukacyjna; ♦ mało różnorodna oferta zajęć pozaszkolnych, rozwijania talentów i zainteresowań</p>	<p>- Marka miasta, - Oferta cyklicznych, rozpoznawalnych imprez o zasięgu ponadregionalnym, - Produkt turystyczny oparty o dziedzictwo kulinarne Podkarpacia, żywność ekologiczną i tradycje węgierskie.</p>		<p>● przestrzen- ny</p>
---	---------------------------	--	--	--	---

Tabela 32. Działania uzupełniające Planu Rozwoju Lokalnego

Lp.	Nazwa i opis działania, znaczenie dla rozwoju miasta, zasadność i racjonalność	Wpływ na cel strategiczny	Odniesienie do problemów kluczowych	Wykorzystane potencjały/zasoby i produkty lokalne	Synergia i komplementarność działań (nr działania komplementarnego; p- podstawowe, u- uzupełniające)	Obszar
1	<p>Droga do rozwoju – budowa łącznika drogowego zapewniającego połączenie Krosna z drogą ekspresową S19</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Opracowanie koncepcji oraz dokumentacji technicznej łącznika drogowego do drogi ekspresowej S19 (<i>Gmina Miasto Krosno</i>), – Budowa łącznika drogowego do drogi ekspresowej S19– ok. 4,2 km (<i>Gmina Miasto Krosno</i>). <p>Dzięki nowemu połączeniu drogowemu prowadzącemu do planowanej drogi ekspresowej S19 istotnie zwiększy się dostępność komunikacyjna Krosna, a tym samym atrakcyjność inwestycyjna. Wokół nowej drogi zostaną uzbrojone tereny dla inwestorów. Ponadto poprawi się dojazd do Krosna dla mieszkańców sąsiednich miejscowości, którzy stanowią liczną i bardzo ważną grupę użytkowników miasta. Działanie podniesie jakość życia, pobudzi przedsiębiorczość, wpłynie na wzrost dochodów przedsiębiorców, mieszkańców, a także budżetu miasta.</p>	C1. Zarabiaj w Krośnie	P1. Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej: ♦ słaba zewnętrzna dostępność komunikacyjna, znaczne odległości do rynków zbytu, kooperantów; ♦ brak bezpośredniego dostępu do dróg szybkiego ruchu (autostrada, droga ekspresowa); ♦ słabe skomunikowanie z portem lotniczym Rzeszów - Jasionka	- Przestrzeń miejska: nowe tereny przyłączane do Krosna – zmiana granic od 1 stycznia 2021 r. – nowe możliwości rozwoju przestrzennego i gospodarczego, - Krosno jako ważny ośrodek subregionalny, - Infrastruktura dla rozwoju	1p, 2p, 3p, 2u, 3u, 4u	● gospodarczy ● przestrzenny
2	<p>Krosno Biznes Park – kompleksowe przygotowanie terenów dla inwestorów z innowacyjnych branż</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Opracowanie koncepcji zagospodarowania terenu oraz dokumentacji technicznej 	C1. Zarabiaj w Krośnie	P1. Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej: ♦ niewielka liczba nowo powstających podmiotów sektora kreatywnego – mały potencjał kooperacji biznesowej	- Przestrzeń miejska: nowe tereny przyłączane do Krosna – zmiana granic od 1 stycznia 2021 r. – nowe możliwości rozwoju przestrzennego i gospodarczego,	1p, 2p, 3p, 1u, 3u, 4u	● gospodarczy

	<p>uzbrojenia nowych terenów inwestycyjnych we współpracy z przedsiębiorcami (<i>Gmina Miasto Krosno</i>),</p> <p>– Kompleksowe uzbrojenie nowych terenów inwestycyjnych– prace budowlane (sieci wodociągowa, kanalizacyjna, światłowodowa) (<i>Gmina Miasto Krosno</i>),</p> <p>W wyniku realizacji działania powstanie ok. 100 ha przygotowanych terenów dla inwestorów. Tereny będą udostępniane w trybie przetargowym przedsiębiorcom realizującym innowacyjne zamierzenia i tworzącym nowe miejsca pracy. Działanie w wysokim stopniu zwiększy atrakcyjność inwestycyjną Krosna, wpłynie na wzrost przedsiębiorczości poprzez powstanie nowych podmiotów gospodarczych z branż wysokich technologii, którzy utworzą nowe, wysokiej jakości miejsca pracy dla mieszkańców regionu. Ma to ogromne znaczenie w kontekście zatrzymywania w Krośnie młodych mieszkańców, przyciągania nowych oraz zachęcania do powrotów osoby, które opuściły miasto. Działanie zdecydowanie przyczyni się do wzrostu jakości życia, wzrostu przedsiębiorczości, dochodów mieszkańców, a także dochodów budżetu Miasta Krosna.</p>		<p>w innowacyjnych branżach;</p> <p>♦deficyt dużych, atrakcyjnych terenów dla inwestorów</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Infrastruktura dla rozwoju, - Bogate tradycje przemysłowe i rzemieślnicze, - Wysoki poziom przedsiębiorczości, - Otoczenie biznesu, - Kapitał ludzki, - Rozwinięta oświata, - Oferta Krosna dla inwestorów (Strefa Inwestycyjna „Krosno – Lotnisko”, nowa strefa aktywności gospodarczej na terenie dawnego lotniska w Targowiskach, kapitał ludzki – przygotowane kadry, zachęty inwestycyjne miasta), - Oferta edukacyjna Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie o zasięgu subregionalnym, nowe kierunki na poziomie magisterskim, - Oferta edukacyjna krośnieńskich szkół zawodowych i technicznych odpowiadająca na potrzeby lokalnych przedsiębiorców, - Dobrze przygotowani pracownicy dla potrzeb lokalnego rynku pracy, - Krosno - przestrzeń wspólna - sporządzenie jednolitej koncepcji miasta - nowego Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego z maksymalnym uwzględnieniem partycypacji społecznej, - sprawna obsługa inwestorów przez administrację samorządową Krosna 		<p style="text-align: center;">● pre- strzen- ny</p>
3	Krośnieński ekosystem start-upowy	C1.	P1. Niewystarczający poziom	- Bogate tradycje przemysłowe	1p, 2p, 3p, 1u,	●

	<p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kompleksowe wsparcie w założeniu pierwszego biznesu – cykliczne warsztaty i szkolenia dla start-upowców – lean start-up, tworzenie modeli biznesowych, szkolenie dot. samorządowych programów wspierania przedsiębiorczości, „Start-up Junior” – cykliczny program rozwijający umiejętności przedsiębiorcze młodzieży (<i>Krośnieński Inkubator Technologiczny KRINTECH</i>); – Hackaton Krosno – wydarzenie cykliczne rozwijające zainteresowania IT oraz biznesowe (<i>Karpacka Państwowa Uczelnia</i>); – Młodzi bliżej biznesu – coroczny Turniej Młodej Strefy Biznesu oraz organizacja Targów Pracy (<i>Karpacka Państwowa Uczelnia</i>). <p>Działanie ma duże znaczenie dla rozwoju przedsiębiorczości w Krośnie. Wpłynie na wzrost przedsiębiorczości akademickiej i powstawanie nowych firm branż kreatywnych i wysokich technologii. Dzięki temu poprawi się atrakcyjność Krosna jako miejsca do prowadzenia biznesu oraz do zamieszkania, szczególnie dla ludzi młodych. Działanie przyczyni się do ograniczania emigracji.</p>	Zarabiam w Krośnie	<p>rozwój gospodarki innowacyjnej: ♦ niewystarczająca współpraca podmiotów działających na rzecz rozwoju lokalnej gospodarki;</p> <p>♦ niewystarczająca współpraca na linii: uczelnia wyższa – samorząd lokalny – otoczenie biznesu/organizacje przedsiębiorców;</p> <p>♦ niewystarczający rozwój instytucji otoczenia biznesu</p>	<p>i rzemieślnicze,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wysoki poziom przedsiębiorczości, - Otoczenie biznesu, - Kapitał ludzki, - Działalność firm sektora kreatywnego i IT, - Infrastruktura dla rozwoju, - Specjalne programy szkoleniowo-doradcze dla lokalnych start-upów oraz w zakresie kreowania przedsiębiorczości, oferta Inkubatora Przedsiębiorczości 	2u, 4u	<p>gospodarczy</p> <p>●</p> <p>społeczny</p> <p>●</p> <p>smart city</p>
4	<p>Uczelnia dla mieszkańców</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Uczelnia dla mieszkańców - popularyzacja nauki wśród uczniów szkół podstawowych (KPU), – Uczelnia dla mieszkańców - wykłady otwarte (KPU), – Uczelnia jako miejsce integrujące przedsiębiorców (KPU). <p>Dzięki realizacji działania zwiększy się dostępność wykwalifikowanych kadr poszukiwanych przez lokalnych przedsiębiorców. Zwiększy się także przedsiębiorczość młodych. Wpłynie to na wzrost</p>	<p>C1. Zarabiam w Krośnie</p> <p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p>	<p>P1. Niewystarczający poziom rozwoju gospodarki innowacyjnej: ♦ niewystarczająca dostępność wykwalifikowanych kadr pracowników;</p> <p>♦ niewystarczające dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb przedsiębiorców;</p> <p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności:</p> <p>♦ niewystarczająco rozbudowana oferta edukacyjna; mało</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kapitał ludzki, - Rozwinięta oświata, - Oferta edukacyjna Karpackiej Państwowej Uczelni w Krośnie o zasięgu subregionalnym, nowe kierunki na poziomie magisterskim, - Oferta edukacyjna krośnieńskich szkół zawodowych i technicznych odpowiadająca na potrzeby lokalnych przedsiębiorców, - Dobrze przygotowani pracownicy dla potrzeb lokalnego rynku pracy, 	1p, 2p, 3p, 1u, 2u, 3u	<p>●</p> <p>gospodarczy</p> <p>●</p> <p>społeczny</p>

	atrakcyjności Krosna jako miejsca do prowadzenia biznesu oraz inwestowania, przyczyni się do rozwoju przedsiębiorstw, a także zwiększy atrakcyjność miasta jako miejsca do życia dla młodych ludzi.		różnorodna oferta zajęć pozaszkolnych, rozwijania talentów i zainteresowań	- Cykliczne festiwale nauki i techniki, pikniki naukowe kształtujące zainteresowania techniczne wśród dzieci i młodzieży		
5	<p>Zamieszkać w Krośnie – budowa nowoczesnych, zielonych osiedli mieszkaniowych</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Budowa zespołu 3 budynków wielorodzinnych przy ul. Składowej i Ostaszewskiego – 71 mieszkań przeznaczonych do najmu (<i>Towarzystwo Budownictwa Społecznego – Przedsiębiorstwo Mieszkaniowe - TBS</i>); - Budowa osiedla budynków wielorodzinnych przy ul. Sikorskiego – Hallera – I etap: 130 mieszkań przeznaczonych do najmu (<i>TBS</i>); - Opracowanie projektu i budowa 6 lokali mieszkalnych przeznaczonych dla młodych rodzin przy ul. Spółdzielczej, w ramach rewitalizacji budynku w zespole Starego Miasta (<i>TBS</i>); - Budowa osiedla budynków wielorodzinnych przy ul. Sikorskiego – Hallera – II etap: 130 mieszkań przeznaczonych do najmu (<i>TBS</i>); - Budowa modelowego osiedla, według projektu opracowanego z mieszkańcami – I etap zgodnie z koncepcją opracowaną przez Krajowy Zasób Nieruchomości, projekt budowlany i budowa budynków wielorodzinnych – (<i>TBS</i>). <p>Realizacja działania w wysokim stopniu przyczyni się do ograniczenia emigracji i suburbanizacji, poprzez rozwój oferty mieszkaniowej miasta – atrakcyjnej, ekologicznej, odpowiadającej na potrzeby dzięki wypracowaniu koncepcji z aktywnym udziałem mieszkańców oraz zapewniającej wysokie standardy dostępności.</p>	C2. Mieszkaj w zielonym Krośnie	P2. Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia: ♦ niewystarczająca oferta mieszkaniowa; ♦ niska dostępność mieszkań, mało zróżnicowany zasób mieszkaniowy; ♦ zasoby mieszkaniowe oraz ich otoczenie niewystarczająco dostosowane do wymogów dostępności	- Przestrzeń miejska – istniejące tereny do zabudowy jednorodzinnej i wielorodzinnej, - Ekologiczne budownictwo komunalne/czynszowe, oferta mieszkań dla młodych, - Tu się żyje! Ciąg otwartych przestrzeni publicznych, terenów zielonych, miejsc spotkań, co najmniej w każdej dzielnicy / osiedlu, - Miasto Krosno jako inwestor dający dobry przykład przy realizacji inwestycji (dostępność, nowoczesne rozwiązania, przyjazność środowisku)	4p, 5p, 6p, 7p, 6u, 7u, 8u	<ul style="list-style-type: none"> ● społeczny ● przestrzenny ● środowiskowy

6	<p>Program likwidacji źródeł niskiej emisji Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Instalacja fotowoltaiczna i hybrydowa na 14 budynkach użyteczności publicznej – (Gmina Miasto Krosno) – Dotacje na wymianę kotłów grzewczych dla mieszkańców Krosna – program na lata 2022-2030; 50 dotacji rocznie (Gmina Miasto Krosno). <p>Działanie przyczyni się do poprawy jakości środowiska, a tym samym wzrostu jakości życia w Krośnie. Efektem będzie lepszy stan zdrowia mieszkańców. Działanie ma wpływ na ograniczanie suburbanizacji.</p>	C2. Mieszkaj w zielonym Krośnie	P2. Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia: ♦niewystarczający poziom bezpieczeństwa – zanieczyszczenie środowiska; ♦emisja zanieczyszczeń pyłowych z domowych kotłów i pieców grzewczych	- Gospodarka komunalna, - Program likwidacji źródeł niskiej emisji w mieście, - Miasto Krosno jako inwestor dający dobry przykład przy realizacji inwestycji (dostępność, nowoczesne rozwiązania, przyjazność środowisku)	4p, 5p, 6p, 7p, 5u, 7u, 8u	● śro- dowis- kowy
7	<p>Inteligentne zarządzanie bezpieczeństwem Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wdrożenie pilotażowych elementów inteligentnych systemów monitorowania – część miękka – audyt zasobów i badania potrzeb dot. monitoringu miejskiego, przygotowanie dokumentacji technicznej wykorzystania sztucznej inteligencji do zarządzania monitoringiem (Gmina Miasto Krosno); – Wdrożenie pilotażowych elementów inteligentnych systemów monitorowania – część inwestycyjna – zakup sprzętu informatycznego i oprogramowania wykorzystującego sztuczną inteligencję do wykrywania nietypowych zachowań ludzi w obszarach objętych monitoringiem, instalacja i wdrożenie (Gmina Miasto Krosno). <p>Działanie przyczyni się do wzrostu bezpieczeństwa publicznego, a tym samym wpłynie na lepszą jakość życia.</p>	C2. Mieszkaj w zielonym Krośnie	P2. Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia: ♦niezadawalający poziom bezpieczeństwa; ♦niewystarczający poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym; ♦wandalizm, wysoka przestępczość przeciwko mieniu	- Infrastruktura dla rozwoju, - Oferta usług teleinformatycznych opartych o rozbudowane sieci przesyłu danych	4p, 5p, 6p, 7p, 5u, 6u, 8u	● spo- łeczny ● smart city
8	<p>Zielone, aktywne Krosno Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ścieżka przyrodniczo – rekreacyjna wzdłuż 	C2. Mieszkaj w zielonym	P2. Niewystarczająca atrakcyjność Krosna jako miejsca do życia: ♦niewystarczający poziom bezpieczeństwa ze	- Zasoby przyrodnicze, - Przestrzeń miejska, - Tu się żyje! Ciąg otwartych przestrzeni publicznych, terenów	4p, 5p, 6p, 7p, 5u, 6u, 7u	● śro- dowis-

<p>potoku Lubatówka zaprojektowana z mieszkańcami – ścieżka ma stanowić zarówno granicę pomiędzy płatem roślinności nadrzecznej i terenami poddanymi silnemu wpływowi człowieka, jak i element umożliwiając zapoznanie się ze skarbami przyrody występującymi w obrębie miasta Krosna. Stanowić będzie także ważny element sieci komunikacji rowerowej miasta oraz miejsce rekreacji mieszkańców (<i>Gmina Miasto Krosno</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ścieżka przyrodnicza w użytku ekologicznym „Dolina Potoku Badoń” - wytyczenie ścieżek pieszych, rowerowych, montaż tablic edukacyjnych, małej architektury, dostępnej zarówno dla dzieci, jak i osób starszych (<i>Gmina Miasto Krosno</i>); – Budowa toru rowerowego pumptrack (<i>Gmina Miasto Krosno</i>); – Budowa ciągu pieszo-rowerowego przy Centrum Rekreacyjno - Sportowym w Krośnie – 0,5 km ścieżek rowerowych uzupełniających istniejącą sieć (<i>Gmina Miasto Krosno</i>); – Budowa alejek rowerowo - spacerowych wzdłuż rzeki Wisłok – kontynuacja – partycypacyjne opracowanie dokumentacji dla 5 km ścieżek rowerowych i spacerowych (<i>Gmina Miasto Krosno</i>). <p>Poprzez realizację działania w Krośnie zwiększy się powierzchnia urządzonych terenów zielonych, dostępnych dla rekreacji mieszkańców oraz zostanie rozbudowana sieć ścieżek rowerowych. Dzięki temu poprawi się jakość środowiska i bezpieczeństwo klimatyczne. Działanie jest zasadne z punktu widzenia poprawy jakości życia w Krośnie, poprawy jakości, atrakcyjności i dostępności przestrzeni publicznej. Przyczyni się do zapobiegania</p>	<p>Krośnie</p> <p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p>	<p>względu na niewystarczające przygotowanie na zmiany klimatyczne; ♦ mała powierzchnia parków, urządzonych terenów zielonych; ♦ niewystarczająca i niedopasowana do potrzeb przestrzeń dla rekreacji mieszkańców; ♦ niewystarczająca dostępność ekologicznych form transportu (brak spójnej sieci ścieżek rowerowych)</p> <p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦ brak atrakcyjnych miejsc do rekreacji na łonie natury</p>	<p>zielonych, miejsc spotkań, co najmniej w każdej dzielnicy / osiedlu, - Sieć parków miejskich i parków kieszonkowych jako element podnoszenia jakości życia w Krośnie</p>		<p>kowy</p> <p>●</p> <p>spo- łeczny</p>
---	--	--	---	--	---

9	<p>suburbanizacji.</p> <p>Integracja poprzez kulturę Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Konkurs grantowy na realizację działań kulturalnych – granty przeznaczone na realizację oddolnych inicjatyw realizowanych w partnerstwie organizacji pozarządowych z lokalnymi przedsiębiorcami, przy wsparciu instytucji kultury (<i>Gmina Miasto Krosno- Regionalne Centrum Kultur Pogranicza</i>), - Sztuka dostępna. Kompleksowe działania przybliżające i promujące twórczość artystyczną wśród społeczności Krosna – realizacja cyklicznych rezydencji artystycznych, festiwalu sztuki współczesnej o zasięgu międzynarodowym, platforma internetowa do promocji sztuki i twórczości artystycznej (<i>Gmina Miasto Krosno – Biuro Wystaw Artystycznych</i>), - Krośnieńskie. Zbiór ginących tradycji – badania terenowe dot. kultury tradycyjnej, prowadzone na terenie Krosna i okolicznych gmin, opracowanie i upowszechnienie zebranych materiałów (<i>Gmina Miasto Krosno – Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej</i>), - Cykl międzypokoleniowych działań wakacyjnych – warsztaty-międzypokoleniowe o charakterze kulturalnych i proekologicznym (<i>Gmina Miasto Krosno – Regionalne Centrum Kultur Pogranicza-RCKP</i>); - Wsparcie lokalnych talentów jako przyszłej marki Krosna – organizacja plenerów z udziałem artystów profesjonalnych i nieprofesjonalnych (<i>Gmina Miasto Krosno – RCKP</i>); - Aktywizacja osób niepełnosprawnych do działań artystycznych – warsztaty taneczno – teatralne dla osób z niepełnosprawnościami (<i>Gmina</i> 	<p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p> <p>C4. Decyduj o Krośnie</p>	<p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦oferta kulturalna niewystarczająco dopasowana do potrzeb mieszkańców; ♦niewystarczająca koordynacja działań i współpraca instytucji kultury</p> <p>P4. Niewystarczający poziom współzarządzania miastem: ♦niewystarczający poziom współpracy organizacji pozarządowych i instytucji otoczenia biznesu; ♦niski poziom zaangażowania społecznego przedsiębiorców</p>	<p>- Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, - Aktywność w dziedzinie kultury, - Postaci historyczne związane z Krosnem, - Artyści związani z Krosnem, - Marka miasta, - Oferta kulturalna dla mieszkańców Krosna i miejscowości sąsiednich (oferta BWA, oferta RCKP, Centrum Dziedzictwa Szkła, muzea, Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej)</p>	<p>8p, 9p, 10p, 11p, 12p, 13p, 14p, 10u, 11u</p>	<p>● społeczny</p> <p>● kulturowy</p>
---	--	--	---	---	--	---------------------------------------

	<p><i>Miasto Krosno – RCKP</i>);</p> <p>– Cykl działań upowszechniających kulturę filmową (<i>Gmina Miasto Krosno – RCKP</i>).</p> <p>Działanie przyczyni się do lepszego dostosowania oferty kulturalnej do potrzeb mieszkańców oraz zwiększenia jej dostępności dla grup mieszkańców o szczególnych potrzebach. Dzięki lepszej integracji społecznej i współpracy różnych podmiotów wzrośnie jakość życia w Krośnie.</p>					
10	<p>Młodzi z inicjatywą</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <p>– Działalność społeczno – kulturalna Klubu Studenckiego (<i>Karpacka Państwowa Uczelnia</i>),</p> <p>– „Sami o sobie” – działalność Centrum Aktywności Młodzieży (<i>Gmina Miasto Krosno – Biuro Wystaw Artystycznych, Młodzieżowa Rada Miasta Krosna</i>).</p> <p>Działanie jest zasadne dla podniesienia aktywności społecznej młodych, uatrakcyjnienia oferty dla tej grupy mieszkańców, wyhamowania emigracji i przyciągania młodzieży z sąsiednich miejscowości. Wpłynie także na wzrost tożsamości lokalnej, identyfikacji młodzieży i studentów z Krosnem. W efekcie miasto będzie lepszym i chętniej wybieranym miejscem do życia dla młodych.</p>	<p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p> <p>C4. Decyduj o Krośnie</p>	<p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦ mało różnorodna oferta zajęć pozaszkolnych, rozwijania talentów i zainteresowań; ♦ niewystarczające wsparcie i kreowanie aktywności społecznej oraz integracji młodzieży; ♦ niewystarczająco zaspokojone potrzeby kulturalne młodzieży;</p> <p>P4. Niewystarczający poziom współzarządzania miastem: ♦ niskie zaangażowanie młodzieży i studentów w życie miasta; ♦ niskie poczucie tożsamości lokalnej; ♦ niewystarczające działania sprzyjające aktywizacji i integracji młodzieży oraz studentów; ♦ deficyt atrakcyjnych miejsc spotkań młodzieży oraz integracji międzypokoleniowej</p>	<p>- Kapitał ludzki, - Infrastruktura sportowo-rekreacyjna oraz tradycje sportowe, - Trzeci sektor, współzarządzanie i partnerstwo, - Stare Miasto, - Zasoby historyczne, bogate dziedzictwo kulturowe, - Aktywność w dziedzinie kultury</p>	<p>8p, 9p, 10p, 11p, 12p, 13p, 14p, 9u, 11u</p>	<p>● społeczny</p> <p>● kulturowy</p>
11	<p>Wypoczywaj aktywnie w Krośnie – integracja i działania społeczne</p> <p>Przedsięwzięcia do realizacji:</p> <p>– Zieleń Krosna – poznaj by zachować – wykonanie tablic edukacyjnych (<i>Gmina Miasto</i></p>	<p>C3. Żyj aktywnie w Krośnie</p>	<p>P3. Niewystarczająca oferta usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: ♦ niewystarczający poziom dostępności usług publicznych dla</p>	<p>- Infrastruktura sportowo-rekreacyjna oraz tradycje sportowe, - Trzeci sektor, współzarządzanie i partnerstwo, - Zasoby przyrodnicze,</p>	<p>8p, 9p, 10p, 11p, 12p, 13p, 14p, 9u, 10u</p>	<p>● społeczny</p>

<p>Krosno).</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zieleń Krosna – poznaj by zachować - program edukacji przyrodniczej, podnoszącej świadomość ekologiczną, w tym świadomość w zakresie zmian klimatu (<i>Gmina Miasto Krosno</i>), – Warsztaty hortiterapeutyczne (<i>Karpacka Państwowa Uczelnia</i>), – Program nauki pływania dla uczniów klas I – III szkół podstawowych – (<i>Gmina Miasto Krosno</i>), – Program powszechnych zajęć sportowych z elementami gimnastyki korekcyjno - kompensacyjnej dla uczniów krośnieńskich szkół podstawowych (<i>Gmina Miasto Krosno</i>), – Upowszechnianie sportów zimowych wśród uczniów krośnieńskich szkół podstawowych – zajęcia z narciarstwa zjazdowego i łyżwiarstwa (<i>Gmina Miasto Krosno</i>). <p>Działanie wywiera wysoki wpływ na poprawę kondycji psychicznej i fizycznej mieszkańców w różnym wieku, z uwzględnieniem specyficznych potrzeb młodzieży i seniorów. Realizacja przedsięwzięć wpłynie na poprawę stanu zdrowia, zwiększenie integracji społecznej i poprawę jakości życia w Krośnie.</p>		<p>wszystkich mieszkańców;</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ niewystarczające dostosowanie oferty edukacyjnej, kulturalno – sportowej, komunikacyjnej do standardów dostępności; ♦ opieka zdrowotna niewystarczająco dostosowana do potrzeb i wyznań; ♦ niewystarczające wsparcie w zakresie opieki nad osobami starszymi; ♦ niewystarczające wsparcie psychologiczne, w tym młodzieży 	<ul style="list-style-type: none"> - Potencjał sportowo – rekreacyjny i w zakresie turystyki aktywnej, - Oferta rekreacyjno-wypoczynkowa adresowana do mieszkańców miasta i miejscowości sąsiednich 		
--	--	---	---	--	--

6. Partycypacja społeczna – sposób włączenia społeczności lokalnej w proces przygotowania i wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego

Plan Rozwoju Lokalnego został stworzony w sposób partycypacyjny, z szerokim udziałem lokalnej społeczności oraz wykorzystaniem narzędzi włączenia mieszkańców, polegających nie tylko na informowaniu oraz konsultowaniu propozycji, ale także wspólnym wypracowywaniu rozwiązań i podejmowaniu decyzji o rozwoju Krosna.

W działaniach tych miasto wykorzystywało dotychczasowe doświadczenia z przeprowadzonych na szeroką skalę konsultacji społecznych w sprawie zmiany granic miasta, jak również współtworzenia z mieszkańcami Miejsowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego „Turaszówka VIII” w ramach projektu pn. „Szkoła świadomego planowania przestrzennego 2.0”. Wykorzystano także miejską internetową Platformę Konsultacji Społecznych, za pomocą której mieszkańcy mieli możliwość zgłaszania uwag, pomysłów i sugestii oraz wyrażania opinii.

Dobór interesariuszy

W tworzeniu Planu Rozwoju Lokalnego brali udział mieszkańcy, angażując się bezpośrednio poprzez udział w konsultacjach prowadzonych drogą elektroniczną lub poprzez przedstawicieli pracujących w Zespole Miejskim ds. opracowania projektu oraz Radzie Rozwoju Krosna.

Dobór członków **Zespołu Miejskiego ds. opracowania projektu** przeprowadzono na podstawie analizy interesariuszy. W jej wyniku zostały wytypowane grupy, które powinny zostać włączone we wspólne kreowanie rozwoju Krosna. Ich przedstawiciele zostali zaproszeni przez Prezydenta Miasta Krosna do udziału w pracach i podjęli się tej misji. Interesariuszom przypisano role w zespole.

Skład osobowy Zespołu Miejskiego oraz zakres zadań członków zostały ustalone zarządzeniem nr 635/20 Prezydenta Miasta Krosna z dnia 1 kwietnia 2020 r., zmienionym zarządzeniem nr 683/20 z dnia 27 maja 2020 r. Wykaz członków Zespołu Miejskiego biorących udział w pracach oraz ich role przedstawiono w załączniku nr 1.

W opracowaniu Planu Rozwoju Lokalnego brała udział także **Rada Rozwoju Krosna**, powołana przez Prezydenta jako jego ciało doradcze, uczestniczące bezpośrednio w procesach decyzyjnych, dotyczących kwestii najistotniejszych z punktu widzenia rozwoju miasta. Skład Rady uwzględnia szeroką reprezentację różnych środowisk, a co warto podkreślić – jej członków zgłosili sami mieszkańcy w wyniku otwartego naboru. Kandydatów mogli proponować mieszkańcy oraz wszystkie podmioty zainteresowane rozwojem miasta (np. organizacje pozarządowe, firmy, instytucje). Wobec kandydatów

postawiono wymóg posiadania odpowiednich kompetencji i doświadczenia oraz wyróżniania się dokonaniem i aktywnością w następujących dziedzinach:

- gospodarka, przedsiębiorczość, rynek pracy,
- sprawy młodych, nauka, edukacja,
- kultura, sport,
- bezpieczeństwo, zdrowie,
- polityka społeczna i senioralna, włączenie społeczne,
- środowisko, infrastruktura.

Otwarta formuła rekrutacji umożliwiła włączenie w prace nad rozwojem miasta szerszej grupy aktywistów społecznych, chętnych do działania na rzecz lokalnej społeczności, a także zminimalizowała ryzyko ewentualnego pominięcia istotnych interesariuszy. W wyniku naboru zostało zgłoszonych 26 osób - wszyscy kandydaci zostali powołani do Rady Rozwoju Krosna zarządzeniem Prezydenta nr 664/20 z 8 maja 2020 r., zmienionego zarządzeniem nr 678/20 z 15 maja 2020 r. Skład osobowy Rady Rozwoju Krosna przedstawiono w załączniku nr 2.

Tabela 33. Interesariusze bezpośrednio zaangażowani w opracowanie Planu Rozwoju Lokalnego

Kategoria interesariuszy	Reprezentacja w Zespole Miejskim	Reprezentacja w Radzie Rozwoju Krosna
Młodzież	<ul style="list-style-type: none"> • Młodzieżowa Rada Miasta Krosna, • przedstawiciele społeczności studenckiej Karpackiej Państwowej Uczelni. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawicielka społeczności studenckiej Karpackiej Państwowej Uczelni.
Seniorzy	<ul style="list-style-type: none"> • Krośnieńska Rada Seniorów, • Krośnieński Uniwersytet Trzeciego Wieku. 	<ul style="list-style-type: none"> • Krośnieński Uniwersytet Trzeciego Wieku, • Aktywny Klub Emerytów i Rencistów Dzielnicy Polanka.
Przedsiębiorcy, inwestorzy	<ul style="list-style-type: none"> • Innergo Systems Sp. z o.o., • Splast Sp. z o.o. Sp.k.. 	<ul style="list-style-type: none"> • BWI Poland Technologies, • Wietpol Aerospace Sp. z o.o. Sp.k., • P4P Consulting Sp. z o.o.
Institucje otoczenia biznesu	<ul style="list-style-type: none"> • Podkarpacka Izba Gospodarcza, • Krośnieński Inkubator Technologiczny KRINTECH Sp. z o.o. • Stowarzyszenie Unia Przedsiębiorczych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Cech Rzemiosł Różnych, • Stowarzyszenie Unia Przedsiębiorczych.
Organizacje pozarządowe działające w obszarach rozwoju, kultury, integracji społecznej	<ul style="list-style-type: none"> • Miejska Rada Działalności Pożytku Publicznego, • Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Krośnieńskiej, • Stowarzyszenie Portius. 	<ul style="list-style-type: none"> • Krośnieńska Fundacja Rozwoju, • Fundacja Pasjonaci, • Liga Obrony Kraju, • Stowarzyszenie Portius, • Stowarzyszenie Idea Carpathia, • Grupa GraTy.
Institucje edukacyjne (uczelnia, szkoły)	<ul style="list-style-type: none"> • Karpacka Państwowa Uczelnia, • I Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika, • Zespół Szkół Elektrycznych i Ogólnokształcących. 	<ul style="list-style-type: none"> • Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży OHP.

Kategoria interesariuszy	Reprezentacja w Zespole Miejskim	Reprezentacja w Radzie Rozwoju Krosna
Instytucje kultury i sportu	<ul style="list-style-type: none"> • Biuro Wystaw Artystycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • Muzeum Rzemiosła, • Beniaminek PROFBUD Krosno.
Władze miasta, urzędy	<ul style="list-style-type: none"> • Prezydent Miasta Krosna, • Rada Miasta Krosna, • Urząd Miasta Krosna, • Powiatowy Urząd Pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> • brak reprezentacji urzędów, rada złożona wyłącznie z partnerów społecznych i gospodarczych.
Dzielnice i osiedla		<ul style="list-style-type: none"> • Zarząd Osiedla Tysiąclecia, • Rada Dzielnicy Białostrzegi, • Rada Osiedla Południe, • Rada Osiedla Turaszówka.
Podmioty rynku mieszkaniowego	<ul style="list-style-type: none"> • Towarzystwo Budownictwa Społecznego – Przedsiębiorstwo Mieszkaniowe Sp. z o.o., • Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa. 	
Instytucje pomocy społecznej	<ul style="list-style-type: none"> • Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie. 	
Działacze i aktywiści społeczni niezrzeszeni	<ul style="list-style-type: none"> • 1 osoba. 	<ul style="list-style-type: none"> • 3 osoby.
Media	<ul style="list-style-type: none"> • portal Krosno24.pl. 	

Kampania informacyjna

Kampania informacyjna skierowana do mieszkańców, organizacji społecznych, podmiotów zainteresowanych rozwojem Krosna została przeprowadzona z wykorzystaniem narzędzi komunikacji elektronicznej. Jej celem było przekazywanie bieżących informacji o działaniach podejmowanych w ramach przygotowania Planu Rozwoju Lokalnego oraz Planu Rozwoju Instytucjonalnego, postępach prac, wynikach przeprowadzonych działań konsultacyjnych, a także zachęcenie mieszkańców, przedsiębiorców, partnerów społecznych do aktywnego udziału we wspólnym tworzeniu dokumentu.

Wykorzystano kanały informacyjne Miasta:

- oficjalną stronę internetową Krosno.pl, gdzie została zamieszczona specjalna zakładka z informacjami o projekcie, aktualnościami, zaproszeniami do udziału w badaniach opinii, naborach, konsultacjach, postępach prac (www.krosno.pl/pl/dla-mieszkanow/rozwoj-lokalny);
- profile Facebooka: Krosno Miasto Szkła – profil miejski oraz Invest in Krosno – profil o tematyce gospodarczej, skierowany przede wszystkim do przedsiębiorców.

Kampanię informacyjną wspierały lokalne media. Artykuły dotyczące projektu były publikowane na lokalnych portalach informacyjnych i opiniotwórczych, w tym: Krosno24.pl, TerazKrosno.pl, KrosnoCity.pl, Krosno112.pl, TelewizjaObiektyw.pl, a także w mediach społecznościowych prowadzonych przez te portale.

"Krosno to dojrzały mężczyzna". Pierwsze efekty starań o fundusze norweskie

Eksperci, pracownicy Urzędu Miasta oraz osoby wyznaczone przez mieszkańców pracują nad projektem, dzięki któremu Krosno może zdobyć do 10 milionów euro na poprawę jakości życia. Przedstawiono pierwsze wnioski z ich spotkań. Dzięki temu mieszkańcy mogą sprawdzić, na jakie działania miasto położy nacisk w najbliższych latach.

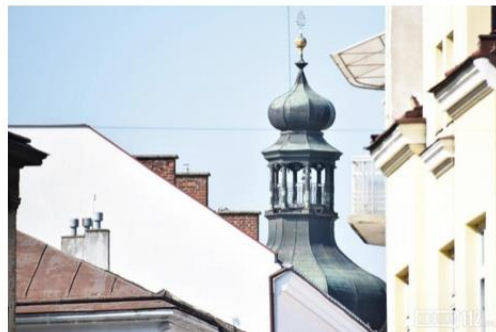
REDAKCJA PORTALU

Jakie są atuty Krosna? Jak je wykorzystać? Czas na głos mieszkańców

wtorek, 09 czerwiec 2020 23:24

Wydrukuj | E-mail | Galeria

Powstaje lista charakterystycznych dla Krosna elementów. - Wszystkich mieszkańców i sympatyków miasta zapraszamy do udziału w burzy mózgów - zachęca wiceprezydent Tomasz Soliński.

REKLAMA

- Z czego Krosno powinno być dumne? Jakimi posiada specyficzne zasoby, przydatne do tworzenia produktów, usług, ofert? Jakie zasoby są dziś „uspione”, a można byłoby je w przyszłości wykorzystać z pożytkiem dla miasta i mieszkańców? - **pytają władze miasta.**

- Zebrane informacje przeanalizujemy i uwzględniemy w pracach nad bardzo ważnym dla miasta projektem „Kreujemy + Rozwijamy + Ożywiamy + Stymulujemy + Nakreślamy + Odmieniamy = KROSNO” - informuje Tomasz Soliński.

Projekt ma być zgłoszony do konkursu w ramach programu „Rozwój Lokalny”, finansowanego z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2014-2021.

Publikacje na portalach Krosno24.pl oraz Krosno112.pl

W informowanie lokalnej społeczności o prowadzonych pracach włączyły się rady oraz zarządy dzielnic i osiedli, organizacje pozarządowe, jak również Młodzieżowa Rada Miasta Krosna i Krośnieńska Rada Seniorów.

Praca warsztatowa Zespołu Miejskiego

Praca warsztatowa Rady Rozwoju Krosna

Tabela 34. Zastosowane narzędzia partycypacyjne i efekty włączenia interesariuszy w tworzenie Planu Rozwoju Lokalnego

Przedmiot prac	Wykorzystane narzędzia partycypacji	Termin	Liczba zaangażowanych interesariuszy	Sposób oceny zgłoszonych propozycji i wykorzystania wyników
Etap I - diagnostyczny				
Badanie opinii i planów edukacyjnych młodzieży	Ankieta online (CAWI)	II/2020	775	Badanie zostało wykorzystane nie tylko do opracowania diagnozy Krosna, lecz także było podstawą do zaprojektowania działań zwiększających atrakcyjność miasta dla młodych. W badaniu zgłoszono propozycję utworzenia miejsca spotkań dla młodzieży. Kluby, miejsca spotkań były najczęściej wskazywanym marzeniem młodych dotyczącym Krosna. Efektem wykorzystania wyników są zaplanowane działania dotyczące utworzenia centrum aktywności młodzieży, zwiększenie atrakcyjności oferty edukacyjnej, pozalekcyjnej i pozaszkolnej oraz związanej z edukacją przedsiębiorczości.
Badanie opinii przedsiębiorców	Ankieta online (CAWI)	II/2020	88	Badanie zostało wykorzystane do opracowania diagnozy miasta, a także zaplanowania działań przyczyniających się do rozwoju przedsiębiorczości oraz współpracy miasta z biznesem.
Badanie opinii lokalnych liderów	Badanie fokusowe (FGI)	II/2020	28	W badaniu wzięli udział społecznicy, przedstawiciele organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, młodzieży, studentów oraz mediów. Wyniki zostały wykorzystane do przeprowadzenia diagnozy, a także zaplanowania działań rozwojowych.
Badanie opinii studentów	Ankieta online (CAWI)	VI/2020	784	Badanie wykorzystano w analizie diagnostycznej miasta, jak również do zaplanowania działań służących rozwojowi przedsiębiorczości studenckiej, mieszkalnictwa oraz zwiększenia

				atrakcyjności Krosna jako miasta do życia dla młodych.
Badanie opinii mieszkańców	Ankieta online (CAWI)	VI/2020	589	Badanie opinii mieszkańców zostało wykorzystane do przeprowadzenia diagnozy, jak również zaplanowania działań prorozwojowych zgodnych z oczekiwaniami społecznymi. W odpowiedzi na pytanie „czego brakuje w Krośnie” mieszkańcy zgłosili ważne dla nich projekty – np. zagospodarowanie terenów zieleni na cele wypoczynkowo – rekreacyjne, budowa ścieżek rowerowych, utworzenie miejsca spotkań dla młodzieży.
Diagnoza problemów Krosna	Praca warsztatowa Zespołu Miejskiego i Rady Rozwoju Krosna	VI/2020	42	Diagnoza problemów, przyczyn negatywnych zjawisk rozwojowych oraz ich skutków została opracowana na podstawie pracy warsztatowej Zespołu Miejskiego i Rady Rozwoju Krosna. Wyniki prac zostały uwzględnione w treści Planu Rozwoju Lokalnego.
Identyfikacja zasobów Krosna	Praca warsztatowa Zespołu Miejskiego i Rady Rozwoju Krosna	VI/2020	45	Mieszkańcy w konsultacjach online zgłosili zasoby Krosna do uwzględnienia przy planowaniu działań rozwojowych. Zasoby identyfikowali również członkowie Zespołu Miejskiego. Listę zasobów zweryfikowała, oceniła i uzupełniła Rada Rozwoju Krosna. Wyniki tych prac zostały uwzględnione w treści Planu Rozwoju Lokalnego.
	Konsultacje online	VI/2020	106	
Identyfikacja produktów Krosna	Praca warsztatowa Zespołu Miejskiego i Rady Rozwoju Krosna	VI/2020	45	Lista produktów Krosna została stworzona przez Zespół Miejski i uzupełniona przez Radę Rozwoju. Oceny wartości dodanej dla lokalnej społeczności oraz perspektyw rozwoju dokonali członkowie obu tych grup.
Funkcje Krosna	Praca warsztatowa Zespołu Miejskiego	VI/2020	45	Kluczowe funkcje Krosna określone w Planie Rozwoju Lokalnego zostały opracowane w wyniku prac Zespołu Miejskiego.
„Rynek – reaktywacja”	Badanie fokusowe z udziałem podmiotów tworzących ofertę Rynku (FGI)	VII/2020	23	Wnioski z badania fokusowego zostały uwzględnione w diagnozie obszaru kulturowego oraz działaniach zaplanowanych w ramach Planu Rozwoju Lokalnego.
Etap II - strategiczny				
Określenie czynników rozwoju Krosna	Praca warsztatowa Zespołu Miejskiego	VI/2020	25	Wypracowane w wyniku prac Zespołu Miejskiego czynniki rozwoju Krosna zostały uwzględnione w Planie Rozwoju Lokalnego.
Kluczowe wyzwania Krosna	Praca warsztatowa Zespołu Miejskiego i Rady Rozwoju Krosna	VII/2020	42	W wyniku prac Zespołu Miejskiego zostały opracowane kluczowe wyzwania, które zostały poddane weryfikacji i ocenie przez Radę Rozwoju Krosna.
	Konsultacje	VII/2020	102	Mieszkańcy w głosowaniu online

	online			zorganizowanym na Platformie Konsultacji Społecznych zdecydowali o hierarchii kluczowych wyzwań Krosna.
Wizja Krosna	Praca warsztatowa Rady Rozwoju Krosna	VI/2020	23	Wizja Krosna zawarta w Planie Rozwoju Lokalnego została opracowana na podstawie ustaleń z pracy warsztatowej Rady Rozwoju Krosna.
Cele nowej ścieżki rozwoju Krosna i obszary interwencji	Praca warsztatowa Zespołu Miejskiego i Rady Rozwoju Krosna	VII/2020	50	Cele rozwojowe oraz obszary interwencji zostały wypracowane przez członków Zespołu Miejskiego i poddane weryfikacji oraz ocenie Rady Rozwoju Krosna.
	Konsultacje online	VIII-IX/2020	105	Wypracowane cele zostały poddane konsultacjom z wykorzystaniem Platformy Konsultacji Społecznych. Wszyscy mieszkańcy mogli zgłosić uwagi i propozycje zmian. Mieszkańcy zdecydowali o hierarchii celów w Planie Rozwoju Lokalnego.
Etap III - projektowy				
Nabór projektów i partnerów	Otwarty nabór	VIII/2020	10 organizacji	Miejskie projekty rozwojowe zostały wypracowane w toku prac Zespołu Miejskiego oraz Rady Rozwoju, z uwzględnieniem propozycji mieszkańców zgłaszanych w ankietach na etapie diagnostycznym. W otwartym naborze miasto wybrało partnerów spoza sektora finansów publicznych, a także projekty do realizacji w partnerstwie. Zgłoszenia oceniała komisja powołana spośród członków Zespołu Miejskiego.
	Praca warsztatowa	IX-X/2020	10 organizacji	Zgłoszone i wybrane przez komisję projekty zostały dopracowane w wyniku pracy warsztatowej, a rezultaty tych prac zostały uwzględnione w Planie Rozwoju Lokalnego.
„Kamienica Młodych”	Warsztaty projektowe z Młodzieżową Radą Miasta Krosna	X/2020	24	Warsztaty dotyczyły oczekiwań użytkowników w związku z projektem utworzenia centrum aktywności młodzieży. Sugestie zgłoszone przez młodzież zostały uwzględnione w zaplanowanym działaniu.

„Kamienica Młodych” – kreatywne warsztaty projektowe dla młodzieży

„Rynek - reaktywacja” – warsztat fokusowy

Instytucjonalizacja rozwiązań w zakresie partycypacji społecznej na etapie wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego

- Działalność **Rady Rozwoju Krosna** została zinstytucjonalizowana. Jest to ciało doradcze, powołane zarządzeniem Prezydenta na okres do końca kadencji, a jego zakres zadań wykracza poza kwestie związane z przygotowaniem i realizacją projektu. Przewiduje się funkcjonowanie Rady Rozwoju Krosna przez cały okres realizacji Planu Rozwoju Lokalnego. Rada Rozwoju będzie brała udział w monitorowaniu i ewaluacji, jak również aktualizacji Planu Rozwoju Lokalnego.
- Utrwalenie działalności **Zespołu Miejskiego** na etapie realizacji Planu Rozwoju Lokalnego nastąpi poprzez kontynuację pracy warsztatowej w zakresie przygotowania działań i ich realizacji. Członkowie Zespołu Miejskiego zostaną przyporządkowani do grup tematycznych, odpowiedzialnych za wdrażanie poszczególnych celów strategicznych. Będą zaangażowani m.in. w tworzenie oraz opiniowanie dokumentacji przetargowych, opracowanie szczegółowych planów partycypacji mieszkańców w danym działaniu, monitorowaniu postępów, a także ewaluacji i aktualizacji Planu Rozwoju Lokalnego.
- Zastosowany tryb pracy nad opracowaniem Planu Rozwoju Lokalnego z szerokim udziałem społeczeństwa, zostanie wykorzystany na etapie wdrażania, monitorowania, ewaluacji i aktualizacji.
- Udział interesariuszy we wdrażaniu działań będzie zapewniony poprzez formy konsultacji o najwyższej skuteczności i atrakcyjności, włączające lokalną społeczność we wspólne sprawy – wypracowywanie rozwiązań w burzach mózgów, pracy warsztatowej, spotkaniach world cafe, prezentacjach modeli 3D, spacerach badawczych, badaniach ankietowych i fokusowych. Konsultacje w formie wspólnego wypracowywania konkretnych rozwiązań będą stosowane we wszystkich możliwych działaniach inwestycyjnych oraz nieinwestycyjnych, realizowanych w ramach Planu Rozwoju Lokalnego. Standardy partycypacji zostaną wypracowane i wdrożone w ramach Planu Rozwoju Instytucjonalnego. Wszelkie pomysły i uwagi zgłaszane podczas działań partycypacyjnych będą gromadzone przez Zespół Miejski, a następnie analizowane i rozpatrywane. Konkretnie, wybrane pomysły zostaną wdrożone w prowadzonych działaniach. Informacje o trwających konsultacjach oraz ich rezultatach, wraz z uzasadnieniem podjętych decyzji będą publikowane na stronie internetowej projektu oraz na Platformie Konsultacji Społecznych.

7. Harmonogram realizacji

Harmonogram realizacji Planu Rozwoju Lokalnego sporządzony został w oparciu o zaplanowane do realizacji w ramach niego działania i przedsięwzięcia, zarówno podstawowe, które finansowane będą z dotacji EOG, jak również uzupełniające, których źródłem finansowania będą środki własne Gminy Miasto Krosno i partnerów projektu, a także planowane do pozyskania źródła zewnętrzne (dotacje z UE, dotacje z budżetu państwa oraz z innych źródeł).

Zaplanowany harmonogram realizacji PRL jest realny i możliwy do wykonania w założonym horyzoncie czasowym, zarówno w kontekście obowiązujących ram czasowych kwalifikowalności wydatków w ramach Programu Rozwój Lokalny (w odniesieniu do zaplanowanych działań podstawowych), jak również w odniesieniu do działań uzupełniających, których realizację zaplanowano do roku 2030, a więc całego okresy wdrażania Planu.

Zgodnie z przyjętym systemem monitorowania postępów i ewaluacji efektów prowadzony będzie zarówno monitoring rzeczowy, jak i finansowy. Monitoring rzeczowy będzie prowadzony na bieżąco w celu określenia postępów w realizacji Planu oraz poszczególnych przedsięwzięć. Bieżące monitorowanie postępu wykonywanych zadań pozwoli na szybkie reagowanie w przypadku występujących opóźnień lub niesatysfakcjonującej skuteczności oraz efektywności osiągniętych produktów i rezultatów. Monitoring finansowy również będzie prowadzony na bieżąco, a jego celem będzie określenie stopnia wydatkowania środków na realizację poszczególnych zadań zgodnie z przyjętymi założeniami w budżecie. Proces monitorowania finansowego będzie koordynowany przez Skarbnika Miasta wspieranego przez Wydział Budżetowo-Finansowy. Zostało to uwzględnione w harmonogramie realizacji **(Monitorowanie wdrożenia Planu Rozwoju Lokalnego – lata 2021-2030)**.

Harmonogram realizacji pozostaje w relacji z obowiązującymi w Urzędzie Miasta Krosna kluczowymi procedurami zarządczymi: analiza ryzyka jest wykonywana w ramach kontroli zarządczej prowadzonej zarówno w Urzędzie Miasta jak i w jednostkach podległych, zarządzanie projektami strategicznymi jest dokumentowane zgodnie z wytycznymi kontroli zarządczej wprowadzonymi zarządzeniem Prezydenta. Kwestie dotyczące zarządzania finansami są także objęte zakresem kontroli zarządczej. Ważnym aspektem zarządzania finansami jest długoterminowe planowanie finansowe. Gmina Miasto Krosno posiada Wieloletnią Prognozę Finansową, która jest cyklicznie aktualizowana. **Horyzont czasowy aktualnej Wieloletniej Prognozy Finansowej został określony do 2039 r., a więc harmonogram realizacji PRL się w nim zawiera (2021-2030)**. Zgodnie z przyjętymi założeniami plan finansowy PRL będzie poddawany bieżącej weryfikacji i jeżeli zajdzie taka potrzeba będą dokonywane stosowne korekty Wieloletniej Prognozy Finansowej dla Miasta Krosna. **Harmonogram realizacji PRL będzie również przedmiotem corocznego procesu związanego z przygotowaniem budżetu na kolejny rok budżetowy przez cały okres wdrażania.**

Szczegółowy harmonogram realizacji PRL z uwzględnieniem powyższych kwestii zaprezentowano poniżej.

Tabela 35. Harmonogram rzeczowy realizacji Planu Rozwoju Lokalnego

Realizacja Planu Rozwoju Lokalnego	Partner realizujący	2021				2022				2023				2024				2025	2026	2027	2028	2029	2030	
		I kw. 2021	II kw. 2021	III kw. 2021	IV kw. 2021	I kw. 2022	II kw. 2022	III kw. 2022	IV kw. 2022	I kw. 2023	II kw. 2023	III kw. 2023	IV kw. 2023	I kw. 2024	II kw. 2024	III kw. 2024	IV kw. 2024							
DZIAŁANIA PODSTAWOWE																								
Działanie: Profesjonalne kadry - silna gospodarka. Łączymy siły, by kształcić efektywniej, w tym:																								
Przedsięwzięcie - etap: Organizacja studiów dualnych na kierunku automatyka i robotyka	Karpacka Państwowa Uczelnia KPU																							
Przedsięwzięcie - etap: Kompleksowy program treningów i warsztatów mających na celu rozwój umiejętności miękkich oraz kompetencji młodzieży mieszkającej w Krośnie	Stowarzyszenie B-4																							
Przedsięwzięcie - etap: Zostać rzemieślnikiem – cykl szkoleń zawodowych	Cech Rzemiosł Różnych																							
Przedsięwzięcie - etap: Popularyzacja nauki wśród uczniów szkół podstawowych	Karpacka Państwowa Uczelnia																							
Przedsięwzięcie - etap: Zdobywaj doświadczenie i umiejętności z KPU w Krośnie	Karpacka Państwowa Uczelnia																							
Przedsięwzięcie - etap: Młodzi bliżej biznesu	Karpacka Państwowa Uczelnia																							
Działanie: Profesjonalne kadry - silna gospodarka. Wsparcie inwestycyjne, w tym:																								
Przedsięwzięcie - etap: Popularyzacja nauki wśród uczniów szkół podstawowych – część inwestycyjna	Karpacka Państwowa Uczelnia																							
Przedsięwzięcie - etap: Młodzi bliżej biznesu – utworzenie mobilnej pracowni przedsiębiorczości	Karpacka Państwowa Uczelnia																							
Przedsięwzięcie - etap: Młodzi bliżej biznesu – zakup wyposażenia niezbędnego do organizacji targów pracy	Karpacka Państwowa Uczelnia																							

działań upowszechniających kulturę filmową	Centrum Kultur Pogranicza																				
Działanie: Młodzi z inicjatywą, w tym:																					
Przedsięwzięcie - etap: Działalność społeczno-kulturalna Klubu Studenckiego	Karpacka Państwowa Uczelnia KPU																				
Przedsięwzięcie - etap: „Sami o sobie”	Gmina Miasto Krosno – Biuro Wystaw Artystycznych, Młodzieżowa Rada Miasta Krosna																				
Działanie: Wypoczywaj aktywnie w Krośnie – integracja i działania społeczne, w tym:																					
Przedsięwzięcie - etap: Zieleń Krosna – poznaj by zachować – wykonanie tablic edukacyjnych	Gmina Miasto Krosno																				
Przedsięwzięcie - etap: Zieleń Krosna – poznaj by zachować – program edukacji przyrodniczej	Gmina Miasto Krosno																				
Przedsięwzięcie - etap: Warsztaty hortiterapeutyczne	Karpacka Państwowa Uczelnia KPU																				
Przedsięwzięcie - etap: Program nauki pływania dla uczniów klas I – III szkół podstawowych	Gmina Miasto Krosno																				
Przedsięwzięcie - etap: Program powszechnych zajęć sportowych z elementami gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej dla uczniów krośnieńskich szkół podstawowych	Gmina Miasto Krosno																				
Przedsięwzięcie - etap: Upowszechnianie sportów zimowych wśród uczniów krośnieńskich szkół podstawowych	Gmina Miasto Krosno																				
Monitorowanie wdrożenia Planu Rozwoju Lokalnego	Gmina Miasto Krosno																				

Źródło: opracowanie własne na podstawie zapisów w generatorze i budżecie projektu

8. Analiza finansowa Planu Rozwoju Lokalnego

8.1. Analiza finansowa Planu Rozwoju Lokalnego - wnioski

Analiza finansowa została przeprowadzona zgodnie z wymogami I.8. *Karty Oceny Merytorycznej Kompletniej Propozycji Projektu* zarówno dla *Planu Rozwoju Lokalnego*, jak również *Planu Rozwoju Instytucjonalnego*, a także z uwzględnieniem rozdziału 5 *Wytycznych dla wnioskodawców w ramach Programu „Rozwój Lokalny”* (Wytyczne). Analizą finansową objęte zostały zatem wyłącznie wartości, które są związane z budżetem miasta, a zatem wpływają na sytuację finansową miasta w latach przyszłych. W związku z powyższym przeprowadzona analiza finansowa zapewnia spełnienie zasady jedności budżetu i stanowi kompletną ocenę wpływu planowanych działań na przyszłą sytuację finansową miasta. Analiza finansowa została przeprowadzona przy wykorzystaniu modelu „SymulacjaWPF_PRL_PRI”.

Celem przeprowadzonej analizy było zapewnienie o zdolności finansowej miasta Krosno w zakresie realizacji działań podstawowych i uzupełniających. Szczególną uwagę zwrócono na wypełnienie ustawowych reguł dotyczących równowagi w części bieżącej budżetu (art. 242 uofp⁵²) w latach objętych wieloletnią prognozą finansową (WPF) oraz indywidualnego wskaźnika zadłużenia (art. 243 uofp). Ponadto przeprowadzona analiza finansowa pozwala uzyskać zapewnienie o realizacji planowanych działań również poza projektem, a także wskazuje na zróżnicowanie wykorzystania różnorodnych źródeł finansowania o charakterze bezzwrotnym.

Analiza finansowa składa się z dwóch części (opisowej i tabelarycznej). Część tabelaryczna stanowi załącznik do niniejszej części opisowej. Na procedurę analizy finansowej składają się z dwa etapy: pierwszy obejmuje odrębną analizę finansową wszystkich działań podstawowych i uzupełniających, które są powiązane bezpośrednio z budżetem miasta; drugi etap obejmuje zbilansowanie budżetów lat przyszłych w związku ze zidentyfikowanymi skutkami finansowymi dla budżetów lat przyszłych.

8.1.1. Analiza finansowa planowanych do realizacji działań i ich wpływ na przyszłą sytuację finansową miasta Krosno

Dokonując analizy finansowej planowanej do realizacji działań należy zwrócić uwagę, że przeprowadzona została zgodnie z wymogami Wytycznych, tj. odrębnie dla każdego działania. Ponadto obejmuje wszystkie działania podstawowe i uzupełniające, które są związane z budżetem miasta. Odzwierciedlenie szczegółowo przeprowadzonej procedury analitycznej stanowią **załączki Edytor_PRZ** (załącznik nr 5 – Szczegółowa analiza finansowa). Tym samym dla każdego realizowanego działania wskazano zróżnicowanie źródeł finansowania: dla działań podstawowych jest to dotacja z EOG, natomiast dla działań uzupełniających są to zarówno środki własne, jak również planowane do pozyskania źródła

⁵² Uofp – ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019, poz. 869 ze zm.)

zewewnętrzne (dotacje z UE, dotacje z budżetu państwa oraz z innych źródeł). Przykładem jest działanie pn. „Program likwidacji źródeł niskiej emisji” na łączną kwotę 6 200 000 zł, które jest planowane do realizacji przy pozyskaniu środków z Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych. A zatem dokonano zróżnicowania źródeł finansowania działań.

Zauważyć należy, że w związku z realizacją działań podstawowych i uzupełniających **nie ulegnie zwiększeniu kwota zadłużenia**. Jest to pozytywny aspekt, bowiem miasto przez cały okres obowiązywania PRL i PRI **zachowuje zdolność finansowania** zarówno planowanych do realizacji działań, jak również ustawowych zadań publicznych.

Na podstawie przeprowadzonej analizy (zakładka **Przedsięwzięcia_Nowe** - załącznik nr 5 – Szczegółowa analiza finansowa) łączny koszt planowanych do realizacji działań podstawowych i uzupełniających (uwzględnianych w budżecie miasta) wynosi **109 323 859 zł**, z tego wydatki bieżące w kwocie 22 182 389 zł i wydatki majątkowe w kwocie 87 141 470 zł. Skutki finansowe dla budżetów lat przyszłych oszacowane zostały na łączną kwotę **4 164 128 zł**. Źródła finansowania działań objętych analizą przedstawia tabela 36.

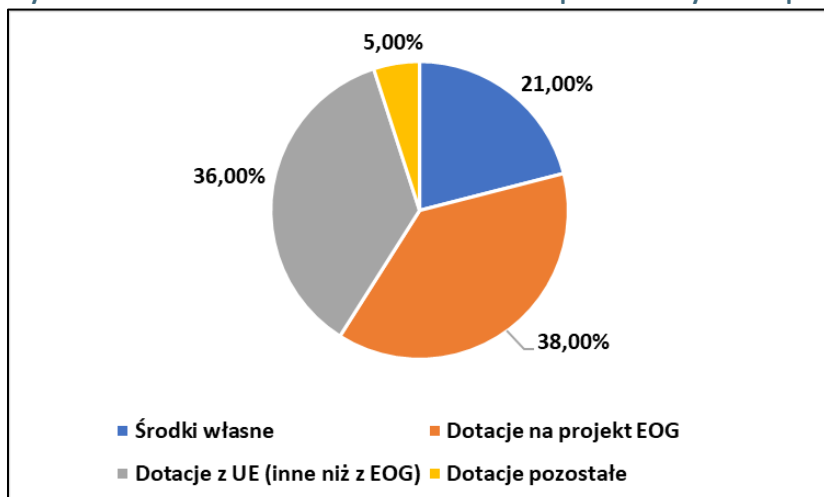
Tabela 36. Źródła finansowania działań podstawowych i uzupełniających uwzględniane w budżecie

Finansowanie wydatków bieżących	22 182 389
Środki własne	5 573 100
Przychody zwrotne	0
Dotacje na projekt EOG	14 959 289
Dotacje z UE (inne niż z EOG)	650 000
Dotacje pozostałe	1 000 000
Finansowanie wydatków majątkowych	87 141 470
Środki własne	17 678 000
Przychody zwrotne	0
Dotacje na projekt EOG	26 743 110
Dotacje z UE (inne niż z EOG)	38 320 360
Dotacje pozostałe	4 400 000

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie wykresu 62 warto zauważyć, że w strukturze finansowania działań objętych analizą największą pozycją jest dotacja z EOG (38%), następnie istotnym źródłem finansowania będą planowane do pozyskania środki z UE (36%). Środki własne powstałe w wyniku przesunięć pomiędzy poszczególnymi wydatkami oraz w wyniku procesów optymalizacyjnych stanowią udział w wysokości 21%.

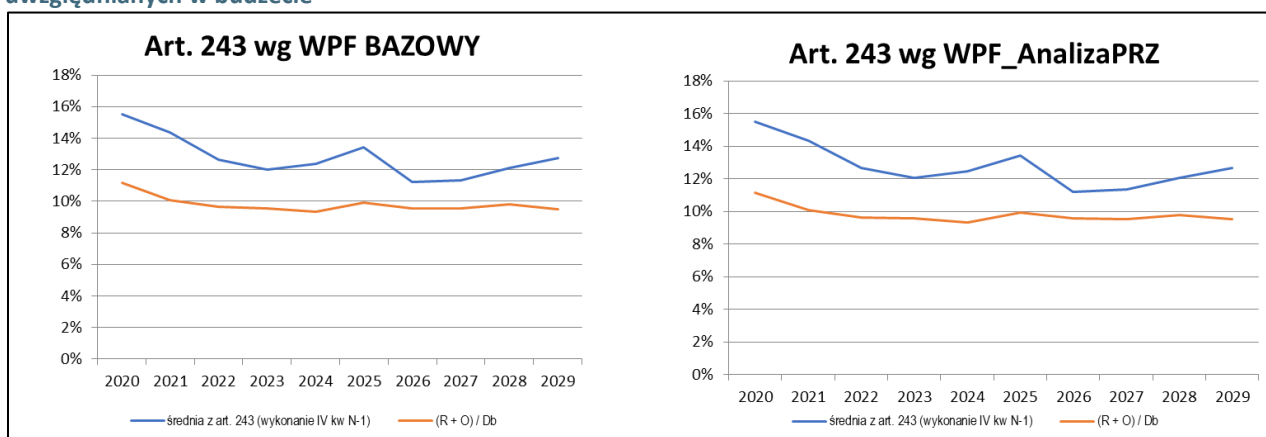
Wykres 62. Struktura źródeł finansowania działań podstawowych i uzupełniających uwzględnianych w budżecie

Źródło: opracowanie własne

W kolejnym kroku należy zwrócić szczególną uwagę na wpływ poszczególnych kategorii źródeł finansowania i wydatków na przyszłą sytuację finansową miasta. Szczegółowe obliczenia zostały zaprezentowane w zakładce **Symulacja_PRL_PRI** (załącznik nr 5 – Szczegółowa analiza finansowa). Realizacja planowanych działań podstawowych i uzupełniających spowoduje zmianę dochodów w łącznej kwocie **86 072 759 zł**, zmianę wydatków w łącznej kwocie **90 236 887 zł**. Różnica w łącznej kwocie **4 164 128 zł** stanowi skutki finansowe dla budżetów lat przyszłych, które zostały zbilansowane w drugim etapie analizy. Zaprezentowane w załączniku zmiany dochodów i wydatków zawierają ujęcie w poszczególnych latach objętych PRL i PRI. Zatem należy zauważyć, że zostanie spełniona we wszystkich latach relacja z art. 243 uofp co zostało zaprezentowane na wykresie 63.

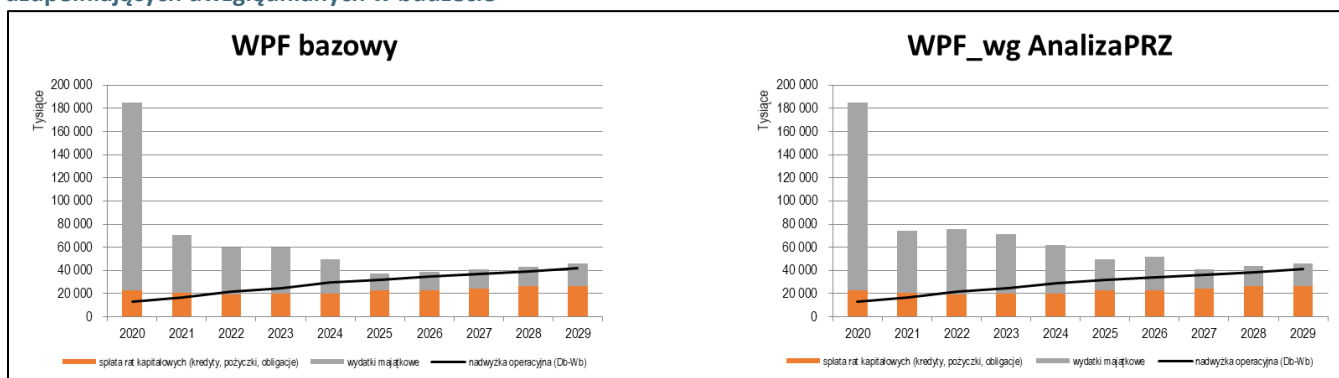
Wykres 63. Relacja z art. 243 uofp przed i po uwzględnieniu działań podstawowych i uzupełniających uwzględnianych w budżecie

Źródło: opracowanie własne

Ponadto istotnym jest fakt, że spełniony zostanie również wymóg zachowania równowagi bieżącej budżetu (art. 242 uofp) a zatem w tym przypadku również nie ma zagrożenia. We wszystkich latach utrzymane zostaną nadwyżki bieżące umożliwiające prowadzenie bezpiecznej gospodarki finansowej miasta. Potwierdzeniem tego jest fakt, że wypracowana nadwyżka operacyjna zapewnia finansowanie spłaty długu w poszczególnych latach.

Wykres 64. Wynik operacyjny (art. 242 uofp) przed i po uwzględnieniu działań podstawowych i uzupełniających uwzględnianych w budżecie

Źródło: opracowanie własne

Efekty pierwszego etapu analizy finansowej:

- Przeprowadzono analizę finansową odrębnie dla każdego działania,
- wykazano zróżnicowanie źródeł finansowania planowanych do realizacji działań podstawowych i uzupełniających,
- wskazane zostały zmiany dochodów i wydatków w latach objętych analizą,
- zapewniono o spełnieniu relacji z art. 243 uofp (indywidualny wskaźnik zadłużenia),
- zapewniono o spełnieniu reguły z art. 242 uofp (wymóg uzyskania nadwyżki operacyjnej).

8.1.2. Bilansowanie skutków finansowych dla budżetów lat przyszłych

W niniejszej części dokonano zbilansowania skutków finansowych dla budżetów lat przyszłych w łącznej kwocie 4 164 128 zł. W związku z tym, że oszacowane skutki finansowe dla budżetów lat przyszłych stanowią od 0,15% do 0,18% w relacji do poziomu wydatków bieżących (wg zakładki WPF_Bazowy) należy uznać, że mają marginalny wpływ na realizację budżetu w poszczególnych latach. Tym samym w celu zbilansowania postanowiono o przeniesieniu środków na pokrycie skutków finansowych budżetów lat przyszłych pomiędzy zaplanowanymi już wydatkami bieżącymi. Powyższa czynność nie zagraża bezpieczeństwu finansowemu miasta oraz nie stanowi ryzyka dla realizowanych zadań publicznych i planowanych działań podstawowych i uzupełniających.

8.1.3. Wnioski końcowe z analizy finansowej

Analiza finansowa została przeprowadzona zgodnie z wymogami *Karty Oceny Merytorycznej i Wytycznymi* i uwzględnia:

- stopień zróżnicowania źródeł finansowania planowanych do realizacji działań podstawowych i uzupełniających,
- zmiany sytuacji finansowej miasta w latach przyszłych,

- skutki dla budżetów lat przyszłych,
- spełnienie relacji z art. 243 i 242 uofp.

Należy zauważyć, że efekt końcowy (po drugim etapie) **zapewnia o spełnieniu wymaganych relacji i reguł (art. 242 i 243 uofp)** oraz wskazuje na stabilność finansową w poszczególnych latach. Tym samym **gwarantuje realizację zarówno działań podstawowych i uzupełniających** (zakładka WPF_Analiza).

8.2. Indykatywne ramy finansowe Planu Rozwoju Lokalnego

Legenda:

DZIAŁANIA NIEINWESTYCYJNE	DZIAŁANIA INWESTYCYJNE
---------------------------	------------------------

Tabela 37. Indykatywne ramy finansowe PRL

L.p.	Nazwa przedsięwzięcia w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny za przedsięwzięcie	Zakres czasowy (kwartał i rok)	Szacunkowy koszt (w zł)	Planowane źródła finansowania
1.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 1. Profesjonalne kadry - silna gospodarka. Łączymy siły, by kształcić efektywniej (1 882 189 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie				
	Przedsięwzięcie 1. Popularyzacja nauki wśród uczniów szkół podstawowych	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	III 2021 - II 2023	114 309 zł	114 309 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Zdobywaj doświadczenie i umiejętności z KPU w Krośnie	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	IV 2021 - I 2024	209 460 zł	209 460 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 3. „Zostać rzemieślnikiem” – cykl szkoleń zawodowych skierowanych do mieszkańców Krosna, również z niepełnosprawnością	Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie	IV 2021 - I 2024	288 000 zł	288 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 4. Kompleksowy program treningów i warsztatów mających na celu rozwój umiejętności miękkich oraz kompetencji młodzieży mieszkającej w Krośnie	Stowarzyszenie B-4	IV 2021 - IV 2023	977 000 zł	977 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 5. Młodzi bliżej biznesu	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	IV 2021 - I 2024	108 420 zł	108 420 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 6. Organizacja studiów dualnych na kierunku Automatyka i robotyka	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	II 2021 - I 2024	185 000 zł	185 000 zł - Dotacje na projekt EOG
2.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 2. Profesjonalne kadry - silna gospodarka. Wsparcie inwestycyjne (356 082 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie				
	Przedsięwzięcie 1. Popularyzacja nauki wśród uczniów szkół podstawowych – część inwestycyjna	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	III 2021 - III 2021	66 082 zł	66 082 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Zdobywaj doświadczenie i umiejętności z KPU w Krośnie - zakup sprzętu	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	I 2022 - II 2023	90 000 zł	90 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 3. Młodzi bliżej	Karpacka	IV 2021 - IV 2021	110 000 zł	110 000 zł -

biznesu – utworzenie mobilnej pracowni przedsiębiorczości	Państwowa Uczelnia w Krośnie			Dotacje na projekt EOG
Przedsięwzięcie 4. Młodzi bliżej biznesu - zakup wyposażenia	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	I 2022 - I 2022	90 000 zł	90 000 zł - Dotacje na projekt EOG
3.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 3. Współpraca zamiast konkurencji. Przedsiębiorcy razem (318 700 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie			
Przedsięwzięcie 1. Uczelnia jako miejsce integrujące przedsiębiorców	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	IV 2021 - IV 2023	43 200 zł	43 200 zł - Dotacje na projekt EOG
Przedsięwzięcie 2. Kupuj od swoich!	Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie	I 2023 - IV 2023	140 000 zł	140 000 zł - Dotacje na projekt EOG
Przedsięwzięcie 3. „Networking lokalnych przedsiębiorców” – działania sieciujące skierowane do lokalnych wytwórców i usługodawców	Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie	I 2022 - IV 2023	135 500 zł	135 500 zł - Dotacje na projekt EOG
4.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 4. Zamieszkać w Krośnie – projektujemy wspólną przestrzeń osiedli (260 448 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa			
Przedsięwzięcie 1. Partycypacyjne opracowanie kompletnej koncepcji zagospodarowania nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe	Krajowy Zasób Nieruchomości	I 2022 - IV 2022	180 000 zł	180 000 zł - Dotacje na projekt EOG
Przedsięwzięcie 2. Opracowanie dokumentacji technicznej zagospodarowania parków kieszonkowych jako zielonych mikrośnięskich stref wypoczynkowych	Gmina Miasto Krosno	III 2021 - III 2022	45 448 zł	45 448 zł - Dotacje na projekt EOG
Przedsięwzięcie 3. Dokumentacja na budowę zintegrowanych stref aktywności sportowo – rekreacyjnych na Osiedlu Markiewicza w Krośnie	Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa	IV 2021 - I 2022	15 000 zł	15 000 zł - Dotacje na projekt EOG
Przedsięwzięcie 4. Dokumentacja na rewitalizację terenów- utworzenie zintegrowanych obiektów sportowo – rekreacyjnych na Osiedlu Traugutta w Krośnie	Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa	IV 2021 - I 2022	20 000 zł	20 000 zł - Dotacje na projekt EOG
5.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 5. Żyj i wypoczywaj aktywnie w Krośnie – inwestycje (14 541 008 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
Przedsięwzięcie 1. Budowa drogi dojazdowej do nowych terenów mieszkaniowych - ul. Polna - Sikorskiego	Gmina Miasto Krosno	IV 2021 - IV 2023	5 977 740 zł	5 977 740 zł - Dotacje na projekt EOG
Przedsięwzięcie 2. Budowa alejek rowerowo – spacerowych wzdłuż rzeki Wisłok	Gmina Miasto Krosno	IV 2021 - I 2024	7 775 468 zł	7 775 468 zł - Dotacje na projekt EOG
Przedsięwzięcie 3. Budowa zintegrowanych stref aktywności sportowo – rekreacyjnych na Osiedlu Markiewicza w Krośnie	Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa	II 2022 - II 2023	499 800 zł	499 800 zł - Dotacje na projekt EOG
Przedsięwzięcie 4. Rewitalizacja terenów- utworzenie zintegrowanych obiektów sportowo – rekreacyjnych na Osiedlu Traugutta w Krośnie	Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa	II 2022 - II 2023	288 000 zł	288 000 zł - Dotacje na projekt EOG

6.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 6. Zielone Krosno – urządzamy tereny zieleni (4 096 087 zł)			
	Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
	Przedsięwzięcie 1. Zagospodarowanie skweru przy ul. Chopina w Krośnie jako parku sensorycznego.	Gmina Miasto Krosno	III 2021 - IV 2022	984 055 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Rewitalizacja zabytkowego parku przy ul. Piastowskiej w Krośnie	Gmina Miasto Krosno	III 2021 - IV 2022	848 400 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 3. Parki kieszonkowe jako zielone MIKROŚnieńskie strefy wypoczynkowe.	Gmina Miasto Krosno	III 2022 - IV 2023	1 063 632 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 4. Utworzenie ogrodu hortiterapeutycznego- szklarnia całoroczna oraz otwarty ogród służący realizacji innowacyjnych warsztatów hortiterapeutycznych	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	IV 2021 - II 2023	1 200 000 zł - Dotacje na projekt EOG
7.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 7. Zielone Krosno – świadomi mieszkańcy (552 800 zł)			
	Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
	Przedsięwzięcie 1. Opracowanie Planu Adaptacji do zmian klimatu dla Miasta Krosna	Gmina Miasto Krosno	III 2021 - II 2023	60 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Aktywni eko-seniorzy uczą się i dzielą doświadczeniem	Stowarzyszenie Krośnieński Uniwersytet Trzeciego Wieku	IV 2021 - IV 2022	17 550 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 3. Edukacja w zakresie segregacji odpadów i racjonalnego korzystania ze środowiska	Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa	II 2022 - I 2024	29 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 4. Urządzenie terenów zieleni wraz z rozbudową drzewostanu	Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa	II 2022 - III 2023	62 250 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 5. Myślę-Oddycham-Żyję w Krośnie	Gmina Miasto Krosno	III 2021 - I 2024	384 000 zł - Dotacje na projekt EOG
8.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 8. Krosno dla Młodych - projektujemy wspólną przestrzeń (196 000 zł)			
	Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
	Przedsięwzięcie 1. Opracowanie dokumentacji technicznej dla zadania pn. „Budowa skateparku”	Gmina Miasto Krosno	III 2021 - II 2022	60 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Utworzenie Centrum Aktywności Młodzieży – opracowanie dokumentacji technicznej	Gmina Miasto Krosno	II 2021 - IV 2021	100 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 3. Projekt budowy Klubu Studenckiego	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	IV 2021 - I 2022	36 000 zł - Dotacje na projekt EOG
9.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 9. Krosno dla Młodych – inwestycje (3 030 000 zł)			
	Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
	Przedsięwzięcie 1. Budowa skateparku	Gmina Miasto Krosno	I 2022 - II 2023	940 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. „Sami o Sobie” – utworzenie Centrum Aktywności Młodzieży	Gmina Miasto Krosno	I 2022 - IV 2022	1 500 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 3. Integracja różnych	Fundacja Ultra	I 2022 - I 2022	90 000 zł -

	grup społecznych poprzez sport i rekreację- część inwestycyjna				Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 4. Budowa Klubu Studenckiego	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	III 2022 - I 2024	500 000 zł	500 000 zł - Dotacje na projekt EOG
10.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 10. Młodzież z inicjatywą (1 237 400 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Stowarzyszenie Kogel Mogel				
	Przedsięwzięcie 1. „Twórcze umysły” – rozwijanie kreatywności krośnieńskich dzieci i młodzieży	Stowarzyszenie Kultury Dzieci i Młodzieży DYSONANS	IV 2021 - I 2024	116 000 zł	116 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Organizowanie społecznościowe w mieście Krośnie	Stowarzyszenie Kogel Mogel	IV 2021 - I 2024	390 000 zł	390 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 3. „Sami o Sobie” – Centrum Aktywności Młodzieży	Biuro Wystaw Artystycznych	I 2023 - I 2024	731 400 zł	731 400 zł - Dotacje na projekt EOG
11.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 11. Wypoczywaj aktywnie w Krośnie – integracja i działania społ. (1 093 800 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Fundacja Ultra				
	Przedsięwzięcie 1. Zielona przestrzeń w KPU w Krośnie	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	IV 2021 - I 2024	253 800 zł	253 800 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Integracja różnych grup społecznych poprzez sport i rekreację	Fundacja Ultra	IV 2021 - I 2024	840 000 zł	840 000 zł - Dotacje na projekt EOG
12	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 12. Jestem z Krosna, znam moje miasto (305 550 zł), Podmiot realizujący działanie (lider działania): Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej				
	Przedsięwzięcie 1. Krośnianie krośnianom – warsztaty tradycji	Sekcja Regionalnego Centrum Kultur Pogranicza – Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej	III 2021 - I 2024	216 000 zł	216 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Edukacja regionalna i lokalna poprzez fotografię	Krośnieńska Spółdzielnia Mieszkaniowa	IV 2021 - I 2024	89 550 zł	89 550 zł - Dotacje na projekt EOG
13.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 13. Wdrożenie pilotażowych rozwiązań w ofercie edukacyjnej miasta (606 500 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno				
	Przedsięwzięcie 1. Skuteczne planowanie kariery zawodowej jako zwiększenie szans na rynku pracy	Gmina Miasto Krosno, krośnieńskie szkoły prowadzone przez Gminę Miasto Krosno	II 2021 - IV 2023	566 500 zł	566 500 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Zwiększenie dostępności specjalistycznej pomocy psychologiczno-pedagogicznej w celu przeciwdziałania zaburzeniom u dzieci i młodzieży.	Gmina Miasto Krosno, Miejska Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Krośnie	IV 2021 - I 2024	40 000 zł	40 000 zł - Dotacje na projekt EOG
14	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 14. Krosno – Miasto Szkl. Historia światłem malowana – działania miękkie (364 350 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno				
	Przedsięwzięcie 1. Historia światłem	Gmina Miasto	IV 2021 - IV 2021	80 500 zł	80 500 zł -

	malowana – opracowanie projektu iluminacji zabytków	Krosno			Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Historia światłem malowana – działania miękkie – spektakle tematyczne „światło i dźwięk”, warsztaty teatralne, taneczne, plastyczne	Gmina Miasto Krosno	III 2022 - IV 2023	283 850 zł	283 850 zł - Dotacje na projekt EOG
15.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 15. Krosno – Miasto Szkl. Historia światłem malowana - inwestycja (2 353 015 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno				
	Przedsięwzięcie 1. Historia światłem malowana - produkt turystyczny łączący naturalne walory miasta i jego historię z nowoczesnym sposobem iluminacji zabytków	Gmina Miasto Krosno	I 2022 - IV 2022	2 000 000 zł	2 000 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Światło i dźwięk” - linearny mapping laserowy do pokazów spektakli multimedialnych	Gmina Miasto Krosno	III 2022 - IV 2022	353 015 zł	353 015 zł - Dotacje na projekt EOG
16.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 16. Krosno wielu ścieżek – nowoczesny marketing partycypacyjny (2 037 150 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Fundacja Karpacki Klaster Ekonomii Społ.				
	Przedsięwzięcie 1. Stworzenie Bazy Zasobów Ziemi Krośnieńskiej	Fundacja Karpacki Klaster Ekonomii Społecznej	IV 2021 - IV 2022	337 500 zł	337 500 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Stworzenie turystycznych ścieżek narracyjnych	Fundacja Karpacki Klaster Ekonomii Społecznej	III 2022 - I 2023	117 000 zł	117 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 3. Stworzenie aplikacji obsługującej turystyczne ścieżki narracyjne	Fundacja Karpacki Klaster Ekonomii Społecznej	II 2022 - IV 2023	932 650 zł	932 650 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 4. Kampania promocyjna „KROSNO WIELU ŚCIEŻEK”	Fundacja Karpacki Klaster Ekonomii Społecznej	II 2022 - IV 2023	650 000 zł	650 000 zł - Dotacje na projekt EOG
17.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 17. Krosno mistrzów rzemiosła (409 120 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie				
	Przedsięwzięcie 1. „Zagłdnij do Cechu” – cykl warsztatów rzemieślniczych skierowanych do mieszkańców Krosna i turystów	Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie	IV 2021 - I 2024	216 120 zł	216 120 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Jarmark Rzemieślniczy – doroczne święto zrzeszające rzemieślników, mieszkańców i turystów na krośnieńskim Rynku	Cech Rzemiosł Różnych w Krośnie	I 2022 - IV 2023	193 000 zł	193 000 zł - Dotacje na projekt EOG
DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE					
1.	DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE 1. Droga do rozwoju – budowa łącznika drogowego zapewniającego połączenie Krosna z drogą ekspresową S19 (31 250 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno				
	Przedsięwzięcie 1. Opracowanie koncepcji oraz dokumentacji technicznej łącznika drogowego do drogi ekspresowej S19	Gmina Miasto Krosno	I 2021 - IV 2023	250 000 zł	250 000 zł - Środki własne
	Przedsięwzięcie 2. Budowa łącznika drogowego do drogi ekspresowej S19	Gmina Miasto Krosno	I 2024 - IV 2026	31 000 000 zł	9 000 000 zł - Środki własne 22 000 000 zł -

				Dotacje z UE
2.	DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE 2. Krosno Biznes Park – kompleksowe przygotowanie terenów dla inwestorów z innowacyjnych branż (18 150 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
	Przedsięwzięcie 1. Opracowanie koncepcji zagospodarowania oraz dokumentacji technicznej uzbrojenia nowych terenów inwestycyjnych	Gmina Miasto Krosno	I 2021 - IV 2023	150 000 zł - Środki własne
	Przedsięwzięcie 2. Kompleksowe uzbrojenie nowych terenów inwestycyjnych - prace budowlane	Gmina Miasto Krosno	I 2024 - IV 2026	18 000 000 zł 5 400 000 zł - Środki własne 12 600 000 zł - Dotacje z UE
3.	DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE 3. Krośnieński ekosystem start-upowy (281 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie			
	Przedsięwzięcie 1. Kompleksowe wsparcie w założeniu pierwszego biznesu	Krośnieński Inkubator Technologiczny „Krintech”	I 2022 - IV 2030	200 000 zł - Inne źródła
	Przedsięwzięcie 2. Hackaton Krosno	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	II 2024 - IV 2030	27 000 zł - Środki własne
	Przedsięwzięcie 3. Młodzi bliżej biznesu	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	I 2025 - I 2030	54 000 zł - Środki własne
4.	DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE 4. Uczelnia dla mieszkańców (114 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie			
	Przedsięwzięcie 1. Uczelnia dla mieszkańców	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	III 2021 - IV 2030	74 000 zł - Środki własne
	Przedsięwzięcie 2. Uczelnia dla mieszkańców - popularyzacja nauki wśród uczniów szkół podstawowych	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	III 2024 - II 2030	12 000 zł - Środki własne
	Przedsięwzięcie 3. Uczelnia jako miejsce integrujące przedsiębiorców	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	IV 2024 - IV 2030	28 000 zł - Środki własne
5.	DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE 5. Zamieszkać w Krośnie – budowa nowoczesnych, zielonych osiedli mieszkaniowych (155 048 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Towarzystwo Budownictwa Społecznego – Przedsiębiorstwo Mieszkaniowe w Krośnie			
	Przedsięwzięcie 1. Budowa zespołu 3 budynków wielorodzinnych przy ul. Składowej i Ostaszewskiego	Towarzystwo Budownictwa Społecznego – Przedsiębiorstwo Mieszkaniowe w Krośnie	I 2021 - IV 2021	17 878 000 zł - Inne źródła
	Przedsięwzięcie 2. Budowa osiedla budynków wielorodzinnych przy ul. Sikorskiego – Hallera – I etap	Towarzystwo Budownictwa Społecznego – Przedsiębiorstwo Mieszkaniowe w Krośnie	I 2021 - IV 2023	36 000 000 zł - Inne źródła
	Przedsięwzięcie 3. Opracowanie projektu i budowa 6 lokali mieszkalnych przeznaczonych dla młodych rodzin przy ul. Spółdzielczej,	Towarzystwo Budownictwa Społecznego – Przedsiębiorstwo	II 2021 - IV 2022	1 170 000 zł - Inne źródła

	Mieszkanie w Krośnie			
Przedsięwzięcie 4. Budowa osiedla budynków wielorodzinnych przy ul. Sikorskiego – Hallera – II etap	Towarzystwo Budownictwa Społecznego – Przedsiębiorstwo Mieszkanie w Krośnie	I 2023 - IV 2025	37 000 000 zł	37 000 000 zł - Inne źródła
Przedsięwzięcie 5. Budowa modelowego osiedla, według projektu opracowanego z mieszkańcami – I etap	Towarzystwo Budownictwa Społecznego – Przedsiębiorstwo Mieszkanie w Krośnie	I 2022 - IV 2026	63 000 000 zł	63 000 000 zł - Inne źródła
6.	DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE 6. Program likwidacji źródeł niskiej emisji (6 200 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
Przedsięwzięcie 1. Budowa instalacji fotowoltaicznych i hybrydowych na obiektach użyteczności publicznej	Gmina Miasto Krosno	II 2021 - IV 2022	4 400 000 zł	4 400 000 zł - Pozostałe dotacje z innych budżetów
Przedsięwzięcie 2. Dotacje na wymianę kotłów grzewczych dla mieszkańców Krosna	Gmina Miasto Krosno	III 2022 - III 2030	1 800 000 zł	1 800 000 zł - Środki własne
7.	DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE 7. Inteligentne zarządzanie bezpieczeństwem (2 600 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
Przedsięwzięcie 1. Wdrożenie pilotażowych elementów inteligentnych systemów monitorowania – część miękka	Gmina Miasto Krosno	III 2024 - IV 2026	1 300 000 zł	650 000 zł - Środki własne 650 000 zł - Dotacje z UE
Przedsięwzięcie 2. Wdrożenie pilotażowych elementów inteligentnych systemów monitorowania – część inwestycyjna	Gmina Miasto Krosno	III 2025 - IV 2026	1 300 000 zł	600 000 zł - Środki własne 700 000 zł - Dotacje z UE
8.	DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE 8. Zielone, aktywne Krosno (6 040 860 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
Przedsięwzięcie 1. Budowa toru rowerowego pumptrack	Gmina Miasto Krosno	III 2022 - II 2023	1 020 360 zł	0 zł - Środki własne 1 020 360 zł - Dotacje z UE
Przedsięwzięcie 2. Ścieżka przyrodniczo – rekreacyjna wzdłuż potoku Lubatówka zaprojektowana z mieszkańcami	Gmina Miasto Krosno	I 2025 - IV 2026	2 500 000 zł	1 250 000 zł - Środki własne 1 250 000 zł - Dotacje z UE
Przedsięwzięcie 3. Ścieżka przyrodnicza w użytku ekologicznym „Dolina Potoku Badoń”	Gmina Miasto Krosno	I 2027 - IV 2028	1 500 000 zł	750 000 zł - Środki własne 750 000 zł - Dotacje z UE
Przedsięwzięcie 4. Budowa ciągu pieszo-rowerowego przy Centrum Rekreacyjno - Sportowym w Krośnie	Gmina Miasto Krosno	I 2022 - IV 2023	400 000 zł	400 000 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 5. Budowa alejek rowerowo - spacerowych wzdłuż rzeki Wisłok – kontynuacja – partycypacyjne opracowanie dokumentacji dla 5 km ścieżek rowerowych i spacerowych	Gmina Miasto Krosno	I 2021 - IV 2024	620 500 zł	620 500 zł - Środki własne

9.	DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE 9. Integracja poprzez kulturę (1 589 400 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
Przedsięwzięcie 1. Wsparcie lokalnych talentów jako przyszłej marki Krosna	Regionalne Centrum Kultur Pogranicza w Krośnie	IV 2021 - II 2024	68 000 zł	68 000 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 2. Aktywizacja osób niepełnosprawnych do działań artystycznych	Regionalne Centrum Kultur Pogranicza w Krośnie	IV 2021 - II 2024	188 400 zł	188 400 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 3. Cykl działań upowszechniających kulturę filmową	Regionalne Centrum Kultur Pogranicza w Krośnie	III 2021 - I 2024	216 000 zł	216 000 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 4. Cykl międzypokoleniowych działań wakacyjnych	Regionalne Centrum Kultur Pogranicza w Krośnie	I 2022 - III 2028	104 000 zł	104 000 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 5. Konkurs grantowy na realizację działań kulturalnych	Regionalne Centrum Kultur Pogranicza w Krośnie	IV 2021 - II 2024	228 000 zł	228 000 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 6. Sztuka dostępna. Kompleksowe działania przybliżające i promujące twórczość artystyczną wśród społeczności Krosna	Biuro Wystaw Artystycznych	I 2021 - IV 2029	435 000 zł	435 000 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 7. Krośnieńskie. Zbiór ginących tradycji	Etnocentrum Ziemi Krośnieńskiej	II 2024 - IV 2030	350 000 zł	350 000 zł - Pozostałe dotacje z budżetu wnioskodawcy
10.	DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE 10. Młodzi z inicjatywą (2 870 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
Przedsięwzięcie 1. Działalność społeczno-kulturalna Klubu Studenckiego	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	II 2024 - IV 2030	70 000 zł	70 000 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 2. „Sami o sobie” – działalność Młodzieżowego Centrum Aktywności	Biuro Wystaw Artystycznych	II 2024 - IV 2030	2 800 000 zł	2 800 000 zł - Środki własne
11.	DZIAŁANIE UZUPEŁNIAJĄCE 11. Wypoczywaj aktywnie w Krośnie – integracja i działania społ. (3 380 600 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
Przedsięwzięcie 1. Zieleń Krosna – poznaj by zachować – wykonanie tablic edukacyjnych	Gmina Miasto Krosno	III 2021 - IV 2021	28 000 zł	28 000 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 2. Zieleń Krosna – poznaj by zachować	Gmina Miasto Krosno	III 2021 - I 2024	502 600 zł	502 600 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 3. Warsztaty hortiterapeutyczne	Karpacka Państwowa Uczelnia w Krośnie	II 2024 - IV 2030	350 000 zł	350 000 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 4. Program nauki pływania dla uczniów klas I – III szkół podstawowych	Gmina Miasto Krosno	I 2021 - IV 2030	2 000 000 zł	1 000 000 zł - Pozostałe dotacje z innych budżetów 1 000 000 zł - Środki własne
Przedsięwzięcie 5. Program	Gmina Miasto	I 2021 - IV 2030	300 000 zł	300 000 zł -

powszechnych zajęć sportowych z elementami gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej dla uczniów krośnieńskich szkół podstawowych	Krosno			Środki własne
Przedsięwzięcie 6. Upowszechnianie sportów zimowych wśród uczniów krośnieńskich szkół podstawowych – zajęcia z narciarstwa zjazdowego i tyżwiarstwa	Gmina Miasto Krosno	I 2021 - IV 2030	200 000 zł	200 000 zł - Środki własne
Podsumowanie ram finansowych DZIAŁAŃ PODSTAWOWYCH, z tego:				33 640 199 zł
Przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym				24 376 192 zł
Przedsięwzięcia o charakterze nieinwestycyjnym				9 264 007 zł
Podsumowanie ram finansowych DZIAŁAŃ UZUPEŁNIAJĄCYCH				227 523 860 zł
Ramy finansowe PLANU ROZWOJU LOKALNEGO				261 164 059 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie budżetu Planu Rozwoju Lokalnego

8.3. Indykatywne ramy finansowe Planu Rozwoju Instytucjonalnego

Legenda:

DZIAŁANIA NIEINWESTYCYJNE	DZIAŁANIA INWESTYCYJNE
---------------------------	------------------------

Tabela 38. Indykatywne ramy finansowe PRI

L.p.	Nazwa przedsięwzięcia w ramach działania	Podmiot odpowiedzialny za przedsięwzięcie	Zakres czasowy (kwartał i rok)	Szacunkowy koszt (w zł)	Planowane źródła finansowania
1.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 1. Krosno na nowej ścieżce rozwoju – opracowanie i wdrożenie dokumentów strategicznych (240 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno				
	Przedsięwzięcie 1. Miasto Przedsiębiorczych. Partycypacyjne opracowanie i wdrożenie Programu Rozwoju Przedsiębiorczości	Gmina Miasto Krosno	III 2022 - III 2023	120 000 zł	120 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Innowacje w polityce mieszkaniowej. Strategia Mieszkaniowa Miasta Krosna	Gmina Miasto Krosno	I 2022 - II 2023	120 000 zł	120 000 zł - Dotacje na projekt EOG
2.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 2. Zwiększenie potencjału instytucjonalnego krośnieńskiej administracji samorządowej (508 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno				
	Przedsięwzięcie 1. Zakup oprogramowania do zarządzania strategicznego	Gmina Miasto Krosno	IV 2022 - IV 2022	188 000 zł	188 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	Przedsięwzięcie 2. Zwiększenie dostępności specjalistycznej pomocy psychologiczno-pedagogicznej w celu przeciwdziałania zaburzeniom u dzieci i młodzieży - część inwestycyjna	Gmina Miasto Krosno, Miejska Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Krośnie	IV 2021 - I 2024	320 000 zł	320 000 zł - Dotacje na projekt EOG
3.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 3. Smart zarządzanie w samorządzie – innowacje w zarządzaniu strategicznym i finansowym (2 006 000 zł)				

Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno				
	<i>Przedsięwzięcie 1. Sprawne zarządzanie finansami Miasta</i>	Gmina Miasto Krosno	III 2021 - I 2024	683 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	<i>Przedsięwzięcie 2. Krosno – Miasto inteligentnie zarządzane</i>	Gmina Miasto Krosno	IV 2021 - IV 2023	1 323 000 zł - Dotacje na projekt EOG
4.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 4. Profesjonalny, przejrzysty i otwarty samorząd Krosna (1 280 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
	<i>Przedsięwzięcie 1. Dom wartości - kształtowanie kultury organizacyjnej opartej na wartościach</i>	Gmina Miasto Krosno	IV 2021 - II 2023	50 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	<i>Przedsięwzięcie 2. Samorząd dla mieszkańców - poprawa standardów świadczenia usług przez urząd oraz miejskie jednostki organizacyjne</i>	Gmina Miasto Krosno	IV 2021 - I 2023	65 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	<i>Przedsięwzięcie 3. Miasto Przedsiębiorczych. Badania opinii i potrzeb krośnieńskich przedsiębiorców</i>	Gmina Miasto Krosno	III 2021 - I 2024	120 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	<i>Przedsięwzięcie 4. e-Urząd - cyfrowa transformacja administracji Krosna – wirtualne biuro obsługi mieszkańców</i>	Gmina Miasto Krosno	I 2022 - I 2024	580 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	<i>Przedsięwzięcie 5. Profesjonalny urzędnik - przegląd i doskonalenie systemu zarządzania kompetencjami w Urzędzie Miasta oraz w Miejskim Ośrodku Pomocy Rodzinie</i>	Gmina Miasto Krosno	III 2021 – I 2024	240 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	<i>Przedsięwzięcie 6. Elastyczny urząd – przegląd realizowanych zadań i wdrożenie pracy zdalnej w Urzędzie Miasta Krosna</i>	Gmina Miasto Krosno	III 2021 – I 2023	225 000 zł - Dotacje na projekt EOG
5.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 5. Dbamy o mieszkańców. Miasto dostępne dla każdego (1 206 500 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
	<i>Przedsięwzięcie 1. Krosno – Miasto dostępne dla każdego</i>	Gmina Miasto Krosno	IV 2021 – II 2023	1 156 500 zł - Dotacje na projekt EOG
	<i>Przedsięwzięcie 2. Zwiększenie dostępności specjalistycznej pomocy psychologiczno-pedagogicznej w celu przeciwdziałania zaburzeniom u dzieci i młodzieży</i>	Gmina Miasto Krosno, Miejska Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Krośnie	IV 2021 – II 2023	50 000 zł - Dotacje na projekt EOG
6.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 5. Sprawne procesy w krośnieńskim samorządzie (1 240 000 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
	<i>Przedsięwzięcie 1. Wykonanie ortofotomapy, modelu 3D i numerycznego modelu terenu dla obszaru Miasta Krosna</i>	Gmina Miasto Krosno	I 2022 – IV 2022	190 000 zł - Dotacje na projekt EOG
	<i>Przedsięwzięcie 2. Podniesienie efektywności zarządzania zasobami infrastruktury miejskiej i</i>	Gmina Miasto Krosno	I 2022 – IV 2023	1 050 000 zł - Dotacje na projekt EOG

usprawnienie skuteczności zarządzania procesami w samorządzie poprzez zbudowanie Geoportalu Miasta Krosna				
7.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 7. Współzarządzanie i partnerstwo dla rozwoju Krosna. Administracja dopasowana do potrzeb mieszkańców (867 000 zł), Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
<i>Przedsięwzięcie 1.</i> Dialog samorządu z interesariuszami, aktywizacja mieszkańców i zwiększenie efektywności partycypacyjnych metod realizacji działań	Gmina Miasto Krosno, krośnieńskie szkoły prowadzone przez Gminę Miasto Krosno	III 2021 – I 2024	295 000 zł	295 000 zł - Dotacje na projekt EOG
<i>Przedsięwzięcie 2.</i> Aktywni obywatele i silne organizacje pozarządowe – program wzmocnienia instytucjonalnego NGO	Gmina Miasto Krosno	IV 2021 – I 2024	552 000 zł	552 000 zł - Dotacje na projekt EOG
<i>Przedsięwzięcie 3.</i> Miasto Przedsiębiorczych. Utworzenie Krośnieńskiej Rady Biznesu	Gmina Miasto Krosno	III 2021 – I 2024	20 000 zł	20 000 zł - Dotacje na projekt EOG
8.	DZIAŁANIE PODSTAWOWE 8. Zarządzanie Projektem (714 700 zł) Podmiot realizujący działanie (lider działania): Gmina Miasto Krosno			
<i>Przedsięwzięcie 1.</i> Zarządzanie i kontrola projektu	Gmina Miasto Krosno	II 2021 - I 2024	714 700 zł	714 700 zł - Dotacje na projekt EOG
Podsumowanie ram finansowych DZIAŁAŃ PODSTAWOWYCH, z tego:			8 062 200 zł	
Przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym			508 000 zł	
Przedsięwzięcia o charakterze nieinwestycyjnym			7 554 200 zł	
Ramy finansowe PLANU ROZWOJU INSTYTUCJONALNEGO			8 062 200 zł	

Źródło: opracowanie własne na podstawie budżetu Planu Rozwoju Instytucjonalnego

8.4. Podsumowanie podstawowych przedsięwzięć i działań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych ze wskazaniem procentowego udziału środków na działania twarde i miękkie

Tabela 39. Finansowe podsumowanie PRI i PRL Indykatywne ramy finansowe PRI

Podsumowanie ram finansowych DZIAŁAŃ PODSTAWOWYCH PRL, z tego:	33 640 199 zł
Przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym	24 376 192 zł
Przedsięwzięcia o charakterze nieinwestycyjnym	9 264 007 zł
Podsumowanie ram finansowych DZIAŁAŃ PODSTAWOWYCH PRI, z tego:	8 062 200 zł
Przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym	508 000 zł
Przedsięwzięcia o charakterze nieinwestycyjnym	7 554 200 zł
Współpraca bilateralna	63 8310 zł
Przedsięwzięcia o charakterze nieinwestycyjnym	63 8310 zł
Edukacja i upowszechnienie efektów	131 900 zł
Przedsięwzięcia o charakterze nieinwestycyjnym	131 900 zł
Biegły rewident	76 500 zł
Przedsięwzięcia o charakterze nieinwestycyjnym	76 500 zł
RAZEM , w tym:	42 549 109 zł

przedsięwzięcia o charakterze inwestycyjnym	24 884 192 zł tj. 58,48%
przedsięwzięcia o charakterze nieinwestycyjnym	17 664 917 zł, tj. 41,52%

Źródło: opracowanie własne na podstawie budżetu Kompletnej Propozycji Projektu

9. Analiza ryzyka i zarządzanie ryzykiem

Przeprowadzona analiza ryzyka jest zgodna z zasadami określonymi w *Standardach kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych wprowadzonymi Komunikatem nr 23 Ministra Finansów z 16 grudnia 2019 r.*, jak również wytycznymi zawartymi w *Komunikacie nr 6 Ministra Finansów z dnia 6 grudnia 2012 roku w sprawie szczegółowych wytycznych dla sektora finansów publicznych w zakresie planowania i zarządzania ryzykiem*. Analiza jest zgodna także z podstawowymi metodykami zarządzania projektami, czyli PMI oraz PRINCE2.

Kwestie zarządzania ryzykiem regulują:

- Zarządzenie nr 31/15 Prezydenta Miasta Krosna z 8 stycznia 2015 r. w sprawie kontroli zarządczej w Urzędzie Miasta Krosna,
- Zarządzenie nr 776/20 Prezydenta Miasta Krosna z 21 sierpnia 2020 r. w sprawie powołania Zespołu ds. zarządzania ryzykiem w Urzędzie Miasta Krosna.

Na podstawie przytoczonych metodyk i wytycznych Ministerstwa Finansów, w niniejszym dokumencie przyjęto następującą procedurę w procesie analizy i zarządzania ryzykiem:

1. Identyfikacja ryzyka (rozważenie ryzyk, które mogą mieć wpływ na stopień osiągnięcia celów).
2. Ocena ryzyka (jakościowa i ilościowa ocena, klasyfikacja ryzyk).
3. Sterowanie ryzykiem (zidentyfikowanie odpowiednich reakcji na ryzyko, przydzielenie im właścicieli ryzyka, następnie wykonanie, monitorowanie i kontrolowanie tych reakcji).

Za ważny aspekt procesu przyjęto także odpowiedni stopień komunikacji z interesariuszami.

Identyfikacja ryzyka

Wstępem do identyfikacji ryzyka jest zawsze dokładne zrozumienie celów i zadań projektu, jak również tego co może wpływać na osiągnięcie tychże celów. Stąd proces identyfikacji poprzedzono przeglądem i dokładną analizą sformułowanych celów. Identyfikacja ryzyk została przeprowadzana przed rozpoczęciem projektu, ale będzie także kontynuowana okresowo w trakcie realizacji projektu (nie rzadziej niż raz w roku), gdyż nie wszystkie potencjalne zdarzenia mogą być znane przed rozpoczęciem realizacji projektu. Źródeł potencjalnych ryzyk szukano wewnątrz Miasta, jak również w środowisku, w jakim Miasto funkcjonuje.

W procesie identyfikacji zastosowano następujące techniki:

1. Listy potencjalnych zdarzeń (listy kontrolne) – są jednym z podstawowych narzędzi wykorzystywanych do analizy i zarządzania ryzykiem. Podstawową ideą prowadzenia list potencjalnych zdarzeń jest wykorzystanie doświadczeń własnych organizacji oraz

doświadczeń innych organizacji w zakresie realizacji podobnych przedsięwzięć. Listy potencjalnych zdarzeń mogą być wcześniej wybrane lub opracowane i zatwierdzone jako wyjściowa baza do zidentyfikowania potencjalnych zdarzeń.

2. Moderowane warsztaty i wywiady – jest to metoda szeroko stosowana do rozwiązywania problemów o różnym charakterze. Zadaniem tej metody jest identyfikacja potencjalnych zdarzeń, dzięki wykorzystaniu wiedzy doświadczenia organizacji, zarówno kadry kierowniczej, jak i pracowników liniowych. W ramach moderowanej dyskusji mogą zostać zidentyfikowane istotne zdarzenia, które przy użyciu metod o charakterze ilościowym mogłyby zostać pominięte. Systematyczna organizacja wywiadów i warsztatów pozwala na identyfikację ryzyk, na każdym etapie realizacji przedsięwzięć.

W procesie identyfikacji ryzyk wzięty udział osoby, które są odpowiedzialne za realizację wyznaczonych celów i zadań oraz osoby je realizujące, w tym w szczególności:

- zespół zadaniowy do przygotowania Projektu pn. „Kreujemy + Rozwijamy + Ożywiamy + Stymulujemy + Nakreślamy + Odmieniamy = KROSNO”,
- przedstawiciele wydziałów Urzędu Miasta Krosna,
- przedstawiciele spółek miejskich oraz jednostek organizacyjnych Urzędu Miasta.

Za cały proces zarządzania ryzykiem dla [PRL/PRI] odpowiada Prezydent Miasta Krosna wraz z Zespołem ds. zarządzania ryzykiem. Koordynatorem procesu jest Skarbnik Miasta Krosna. Ryzyka zidentyfikowano na poziomie działań oraz na poziomie Planu Rozwoju Lokalnego. Wszystkie zidentyfikowane ryzyka poddano ocenie.

Tabela 40. Zidentyfikowane ryzyka i ich klasyfikacja

Kategoria ryzyka	Zidentyfikowane ryzyka
Zdrowotne	Pandemia chorób zakaźnych skutkujące lockdownami
Finansowo-inwestycyjne	Brak finansowania w odpowiedniej wysokości
	Wzrost kosztów inwestycji
	Brak doświadczenia wykonawców
	Niedotrzymanie terminów oddania inwestycji
Instytucjonalne	Rozpad partnerstwa projektowego
	Niekorzystna zmiana polityki Państwa
	Kłopoty komunikacyjne
	Nieodpowiedni podział kompetencji
Operacyjne	Pojawienie się dodatkowych (nieplanowanych) kosztów operacyjnych
Prawno-administracyjne	Problemy z zamówieniami publicznymi
	Przekroczenie terminów wskazanych w dokumentach
	Przeciąganie procedur administracyjnych
	Błędy w dokumentacjach technicznych
Psychospołeczne	Zmiana nawyków społecznych
	Pogłębiająca się emigracja osób młodych
Rynkowe	Niedostosowanie projektu do potrzeb beneficjentów
Techniczne	Wybór niewłaściwej technologii
	Pojawienie się nagłych przeszkód technicznych

Zasobowe	Strata kluczowych zasobów koniecznych do realizacji projektu
	Niedostateczne kwalifikacje pracowników/urzędników

Źródło: Opracowanie własne

Ocena ryzyka (analiza ryzyka)

Kolejnym krokiem była ocena ryzyka, która służy poznaniu zakresu, w jakim ryzyka mogą wywrzeć wpływ na osiągnięcie celów. Szacowano istotność ryzyka poprzez określenie prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka oraz ocenę jego skutków. Zastosowano następujące skale jakościowe dla oceny prawdopodobieństwa oraz skutku danego ryzyka:

Tabela 41. Skala prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka

Bardzo nieprawdopodobne - A (1-25%)	Bardzo niskie bądź niskie prawdopodobieństwo zaistnienia zdarzenia, maksymalnie 25%.
Nieprawdopodobne - B (26-50%)	Mało prawdopodobne zaistnienia zdarzenia, mieszczące się w przedziale 26-50%.
Prawdopodobne - C (51-75%)	Zaistnienie zdarzenia istotnie prawdopodobne, mieszczące się w przedziale 51-75%.
Niemal pewne - D (76-99%)	Zaistnienie zdarzenia wysoce prawdopodobne bądź niemal pewne, w przedziale 76-99%.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie generatora wniosków

Tabela 42. Skala oceny skutków ryzyka

Minimalny - I (1-25%)	Brak oddziaływania, albo nieznaczny wpływ na cele i spodziewane korzyści projektu, nawet przy braku podjęcia działań zaradczych. Podjęcie działań zaradczych niweluje negatywne skutki oddziaływania prawie w całości.
Umiarkowany - II (26-50%)	Umiarkowane oddziaływanie na cele i spodziewane korzyści projektu, które można dodatkowo minimalizować poprzez podjęcie działań zaradczych. Osiągnięcie średnio- i długookresowych celów nie jest zagrożone, chociaż stopień ich osiągnięcia może odbiegać nieco od zaplanowanych poziomów.
Poważny - III (51-75%)	Silny negatywny wpływ na cele i spodziewane korzyści projektu, które niezwykle trudno jest niwelować podjęciem działań zaradczych. Średnio- i długookresowe cele zostają osiągnięte w stopniu dalekim od zakładanego.
Bardzo poważny - IV (76-99%)	Bardzo poważny, negatywny wpływ na cele i spodziewane korzyści projektu, mogący skutkować poważną albo nawet całkowitą utratą zakładanych efektów. Nawet podjęcie szeroko zakrojonych działań zaradczych nie jest w stanie przeciwdziałać negatywnym skutkom. Średnio- i długookresowe cele nie są osiągnięte, bądź osiągnięte w minimalnym zakresie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie generatora wniosków

Macierz ryzyka znajduje się w załączniku nr 4 do Planu Rozwoju Lokalnego.

Tabela 43. Najważniejsze ryzyka w opinii Zespołu (na poziomie działań oraz Planu Rozwoju Lokalnego):

Prawdopodobieństwo / wpływ	I	II	III	IV
A				
B				
C			D5_FI1_2 Du5_FI1_2 D4_IN1_3 D3_IN1_3 D3_TE1_1 Du1_PA1_4 Du2_PA1_4 ZD1_1_PRL IN1_3_PRL PA1_4_PRL	FI1_2_PRL
D				

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 44. Charakterystyka ryzyk o najwyższym poziomie

ID	Ryzyko	Kategoria ryzyka	Przyczyna materializacji ryzyka	Kategoria wpływu	Potencjalne skutki
D5_FI1_2 Du5_FI1_2	Wzrost kosztów inwestycji	Finansowo - inwestycyjne	Wzrost kosztów pracy, materiałów	Harmonogram, cele	Projekt może się opóźnić, nie wszystkie cele zostaną osiągnięte na czas, projekt może stracić część dofinansowania
D4_IN1_3 D3_IN1_3	Kłopoty komunikacyjne	Instytucjonalne	Brak konsultacji i współpracy pomiędzy wydziałami, jednostkami oraz partnerami	Harmonogram, cele	Projekt może się opóźnić, nie wszystkie cele zostaną osiągnięte na czas, projekt może stracić część dofinansowania
D3_TE1_1	Wybór niewłaściwej technologii	Techniczne	Duża dynamika zmian technologicznych w zakresie aplikacji informatycznych	Harmonogram, cele	Projekt może się opóźnić, nie wszystkie cele zostaną osiągnięte na czas, projekt może stracić część dofinansowania, technologia będzie przestarzała i nieatrakcyjna dla odbiorcy.
Du1_PA1_4 Du2_PA1_4	Przeciąganie procedur administracyjnych	Prawno – administracyjne	Opóźnienia w uchwaleniu dokumentów planistycznych na szczeblu wojewódzkim i miejskim	Harmonogram, cele	Projekt może się opóźnić, nie wszystkie cele zostaną osiągnięte na czas.
FI1_2_PRL	Wzrost kosztów inwestycji	Finansowo - inwestycyjne	Wzrost kosztów pracy, materiałów,	Harmonogram, cele	Realizacja Planu Rozwoju Lokalnego może się opóźnić, nie wszystkie

			opóźnienie działań inwestycyjnych		cele zostaną osiągnięte na czas.
ZD1_1_PRL	Pandemie chorób zakaźnych skutkujące lockdownami	Zdrowotne	Wydłużenie okresu realizacji inwestycji, problemy z rekrutacją uczestników	Harmonogram, cele	Realizacja Planu Rozwoju Lokalnego może się opóźnić, nie wszystkie cele zostaną osiągnięte na czas, projekt może stracić część dofinansowania, niski poziom partycypacji ze względu na obostrzenia, strach.
IN1_3_PRL	Kłopoty komunikacyjne	Instytucjonalne	Brak konsultacji i współpracy pomiędzy wydziałami, jednostkami oraz partnerami	Harmonogram, cele	Realizacja Planu Rozwoju Lokalnego może się opóźnić, nie wszystkie cele zostaną osiągnięte na czas, projekt może stracić część dofinansowania.
PA1_4_PRL	Przeciąganie procedur administracyjnych	Prawno – administracyjne	Opóźnienia w procedurach administracyjnych, np. w uchwaleniu dokumentów planistycznych na szczeblu wojewódzkim i miejskim	Harmonogram, cele	Realizacja Planu Rozwoju Lokalnego może się opóźnić, nie wszystkie cele zostaną osiągnięte na czas.

Źródło: Opracowanie własne

Sterowanie ryzykiem (reakcja na ryzyko)

Dla wszystkich zidentyfikowanych ryzyk przewidziano reakcję, która pozwoli wyeliminować, zredukować, bądź zneutralizować skutki materializacji ryzyk. Dla zaplanowania reakcji posłużono się następującą klasyfikacją:

- Unikanie – obejmuje zazwyczaj zmianę jakiegoś aspektu projektu, np. zakresu, trybu zaopatrzenia, dostawcy lub kolejności działań tak aby zagrożenie nie mogło już wpływać, albo aby nie mogło zaistnieć,
- Redukowanie – proaktywne działania podjęte w celu zmniejszenia prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia lub ograniczenie wpływu zdarzenia,
- Przeniesienie – strona trzecia przejmuje odpowiedzialność za część finansowych skutków zagrożenia (np. ubezpieczenie lub zawarcie klauzul umownych),
- Akceptowanie (akceptacja bierna) – podjęcie świadomej i przemyślanej decyzji o braku reakcji na dane zagrożenie po rozpoznaniu, że powstrzymanie się od działania jest bardziej ekonomiczne niż próba reagowania na ryzyko,
- Plan rezerwowy (akceptacja czynna) – przygotowanie planu rezerwowego dla działań, które będą podjęte w celu zredukowania skutków zagrożenia, gdy ryzyko się zmaterializuje,
- Współdzielenie – partnerzy w projekcie wspólnie pokrywają straty.

Rodzaje reakcji na szansę:

- Wykorzystanie – wykorzystanie szansy w celu zapewnienia, że ona zaistnieje a jej potencjał zostanie wykorzystany,
- Wzmocnienie – proaktywne działania podejmowane w celu zwiększenia prawdopodobieństwa wystąpienia zdarzenia lub zwiększenia wpływu zdarzenia, jeżeli ono wystąpi,
- Odrzucenie - podjęcie świadomej i przemyślanej decyzji o niewyeksplorowaniu lub nierozwijaniu szansy po ustaleniu, że jest to bardziej ekonomiczne niż próba podejmowania jakiejś reakcji,
- Współdzielenie - partnerzy w projekcie wspólnie dzielą się zyskiem.

Zgodnie z przyjętą klasyfikacją, zaplanowano następujące reakcje dla najważniejszych zidentyfikowanych ryzyk:

Tabela 45. Reakcje (narzędzia zaradcze) na zidentyfikowane ryzyka

ID	Ryzyko	Kategoria reakcji na ryzyko	Właściciel ryzyka	Reakcja na ryzyko
D5_FI1_2 Du5_FI1_2	Wzrost kosztów inwestycji	Plan rezerwowy (akceptacja czynna)	Skarbnik Miasta	Stworzenie planu awaryjnego na wypadek, gdy dojdzie do wystąpienia ryzyka, stworzenie rezerwy finansowej, wynoszącej 15% wartości projektu na nieprzewidziane wydatki i wzrost kosztów przetargowych. Wprowadzenie planu awaryjnego do planu zarządzania ryzykiem.
D4_IN1_3 D3_IN1_3	Kłopoty komunikacyjne	Redukowanie	Sekretarz Miasta	W ramach Planu Rozwoju Instytucjonalnego przewidziano szkolenia miękkie wspomagające osoby zaangażowane w realizację PRI. Opracowany zostanie plan komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej zawierający metody i narzędzia komunikacji.
D3_TE1_1	Wybór niewłaściwej technologii	Unikanie	Cech Rzemiosł Różnych	Zostanie dokonany przegląd możliwych rozwiązań technologicznych, w oparciu o niego zostanie dokonany wybór najbardziej adekwatnego rozwiązania. W działanie zostaną zaangażowani odbiorcy ostateczni.
Du1_PA1_4 Du2_PA1_4	Przeciąganie procedur administracyjnych	Unikanie	Sekretarz Miasta	Harmonogram realizacji Planu Rozwoju Lokalnego zakłada rezerwę czasową dla realizacji działań na wypadek przedłużania procedur administracyjnych.
FI1_2_PRL	Wzrost kosztów inwestycji	Plan rezerwowy (akceptacja czynna)	Skarbnik Miasta	Stworzenie planu awaryjnego na wypadek, gdy dojdzie do wystąpienia ryzyka, stworzenie rezerwy finansowej, wynoszącej 15% wartości projektu na nieprzewidziane wydatki i wzrost kosztów przetargowych. Wprowadzenie planu awaryjnego do

				planu zarządzania ryzykiem.
ZD1_1_PRL	Pandemie chorób zakaźnych skutkujące lockdownami	Redukowanie	Sekretarz Miasta	Przewidziane będą elastyczne formy realizacji działań szczególnie miękkich, wydłużone okresy realizacji inwestycji tak by można było zrealizować działania mimo pandemii.
IN1_3_PRL	Kłopoty komunikacyjne	Redukowanie	Sekretarz Miasta	W ramach Planu Rozwoju Instytucjonalnego przewidziano szkolenia miękkie wspomagające osoby zaangażowane w realizację PRI. Opracowany zostanie plan komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej zawierający metody i narzędzia komunikacji.
PA1_4_PRL	Przeciąganie procedur administracyjnych	Unikanie	Sekretarz Miasta	Harmonogram realizacji Planu Rozwoju Lokalnego zakłada rezerwę czasową dla realizacji działań na wypadek przedłużania procedur administracyjnych.

Źródło: Opracowanie własne

Każde ryzyko w trakcie realizacji programu będzie sterowane z wykorzystaniem narzędzi charakterystycznych dla procesu zarządzania ryzykiem, czyli przede wszystkim Rejestru ryzyka. Rejestr ryzyk będzie zawierał przede wszystkim następujące elementy:

- Autor – osoba wprowadzająca ryzyko do rejestru,
- Data rejestracji ryzyka,
- Kategoria ryzyka,
- Opis zawierający (przyczyna, wydarzenie i efekt),
- Wpływ (nieodłączny i rezydualny),
- Prawdopodobieństwo (nieodłączne i rezydualne),
- Poziom ryzyka (nieodłączny i rezydualny),
- Bliskość ryzyka,
- Kategoria reakcji na ryzyko,
- Przewidywana reakcja na ryzyko,
- Status ryzyka,
- Właściciel ryzyka,
- Osoba zaplanowana do podjęcia reakcji.

10. System wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego oraz procedura jego modyfikacji

Struktura wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego

Realizacja *Planu Rozwoju Instytucjonalnego* będzie zagwarantowana przez **politykę compliance (kontrolę zarządczą)** zapewniającą m.in. zgodność działań z prawem, efektywność i skuteczność działania oraz ustalającą zasady zarządzania ryzykiem. Reguluje ona także proces ustalania, monitorowania i raportowania realizacji celów i zadań priorytetowych, a także celów i zadań operacyjnych. Zadanie takie jest elementarną jednostką rozliczeniową w strukturze budżetu. Zapisanie PRL i PRI w WPF Miasta gwarantuje, że we wszystkich kolejnych latach budżetowych są zagwarantowane środki na realizację poszczególnych przedsięwzięć, a odpowiednie komórki Urzędu będą je realizować, bądź nadzorować realizację przez jednostki organizacyjne. Odpowiednie procedury regulują także proces realizacji budżetu i jego zmian w przypadku takiej konieczności.

Polityka kładzie również nacisk na skuteczny i efektywny przepływ informacji oraz przestrzeganie i promowanie zasad etycznego postępowania.

Realizacja planu będzie priorytetowym przedsięwzięciem obwarowanym systemem norm wewnętrznych.

Tak jak regulacje wewnętrzne wpłyną na właściwą realizację Planu, także jego realizacja wpłynie na te regulacje. Spowoduje to zmiany w istniejących procedurach oraz stworzenie nowych. Wzmocni proces zarządzania Miastem, poprzez realizację projektów mających na celu zwiększenie partycypacji społecznej, poprawę sprawności zarządzania procesami i finansami.

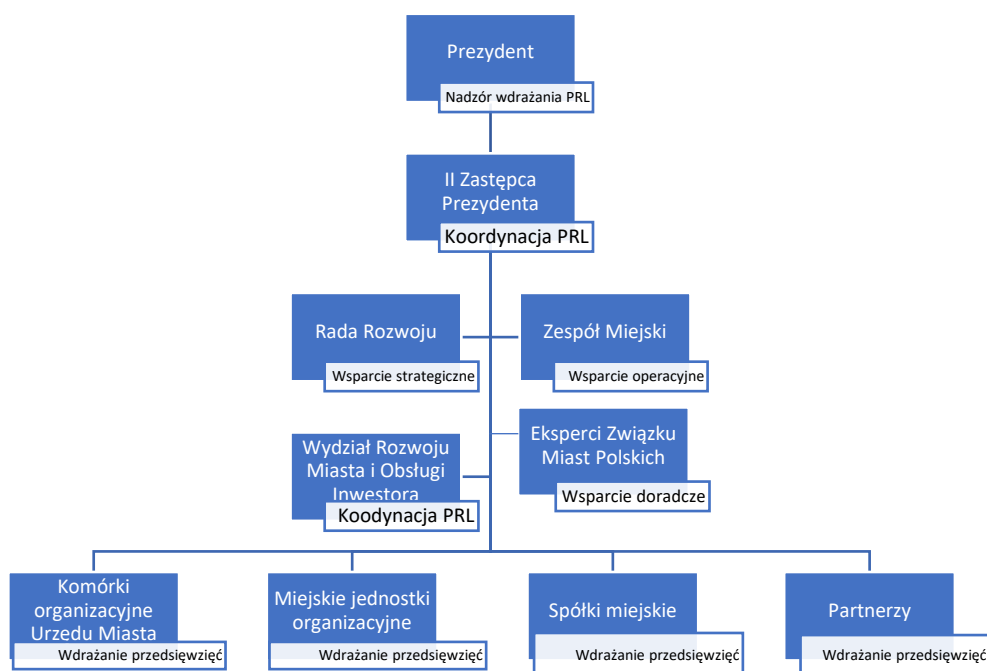
W celu maksymalizacji skuteczności i efektywności wdrażania *Planu Rozwoju Lokalnego* na zasadzie dobrych praktyk zostaną wykorzystane doświadczenia i rozwiązania stosowane w odniesieniu do dotychczas wdrażanych dokumentów strategicznych i operacyjnych takich jak *Strategia Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2020* czy *Plan Rewitalizacji Miasta Krosna na lata 2016-2023*. W realizację *Planu Rozwoju Lokalnego* będą zaangażowane różne komórki organizacyjne Urzędu Miasta, podległe miejskie jednostki organizacyjne oraz spółki miejskie, a także partnerzy projektu. Zostaną zaangażowane zespoły, które uczestniczyły w opracowaniu *Planu Rozwoju Lokalnego*. Poprzez uczestnictwo w Radzie Rozwoju oraz w Zespole Miejskim w proces wdrażania będą zaangażowani reprezentanci interesariuszy, w tym mieszkańców, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców. Za koordynację wdrażania *Planu Rozwoju Lokalnego* odpowiedzialny będzie Wydział Rozwoju Miasta i Obsługi inwestorów nadzorowany przez Prezydenta Miasta oraz II Zastępcę Prezydenta. Bardzo ważną rolę w procesie wdrażania będą odgrywać Rada Rozwoju oraz Zespół Miejski. Zarówno Rada Rozwoju, jak i Zespół Miejski będą na bieżąco informowane o postępach wdrażania *Planu Rozwoju Lokalnego*. Ich rola będzie szczególnie istotna w kontekście

procedury modyfikacji *Planu*. Rada Rozwoju będzie uczestniczyła w procesie wyznaczania ewentualnych kierunków wprowadzanych zmian, natomiast Zespół Miejski będzie uczestniczył w pracach nad wprowadzaniem zmian. W kontekście procedury modyfikacji *Planu* rolę Rady Rozwoju można zatem określić jako strategiczną a Zespołu Miejskiego jako operacyjną.

Istotną rolę w procesie odegrają eksperci ze Związku Miast Polskich, którzy będą pełnili rolę konsultacyjno-doradczą.

Od strony operacyjnej w odniesieniu do poszczególnych realizowanych przedsięwzięć będą powoływane zespoły projektowe (zadaniowe), składające się z reprezentantów podmiotów (komórek, jednostek organizacyjnych, spółek miejskich lub partnerów) zaangażowanych w realizację danego przedsięwzięcia. Każdy członek zespołu projektowego będzie miał przypisane konkretne zadania. W odniesieniu do każdego zespołu projektowego zostanie wyznaczony koordynator. Prace poszczególnych zespołów projektowych będą bezpośrednio nadzorowane przez II Zastępcę Prezydenta wspieranego przez Wydział Rozwoju Miasta i Obsługi Inwestorów. Przedmiotem nadzoru będzie przede wszystkim prawidłowość oraz terminowość realizowanych zadań. W celu maksymalizacji efektywności realizacji przedsięwzięć zostanie wdrożona jedna z metodyk zarządzania projektami wdrożona z zastosowaniem wspomagającego oprogramowania komputerowego. W przypadku wystąpienia jakichkolwiek nieprawidłowości będą podejmowane natychmiastowe działania naprawcze. W celu wczesnego zapobiegania wystąpieniu czynników zagrażających prawidłowej realizacji w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia będzie na bieżąco prowadzona i aktualizowana analiza ryzyka.

Rysunek 15. Struktura wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego

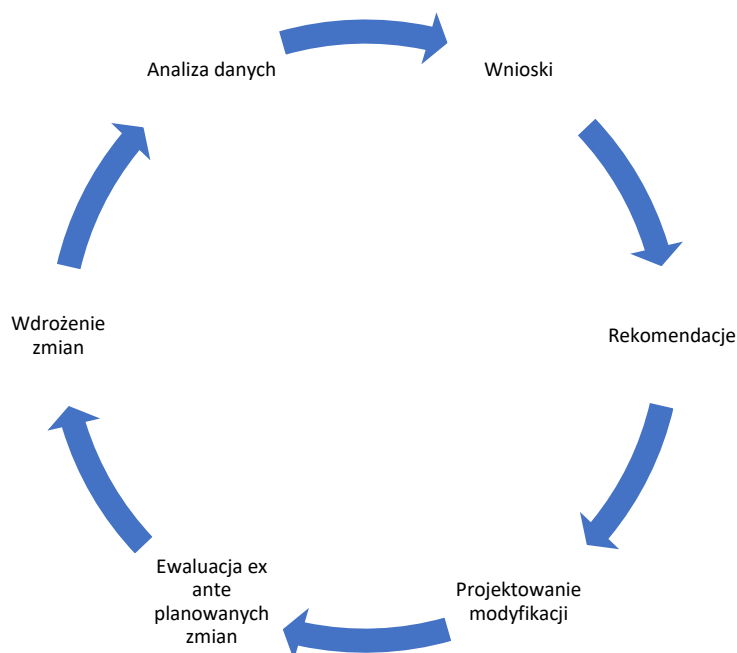
Źródło: opracowanie własne

Procedura modyfikacji Planu Rozwoju Lokalnego

Procedura modyfikacji *Planu Rozwoju Lokalnego* będzie prowadzona z zastosowaniem założeń polityki opartej na dowodach (ang. *evidence based policy*). Punkt wyjścia do podjęcia ewentualnej decyzji o modyfikacji *Planu* będzie stanowić analiza otrzymywanych informacji, których źródłem będą dane monitoringowe, ale także dane pochodzące z prowadzonych badań opinii, badań ewaluacyjnych, konsultacji społecznych, sprawozdania z przebiegu realizacji przedsięwzięć, wyniki analizy ryzyka, wniosków i propozycji usprawnień zgłaszanych przez osoby zaangażowane w realizację i koordynację przedsięwzięć, wnioski zgłaszane przez członków Rady Miasta i Zespołu Miejskiego.

Poniżej przedstawiono schemat procedury modyfikacji *Planu* z uwzględnieniem logiki cyklu życia projektu. Zgodnie z przyjętą logiką punkt wyjścia stanowi analiza danych pochodzących z monitoringu, ewaluacji on going lub z innych źródeł. Na podstawie analizy danych są wypracowywane wnioski, które z kolei stanowią podstawę do sformułowania rekomendacji. Na podstawie opracowanych rekomendacji projektowane są modyfikacje, które przed wdrożeniem są poddawane ewaluacji *ex ante*. Po uzyskaniu pozytywnego wyniku ewaluacji *ex ante* lub po wprowadzeniu kolejnych modyfikacji wynikających z ewaluacji *ex ante* następuje wdrożenie zmian. Ostatnim etapem cyklu stanowiącym zarazem początkowy etap cyklu kolejnego jest analiza danych pozwalających ocenić trafność, skuteczność i efektywność wprowadzonych zmian.

Rysunek 16. Procedura modyfikacji Planu Rozwoju Lokalnego

Źródło: opracowanie własne

11. System monitorowania postępów i ewaluacji efektów projektu

Monitorowanie

Monitoring będzie prowadzony w dwóch formach:

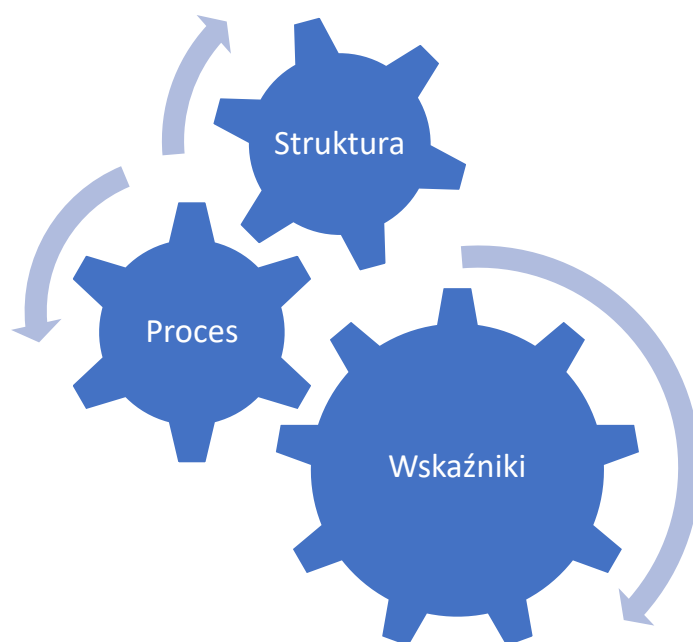
- monitoringu rzeczowego,
- monitoringu finansowego.

Monitoring rzeczowy będzie prowadzony na bieżąco w celu określenia postępów w realizacji *Planu* oraz poszczególnych przedsięwzięć. Będzie służył określeniu w jakim stopniu założone wartości docelowe wskaźników zostały osiągnięte oraz czy postępy wykonywanych zadań przebiegają zgodnie z założonym harmonogramem. Bieżące monitorowanie postępu wykonywanych zadań pozwoli na szybkie reagowanie w przypadku występujących opóźnień lub niesatysfakcjonującej skuteczności oraz efektywności osiąganych produktów i rezultatów. W odniesieniu do poziomu *Planu* pozwoli na określenie, w jakim stopniu założone cele rozwojowe są osiągane. Proces będzie koordynowany przez II Zastępcę Prezydenta, wspieranego przez Wydział Rozwoju Miasta i Obsługi Inwestorów.

Monitoring finansowy również będzie prowadzony na bieżąco, a jego celem będzie określenie stopnia wydatkowania środków na realizację poszczególnych zadań zgodnie z przyjętymi założeniami w budżecie. Proces monitorowania finansowego będzie koordynowany przez Skarbnika Miasta wspieranego przez Wydział Budżetowo-Finansowy.

W odniesieniu do systemu monitorowania postępów *Planu Rozwoju Lokalnego* można wyróżnić zasadnicze trzy komponenty składowe: strukturę organizacyjną, proces monitorowania, wskaźniki.

Rysunek 17. Komponenty systemu monitorowania Planu Rozwoju Lokalnego

Źródło: opracowanie własne

Struktura systemu monitorowania będzie tożsama jak struktura systemu wdrażania, tj. w proces monitorowania będą zaangażowane wszystkie podmioty uczestniczące we wdrażaniu *Planu* z taką różnicą, że w odniesieniu do monitorowania finansowego rolę koordynującą będzie pełnił nie II Zastępca Prezydenta Miasta wspierany przez Wydział Rozwoju Miasta i Obsługi Inwestora, lecz Skarbnik wspierany przez Wydział Budżetowo-Finansowy.

Proces przepływu informacji monitoringowych będzie przebiegał zgodnie z logiką *bottom up*, czyli od poziomu zespołów projektowych, do komórki koordynującej, czyli Wydziału Rozwoju Miasta i Obsługi Inwestora, a następnie do II Zastępcy Prezydenta, Prezydenta oraz Rady Rozwoju i Zespołu Miejskiego. Natomiast zgodnie z logiką *bottom down* będą przekazywane ewentualne rekomendacje wprowadzenia usprawnień lub działań naprawczych.

Rysunek 18. Przebieg procesu monitorowania

Źródło: opracowanie własne

Monitorowanie będzie prowadzone za pomocą systemu **wskaźników produktu, rezultatu** oraz **oddziaływania**. Monitorowanie wskaźników produktu będzie prowadzone na poziomie poszczególnych przedsięwzięć przy założeniu, że najważniejsze wskaźniki produktu będą monitorowane do poziomu działań oraz *Planu*. Wskaźniki oddziaływania będą monitorowane w odniesieniu do poziomu *Planu* z uwzględnieniem stanu otoczenia. Monitoring będzie prowadzony w sposób ciągły. W ramach monitorowania będą gromadzone dane ilościowe uzupełniane o dane jakościowe.

Mając na uwadze to, że zakres *Planu Rozwoju Lokalnego* obejmuje wszystkie kluczowe obszary rozwoju miasta a zakres *Planu Rozwoju Instytucjonalnego* obejmuje wszystkie kluczowe obszary zarządzania administracją samorządową ważnym aspektem wdrożenia systemów monitorowania tych *Planów* będzie włączenie tych systemów monitorowania w całościowy system gromadzenia i przetwarzania danych na potrzeby zarządzania rozwojem lokalnym oraz instytucjonalnym w powiązaniu z wdrożeniem zasad otwartych danych. W tym celu wszystkie sprawozdania z postępów realizacji *Planów* będą udostępniane publicznie zarówno w formie prezentowanych raportów, jak i w formie edytowalnych baz danych umożliwiających dokonywanie samodzielnych obliczeń i analiz. Przeglądy będą wykonywane

w ujęciu półrocznym. Z przeglądów będą sporządzane raporty, będące podstawą do ewentualnych modyfikacji Planu.

Tabela 46. Tabela wskaźników dla Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
Cel projektu	Poprawa jakości życia w małych i średnich polskich gminach: <i>Cel 1. Zarabiaj w Krośnie</i> <i>Cel 2. Mieszkaj w zielonym Krośnie</i> <i>Cel 3. Żyj aktywnie w Krośnie</i> <i>Cel 4. Decyduj o Krośnie</i> <i>Cel 5. Zapraszaj do Krosna</i>	Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem podstawowym na 1000 mieszkańców	osoba	BDL, GUS	Rocznie	2019	2,4 K 2,5 M	2,0 K 2,0 M
		Stopa bezrobocia wśród absolwentów	%	BDL GUS	Rocznie	2019	4,0	3,6
		Udział bezrobotnych zarejestrowanych powyżej roku w ogólnej liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym	%	BDL GUS	Rocznie	2019	0,7	0,7
		Różnica liczby mieszkańców w wieku 10-24 i 50-64 lat na 1000 mieszkańców gminy	osoba	BDL GUS	Rocznie	2019	-54,8	-51,0
		Zmiana liczby ludności w okresie 5 lat na 1000 ludności (w roku bazowym)	punkty procentowe	Ewidencja gminna/BDL GUS	Rocznie	2019	-0,3	0,2
		Saldo migracji osób w wieku 15-39 lat na 1000 osób	osoba	Ewidencja gminna/BDL GUS/MRL	Rocznie	2018	-6,45	0,2
		Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność profesjonalną, naukową i techniczną na 1000 zarejestrowanych podmiotów	szt.	Ewidencja gminna/BDL GUS	Rocznie	2019	115	125

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
		gospodarczych (PKD: sekcja M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna)						
		Relacja liczby nowo rejestrowanych przedsiębiorstw do wyrejestrowanych w CEIDG	%	CEIDG	Rocznie	2019	1,5	1,7
		Udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem	%	BDL GUS	Rocznie	2019	1,5	1,7
		Subiektywna ocena perspektyw mieszkania w Krośnie dla młodych ludzi (<i>Jak oceniasz perspektywy dla młodych ludzi w Krośnie?</i>)	Indywidualna skala zastosowana przez Miasto (ocena bardzo dobra, dobra)	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	6,0	15,0
		Subiektywna ocena jakości życia w Krośnie (<i>Jak oceniasz jakość życia w Krośnie?</i>)	Indywidualna skala zastosowana przez Miasto (ocena bardzo dobra, dobra)	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	59,0	67,0
		Liczba inwestycji zmierzających do poprawy stanu powietrza	Szt.	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	5

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
		Liczba przeprowadzonych działań zachęcających młodych ludzi w wieku 15-29 lat do udziału w edukacji zawodowej lub praktykach/stażach w lokalnych przedsiębiorstwach	szt.	Raport Koordynatora projektu	Półrocznie	2019	0	100
		Długość ścieżek rowerowych wybudowanych w gminie	km	BDL / GUS	Rocznie	2019	21,6	23,8
		Liczba dni w roku charakteryzujących się dobrą jakością powietrza spełniającą normy UE w danej gminie;	dzień	Raport WIOŚ	Rocznie	2019	wartość do podania po wyborze do dofinansowania	+ 15%
		Poziom zadowolenia osób uczestniczących w konsultacjach społecznych na poziomie lokalnym z jakości tych konsultacji;	Indywidualna skala zastosowana przez Miasto (1-6)	Raport z badań mieszkańców	Półrocznie	2019	0	≥4
Rezultat 1	Opracowany Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030	Odsetek pracowników ze znajomością procedur/procesu przygotowywania Planu Rozwoju Lokalnego	%	Raport Koordynatora projektu	Jednorazowo na koniec XII 2020	2019	0	15,0
		Wdrożone podstawy pod systemowe i zintegrowane	Tak/Nie	Raport Koordynatora projektu	Jednorazowo na koniec XII 2020	2019	NIE	TAK

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
		zarządzanie Miastem						
Produkt 1.1	Przeprowadzone szkolenie w zakresie przygotowywania Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030	Liczba pracowników administracji lokalnej przeszkolonych w przygotowywaniu Planu Rozwoju Lokalnego (w podziale na płeć)	osoby	Lista obecności	Jednorazowo na koniec XII 2020	2019	0K 0M	10 K 10 M
Produkt 1.2	Przeprowadzone konsultacje z zakresu Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030	Liczba mieszkańców gminy, którzy uczestniczyli w konsultacjach społecznych dotyczących Planu Rozwoju Lokalnego (w podziale na płeć i wiek)	osoby	Lista obecności / metryczka konsultacji elektronicznych	Jednorazowo na koniec XII 2020	2019	0K 0M	1000 K 1000 M
Rezultat 2	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie poziomu rozwoju gospodarki innowacyjnej - Profesjonalne kadry - silna gospodarka. Łączymy siły, by kształcić efektywniej	Liczba utworzonych miejsc pracy w danej gminie (w podziale na płeć i wiek);	sztuka	Dane GUS	Rocznie	2019	0K 0M	5 K 5 M
		Liczba osób bezrobotnych, które założyły własną firmę	osoba	Dane GUS	Rocznie	2019	0 K 0 M	1 K 1 M
		Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w sektorze usług finansowych (PKD: sekcja K działalność finansowa i ubezpieczeniowa)	sztuka	CEIDG	Rocznie	2019	0	20

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
		Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego	sztuka	CEIDG	Rocznie	2019	0	5
Produkt 2.1.	Zorganizowane studia dualne na kierunku Automatyka i robotyka	Liczba osób objętych kształceniem w ramach studiów dualnych	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie / rok akademicki	2019	0	12
Produkt 2.2.	Kompleksowy program treningów i warsztatów mających na celu rozwój umiejętności miękkich oraz kompetencji młodzieży mieszkającej w Krośnie	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych – treningów i warsztatów	godzina	Raport Koordynatora projektu	Rocznie / rok akademicki	2019	0	2700
Produkt 2.3.	Cykl szkoleń zawodowych „Zostać rzemieślnikiem” skierowanych do mieszkańców Krosna, również z niepełnosprawnością	Liczba zrealizowanych szkoleń zawodowych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	16
Produkt 2.4.	Zdobycie doświadczenia i umiejętności z KPU w Krośnie – wykłady dla uczniów szkół średnich, konkursy naukowe „escape room”, hackatony, konkursy dla przyszłych inżynierów	Liczba zorganizowanych wydarzeń	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	44
Produkt 2.5.	Spopularyzowane zainteresowania techniczne, informatyczne, matematyczno-przyrodnicze wśród uczniów szkół podstawowych	Liczba uczestników, którzy podnieśli kompetencje w ramach zajęć dla uczniów klas 1-4: 90 Liczba uczestników, którzy podnieśli kompetencje w ramach zajęć dla uczniów klas 5-8: 65	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0 (klasy 1-4) 0 (klasy 5-8)	90 (klasy 1-4) 65 (klasy 5-8)
Produkt 2.6.	Spopularyzowane zainteresowania techniczne, informatyczne, matematyczno-przyrodnicze wśród	Liczba zajęć organizowanych dla uczniów szkół	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	100

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
	uczniów szkół podstawowych – część inwestycyjna – zakup materiałów niezbędnych dla organizacji zajęć politechnicznych	podstawowych						
Produkt 2.7.	Młodzi bliżej biznesu – turniej młodej strefy biznesu, organizacja targów pracy, seminaria branżowe	Liczba wydarzeń organizowanych przez uczelnię	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	9
Produkt 2.8.	Młodzi bliżej biznesu – utworzona mobilna pracownia przedsiębiorczości	Liczba utworzonych mobilnych laboratoriów przedsiębiorczości	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 2.9.	Młodzi bliżej biznesu – zakupione wyposażenie niezbędne do organizacji targów pracy	Liczba zakupionego wyposażenie niezbędne do organizacji targów	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 2.10.	Zdobywaj doświadczenie i umiejętności z KPU w Krośnie – zakupiony sprzęt do organizacji hackatonów	Liczba zakupionego sprzętu niezbędnego do organizacji hackatonów	sztuka	Raport Koordynatora projektu				8
Rezultat 3	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie poziomu rozwoju gospodarki innowacyjnej -Współpraca zamiast konkurencji. Przedsiębiorcy razem	Liczba utworzonych miejsc pracy w danej gminie (w podziale na płeć i wiek);	sztuka	Dane GUS	Rocznie	2019	0K 0M	5 K 5M
		Liczba osób bezrobotnych, które założyły własną firmę	osoba	Dane GUS	Rocznie	2019	0K 0M	1 K 1 M
Produkt 3.1.	Networking lokalnych przedsiębiorców	Liczba przedsiębiorców wpisanych do bazy Lokalnych, Aktywnych, Otwartych przedsiębiorców (LAO)	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	70
Produkt	Uczelnia jako miejsce integrujące	Liczba spotkań z	sztuka	Raport	Rocznie	2019	0	5

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
3.2.	przedsiębiorców	przedsiębiorcami		Koordynatora projektu				
Produkt 3.3.	Wdrożony program Kupuj od swoich!	Liczba wydarzeń marketingowych skierowanych do mieszkańców	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	10
Rezultat 4	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zamieszkać w Krośnie – projektujemy wspólną przestrzeń osiedli	Liczba oddanych do użytkowania lokali mieszkalnych na 1000 mieszkańców	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	4
		Liczba nowych inwestycji spełniających standardy dostępności	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	4
Produkt 4.1.	Partycypacyjnie opracowana kompletna koncepcja zagospodarowania nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe	Liczba koncepcji zagospodarowania nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 4.2.	Dokumentacja na rewitalizację terenów- utworzenie zintegrowanych obiektów sportowo – rekreacyjnych na Osiedlu Traugutta w Krośnie	Liczba mieszkańców uczestniczących w projektowaniu	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	100
Produkt 4.3.	Dokumentacja na budowę zintegrowanych stref aktywności sportowo – rekreacyjnych na Osiedlu Markiewicza w Krośnie	Liczba mieszkańców uczestniczących w projektowaniu	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	100
Produkt 4.4.	Opracowana dokumentacja techniczna zagospodarowania parków kieszonkowych jako zielonych miKROŚNIĘSKICH stref wypoczynkowych	Liczba dokumentacji technicznych zagospodarowania terenów zieleni rekreacyjno-wypoczynkowe w formie parków	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
		kieszonkowych						
Rezultat 5	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie oferty usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: Krosno dla Młodych - projektujemy wspólną przestrzeń	Powierzchnia obiektów infrastruktury kultury/sportu i rekreacji na 1000 mieszkańców	m ²	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	10
		Liczba nowych inwestycji spełniających standardy dostępności	sztuki	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	3
		Liczba osób korzystających z oferty usług nowopowstałej przestrzeni	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	5000
Produkt 5.1.	Opracowana dokumentacja techniczna dla zadania pn. „Budowa skateparku”	Liczba powstałych kompletnych dokumentacji projektowych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 5.2.	Utworzenie Centrum Aktywności Młodzieży	Liczba opracowanych kompletnych dokumentacji technicznych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 5.3.	Opracowany projekt budowy Klubu Studenckiego	Liczba opracowanych dokumentacji technicznych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 5.4.	Wybudowany skatepark	Liczba nowych elementów infrastruktury rekreacyjnej	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
Produkt 5.5.	„Sami o Sobie – utworzenie Centrum Aktywności Młodzieży”	Liczba zmodernizowanych obiektów służących potrzebom młodych i spełniających standardy dostępności	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 5.6.	Zintegrowane różne grupy społeczne poprzez sport i rekreację - część inwestycyjna	Liczba zestawów do uprawy sportu	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	80
Produkt 5.7.	Wybudowany Klub Studencki	Liczba zmodernizowanych obiektów służących potrzebom młodych i spełniających standardy dostępności	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Rezultat 6	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie oferty usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: Wypoczywaj aktywnie w Krośnie – integracja i działania społeczne	Liczba osób korzystających z oferty usług odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	500
		Liczba nowych inwestycji spełniających standardy dostępności	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 6.1.	Zielona przestrzeń w KPU w Krośnie	Liczba przeprowadzonych szkoleń i warsztatów	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	32
Produkt 6.2.	Zintegrowane różne grupy społeczne poprzez sport i rekreację	Liczba zajęć i warsztatów	Godzina lekcyjna	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1000

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
Rezultat 7	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie oferty usług publicznych odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności: Młodzież z inicjatywą	Liczba osób korzystających z oferty usług	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	500
		Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych – wybory prezydentów miast I tura	%	Raport Koordynatora projektu	Co 5 lat	2018	50,25	+ 3,0
Produkt 7.1.	Twórcze umysły – rozwijanie kreatywności krośnieńskich dzieci i młodzieży	Liczba godzin cyklicznych zajęć	godzina	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	800
Produkt 7.2.	Wdrożony model organizatorów społecznościowych	Liczba wydarzeń promujących aktywność obywatelską	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 7.3.	„Sami o Sobie – Centrum Aktywności Młodzieży”	Liczba uczestników	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	800
Rezultat 8	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie atrakcyjności Krosna jako miejsca do życia: Zielone Krosno – świadomi mieszkańcy	Udział powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni gminy	%	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	+0,1
		Liczba nowych inwestycji spełniających standardy dostępności	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	5
Produkt 8.1.	Opracowany Plan Adaptacji do zmian klimatu dla Miasta Krosna	Liczba opracowanych dokumentów strategicznych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
Produkt 8.2.	Aktywni eko-seniorzy uczą się i dzielą doświadczeniem	Liczba spotkań warsztatowych kierowanych do mieszkańców	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	12
Produkt 8.3.	Mieszkańcy mający wiedzę w zakresie segregacji odpadów i racjonalnego korzystania ze środowiska	Liczba uczestników zajęć edukacyjnych	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	300
Produkt 8.4.	Zrewitalizowane/urządzone tereny zieleni wraz z rozbudową drzewostanu	Powierzchnia nowych terenów zadrzewionych	m ²	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	600
Produkt 8.5.	Myślę-Oddycham-Żyję w Krośnie	Liczba przeprowadzonych warsztatów (lekcji) w szkołach w zakresie ekologii i ochrony środowiska w szkołach podstawowych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	150
Rezultat 9	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie rozpoznawalności różnorodnej oferty turystycznej Krosna Krosno wielu ścieżek – nowoczesny marketing partycypacyjny	Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w sekcji R dział 90 PKD na 1000 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	+0,5
		Liczba działań informacyjno-promocyjnych gminy	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	5

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
Produkt 9.1.	Stworzona baza Zasobów Ziemi Krośnieńskiej	Liczba stworzonych interaktywnych stron internetowych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 9.2.	Stworzone turystyczne ścieżki narracyjne	Liczba tematycznych ścieżek narracyjnych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	12
Produkt 9.3.	Stworzona aplikacja obsługująca turystyczne ścieżki narracyjne	Liczba stworzonych aplikacji mobilnych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 9.4.	Kampania promocyjna „KROSNO WIELU ŚCIEŻEK”	Liczba billboardów outdoorowych w wybranych miastach wojewódzkich	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	30
Rezultat 10	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie rozpoznawalności różnorodnej oferty turystycznej Krosna: Krosno – Miasto Szkła. Historia światłem malowana	Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w sekcji R dział 90 PKD na 1000 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	+0,5
		Liczba działań informacyjno-promocyjnych gminy	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	5
Produkt 10.1.	Historia światłem malowana - produkt turystyczny łączący naturalne walory miasta i jego historię z nowoczesnym sposobem iluminacji zabytków	Liczba iluminowanych obiektów	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	15

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
Produkt 10.2.	Światło i dźwięk” - linearny mapping laserowy do pokazów spektakli multimedialnych	Liczba scenariuszy spektakli laserowych przestrzennych i graficznych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	9
Produkt 10.3.	Historia światłem malowana – działania miękkie – spektakle tematyczne „światło i dźwięk”, warsztaty teatralne, taneczne, plastyczne	Liczba zrealizowanych warsztatów nawiązujących do historii miasta	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	6
Produkt 10.4.	Historia światłem malowana – opracowany projekt iluminacji zabytków	Liczba opracowanych kompletnych dokumentacji technicznych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Rezultat 11	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie atrakcyjności Krosna jako miejsca do życia: Zielone Krosno – urządzamy tereny zieleni	Udział powierzchni parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni gminy	%	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	+0,05
		Liczba nowych inwestycji spełniających standardy dostępności	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	7
Produkt 11.1.	Zagospodarowany skwer przy ul. Chopina w Krośnie jako park sensoryczny	Liczba nowych terenów rekreacyjno-wypoczynkowych dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1
Produkt 11.2.	Zrewitalizowany zabytkowy park przy ul. Piastowskiej w Krośnie	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	1

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
Produkt 11.3.	Utworzone parki kieszonkowe jako zielone MIKROśnieńskie strefy wypoczynkowe	Liczba przygotowanych terenów rekreacyjno-wypoczynkowych w formie parków kieszonkowych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	3
Produkt 11.4.	Utworzony ogród hortiterapeutyczny - szklarnia całoroczna oraz otwarty ogród służący realizacji innowacyjnych warsztatów hortiterapeutycznych	Liczba obiektów służących zwiększeniu dostępu mieszkańców do obszarów zielonych	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	2
Rezultat 12	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie atrakcyjności Krosna jako miejsca do życia: Jestem z Krosna, znam moje miasto	Liczba działań informacyjno-promocyjnych gminy	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	4
Produkt 12.1.	Krośnianie krośnianom – warsztaty tradycji	Liczba uczestników warsztatów	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	200
Produkt 12.2.	Zrealizowany program edukacji regionalnej i lokalnej poprzez fotografię	Liczba uczestników programu	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	45
Rezultat 13	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie atrakcyjności Krosna jako miejsca do życia: Wdrożone pilotażowe rozwiązania w ofercie edukacyjnej miasta	Liczba młodych ludzi w wieku 15-29 kończących edukację zawodową lub praktyki/staże w lokalnych przedsiębiorstwach (publicznych i prywatnych) w danej gminie (w podziale na płeć);	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0 K 0 M	4 K 6 M

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
		Liczba osób w wieku 15- z usług w zakresie 29 lat, które korzystały z poradnictwa zawodowego w ramach publicznych służb zatrudnienia PSZ	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	20
Produkt 13.1.	Kadra przygotowana do wsparcia w planowaniu kariery zawodowej	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w postaci szkolenia w zakresie doradztwa zawodowego	Osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	19
Produkt 13.2.	Dostępna specjalistyczna pomoc psychologiczno-pedagogiczna w celu przeciwdziałania zaburzeniom u dzieci i młodzieży	Liczba uczniów korzystających z pomocy psychologiczno-pedagogicznej	osoba	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	25
Rezultat 14	Wdrożony Plan Rozwoju Lokalnego Zwiększenie poziomu rozwoju gospodarki innowacyjnej - Krosno mistrzów rzemiosła	Liczba utworzonych miejsc pracy w danej gminie (w podziale na płeć i wiek);	sztuka	Dane GUS	Rocznie	2019	0K 0M	5 K 5M
		Liczba osób bezrobotnych, które założyły własną firmę	osoba	Dane GUS	Rocznie	2019	0K 0M	1 K 1 M
Produkt 14.1.	„Zagłównij do Cechu” – cykl warsztatów rzemieślniczych skierowanych do mieszkańców Krosna i turystów	Liczba zorganizowanych spotkań - warsztatów	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	60
Produkt 14.2.	Jarmark Rzemieślniczy – doroczne święto zraszające rzemieślników, mieszkańców i turystów na krośnieńskim Rynku	Liczba zorganizowanych wydarzeń	sztuka	Raport Koordynatora projektu	Rocznie	2019	0	2

Poziom wskaźnika	Nazwa	Wskaźnik	Jednostka miary	Źródło weryfikacji	Częstotliwość raportowania	Rok bazowy	Wartość bazowa	Wartość docelowa
Rezultat 15	Kadra przygotowana do wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030	Liczba pracowników administracji lokalnej przeszkolonych we wdrażaniu Planu Rozwoju Lokalnego (w podziale na płeć)	osoby	Lista obecności	Jednorazowo na koniec XII 2021	2019	0	10 K 10 M

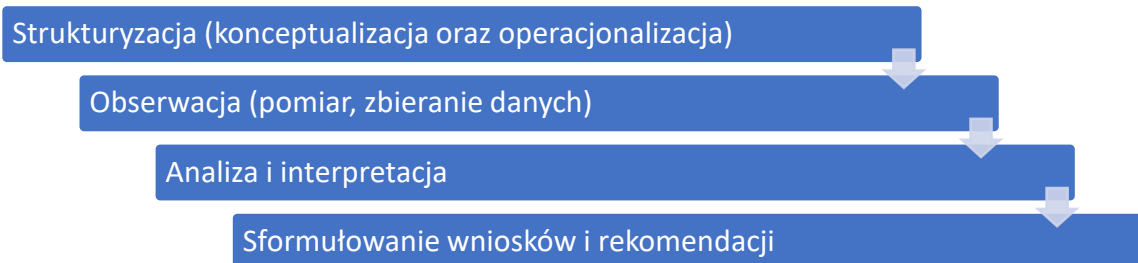
Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem *Listy wskaźników obowiązkowych*

Ewaluacja

Ważnym aspektem zapewnienia odpowiedniej jakości wdrażania *Planu Rozwoju Lokalnego* będzie prowadzenie procesu ewaluacji. Proces ewaluacji będzie prowadzony z uwzględnieniem założeń nawiązujących do dwóch paradygmatów: ewaluacji opartej na teorii (ang. *Theory based evaluation*) oraz ewaluacji partycypacyjnej.

W aspekcie **metodologicznym** przyjmowanie założeń **ewaluacji opartej na teorii** będzie polegało na stosowaniu standardów prowadzenia i realizacji badań zgodnie logiką procesu badawczego począwszy od etapu strukturyzacji problematyki badawczej (obejmującej konceptualizację oraz operacjonalizację) poprzez fazę obserwacji, a następnie fazę analizy i interpretacji danych. Mając na uwadze specyfikę badań ewaluacyjnych szczególnie istotne znaczenie będzie posiadało formułowanie trafnych, użytecznych i możliwych do wdrożenia rekomendacji.

Rysunek 19. Etapy realizacji badania ewaluacyjnego

Źródło: opracowanie własne

W odniesieniu do fazy obserwacji szczególną rolę będą odgrywać dane pochodzące z systemu monitoringu, stanowiąc wyjściowy materiał do pogłębionych analiz prowadzonych w ramach badań ewaluacyjnych.

W aspekcie **teoretycznym** przyjmowanie założeń ewaluacji opartej na teorii będzie polegało na odwoływaniu się do koncepcji z zakresu rozwoju instytucjonalnego oraz rozwoju lokalnego, ale także do **teorii zmiany** i wynikającej z niej **logiki interwencji publicznej**. Horyzontalnym założeniem tak rozumianych badań ewaluacyjnych jest poszukiwanie powiązań przyczynowo-skutkowych pomiędzy poszczególnymi elementami interwencji. Celem wdrażania interwencji publicznej, jaką jest *Plan Rozwoju Lokalnego*, jest spowodowanie pozytywnej zmiany społeczno-gospodarczej w obszarze uznanym za problemowy. Aby pożądana zmiana mogła zaistnieć, niezbędne jest podjęcie konkretnych działań. Odwołanie się do teorii zmiany pozwala na zidentyfikowanie mechanizmów przyczynowo-skutkowych zachodzących pomiędzy zaplanowanymi działaniami a pożądanymi zmianami. Na tej podstawie budowana jest logika interwencji, oparta na następującym założeniu: jeżeli zaangażujemy określone zasoby do realizacji zaplanowanych działań, to wyprodukujemy produkty i rezultaty, które wywołają pozytywną zmianę społeczno-gospodarczą i dzięki temu przyczynimy się do rozwiązania zdiagnozowanego problemu. Innymi słowy, na model logiczny interwencji składają się następujące podstawowe elementy ułożone w ciąg logiczny:

Rysunek 20. Logika interwencji nawiązująca do teorii zmiany

Źródło: Opracowanie własne

Przyjmowanie założeń **ewaluacji partycypacyjnej** będzie polegało na angażowaniu interesariuszy w każdą fazę realizacji procesu ewaluacji od zaprojektowania badania ewaluacyjnego poprzez jego realizację aż po sformułowanie wniosków i rekomendacji, a następnie wdrożenie sformułowanych rekomendacji i ocenę ich skutków. W tym zakresie szczególną rolę będą odgrywać Rada Rozwoju oraz Zespół Miejski, w których skład wchodzi m.in. reprezentanci, mieszkańców, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców.

Stosowane będą różne rodzaje ewaluacji. Ze względu na podmiot realizujący badanie ewaluacyjne będą stosowane zarówno ewaluacje **wewnętrzne** (tj. przez podmioty zaangażowane we wdrażanie *Planu*) oraz **ewaluacje zewnętrzne** realizowane przez zewnętrzne ośrodki badawcze wyłonione w ramach postępowań o udzielenie zamówienia. Ze względu na czas realizacji badania będą prowadzone **ewaluacje *ex ante*** (przed realizacją ewaluowanego przedsięwzięcia), **ewaluacje *ex post*** (po realizacji ewaluowanego przedsięwzięcia) oraz **ewaluacje *on going*** (w trakcie realizacji ewaluowanego przedsięwzięcia).

Proces ewaluacji będzie prowadzony z zastosowaniem różnorodnych **metod i technik** badań ewaluacyjnych zarówno ilościowych jak i jakościowych, spośród których jako przykładowe można wymienić: ankiety internetowe (CAWI) oraz audytoryjne, indywidualne i telefoniczne wywiady pogłębione (IDI/TDI), zogniskowane wywiady grupowe (FGI), panele ekspertów, studia przypadku, ilościową oraz jakościową analizę danych zastanych, spacery badawcze, UX (user experience), audyty dostępności.

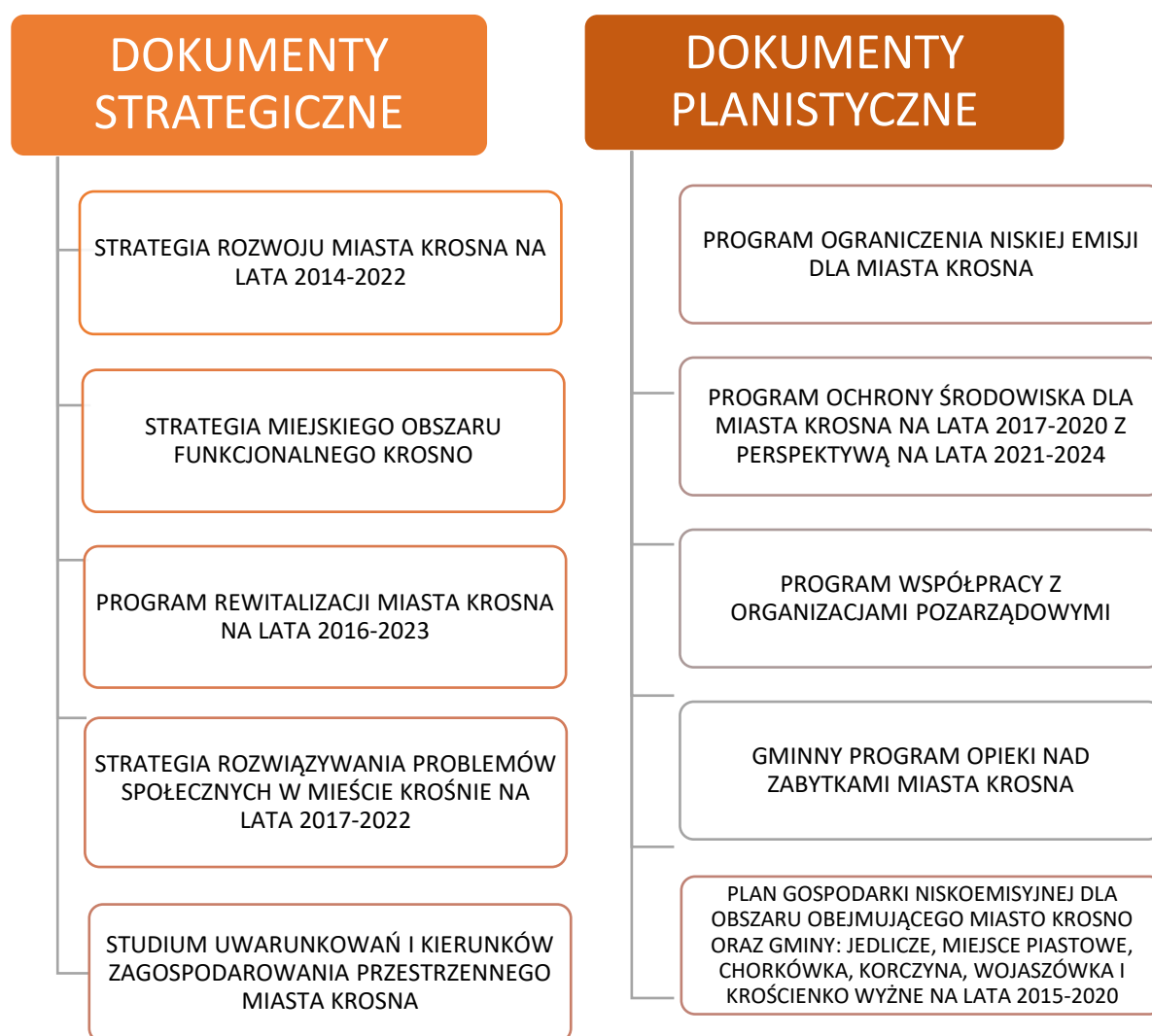
Proces projektowania i realizacji badań ewaluacyjnych będzie przebiegał z uwzględnieniem **kryteriów ewaluacyjnych**:

- trafności,
- użyteczności,
- skuteczności,
- efektywności,
- trwałości,
- partycypacji,
- spójności.

Proces ewaluacji będzie prowadzony nie tylko w odniesieniu do poziomu *Planu*, ale także w odniesieniu do poziomu działań czy przedsięwzięć.

12. Powiązanie Planu Rozwoju Lokalnego z dokumentami strategicznymi i planistycznymi miasta

Nowa ścieżka rozwoju miasta zaprojektowana w ramach *Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030 „Kreujemy + Rozwijamy + Ożywiamy + Stymulujemy + Nakreślamy + Odmieniamy = KROSNO”*, odwołuje się do najważniejszych dokumentów strategicznych i planistycznych Miasta Krosna.

Źródło: opracowanie własne

Strategia Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2022

Strategia Rozwoju Miasta Krosna na lata 2014-2022 to zasadniczy dokument strategiczny miasta, który określa wizję miasta, najważniejsze cele, priorytety i kierunki działań. *Plan Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030* wykazuje **zgodność ze wszystkimi trzema obszarami strategicznymi** oraz przypisanymi im priorytetami i celami strategicznymi:

- **Obszar 1. Konkurencyjna gospodarka.** Priorytet 1: Przedsiębiorczość, której celem jest tworzenie systemu wsparcia i warunków do rozwoju przedsiębiorczości oraz powstawania nowych miejsc pracy. Program wpisuje się również w znajdujący się

w tym obszarze Priorytet 2: Turystyka, którego celem jest podniesienie atrakcyjności turystycznej miasta.

- **Obszar 2. Kapitał ludzki i społeczny.** Priorytet 1: Zdrowie, którego celem podejmowanie działań na rzecz poprawy stanu zdrowia mieszkańców. Ponadto PRL wpisuje się również Priorytet 2: Sport i rekreacja – cel: wzrost aktywności fizycznej mieszkańców, Priorytet 3: Edukacja – cel: podnoszenie jakości kształcenia i wychowania, Priorytet 4: Kultura i dziedzictwo kulturowe – cel: wzrost uczestnictwa i wyrównywanie szans w dostępie do kultury i dziedzictwa kulturowego, Priorytet 5: Aktywność społeczna – cel: zwiększenie aktywności społecznej oraz Priorytet 6: Bezpieczeństwo, którego celem jest zwiększenie bezpieczeństwa i porządku publicznego.
- **Obszar 3. Przestrzeń i środowisko.** Priorytet 1: Dostępność komunikacyjna - cel: zwiększenie efektywności układu komunikacyjnego, Priorytet 2: Przestrzeń miejska – cel: kształtowanie funkcjonalnej i estetycznej przestrzeni miejskiej podnoszącej jakość życia mieszkańców, Priorytet 3: Ochrona środowiska – cel: poprawa stanu środowiska i efektywności energetycznej oraz Priorytet 4: Społeczeństwo informacyjne, którego celem jest wzrost wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych.

Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno

Niniejszy Program przyczynia się do wypełniania celów Strategii Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Krosno. Strategiczne kierunki działań planowane na obszarze MOF będą realizowane poprzez Program Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna w następujących obszarach strategicznych:

- **Priorytet 1: Turystyka** oraz cele szczegółowe: 1. Promocja walorów turystycznych terenu MOF Krosno; 2. Kreowanie atrakcyjnej oferty turystycznej MOF Krosno; 3. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej służące poprawie jej estetyki i funkcjonalności.
- **Priorytet 3: Przedsiębiorczość, rynek pracy i nowoczesny przemysł** – cele szczegółowe: 1. Wzrost poziomu przedsiębiorczości i poprawa uwarunkowań jej rozwoju; 2. Tworzenie warunków dla rozwoju innowacyjnego przemysłu; 3. Wzrost poziomu samozatrudnienia i powstanie nowych miejsc pracy na terenie gmin MOF Krosno.
- **Priorytet 4: Infrastruktura komunikacyjna** – cel szczegółowy 6. Rozwój alternatywnych form transportu publicznego - ruchu rowerowego.
- **Priorytet 5: Ochrona środowiska** – cele szczegółowe: 1. Rozwój systemu gospodarki odpadami; 2. Ograniczenie niskiej emisji; 3. Uporządkowanie i rozbudowa systemu gospodarki wodno-ściekowej; 4. Wzrost efektywności energetycznej i rozwój niskoemisyjnych źródeł energii; 5. Upowszechnienie edukacji ekologicznej wśród społeczności lokalnej; 6. Zachowanie bioróżnorodności biologicznej i krajobrazowej na terenie MOF Krosno.

- **Priorytet 6: Kultura i dziedzictwo kulturowe** – cel szczegółowy: 2. Organizacja i promocja wydarzeń kulturalnych.
- **Priorytet 7: Edukacja** – cel szczegółowy: Rozwój edukacji na kierunkach zawodowych zgodnych z potrzebami rynku pracy, we współpracy z pracodawcami.
- **Priorytet 8: Zdrowie** – cele szczegółowe: 1. Upowszechnienie edukacji prozdrowotnej wśród mieszkańców MOF Krosno; 3. Aktywizacja sportowo-rekreacyjna mieszkańców MOF Krosno.
- **Priorytet 9: Bezpieczeństwo** – cele szczegółowe: 2. Zwiększenie odporności na zagrożenia wynikające ze zmian klimatu występujących na terenie MOF Krosno; 4. Integracja społeczna młodzieży.

Program Rewitalizacji Miasta Krosna na lata 2016-2023

Niniejszy dokument wypełnia następujące cele Programu Rewitalizacji Miasta Krosna na lata 2016-2023:

- **Cel Strategiczny 1: Wzmocnienie integracji społecznej i aktywności zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji** – cel operacyjny nr 1.2: Wzrost integracji społecznej.
- **Cel Strategiczny 2: Wsparcie dziedzictwa kulturowego poprzez remonty, modernizację, konserwację i nadanie nowych funkcji społecznym obiektom publicznym** – cel operacyjny 2.1: Zachowanie i popularyzacja lokalnej kultury oraz wsparcie działań społecznych instytucji kulturalnych; cel operacyjny 2.2: Wsparcie techniczne działalności instytucji społecznych.
- **Cel Strategiczny 3: Kształtowanie atrakcyjnej przestrzeni publicznej** - cel operacyjny 3.2: Wsparcie publicznej infrastruktury związanej z rozwojem funkcji turystyczno-rekreacyjnej Miasta.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w mieście Krośnie na lata 2017-2022

Niniejszy dokument wykazuje spójność z celami Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w mieście Krośnie na lata 2017-2022:

- Cel Strategiczny Nr 3: Podejmowanie działań na rzecz seniorów – cel operacyjny 2: aktywizacja osób starszych.
- Cel Strategiczny Nr 4: Ochrona zdrowia - cel operacyjny nr 1: propagowanie profilaktyki zdrowotnej; cel operacyjny nr 2: upowszechnianie zdrowego stylu życia wśród mieszkańców miasta Krosna.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Krosna

Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030 jest zgodny ze Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krosna, przyjętym Uchwałą Nr LIX/1340/14 Rady Miasta Krosna z dnia 27 czerwca 2014 r. (z późniejszą zmianą dokumentu: Zmiana Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Krosna uchwałą Rady Miasta Krosna Nr XXXV/708/16 z dnia 28 października 2016 r.).

Studium jest wyrazem polityki przestrzennej miasta. Określa jak w sposób racjonalny i zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju gospodarować przestrzenią. Kierunki określone w Programie Rozwoju Lokalnego, mające swoje odniesienie do zagadnień przestrzennych są spójne ze Studium.

Spójność z Planem Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030 „Kreujemy + Rozwijamy + Ożywiamy + Stymulujemy + Nakreślamy + Odmieniamy = KROSNO” wykazują również inne dokumenty planistyczne, w tym strategie sektorowe, programy i plany szczegółowe, m.in.: Program Ochrony Środowiska, Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi, Program Opieki nad Zabytkami, Plan Gospodarki Niskoemisyjnej.

13. Wykaz załączników

- 1) Skład Zespołu Miejskiego ds. opracowania Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030.
- 2) Skład Rady Rozwoju Krosna.
- 3) Karty działań i przedsięwzięć podstawowych w ramach Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030.
- 4) Macierz ryzyka.
- 5) Szczegółowa analiza finansowa.
- 6) Streszczenie Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030.

Spis rysunków

Rysunek 1. Lokalizacja Krosna na mapie Polski	5
Rysunek 2. Lokalizacja Krosna na mapie województwa podkarpackiego	6
Rysunek 3. Dziedzictwo kulturowe miasta	12
Rysunek 4. Dziedzictwo kulturowe miasta w oczach mieszkańców – chmura tagów.....	12
Rysunek 5. Obszary o dużym bogactwie przyrodniczym w sąsiedztwie Krosna	14
Rysunek 6. Bieguny wzrostu w województwie podkarpackim.....	16
Rysunek 7. Oferta miejskich instytucji kultury w 2019 r.	45
Rysunek 8. Oferta miejskich instytucji działających w obszarze sportu i rekreacji w 2019 r.....	46
Rysunek 9. Sieć ścieżek rowerowych w Krośnie.....	90
Rysunek 10. Kierunki rozwoju systemu komunikacji miasta Krosna.....	91
Rysunek 11. Kierunki zagospodarowania przestrzennego, kształtowanie struktury przestrzennej miasta.....	95
Rysunek 12. Mapowanie interesariuszy – użytkowników miasta	163
Rysunek 13. Mapowanie interesariuszy – dostawcy usług	164
Rysunek 14. Wizja Krosna według Rady Rozwoju	183
Rysunek 15. Struktura wdrażania Planu Rozwoju Lokalnego.....	264
Rysunek 16. Procedura modyfikacji Planu Rozwoju Lokalnego	265
Rysunek 17. Komponenty systemu monitorowania Planu Rozwoju Lokalnego	266
Rysunek 18. Przebieg procesu monitorowania	267
Rysunek 19. Etapy realizacji badania ewaluacyjnego	285
Rysunek 20. Logika interwencji nawiązująca do teorii zmiany	286

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności Krosna ogółem 1998-2019	22
Wykres 2. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym 14 lat i mniej (1998-2019).....	22
Wykres 3. Liczba ludności w wieku produkcyjnym (1998-2019).....	23
Wykres 4. Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym (1998-2019).....	23
Wykres 5. Zmiana liczby ludności Krosna w grupach wieku 1998-2019 (1998=100%)	24
Wykres 6. Prognoza liczby ludności w ekonomicznych grupach wieku 2020-2040	26
Wykres 7. Liczba urodzeń żywych i zgonów ogółem w Krośnie w latach 1998-2019	27
Wykres 8. Przyrost naturalny w Krośnie ogółem 1998-2019	27
Wykres 9. Napływ i odpływ ludności Krosna ogółem 1998-2019	28
Wykres 10. Saldo migracji w Krośnie na 1 000 osób 1998-2019.....	29
Wykres 11. Wskaźnik syntetyczny dla obszaru: sytuacja demograficzna	30
Wykres 12. Wskaźniki szczegółowe dla podobszaru struktura wieku mieszkańców	31
Wykres 13. Odpływ ludności Krosna na wieś wewnątrz województwa.....	33
Wykres 14. Frekwencja wyborcza - wybory prezydentów miast, 1 tura (w %).....	34
Wykres 15. Organizacje społeczne na 1 000 mieszkańców.....	35
Wykres 16. Liczba uczestników imprez kulturalnych na 1000 mieszkańców	36
Wykres 17. Problemy osób starszych w Krośnie (w %)	39
Wykres 18. Aktywność społeczna seniorów w Krośnie (w %)	39
Wykres 19. Liczba osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej z tytułu:	40
Wykres 20. Liczba osób korzystających z form wsparcia z pomocy społecznej	40
Wykres 21. Poczucie wpływu na wpływu na współzrządzenie miastem (w %)	41
Wykres 22. Ocena działań władz Miasta Krosna (Prezydenta Miasta, Rady Miasta) w obszarach	42
Wykres 23. Wskaźnik syntetyczny dla obszaru: dostępność i jakość usług oraz infrastruktury.....	46
Wykres 24. Dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych w gminie - wskaźnik syntetyczny.....	51
Wykres 25. Wskaźnik odsetek ogółu mieszkań wyposażonych w jakościowe wyposażenia mieszkania	53
Wykres 26. Liczba oddanych mieszkań przez TBS Krosno	55
Wykres 27. Wskaźniki szczegółowe dla podobszaru bezpieczeństwo osobiste, dotyczące życia i majątku mieszkańców	57
Wykres 28. Wskaźniki szczegółowe dla podobszaru bezpieczeństwo zdrowotne	58
Wykres 29. Zgony z powodu zachorowania na nowotwory i choroby układu krążenia oraz na choroby układu oddechowego na 1 000 mieszkańców	59
Wykres 30. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców (1998-2018)62	

Wykres 31. Podmioty gospodarcze nowo zarejestrowane i wyrejestrowane (2009-2019).....	64
Wykres 32. Wartość produkcji sprzedanej przemysłu ogółem i na 1 mieszkańca (podmioty o liczbie pracujących pow. 9 os.) (w PLN)	64
Wykres 33. Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca (w PLN)	65
Wykres 34. Wartość brutto środków trwałych w przedsiębiorstwach na 1 mieszkańca (w PLN).....	65
Wykres 35. Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w sektorze usług finansowych na 1 000 zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (sekcja K działalność finansowa i ubezpieczeniowa)	67
Wykres 36. Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora kreatywnego w liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem – średnia trzyletnia	69
Wykres 37. Odsetek zatrudnionych w sekcjach: G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S do ogółu zatrudnionych	70
Wykres 38. Liczba kobiet i mężczyzn w pięcioletnich grupach wiekowych opuszczających rynek pracy	73
Wykres 39. Ludność w wieku 0-24 lata	73
Wykres 40. Różnica liczby mieszkańców w wieku 10-24 i 50-64 lat na 1 000 mieszkańców	74
Wykres 41. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Krośnie.....	75
Wykres 42. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w wybranych miastach w relacji do średniej krajowej (Polska=100).....	76
Wykres 43. Mediana wynagrodzeń pracujących ogółem.....	76
Wykres 44. Wskaźnik Rozwoju Krosna - Wymiar środowiskowy	81
Wykres 45. Rozkład wartości wskaźników obszaru lokalne środowisko przyrodnicze	82
Wykres 46. Przekroczenia dobowe pyłu PM10 w Krośnie (2013-2019).....	84
Wykres 47. Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych na 1 km ² powierzchni powiatu w ciągu roku (kg/r na 1 km ²)	85
Wykres 48. Zanieczyszczenia pyłowe zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w % zanieczyszczeń wytworzonych.....	86
Wykres 49. Długość ścieżek rowerowych (w km)	90
Wykres 50. Ludność na 1 km ² powierzchni gminy	98
Wykres 51. Wskaźnik Rozwoju - Wymiar finansowania rozwoju miasta	100
Wykres 52. Wartość brutto aktywów trwałych oraz wartość brutto środków trwałych w latach 2014-2019 (w PLN)	101
Wykres 53. Wskaźnik statyczny dla Krosna dla Obszaru – Sytuacja finansów lokalnych – zdolność finansowania rozwoju	102
Wykres 54. „Wskaźnik samofinansowania” - udział nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych w wydatkach majątkowych w latach 2002-2019	105
Wykres 55. Liczba uczestników imprez kulturalnych na 1 000 mieszkańców	110
Wykres 56. Turyści korzystający z noclegów na 1 000 ludności.....	111
Wykres 57. Noclegi udzielone turystom krajowym w turystycznych obiektach noclegowych ogółem na 10 tys. mieszkańców	112
Wykres 58. Noclegi udzielone turystom zagranicznym w turystycznych obiektach noclegowych na 10 tys. mieszkańców	112
Wykres 59. Turyści zagraniczni odwiedzający Krosno według wybranych krajów	113
Wykres 60. Ocena dojrzałości miasta inteligentnego	117
Wykres 61. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku (1998-2019)	124
Wykres 62. Struktura źródeł finansowania działań podstawowych i uzupełniających uwzględnianych w budżecie	243
Wykres 63. Relacja z art. 243 uofp przed i po uwzględnieniu działań podstawowych i uzupełniających uwzględnianych w budżecie.....	243
Wykres 64. Wynik operacyjny (art. 242 uofp) przed i po uwzględnieniu działań podstawowych i uzupełniających uwzględnianych w budżecie.....	244

Spis tabel

Tabela 1. Udział wsparcia w ramach 1% na OPP.....	36
Tabela 2. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	54
Tabela 3. Przestępstwa stwierdzone przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych.....	56
Tabela 4. Podmioty gospodarcze wg klas wielkości	63
Tabela 5. Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD 2007	63

Tabela 6. Stan zainwestowania terenów Strefy Inwestycyjnej „Krosno – Lotnisko”	66
Tabela 7. Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP Krosno oraz stopa bezrobocia w 2020 r.	70
Tabela 8. Wskaźnik udziału pracujących mieszkańców w wieku produkcyjnym	72
Tabela 9. Aktywność ekonomiczna mieszkańców w wieku do 26 roku	77
Tabela 10. Aktywność ekonomiczna mieszkańców	77
Tabela 11. Dochody mieszkańców z różnych form aktywności (relacja kwoty dochodów do liczby podatników w PLN)	77
Tabela 12. Łączna wartość dochodów z tytułu stosunku pracy (relacja kwoty dochodów do liczby podatników w PLN)	78
Tabela 13. Łączna wartość dochodów z tytułu działalności gospodarczej (relacja kwoty dochodów do liczby podatników w PLN)	78
Tabela 14. Łączna wartość dochodów z tytułu i renty (relacja kwoty dochodów do liczby podatników w PLN)..	79
Tabela 15. Łączna wartość dochodów z tytułu umów zlecenia i dzieło (relacja kwoty dochodów do liczby podatników w PLN)	79
Tabela 16. Godzinowy poziom jakości powietrza PM2,5	84
Tabela 17. Godzinowy poziom jakości powietrza PM10	84
Tabela 18. Wartość brutto środków trwałych w latach 2014-2019 (w PLN).....	101
Tabela 19. Struktura dochodów budżetu Krosna w 2019 r.	103
Tabela 20. Struktura dochodów budżetu Miasta Krosna 2016-2019.....	103
Tabela 21. Wskaźniki budżetowe dla poszczególnych jednostek	103
Tabela 22. Wskaźniki budżetowe dla poszczególnych jednostek cd.....	104
Tabela 23. Wskaźniki budżetowe dla poszczególnych jednostek cd.....	104
Tabela 24. Wskaźniki na mieszkańca dla poszczególnych jednostek	105
Tabela 25. Wskaźniki dla zobowiązań wg tytułów dłużnych dla poszczególnych jednostek	106
Tabela 26. Wskaźniki dla zobowiązań wg tytułów dłużnych dla poszczególnych jednostek cd.....	106
Tabela 27. Wieloletnia Prognoza Finansowa Miasta Krosna na lata 2020-2039	106
Tabela 28. Przewagi konkurencyjne Krosna oparte na zasobach wewnętrznych	156
Tabela 29. Produkty Krosna	167
Tabela 30. Powiązania kluczowych produktów z zasobami miasta, możliwości współpracy z interesariuszami oraz wpływ na rozwiązywanie kluczowych problemów.....	173
Tabela 31. Działania podstawowe Planu Rozwoju Lokalnego.....	198
Tabela 32. Działania uzupełniające Planu Rozwoju Lokalnego	212
Tabela 33. Interesariusze bezpośrednio zaangażowani w opracowanie Planu Rozwoju Lokalnego.....	222
Tabela 34. Zastosowane narzędzia partycypacyjne i efekty włączenia interesariuszy w tworzenie Planu Rozwoju Lokalnego	225
Tabela 35. Harmonogram rzeczowy realizacji <i>Planu Rozwoju Lokalnego</i>	231
Tabela 36. Źródła finansowania działań podstawowych i uzupełniających uwzględniane w budżecie	242
Tabela 37. Indykatywne ramy finansowe PRL.....	245
Tabela 38. Indyktywne ramy finansowe PRI	253
Tabela 39. Finansowe podsumowanie PRI i PRL Indyktywne ramy finansowe PRI	255
Tabela 40. Zidentyfikowane ryzyka i ich klasyfikacja	257
Tabela 41. Skala prawdopodobieństwa wystąpienia ryzyka	258
Tabela 42. Skala oceny skutków ryzyka	258
Tabela 43. Najważniejsze ryzyka w opinii Zespołu (na poziomie działań oraz Planu Rozwoju Lokalnego):.....	259
Tabela 44. Charakterystyka ryzyk o najwyższym poziomie	259
Tabela 45. Reakcje (narzędzia zaradcze) na zidentyfikowane ryzyka	261
Tabela 46. Tabela wskaźników dla Planu Rozwoju Lokalnego Miasta Krosna na lata 2021-2030	269